١٢٥١

T. C.
MİLL... BAKANLIĞI
RAĞI... LİĞİ
MÜDÜRLÜĞÜ
Sayı: ~~1090~~

١٢٥٩

٥٩

١٢٥٨

RAĞIP P.
Ka. N.
1248

شرح ابيات التلخيص والمختصر

* ﴿ بسم الله الرحمن الرحيم ﴾ *

الحمد لله الذى جعل اشعار البلغاء مشرحة لفؤاد بنى آدم * وكمل كلامهم بانزال القرأن العربى المحكم * والصلوة والسلام على سيدنا ورسولنا الذى به نظام ابيات العالم * المبين اهم مشكلات الامم * بيت قصيدة الاتقياء والاصفياء * صدر جريدة الاولياء والانبياء * مظهر انا انزلناه قرأنا عربيا * مظهر ورفعناه مكانا عليا * افصح الفصحاء * ابلغ البلغاء * متمم مكارم الاخلاق * مكمل ما فى الانفس والآفاق * بيثرب التنزيه والتوحيد * بطحاء التجريد والتفريد * مطلوب جميع الطالبين * مخاطب وما ارسلناك الا رحمة للعالمين * وعلى آله ذوى العصمة والاطهار * واصحابه المعصومين والاخيار (وبعد) فيقول الفقير الى ربه القوى المتين * ابو العصمة مصطفى عصام الدين * عصمه عن جميع الآفات فى كل آن وحين * ان الابيات فى التلخيص وشرحه المختصر * مشكلة الصيغ معضلة المبانى * متباينة المرادات متفاوتة المعانى * مشحونة بالمزايا والاستعارات * مملوة بالبدايع والاستعمالات * بعضها متعلق ببعض العلوم والحكايات * لاجرم ٢ اردت ان اكتب عليها شرحا تركيبا لحل الفاظها ومبانيها * وكشف اعرابها ومزاياها ومعانيها * فاتخذت مأخذا

لحصول

٢ قوله لاجرم قال الفراء هى كلمة كانت فى الاصل بمنزلة لابد ولامحالة فجرت على ذلك وكثرت حتى تحولت الى معنى القسم وصارت بمنزلة حقا فلذلك يجاب باللام كما يجاب بها عن القسم الا ترى هم يقولون لاجرم لاتينك وروى النحوى ان اصله القطع وجرم اسم من هذا كانه قيل لاقطع وقيل وجب قطعا وان رأيت فى شرح المقامات للشيخ السالك صدر الدين الميدى الشيرازى ان لاجرم يستعمل بمعنى من اجل ذلك وهذا الوجه اشد تطبيقا على المواضع المستعمل هى فيها مما قالوه الان الشيخ لم يسنده الى واحد من الاساتذة الثقات *

لحصول هذا الخطب ٤ العظيم والامر الجسيم المطول والاطول وحاشية السيد السند وحاشية حسن چلبى وملاخسرو وحاشية الخطابى وشرح المسالك والتنصيص والمعول للوحدى ومعاهد التنصيص للازهرى والعباسى وشرح ابيات المفتاح لابن الخطيب محمد المزسترى وشروح المفتاح وشرح ابيات الايضاح وبعض الكتب الكلامية والحكمية والتواريخ والامثال واللغة كشرح المواقف وشرح الهداية وتاريخ ابن خلكان وفرائد الخرائد والقاموس والصحاح فالتقطت درر العبارات من هذا الحياض * واخذت غرر الاشارات من تلك الغياض * ما صرفت الا من كيس اصحابها * وما بذلت الا من جيب اربابها * بيدانى نظمتها بسلك تركى لطيف وتعبير منيف وتقرير شريف مع غاية الانتظام ونهاية الانسجام خاليا عن الاصطلاحات الباردة والالفاظ الشاردة فكتبت اولا بحر كل بيت وتقطيعه مع ما طرأ عليه من العلل والزحافات اهتماما لتصحيح الفاظ الابيات ثم بينت قائله لحصول الاعتماد على من استشهد بها لدى المحاورات ثم حررت ما اقتضاه من الاعراب واللغات والاستعمالات والضروب والمزايا والنكات والاستعارات والاستشهادات ومما يتعلق ببعض العلوم والحكايات لتكميل الارادات ثم زبرت معناه مساسا بالفاظه على قاعدة النحاة (وسميته التنصيص المنتظر فى شرح ابيات التلخيص والمختصر) فالمرجو من اهل الكمال والفضلاء ومن ارباب الحال والكرماء ان يسبلوا الغطاء على ما فيه من الخطاء اذ القلم قد يسهو وقد يطغى لكن بعد امرار النظر وبعد ملاحظات وفكر فان من لم ينظر فيه بامعان الانظار لا يطلع على ما فيه من الاسرار ومن المعلوم ان التعصب والانكار يحجبه عن مشاهدة رياض امتلأت من الازهار ولطائف الثمار * اللهم بارك لنا فيما رزقت ولا تضيع اشجارا ورقت ومتع بظلالها الطالبين واذق لذائذ ثمارها الحاضرين والغائبين آمين يا واسع اللطف والكرم ويارب العالمين (مقدمه) قال الفاضل الوحدى فى المعول فى شرح ابيات المطول اعلم ان اشعار الجاهلية تجب معرفتها كما فى دلائل الاعجاز وتفرض كفاية كما فى التهذيب وكذا اشعار المحدثين لتوقف حق معرفة القرأن وقد صح انه صلى الله تعالى عليه وسلم كان يسمعه وكان اصحابه يتناشدون بينهم حتى فى المسجد من غير نكير من واحد كما فى الشمائل وقد جاء فى الحديث الشعر بمنزلة الكلام فحسنه كحسن الكلام وقبحه كقبح الكلام كما فى جمع صغير (ثم ان العروض من جملة العلوم الادبية النافعة كما فى القسطاس وشرح

٤ الخطب [illegible] الامر [illegible] * الذى عظم [illegible] قوله الفياض [illegible] مفيض ما [illegible] * كذا فى الصحاح

المفتاح الشريفي والحاشية السيرامية وغيرها كيف وانما يتجاب عما اشتبه على بعض الملاحدة الطاعنين بالقرآن العظيم والفرقان الكريم كما في المفتاح

*) شربنا واهرقنا على الارض جرعة * فللارض من كأس الكرام نصيب (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثالثندندر تقطيعی (شربنا) فعولن (واهرقنا) مفاعيلن (علللار) فعولن (ضجرعتن) مفاعلن مقبوض (فللار) فعولن (ضمنكأسل) مفاعيلن (كرام) فعول مقبوض (نصيبو) فعولن محذوفدر قائلی يمين الدوله سلطان محمود سبكتكين در ديو نقل اولنور شربنا ديوب صيغهٔ نفس متكلم مع غيره يی اختيارنده نكته منفرداً شربده اولان لذتدن احبا ايله شربده اولان لذت الذو صيغهٔ توحيده كی بوی ترفع وتعززدن اجتناب ايدوب خاصيت سكر اولان تنزل وتذللی اختياردر وشربنا نك مفعولی محذوفدر تقديری شربنا خمرا ديمكدر ومحذوف اولان خمر اولديغنه قرينهٔ مقاليه اوجدر بری صيغهٔ شربنا وبری جرعة وبری كأس در واهرقنا لازمك ملزوم اوزرينه عطفی قبيلندن اولوب شربنا اوزرينه عطف اولنور اهرق هراقتدن مأخوذدر هراق كسر ها ايله دوكمكدر على الارض اهرقنايه متعلقدر جرعة نصب ايله اهرقنانك مفعوليدر (جرعة ضم جيم ايله باده وآبك بقيه سنه ديرلر فللارض مقدم خبردر فاسی اهرقنا على الارض جرعة قولنی تعليل ايچوندر بوكا اصطلاح بديعده مذهب كلامی ديرلر من كأس الكرام مؤخر مبتدا اولان نصيبه متعلقدر (كأس باده ايله سرشار اولان قدحدر خفی بيورلميه شربنا واهرقنا وجرعة وكأس ميانلرنده صنايع بديعيه دن مراعات نظير واردر (كرام كريمك جمعيدر لفظ كريم كاهيجه صورت حسنه يه اطلاق اولنور (ماهذا بشرا ان هذا الا ملك كريم) آيت كريمه سنده اولديغی كبی وكاهيجه نسب عالی يه اطلاق اولنور رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلمك يوسف عليه السلامك حقنده (يوسف اكرم الناس) بيوردقلری كبی كه مراد شريفلری نسب ايله ديمكدر وكاهيجه شیٔ عزيزه اطلاق اولنور (ان اكرمكم عند الله اتقاكم) نص كريمنده اولديغی كبی وكاهيجه جليل وخطير اولانه اطلاق اولنور قصهٔ سليمان عليه السلامده اولان (انی القی الی كتاب كريم) قرآن كريمنده اولديغی كبی امامشايخك كلامی بوراده بودر كه كريم عصيان ايده نی عفو ووعدينه وفا واعطا ايتدكجه آرتوره نه مقدار ويردی وكيمه ويرديكنده مبالات ايتميه وكندونك غيری يه رفع حاجت ايدرايسه

راضی اولميه وكندی يه رجا ايده نك رجاسنی ضايع ايلميه ووسائل وشفعادن اغنا ايده اكر بونلر كندی يه تكلفسز جمع اولورسه جواد حق وكريم مطلقدر وبو صفاتك اضداديله متصف اولان لئيم مطلقدر بعضيلر من غير طلب معطی اولان ذاته ديرلر ديمش (نصيب بهره معناسنه در وقاعدهٔ فن قوافی اوزره بانك ضمه سنی اشباع واجبدر وجميع قوافی بونك كبيدر كرك ضم وكرك فتح وكرك كسر اولسون (معنای بيت) بز كريملر باده يی ايچدك وبقيه سنی يره دوكدك زيرا كريملرك كاسه سندن يرك دخی بهره سی ونصيبی واردر پس بو بيت ايله شاعرك مرادی كندونك كرما وكبار قومدن اولديغنی بياندر معلوم بيوريله كه شيخمك شيخی احمد ملوی مختصر ديباجه سی شرحنده فللارض قولنك ناسی اصلنده واوايدی صكره سعد الدين تبديل ايلمدی ديوب بيته شويله معنی ويرركه انلرك بزه يعنی كاسهٔ سرشاری نوش ايدنلره نسبتی ارضك نسبتی كبيدر پس بزم انلره فضلمز كأسك ارضه اولان فضلی كبيدر وبو كلام تمثيله اشارت طريقيله حكايه در استعارهٔ تمثيليه اولمقده صحيح اولور

*) سعد الزمان وساعد الاقبال * ودنى المنى واجابه الآمال (*

بو مطلع بحر كاملك ضرب مقطوعنده اضمار جائز اولاندندر تقطيعی (سعدززما) متفاعلن (نوساعدل) متفاعلن (اقبالو) مفعولن مضمره ومقطوعه (ودنلمنا) متفاعلن (واجابهل) متفاعلن (آمالو) مفعولن مضمر مقطوعدر قائلی دانای صمدانی سعد الدين تفتازانی در ديو نقل اولنور سعد ايله ساعدنك بيننده تجنيس زائد واردر الزمان سعدنك فاعليدر زمان متكلمينك عندنده امر موهوم متجدددر كه انكله امر موجود متجدد تقدير اولنور وحكما عندنده فلك اعظمك حركه سنك مقداريدر وبعضك قتنده فلك اعظمك حركه سيدر وبعضيسنك عندنده فلك اعظمك كندودر وبعضيلرك قتنده حقيقتی معلومه دكلدر كذا فی شرح المواقف وساعد سعد اوزرينه معطوفدر ساعد مفاعله دن صيغهٔ ماضيدر اعانت ايتدی ديمكدر الاقبال ساعدنك فاعليدر (اقبال دولت معناسنه در ودنى ياقربنه يابعدنه معطوفدر (دنى صيغهٔ ماضيدر قريب اولدی ديمكدر مأخذی دنودر (المنى تقديرا مرفوع دنانك فاعليدر (منى ضم ايله منيه نك جمعيدر مقصود معناسنه الزمان الاقبال المنا ده اولان الف لام اسلر مضاف اليهدن عوضدر تقديرلری زمانه اقباله مناه ديمكدر وضميرلری ممدوحه عائددر واجابه بو دخی ياقربنه يابعدنه

معطوفدر اجاب افعالدن صيغهٔ ماضى در وضميرى ممدوحه عائددر الا آمال
اجابه نك فاعليدر آمال مد همزه ايله امل كلمه سنك جمعيدر مطلب ومأمول
معناسنه (معناى بيت) ممدوحك زمانى سعيد اولدى ودولتى مساعده واعانت
ايلدى ومقصودلرى قريب اولدى ومطالب وآمال اكا اجابت ايتدى
مرادى ممدوحى اوصاف مذكوره ايله وصفدر خفى بيورلميه بيت سابق
وبو بيت مختصرك ديباجه سنده اولمغله محشيلردن بركيمسه شرحنه تصدى
ايتدى اما شيخمك شيخى احمدملوى مختصر ديباجه سى شرحنده بو بيته شويله
معنى ويرر كه زمان كندنده خيرك ظهوريله سعيد اولدى وزمان بكا مطلوبمى اقبال
ايتدرمكله موافقت ايلدى واميدوار اولديغم شيئك امارتنك ظهورى قريب
اولدى ومأمول اولنان شى زمانه موافقت ايلدى سعادتك زمانه ومساعده نك
اقباله واجابتك آماله اسنادلرى مجاز عقلى درومراد زمانك اهليدر ومنانك دنوى
حذف مضاف قبيلندن اولوب زمانك دنويدر واحتمالدركه استعارهٔ
مكنيه طريقيله سعادت واقبال وآمالى كندندن طلب اولندقدنصكره سعيد
ومساعد ومجيب اولان انسانه تشبيه ايتمش اوله وافعال مذكوره تخييل اولور

*) وفرع يزين المتن اسود فاحم * اثيث كقنو النخلة المتعثكل (*

بو بيت و بيت آتى بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (وفرعن) فعولن
(يزينلمت) مفاعيلن (ناسو) فعول مقبوض (دفاحمن) مفاعلن مقبوض
(اثيثن) فعولن (كقنوننخ) مفاعيلن (لتلم) فعول مقبوض (تعثكلى)
مفاعلن مقبوضدر بونلرك قائلى شعراى جاهليه دن امرئ القيس نام شاعردر
معلقات سبعك برى اولان قصيدهٔ مشهوره سندندر وفرع ده اولان واو
رب معناسنه تكثير ايچوندر (فرع فتح فا وسكون راء مهمله ايله صاچ در (يزين
زينتدن مأخوذ صيغهٔ مضارعدر وفرع لفظنك صفتيدر ياخود
خبريدر (المتن يزين نك مفعوليدر والف لامى مضاف اليهدن عوضدر
تقديرى متن المحبوبة ديمكدر متن ظهر معناسنه در (اسود فاحم نصبى
جرينه محمول فرع لفظنك صفتيدر واضافتى مشبه بهك مشبهه اضافتى
قبيلندندر كوزكبى سياه ديمكدر اطولده بين وظاهر ديمكدر ديدى (اثيث
صفت بعد صفتيدر كثير معناسنه كقنو ده اولان كاف معناى كثرتى تشبيه ايچوندر
(قنو كسر قاف وسكون نون ايله خرما صلقمنه ديرلر نخله خرما اغاجنه ديرلر
پس قنو نخله يه كوره كرمه كوره عنقود كبيدر (المتعثكل نخله نك صفتيدر متعثكل

كسر وفتح كاف ايله ذات اغصان ديمكدر معناى بيت چوق صاچ محبوبه نك
ارقه سنه زينت ويرر اويله صاچكه كوز كبى سياه ياخود سوادى بين
وظاهردر واغصان صاحبى خرما اغاجنك صلقمى كبى چوقدر

*) غدائره مستشزرات الى العلى * تضل العقاص فى مثنى ومرسل (*

تقطيعى (غداء) فعول مقبوض (رهومستش) مفاعيلن (زراتن) فعولن
(اللعلى) مفاعلن مقبوض (تضللل) فعولن (عقاصفى) مفاعيلن (مثنن)
فعولن (ومرسلى) مفاعلن مقبوضدر غدائره مبتدأدر ضميرى بيت سابقده
اولان فرع لفظنه راجعدر غدائرهار وايتنه كوره حبيبه يه عائددر غدائر غديره نك
جمعيدر بلوك بلوك اولان صاچه ديرلر بوكا ذوائب وذؤابه ده ديرلر وحدئ
فاضل تنصبصنده تاج الاسامى وقانوندن نقل ايدوب غديره يى كيسوى زنان
وكيسوى بافته ايله وصورت واوده همزهٔ مرسومه ايله اولان ذؤابه يى كيسوى
مرد ايله تفسير ايلدى (قاعده) اكر مفردده ثالث واقع اولان مد زائد اولورسه
فعائل وزنى اوزره اولان جمعده همزه يه قلب اولنور قلاده وقلائد صحيفه
وصحائف رساله ورسائل عجوز وعجائز كبى واكر مفردده ثالث واقع اولان مد
زائد اولمازسه همزه يه قلب اولنماز قسور وقساور معيشة ومعايش كبى
مستشزرات مبتدانك خبريدر مستشزرات كسر زاى ايله ارتفع معناسنه اولان
استشزردن مأخوذ مرتفعات معناسنه لازم اولوب قالقجيلر ديمك اولور ياخود
فتح زاى ايله رفعت معناسنه اولان استشزره دن مأخوذ مرفوعات معناسنه
متعدى اولوب قالدرلمش ديمك اولور مستشزرات كلمه سنده تنافر اولمغله
بو بيت ايله استشهاد ايلدى تنافر كلمه نك لسان اوزره ثقلتنى وعسرت ايله
تكلمنى ايجاب ايدن وصفدر نتكيم مستشزرات ده مشاهده اولندى اطولده
عصام محقق شويله تحقيق ايدوب ديركه اكرچه تنافر كلمات وتنافر حروفك
بيلنمسنك مرجعى حسدر لكن هرحسه ده اعتماد يوقدر بلكه بونده حاكم
نافذ الحكم فصاحتده سليقه سى اولان ياخود غير فصيحى تكلمدن تحفظ
ايدوب فصيح ايله تكلمه ممارسه سندن ذوق سليمى كاسب اولان عربينك
حسيدر وتنافر بحسب المخارج حروفك كمال تباعد وقربندن اوتورى دكلدر
والا مرجعى علم مخارج اولور وجهر وهمس ايله وصفده حروفك اختلافندن
اوتوريده دكلدر والا مرجعى اقسام حروفى ضبط اولور بونلردن برشيئه
ذهابدن احترازايليه زيرا جميعسى مرجع تنافرى تعييندن غفلته مبنيدر

(الی العلی مستشزرات کلمه سنه متعلقدر (علی ضم ایله اعلانك تأنیثی اولان
علیانك جمیدرنادنیانك جمعی اولدیغی کبی والف ایله یازلمق لازمدر دیدیلر
بونکله رأسك شعرلرینك اعالیلرینی مراد ایدر بو صاحب اطولك تقریریدر
بعضیلری بونکله جهات علایی مراد ایدر دیمش (تضل العقاص غدائرك
نعتیدر (تضل صیغهٔ مضارع در غائب اولور دیمکدر (العقاص تضل نك
فاعلیدر ولام ایله تعریفی اضافت ایله تعریفدن بدل اولوب تقدیری تضل
عقاصها دیمك اولور یاخود تضل العقاص منها دیمك اولوب منها حذف
اولنمشدر وحذفی مراد معلوم اولدیغندن اقتضا ایتمشدر دیمشلر وعلی کلا
التقدیرین هاضمیری غدائر کلمه سنه عائددر (عقاص کسر عین مهمله ایله دن
فتح عین ایله اولان عقیصه نك یاخود کسر عین وسکون قاف ایله اولان
عقصه نك جمعیدر زمانه هیئتی اوزره شعردن باشده جمع اولنان خصله یه دیرلر
وخصله مرأه شعرینی طوتوب بوکوب باشی اوزرنده جمع وعقد ایتدیکی
معقودهٔ مجتمعه در بعضیلر خصله بلوك بلوك اولوب باش اوزرنده جمع اولنمش
صاچه دیرلر دیمش (فی مثنی ومرسل تضل نك ظرفیدر مثنی اورلمش مفتول
معناسنه در بعضیلر مثنی شعردن وغیریدن ایکیلنمش شئه دیرلر و بوکا فارسیده
دوتاکرده شد ایله معنی و یرمشلردر دیمش (مرسل مثنی نك خلافنه اورلمامش
دیمکدر مطولده عقیصه مثنی خلافنه دکلدر دیدی وفی مثنی ومرسل نك تقدیری
فی مثنی ومرسل منها اولوب ینه منها حذف اولنمشدر وحذفی مرادك معلوم
اولدیغنه مبنیدر وهاضمیری ینه غدائر کلمه سنه راجعدر ومثنی ومرسل میاننده
صنایع بدیعیه دن تضاد واردر و بیتك جمیع الفاظی اراسنده مراعات
النظیر واردر (معنای بیت) فرعك یاخود حبیبه نك شعرینی کثرت وطول ایله
وصف ایدوب دیرکه اول حبیبه نك غدائر وذوائبی یعنی بلوك صاچلری
یاخود فرعك بلوکلری اعالیٔ رأسنده قالدرلمشلردر یاخود قالقمشلردر
اویله غدائر که اندن برخصله سی مفتول و غیر مفتولك ماییننده غائب
اولور بعضیسی علوه مرفوع و بعضیسی مثنی و بعضیسی غیر مثنی
و بعضیسی معقوص ملتویدر که مثنی و مرسل میاننده غائب اولور

*) ازمان ابدت واضحا مفلجا * اغر براقا وطرفا ابرجا (*

بو بیت وبیت آتی بحر رجزك ضرب اولندندر تقطیعی (ازمان اب) مستفعلن
(دتواضحن) مستفعلن (مفلجا) مفاعلن مخبونه (اغر بر) مستفعلن

(راقنوطر) مستفعلن (فن ابرجا) مستفعلن سالمدر بونلرك قائلی رؤبة بن
العجاجدر شراح دیدیلرکه (ازمان مبتدادر ازمان فتح همزه ایله شاعرك
محبوبه سنك اسمی اولوب غیر منصرفدر (ابدت مبتدانك خبریدر بدأدن مأخوذ
صیغهٔ ماضیدر اظهار ایتدی دیمکدر فاعل مستکنی ازمانه عائددر تنصیصده
دیرکه ازمان مقصور زمان اولان زمن کلمه سنك جمعیدر ازمان نسخهٔ قدیمهٔ
مصححه ده ضبط اولندیغنه کوره نصب ایله اولوب تقدیری اذکر ازمان وصالنها
دیمك اولور وابدت جمله سی استینافیه در واضحا ابدت کلمه سنك مفعولی اولان
موصوف محذوفك صفتیدر تقدیری سنا واضحا دیمکدر (مفلجا بودخی
موصوف محذوفك صفت بعد صفتیدر مفلج اسم مفعولدر سیرکلنمش دیمکدر
اغر بودخی موصوف محذوفك صفاتندندر (اغر ابیض معناسنه (براقا بودخی
موصوف محذوفك صفتیدر براق صفت مشبهه در لمعان ایدیجی دیمکدر
وطرفا واضحا اوزرینه عطف اولنور (طرف فتح طاء مهمله وسکون راء
مهمله ایله کوز چشم معناسنه در تنصیصده دیرکه طرف جمعلنمز زیرا
اصلنده مصدردر واحد وجمع اولور (لایرتد الیهم طرفهم) نص کریمنده
اولدیغی کبی (ابرجا طرفا کلمه سنك صفتیدر ابرج واسع معناسنه صفتدر
(معنای بیت) ازمان نام محبوبه واضح وسیرك وزیاده بیاض و لمعان ایدیجی
اولان دیشنی اظهار ایلدی و واسع اولان چشمنی اظهار ایلدی

*) ومقلة وحاجبا مزججا * وفاحما ومرسنا مسرجا (*

تقطیعی (ومقلتن) مفاعلن مخبون (وحاجبن) مفاعلن مخبون (مزججا)
مفاعلن مخبون (وفاحمن) مفاعلن مخبون (ومرسنن) مفاعلن مخبون
(مسرجا) مفاعلن مخبوندرخفی بیورلمیه بو بیت بحر رجزك ابیات زحافاتندندر
ومقلة یا واضحا اوزرینه معطوفدر یاخود طرفا اوزرینه عطف اولنور (مقلة
ضم میم وسکون قاف ایله کوزك سیاهی یاخود سیاه وبیاضنه دیرلر تنصیصده مقله
بیاض وسیاهی جمع ایدن شحمهٔ عیندر دیدی (وحاجبا بوده یا واضحا یامقلة
اوزرینه عطف اولنور حاجب قاش ابرو معناسنه (مزججا حاجبا کلمه سنك
صفتیدر مزجج اسم مفعولدر انجه لنمش واوزونلنمش دیمکدر (وفاحما بوده
واضحا یاخود حاجبا اوزرینه عطف اولنور موصوف محذوفك صفتیدر
تقدیری شعرا فاحما دیمکدر شعر فاحم کومور کبی سیاه صاچه دیرلر اطولده
فاحم بین الفحومه اولان اسوده دیرلر دیدی (ومرسنا بوده یاقرینه یابعدینه

معطوفدر (مرسن فتح ميم وسكون را وكسر سين مهمله ايله بورون انف
معناسنه تنصيصده دير كه مرسن موضع رسن در يعني انفده حبلك موضعي در
صكره ذكر جزء ارادهٔ كل طريقي اوزره انفده استعمال اولندي (مسرجا
مرسنا كلمه سنك صفتيدر مسرج فتح را ايله اسم مفعولدر صاحب تلخيص
مسرجه شويله معنا ويروب دير كه اويله مرسن كه دقت واستواده سر يجي نك
قلجي كبيدر وياخود بريق ولمعانده سراج وقنديل كبيدر ياخود منور
ديمكدر زيرا سرج الله وجهه دينلور الله تعالى انك يوزيني نورلندرسن
وكوزل ايتسون ديمكدر پس مسرج كلمه سي بو معناره احتمالي اولوب كندنده
غرابت اولمغله بو بيت ايله استشهاد ايلدي غرابت كلمهٔ وحشيه اولمق در يعني
معناسي ظاهر واستعمالي مأنوس اولمامقدر نتكيم مسرج ده نمايان اولدي
(علامهٔ سعد مطولده دير كه وحشي ايكي قسمدر بري غريب حسن وبري
غريب قبيح در پس غريب حسن عربه استعمالي عيب اولميانشيدر
زيرا عندلرنده وحشي دكلدر اللري وايا قلري غليظ معناسنه اولان شرنبث كبي
وبو غريب حسن نظمده اولمه سندن نثرده اولمسي احسندر غريب قرأن
وغريب حديث بونلدر وغريب قبيح مطلقا استعمالي عيب اولان شيء در
وبوكا وحشيء غليظ تسميه اولنور وبو غريب الاستعمال اولمسيله بيله سمعه
ثقيل وذوقه كريه اولور وبوكا متوعر دخي تسميه اولنور فريدك اسمي اولان
جحيش كبي عصام محقق اطولده شويله تحقيق ايدوب دير كه مسرج لفظنك
دلالتي غير ظاهر واستعمالي غير مأنوس اولمغله بياني ايچون سريجي ياخود
سراجدن مأخوذ اسم مفعول قيلمغه محتاج اولندي يعني سراجه ياخود
سريجي يه مشبه قيلمغه محتاج اولندي وصيغهٔ اسم مفعولدن تشبيهك
تحصيلنك وجهي بويله اولور كه مسرجك معناسي زيداسد مثللي كبي بينهماده
اتحاد دعواسيله يا سراج قلنمش ياخود سيف سريجي قيلنمش ديمك اولور پس
مسرج تفعيل اولوب فرحته قبيلندن اولوراني فرح قيلدم ديمك اولور بعضيلر
تفعيل اصلنه نسبت ايچون كلور تممته كبي كه اني تميمه نسبت ايتدم ديمكدر
پس مسرج مشبهك مشبه بهه نسبتي قبيلندن اولوب سريجي يه ياخود سراجه
منسوب معناسنه اولور (معناي بيت) دخي ازمان نام محبوبه كوزينك سياهي وكور
كبي سياه صاچني وانيجه لنمش واوزونلنمش قاشني وانيجه اكده وطوغر يلقده
سريجينك قلجي كبي ياخود لمعانده سراج وقنديل كبي اولان بورني اظهار ايلدي

*) الحمد لله العلي الاجلل * انت مليك الناس ربا فاقبل (*
بو بيت بحر رجزك ضرب ثانيسندندر تقطيعي (الحمدلل) مستفعلن
(لاهلعلى) مستفعلن (يلاجلل) مفعولن مقطوع (انت ملى) مفتعلن مطوى
(كناسرب) مستفعلن (بافقبل) مفعولن مقطوعدر قائلي معلوم اولمامغله
شراح تحرير ايتمديلر اما خالد الازهري تصريح شرحنك اخرنده مصرع
ثاني (الواسع الفضل الوهوب المجزل) در ديوب قائلي ابو النجم العجلي در ديمش
(حمد لغتده انعام وغيرانعامدن جميل اختياري اوزرينه ثنادر خفي دكلدر
جميل اختياريدن مترا در قصد واختيار ايله صادر اولان شيء ديمكدر
بو تقديرجه حمد انجق فعل اختياري يه اولوب تعريف صفات قديمه سي
اوزرينه اولان حمده شامل اولماز زيرا صفات قديمه افعال اختياريه در
دكلدر بويله اولنجه تعريف افرادني جامع اولماز بو سؤال مشهوردر بوندن
جوابده دينلديكه ذاتك صفيات ايله استقلالنده صفات افعال اختياريه
منزله سنده در حق سبحانه ايسه كندودن افعالك صدورنده بر سبب منفصله
محتاج اولمديغي كبي صفات ايله اتصافنده كندودن منفصل سببه محتاج
دكلدر زيرا احتياج وجوب ذاتي يه منافي در بو جوابك ردنده دينلدي كه
تنزيهده صفات اوزرينه صحت حمدي اقتضا ايتمز بلكه بر سبيل تجوز صفاتي
اوزرينه اولان ثنايه لفظ حمدك صحتني اقتضا ايدر بعضيلر اصل اعتراضدن
جوابده ديمشكه جميل اختياري ايله مراد مختاره منسوب برامردر كرك
اختيار ايله صادر اولسون كرك ايجاب ايله صادر اولسون معلومدر كه صفات
ايجاب ايله صادره در وعرفده منعمه تعظيمي اشعار ايدن فعلدر منعم منعم
اولديغي سببدن وحمدك عند العارفين حقيقتي قول وفعل وحال جهتندن
كمال محمودي اظهاردر كرك اول كمالده اختياري اولسون كرك غير
اختياري اولسون فاضل محقق قره خليل افنديننك حاشيهٔ شرح مختصر
منتهي حاشيه سنك اولنده اولان تحقيقيدر عصام فاضل اطولده دير كه (الله)
لفظي رحمن كبي جميع محامده مستحق اولان ذات واجب الوجوده مختص اسم
اولوب ملحدين وغير يلري ينده غيره اطلاق اولنماز اوقدر وار كه الله لفظي علم
قسمندن اسمدر اما رحمن صفتدر وذات بو اسمك ضمننده صفات كمالك جميعيله
متصف اوله رق مشتهر اولدي حاتم جود ايله اواسمك ضمننده مشتهر اولديغي
كبي وبو اسم جميع صفاته على سبيل الاجمال دلالت ايدوب بوني ذكرده دخي مزيد

اكمال ولمغله سائر اسماء حسناء مأثوره سنك بيندن اختيار ايلدى زيرا بو اسم كبى
سائر اسمانك برنده دخى جميع صفاته بردن دلالت يوقدر اكرچه (الحمد للخالق ياخود
للرازق دينيدى الله تعاليك حمده استحقاقى بر وصف ايله در وصف آخر ايله
دكلدر ايهامى لازم كلور ايدى ودوام وثباته دلالت ايتسون ايچون جملهٔ فعليه دن
جملهٔ اسميه يه عدول ايتدى وحمدى لفظهٔ جلال اوزرينه تقديمى مقام مقام
حمد اولديغندن اهميتنه اعتبار ايله در نقدر ذاتنه نظرا ذكر الله اهم ايسه ده
صاحب كشاف الله تعاليك (اقرأ باسم ربك) قول شريفنده فعلك تقديمنده
ذاهب اولديغى كبى خفى بيورلميه الحمدده اولان الف لام جنس ايچوندر اصل
اولانده بودر و بو معنايه اولان الف لام الله تعاليك جميع محامده استحقاقنى
من جهة الالتزام افاده ايدر و عبادك افعاللرى كنديلرى ايچون مخلوقه اولميوب
افعاللرندن اوتورى حمده استحقاقلرى كسبلرى اوزره حمده استحقاقلرينى
مستلزمدر سؤالى وارد اولمسون زيرا بونلرك كسبه قدرتلرى الله تعاليك
خلقيله در بو يله اولنجه حقيقتده حمده مستحق الله تعالى در انلر دكلدر و بو
الف لام مقامك معونتيله مذهب جمهوره كوره استغراق ايچون اولمقده
جائزدر و بو معنايه الف لام الله تعاليك جميع محامده استحقاقنى من جهة
المطابقه افاده ايدر وينه خفى بيورلميه (الحمد ثابت لله) كلاملرينك معناسى حمد
الله تعالى ايله قائم ديمك دكلدر زيرا قيام حمد حادثدر حامد ايله قائمدر بلكه
معناسى الله تعالى حمده مستحق در ديمكدر وحمده استحقاقدن ماهيت
حمدك الله تعالى يه اختصاصى لازم كلور اما الحمد لله كلامنك تفسيرنده حق
اولان المحمودية ثابتة لله تعالى ديمكدر پس بو تفسير مصدرى اطلاق مفعولى
اراده قبيلندن اولور ومعلومدر كه محموديت قديمه در خفى بيورلميه (الحمد لله
جمله سى يا خبر ياخود انشادر ولكنه كوره يا قضيهٔ طبيعيه ياخود موجبهٔ كليه
ياخود موجبهٔ جزئيه ياخود قضيهٔ شخصيه در بو ثلاثهٔ اخيره يه كوره من حيث
الجهة يا مهمله ياخود موجههٔ ضروريه ياخود دائمه در (العلى شول ذات نزاهت
سماتدر كه انك رتبه سنك فوقنده رتبه اولميه وجميع مراتب اندن منحط اوله زيرا
على علودن مشتقدر علو ده سفله مقابل اولان علودن مأخوذدر اما مشايخ كرام
العلى ذاتى دركدن عالى وصفاتى تصوردن برى اولان حقه ديرلر ديمشلر بعضيلر
شول ذاتدر كه اشراق جلالنده الباب متحيره ووصف كمالنده ارباب عقول عاجزه
اوله (اجلل الله تعالى يه اطلاقى برقاچ وجه ايله در برى اسماء الله توقيفيه اولوب

شارعدن ثابت اولدى اكثر علمانك مذهبى بودر و برى امام غزالى مذهبى
اوزره توصيف طريقيله در تسميه طريقيله دكلدر و برى معطلقا نقصى ايهام
ايتميان شيئك اطلاقنك جوازنه بناء در و برى الاجل لفظنه مادده ومعناده
مشارك اولان اسماء الله دن الجليلك وروديله اكتفا ايچوندر (اجلل ادغامسز
قياس لغوى يه مخالفدر قياس اولان ادغام ايله اولمليدر پس اجلل
كلمه سنده قياس لغوى يه مخالفت اولمغين بو بيت ايله استشهاد ايلدى (مخالفة
كلماء واضعدن ثابت اولانك خلافنه اولمقدر تكلم اجلله مشاهده اولندى
طوليده ديركه مخالفت لغت عربى تتبعدن يعنى الفاظ موضوعه لرينك
مفرداتنى ياخود مفردات حكمنده اولانى تتبعدن مستنبط اولان قانونك خلافنه
اولمقدر قامده اعلالك ومدده ادغامك وجوبى و بونلرك غيرى علم تصريفك
شامل اولديغى شيئك وجوبى كبى اطولده ديركه اكر سؤال اولنورسه اجلل
مفرد اولديغى حالده فصيح دكلدر زيرا مفرد موضوعك قسميدر وموضوع
اجلدر اجلل دكلدر جواب بودر كه عندلرنده هر معينك اصلى فرع كبى
موضوعدر اوقدر واركه اول فرع اصلى هجر ايدر وينه سؤال اولنورسه
شاعره فك ادغام جائز اولاندر و بو اتفاقا اضطرار شرطيله جائزدر وابن جنى
عندنده من غير اضطرار دخى جائزدر جواب بودركه ضرائر ايكى قسمدر برى
مقبسه و برى غير مقبسه در وفك ادغام غير مقبس درمأمولدر كه شعر عرب
عربانك اولميوب بلكه شول كيمسه نك اوله مسوغ اولميان يرده انك ايچون فك اوله
(انت مبتدا و جناب حقه تقرب ايچون خطابدر (مليك الناس مبتدانك خبريدر
واضافتى استغراقيه در (مليك فعيل بمعنى فاعلدر مالك معناسنه اكرچه جناب
حق سبحانه وتعاليك ملك ومالك كبى بعض اسماسى معناى آخر ايله نقدر غيره
اطلاق اولنورسه ده حقيقتده كنديه اختصاصنه نفى دكلدر ابن قيم بدايعده
الله تعاليك حى وسميع كبى كنديه وغيره اطلاق اولنان اسماسى الله تعالى ده
حقيقت غيريسنده مجازميدر ياخود كندوده مجاز غيريسنده حقيقتميدر ياخود
ايكيسنده ده حقيقتميدر ديو سؤال ايتمش شهاب الدين محقق شرح شفانك
اوائلنده بونلرك زياده ظاهرى ايكيسنده ده حقيقت اولمسيدر اما الله
تعالى ده مجاز غيريسنده حقيقت اولديغنه كوره مراد اسماء الله دن هر بر
اسم ماسواسندن اشرفدر واسمك شرفى مسمانك شرفى ايله در ديو جواب
ويردى فقه اكبرده امامنا امام اعظم رحمه الله تعالى حضرتلرى الله تعاليك

اسما وصفاتى عظم وفضلده مستويه در ينلر بنى فرق ايتميوز ديو بيوردقلرى
ذكرا ولنانلره منافى دكلدر شهاب الدين فاضل جواب ويروب بيوردى كه امام
اعظم روح الله روحه نك تسويه دن مرادى اسماء و صفات موصوف
ومسمالرينه اضافتى حيثيتندندر زيرا جميع اسمانك مسماسى وجميع صفاتك
موصوفى بردر كه الله تعاليدر (ربا سكون الف ايله يا ربى ديمكدر وحرف ندا
اولان يا محذوفدر والف ياى متكلمدن بدلدر فيومى مصباحده ديمشكه رب
معرف باللام ومضاف اولمرق الله تعالى يه اطلاق اولنور اما الله تعالينك
غيرى يه اطلاقى حقنده ابن انبارى ديمشكه رب شيئك مالكنه ديرلر وسيد
ومطاع ومصلح معنالرينه ده اولور بعضيلر مالك معناسنه اضافت ايله رب
الدين ورب المال دينلور اما مالك معناسنه كوره مخلوقه معرف باللام اوله رق
الرب دينلمز زيرا عموم افاده ايدر مخلوق ايسه جميع مخلوقاته مالك اولهمز ديمش
و بعضلر مالك معناسنه كوره (هذا رب العبد وهذا ربى) دينلمك ممنوعدر
زيرا بو تركيبلرك معناى ظاهريسى مشار اليه حق تعالى اولمقدر ديمش
(فاقبل) تضرعانه الله تعالى حضرتلرينه خطابدر مفعولى مصراع اولده
اولان حمددر تقديرى فاقبل حمدى ديمكدر (معناى بيت) هر بر حامدك حمدى
يعنى وصف جميلى عالى وجليل اولان الله تعالى يه مخصوصدر ياخود محموديت
عالى و جليل اولان الله تعالى يه ثابتدر يا ربى سن جميع ناسك پادشاهى
سن بنم حمديمى قبول ايله ديمكدر خالد ازهرينك ايراد ايلديكى مصراعك
معناسى او يله الله تعالى كه واسع الفضل وهو بدر كثير العطادر ديمكدر

*(مبارك الاسم اغر اللقب * كريم الجرشي شريف النسب)*

بو بيت بحر متقاربك ضرب ثالثندندر تقطيعى (مبار) فعول مقبوض
(كلاسم) فعول مقبوض (اغرل) فعولن (لقب) فعل محذوفه (كريمل)
فعولن (جرششا) فعولن (شريفن) فعولن (نسب) فعل محذوفدر قائلى
ابو الطيب متنبى در سيف الدوله ابو الحسن على همدانى نام اميرك مدحنده
انشاد ايلديكى قصيده سندر (مبارك الاسم ممدوحك نعتيدر مضاف اليه
اولان الاسم نك تعريفى مضاف اليه دن عوضدر تقديرى مبارك اسمه
ديمكدر وضميرى ممدوحه عائددر اوصاف آتيه نك تعريفلرى دخى بونك كبيدر
علامه سعد ديركه اسمى مبارك ايله وصفك نكته سى امير المؤمنين على كرم الله
وجهه ورضى الله تعالى عنه حضرتلرينك اسم عالى سنه موافقتندن او توريدر

وحدى

وحدى مكان على رضى الله تعالى عنه ده اولديغندن او توريدر ديمش
عصام فاضل اطولده ديركه مبارك وصفنك اسمه اختصاصى لازم دكلدر بلكه
كنيه ده وصفلنور اوقدر واركه اختصاصى شعرك ضيق اولمسندن اوله
بودخى بعيد دكلدر كه الله تعالينك العلى اسمنه موافقتدن او تورى اسمى مبارك
واسمنه بركت كله ابلغ اولانه بودر زيرا اسمى اسم الله دن بركت اكتساب ايتمش
اولور (اغر فى الاصل خيلدن ابيض الجبهه اولاندر زيرا غره جبهه فرسده اولان
بياضه ديرلر صكره هر واضح معروف ومشهورده استعاره اولندى (لقب مدح
وذمى مشعر اولانه ديرلر (وسيف الدوله لقبى وصفيله اشتهارى تفاؤل وتمدحدن
او تورى دكلدر (كريم الجرشى بودخى نعت بعد نعتدر (جرشى كسر جيم وكسر
راء مهمله وتشديد شين معجمه ايله نفس وذات معناسنه در و بونى سمعده كراهت
اولمغله بو بيت ايله استشهاد ايلدى خفى بيورلميه جرشى ده كراهت بو طريقله
دركه بونى سماعدن سمع تبرى ايدر اصوات منكره يى سماعدن تبريسى كبى زيرا
لفظ اصوات قبيلندندر واصواتدن بعضيسنك سماعيله نفس استلذاذ ايدر
بعضيسنك سماعيله استكراه ايدر (شريف النسب بو دخى نعت بعد
نعتدر (شريف عالى معناسنه نسب من جهة الابادر (معناى بيت) اول
ممدوحك اسمى مباركدر يعنى اسمى حضرت علينك اسمنه موافق اولديغندن
تبرك اولنمشدر ولقبى سيف الدوله ايله مشهوردر نفسى كريمدر ونسبى عاليدر

*(وقبر حرب بمكان قفر * وليس قرب قبر حرب قبر)*

بو بيت بحر رجزك ضرب ثانى سندندر تقطيعى (وقبر حر) مفاعلن مخبون
(بنبمكا) مفتعلن مطوى (نقفرن) مفعولن مقطوعه (وليسقر)
مفاعلن مخبون (بقبرحر) مفاعلن (بنقبرو) مفعولن مقطوعدر (قبر حرب
مبتدادر بمكان ده اولان باقى معناسنه در (قفر جرايله بمكان نك صفتيدر جار
مجرور مع الصفة محلا مرفوع مبتدانك خبريدر ياخود قفر مبتداء محذوفك
خبرى اولوب تقديرى هو قفر ديمك اولور قفر فتح قاف وسكون فا ايله آب
وكياهدن خالى اولان زميندر (وليس ده واو حاليه در (قرب قبر حرب تابع
اضافات اولوب ليس نك خبريدر قبر اسميدر ضرورت شعر ايچون تأخير
اولنمشدر تنصيصده اسمنك اوزرينه تقديمى كلام عربده شايعدر ضرورت
ايچون دكلدر ديدى اكر سؤال اولنورسه موضع مضمره مظهر كتوردى حق
اولان مضمر كتوروب قرب قبره ديمك ايدى جواب بودر كه توجعك لزومنه

دلالت ایتسون ایچوندر بو بیتده تنافر اولمغله استشهاد ایلدی کلامده تنافر کلماتك
لسان اوزرینه ثقیله اولمقلغی در نقدر هر بریسی فصیحه اولورسه ده تنکیم
بو بیتده مشاهده اولندی (معنای بیت) حرب نام کیمسه نك قبری اوتدن وصودن
خالی اولان مکانده یاخود بر مکانده درکه اوتدن وصودن خالیدر حال بو که اول
حربك قبرینه قریب قبر یوقدر دیمکدر بیتك ظاهری اخباردر معناسی حربك
قبرینك اول مکانده اولدیغنه تأسف وتحسردر عجایب المخلوقاتده ذکر اولنور که
حرب بن امیه نام کیمسه برکون صحرای بیابانده کذران ایدر ایکن هاتف
دیدکلری جندن بری یاننه کلوب نعره اورمغله کمال روعندن عدم آباده روان
اولدقده جنی من بور تأسفانه بیت مرقومی کویا اوله‌رق صحرایی دوان اولدی

*) االبس هجر القول من لو هجوته * اذن لهجانی عنه معروفه عندی (*

و بیت بحر طویلك ضرب اولندندر تقطیعی (االب) فعول مقبوض
(سهجرلقو) مفاعیلن (لملو) فعولن (هجوتهو) مفاعلن مقبوضه (اذنل)
فعول مقبوض (هجانیعن) مفاعیلن (همعرو) فعولن (فهوعندی) مفاعیلن
سالمدر (البس) یه داخل اولان همزهٔ مفتوحه استفهام انکاری ایچوندر (البس
ضم همزه وسکون لام وکسر باء موحده ایله الباس دن مأخوذ نفس متکلم
وحده‌در (هجر القول نصب ایله (البس نك مفعول ثانیسیدر (هجر ضم ها
وسکون جیم ایله منطقده اولان فحشه دیرلر (من) محلا منصوب (البس نك
مفعول اولیدر (لو هجوته‌ده اولان ضمیر من لفظنه راجعدر وجمله‌سی منك
نعتیدر اذن هجوایتدیکم تقدیرجه دیمکدر (عنه معروفه نك ضمیرلرینه من
لفظنه عائددر معروفه رفع ایله لهجانی نك فاعلیدر معروف احسان معناسنه‌در
(معنای بیت) ممدوحه کلامك فاحشنی الباس ایدرمیم یعنی هجو ایدرمیم
اتمم اکرانی هجوایلسم تحقیق بنی اندن اولان عندمده‌کی احسانی هجوایدر

*) کریم متی امدحه امدحه والوری * معی واذا ما لمته لمته وحدی (*

بو بیت دخی بحر طویلك ضرب اولندندر تقطیعی (کریمن) فعولن (متاامدح)
مفاعیلن (هامدح) فعولن (هولورا) مفاعلن مقبوضه (معیو) فعول مقبوض
(اذامالم) مفاعیلن (تهولم) فعولن (تهووحدی) مفاعیلن سالمدر بیت اول
و بیت ثانی نك قائلی ابو تمام نام شاعردر (موسی بن ابراهیم رافعی یی مدح
ایدوب هجوایله اتهامی دفع ایتدیکی قصیده سندندر (کریم مبتداء محذوفك
خبریدر تقدیری هو کریم دیمکدر (متی اسم شرطدر امدحه (متی ایله

مجزومدر

مجزومدر (والوری‌ده اولان واو ٣ حالیه‌در الوری مبتدادر خبری معی قولیدر
وری قصر ایله حصی وزنی اوزره خلق معناسنه در اطولده دیرکه واوی
حالیه قیلوب عاطفه قیلمامسنه نکته مقابلنه یعنی واذا لمته لمته وحدی
قولنه موافقت ایچوندر و بوده اکر ورانك معیتی مدحده مشارکت ایله
تفسیر و وحدتی ورانك کندویه ملامتده عدم مشارکتی ایله تفسیر اولنورسه‌در
علامهٔ سعدك تحقیقی بودر (اما اطولده دیرکه اکر معیت ناسك حضوری
ووحدت ناسك عدم حضوری ایله تفسیر اولنورسه معنی ممدوحی دائما ناسك
حضورنده مدح ایدرم ناس کندی ایله ابتهاجدن اوتوری و برکیمسه نك
حضورنده اکا ملامت ممکن دکلدر بلکه اکر لوم اولنسه غیبت ناسده لوم
اولنور بویله اولنجه واو حالیه اولدیغی متعین اولدی خفی بیورلمیه ممدوحك
مدحه استحقاقنده تفسیر مشهور ابلغدر و بو تفسیر ملامتدن تنزیهده ابلغدر
و ملامتدن تنزیهك لطایفندندر که ملامتك ذکرینه صورت نفیك غیریده
قادر اولامز بو سببدن اذانك مابعدینی ملامتی صورت نفیده ابرازدن اوتوری
زیاده ایتدی وحالی عطف اوزرینه ترجیح ایدیلدرکه مفردی عطفده اسم
ظاهر فعل متکلمك اسنادی کلفتی واردر وجمله‌یی عطفده تناسبی فوت
واردر بزم غیریمز ایچون بوراده وجوه آخر واردر اهلنه ترك ایلدك و بنده
علامهٔ سعدك فوائدندندر که (واذا لمته قولنده اذایی وفعل ماضی یی استعمالده
اعتبار لطیف واردر یعنی دعواسنك ثبوتی ایهام واردر کویا کندندن لوم
تحقق ایلدی واکا کیمسه مشارك اولمدی لکن مدح ذم ایله یاخود هجا ایله
مقابله اولنیوب لوم ایله مقابله اولنمسی صاحب بن عبادك تعییب ایلدیکی
شیدندر حتی نقل اولنور که صاحب بن عباد بو قصیده یی استادی ابن العمیدك
حضورنده انشاد ایدوب بو بیته بالغ اولدقده استاد بو بنده هجندن برشی
بلورمیسن دیو سؤال ایلدی صاحب دخی ذم وهجایه مقابل اولان مدحی
لومه مقابل ایتمش بوندن غیری برشی بیلم دیدکده استاد دخی (امدحه
امدحه ده حروف حلق دن حانك وهانك جمعنه مقارن تکراردر که حد
اعتدالدن خارج جمیع تنافرك نافریدر دیوب اکر امدحه نك تکرر نده ثقل
واردر دییدی اولی اولوردی و بین المثالین فرق آخر بودر که (ولیس قرب قبر
حرب قبر مثالی تنافرده متناهی ومنشأ ثقل مجرد کلماتك اجتماعیله‌در اما بو مثال
تنافرده ندن دوندر ومنشأ ثقل امدحه امدحه نك تکریری وحروف حلقدن

٣ مغنی‌ده دیرکه واو حالیه قیلنور
امدحه ده مستتر اولان ضمیر
مرفوع اوزرینه عطف او ایمدیکی
ایکی وجهدن اولور بر بری
مصراع ثانی یه موافقت ایتدیکی
انده وحدی حال واقع اولمشدر
وبری اکر عطف قیلنسه وری بی
مدح النده حنذن جزء اولور اما
حال ایچون قیلندقده وری بی مدح
انك ایچون مستر اولوردی بس اولور
*

حاوهالك اجتماعيدر (معناى بيت) ممدوح بركريمدركه نه زمان انى مدح وثنا ايلسم حال بوكه خلق بمله درونه زماكه انى اوم ايلسم بالكرم ديمكدر

*) وما مثله فى الناس الا مملكا * ابو امه حى ابوه يقاربه (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (و مامث) فعولن (لهوفنا) مفاعيلن (س اللا) فعولن (مملكن) مفاعلن مقبوضه (ابوام) فعولن (مهى حيين) مفاعيلن (ابوه) فعول مقبوض (يقاربه) مفاعلن مقبوض در قائلى فرزدق در فرزدق سفرجل وزنى اوزره تنوره دوشمش رغيفه ديرلركه مفردى فرزدقه در ياخود اكمك پارچه سنه ديرلر وهمام بن غالب بن صعصعه نك لقبيدر (مملك خلفاء بنى اميه دن هشام بن عبدالملك بن مروان نام كيمسه نك خالى اولان ابراهيم بن هشام بن اسمعيل مخزومى يى مدح ايدر بو ابراهيم هشامك طرفندن امير مدينه ايدى (ما لبس معناسنه در (مثله مانك اسميدر و مبدل منه در ضميرى ابراهيمه عائددر فى الناس خبريدر يعنى انك مثلى ناسده يوقدر ديمكدر مجرد عربده يوقدر ديمك دكلدر زيرا فى الناس قولنى ذكر ايله نفى عام قيلدى اكر بويله اولميدى عربده مثلنى نفى تبادر ايدر ايدى (الا مملكا حى يقاربه دن مستثنادر مستثنى منهك يعنى حى نك اوزرينه تقديم اولنمغله نصبى واجب اولمشدر بو ايسه تأخيرحيننده مرجوحدر زيرا مختار اولان بدل اولمق اوزره رفعيدر و بو تقديم شايع الاستعمالدر لكن بو تقديم تعقيدده زياده يى اقتضا ايدر (وملك مال وملكى اعطا ايدن كيمسه ايله تفسير اولندى كويا اسم مفعول روايت اولندى والا ابلغ اولان اسم فاعل اولمقدر ومملكدن مراد هشامدر (ابو امه مبتدادر ضميرى مملكه عائددر (ابوه خبريدر وضميرى ابراهيم ممدوحه عائددر وجمله سى مملكا قولنك صفتيدر پس مبتدا وخبرك مياننى يعنى ابو امه ايله ابوه نك ميانى اجنبى ايله يعنى حى ايله فصل ايلدى حى مستثنى منه درومبدل منه اولان مثله دن بدلدر ذى حيات معناسنه در (يقاربه حى كلمه سنك صفتيدر پس بدل يعنى حى ايله مبدل منهك يعنى مثله نك وصفت ايله موصوفك يعنى حى يقاربه نك ميانى اجنبى يعنى ابوه ايله فصل ايتديكه جائز اولميانلندر (يقاربه فضائلده اكا مشابه اولور ديمكدر ضميرى خاله يعنى ابراهيمه عائددر وضرورت وزن ايچون هاسى ساكن قلنمشدر بعضيلرك مثله مبتدا حى خبريدر ما لغت تميميه يه كوره عامله دكلدر ديديكى و بعضيلرك حى مبتدا

مثله

مثله خبريدر وعملك بطلانى خبرك تقديمندن اوتوريدر ديديكى معناده قلق واضطرابى موجبدر تأمل ايله ظاهر اولور خفى بيورلميه قوانين نحويه يه مخالفت واصل اولان مستثنى منهك تقديمنه مخالفت سببيله تعقيد حاصل اولدى و مستثنانك تقديمى ايچون شيوعى ايله بيله تعقيدده زياده دخلى واردر (تعقيد برخلل ايچون كلامك مرادى اوزره دلالتى ظاهر اولمامقدر مرادى فهمه صعوبتى موجب اولان سبديم وتأخير وحذف واضمار وغيريلرى كبى تتكيم بيتده رؤيت اولندى و بو بيتى ايراددن مرادى تعقيدى توضيحدر حد فصاحتدن اخراج ايدن شيئى تمثيل ايچون دكلدر وشاعر خال هشامى مدحده واكا مماثل اولانى نفيده مبالغه ايدر خفى بيورلميه اكرچه فى الناس قولى مثله نك خبريدر مملكا مثله دن مستثنادر (ابو امه مبتدادر حى خبريدر ابوه خبر ثانيدر يقاربه خبر ثالثدر دينلسه تعقيد اولمز ومعنى ممدوحمز ابراهيمك مثلى ناسده يوقدر غايت حداثتده مملك واردر زيرا مملكك اناسنك باباسى حى در واناسنك باباسى ممدوحك باباسى در واناسنك باباسى مملكك جدى اولمقدن نظرى قطع ايله بيله ممدوح مملكك اقرباسيدر ديمك اولور ممدوحى حسب ايله مدحدنصكره نسب ايله مدح اولور بو توجيه ده مملكا كلمه سنك نصبندن غيرى برشى يوقدر زيرا مختار اولان رفعيدر واكر محافظه اسام اولميدى بعض فضلاء انامك شرح وحواشى سنده اولان وجوه اخرايى دخى ذكر ايدوب مزيف اولانى تزييف وقابل احكام اولانى محكم قيلار ايدم و بو بيتك ترتيب سابق اوزره معناسى بودركه ناسك ايچنده اول خال مثللى كندويه فضائلده مماثل و مشابه اولور بركيمسه يوقدر انجق هشام واردر اول هشامك اناسنك باباسى اول خالك باباسيدر

*) ساطلب بعد الدار عنكم لتقربوا * وتسكب عيناى الدموع لتجمدا (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (ساطل) فعول مقبوض (بعددا) مفاعيلن (رعنكم) فعولن (لتقربوا) مفاعلن مقبوض (وتسك) فعول مقبوض (بعيناد) مفاعيلن (دموع) فعول مقبوض (لتجمدا) مفاعلن مقبوض در قائلى عباس بن احنف در اطولده ديركه ذاتلرينك بعدنك خاطره دخى خطورى ممكن اولمديغنه اشارتدن اوتورى بعدى داره اضافه ايدوب طلبنى تسويف ايلدى (بعد الدار اطلبك مفعوليدر لتقربوا بعدينى تعليلدر (تقربوا فتح را ايله علم يابندندر * ولا تقربوا الصلوة وانتم سكارى

آيت جليله سنده اولديغى كبى حسن بابنده كلور (وتسكب ابلغ اولان
بانك رفعيله اطلب اوزرينه عطف اولنمقدر زيرا تحت تأكيده اولورو بوروايت
صحيحه در ودلائل الاعجاز ده شيخك كلامى بوكا مبنيدر ونصبى توهمدر
زيرا نصب اولنسه (بعدالدار اوزرينه عطف اولنوب تقديرى (ساطلب
سكب الدموع ديمك اولور و بونك معناسى بوقدر ياخود لتقربوا اوزرينه
عطف اولنوب تقديرى (ساطلب بعدالدار عنكم لتسكب الدموع ديمك اولور
ودارك بعدى قربندن كنايه در پس دارك قربى دموعك سكبنه علت اولمق
لازم كلور بونك دخى معناسى بوقدر تأمل (تسكب تصب معناسنه صيغهٔ
مضارعدر دوكر ديمكدر عيناى تسكب نك فاعليدر الدموع مفعوليدر (دموع
ضم دال مهمله ايله دمع كلمه سنك جمعيدر فتح دال وسكون ميم ايله كوز ياشنه
ديرلر (لتجمدا ده اولان لام دموعك سكبنى تعليل ايچوندر ضميرى عيناى
كلمه سنه راجعدر پس شاعر دموعك سكبى كه بكادر انى فراق احبه يه لازم
كلان حزندن كنايه قيلوب اصابت ايتدى زيرا بكا چوق كره فراق وكآبه يه
دليل قيلنور حتى ابكانى واضحكنى دينلور بكا اساءت ايتدى و بنى مسرور
قيلدى ديمكدر لكن جمود عين ايله دوام تلاقى ووصالى موجب اولان فرح
وسرور دن كنايه ده خطا ايتدى زيرا جمود عين دن مفارقت احبه يه بكا
وحزن اراده سى حالنده عينك دموعى بخلنه انتقال واردر شاعرك ملاقات
اصدقا ومواصلهٔ احبه ايله حاصل اولان سرورى قصدينه انتقال يوقدر
و بوسببدن دعاده (لاابكى الله عينك دينلديكى كبى لازالت عينك جامدة دينلمك
صحيح دكلدر وسنة جماد وناقة جماد دينلور مطر واپن اولمازايسه كويا بونلر مطر
ولبنى بخل ايدرلر حتى بخيله قطام وزنى اوزره جماد دينلور و بخل معناسنه جمد
دينلور وجمود جواد مقابله سنده ده استعمال اولنور اكر سؤال اولنورسه شاعر
جمودى مقيدى مطلقده استعمال طريقى اوزره مجازا عينك دموعدن مطلق
خلونده استعمال ايدوب صكره جمود عين ايله مطلق خلوعادة مسرته لازم
اولديغندن مسرتدن كنايه ايلدى جواب بودركه بوتأويل انجق كلامك صحت
واستقامتنه كافيدر كلامى تعقيد معنويدن اخراج ايتمز زيرا ظاهردركه ذهن
بوكا سهولت ايله انتقال ايتمز وتعقيد معنويدن خالى اولان كلام معناى اولندن
معناى ثانيسنه من جهة الظاهر انتقال اولناندر حتى سامع معناى ثانيسى
حاق لفظدن فهم ايتديكى تخيل اولنه اماشول كلامكه معناى ثانيسى اولميد

يعنى خواص ولوازمى اولميه اويله اولان كلام معنايه دلالت اعتباريله بلغانك
عندنده درجهٔ اعتباردن ساقط منزله سنده در مقتضيات احوالى رعايت
حيثيتندن نقدر معتبر ايسه (معناى بيت) عادت زمان وديدنهٔ اخوان
نقيض مطلوبى اتيان وعكس مقصود اوزرينه جريان اولمغله بنده دخى
الى الآن قرب وسرور طلبنده اولوب حزن وفراقدن غيرى برشى نمايان
اولمامغله بوندنصكره قرب ووصالى تحصيل ايچون بعد وفراقى طلب وفرح
وسرورى تحصيل ايچون حزن وكآبه يى طلب ايدرم بومعنى تسكب آن
تقديريله نصب اولنوب بعدالدار اوزرينه عطف اولديغنه كوره اما تسكب نك
صواب اولان رفعنه كوره معنى ديمك اولوركه مستقبلده قرب ووصال ايله
سرور وفرح حاصل اولسون ايچون الآن اغلرم وتحزن ايدرم و بوتقديرجه
دموعك سكبى تحت طلبده اولماز لكن شاعر دموعك سكبى اوزره مكب
وامر مطلوبه ملازمت كبى ملازمت ايلديكه دهره دموعك سكبنى شاعرك
مطلوبنى ظن ايدوب ضدينى ايتسان ايده و بومعنى ميان قومده مشهور اولان
معنادر بونده اولان تكلف وتعسف خفى دكلدر و بونك منشأى معانيده
عدم تعمق وسلفدن اولان مهره نك كلامنى قلت تصفحدر وصحيح اولان
شاعره طلب فراق ايله طيب نفسنى وفراق اوزرينه ثابت ومحكم اولمسنى مراد
ايدركه كويا فراق شاعره امر مطلوبدر و بوكا كوره معنى بودركه اليوم بن
نفسمى بعدوفراق ايله طيب ومقاسات احزان واشواق اوزرينه محكم وثابت
قيلوب غصص احزانى تجرع ايتديريم واحزان واشواق ايچون عيندن
دمعى فائض اولان حزنى تحميل ايدرمكه بو تحميل ايله دائمه اولور وصلتده
زائله اولماز مسرته تسبب ايدرم زيرا صبر فرحك مفتاحيدر وهرعسره
يسر مقارندر وهر بدايتك نهايتى واردر بو دلائل الاعجازدن مفهوم اولاندر
و بوكا كوره ساطلب ده اولان سين مجرد تأكيد ايچوندر صاحب كشافك
سنكتب ماقالوا آيت جليله سنده ذكر ايلديكى كبى اماسين فى الاصل
استقبال وتأكيد ايچوندر وكلمه يى بعض معناسندن تجريد عندلرنده شايعدر

*) وتسعدنى فى غمرة بعد غمرة * سبوح لهامنها عليها شواهد (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (وتسع) فعول مقبوض
(دنيفيغم)مفاعيلن (رتنبع) فعولن (دغمرتن) مفاعلن مقبوضه (سبوحن)
فعولن (لهامنها) مفاعيلن (عليها) فعولن (شواهدو) مفاعلن مقبوضدر

قائلی ابو الطیبدر سیف الدوله یی مدح ایلدیکی قصیده سندندر (تسعدنی
اعانت معناسنه اولان اسعاددن مأخوذ صیغهٔ مضارع مؤنثدر بکا اعانت
ایدر دیمکدر فاعلی مصراع ثانیده اولان سبوح در (فی غمرة تسعدنی یه
متعلقدر (غمرة فتح غین معجمة وسکون میم وفتح راء مهمله ایله اصلنده برشیئ
صویك احاطه وستر ایلمسیدر نتکیم (یغمرك من الماء) دینلور صو سنی احاطه
وستر ایلسه بوراده شدت معناسنه استعاره اولندی (سبوح فتح سین مهمله
وضم باء موحده ایله فعول بمعنی فاعل اولوب فرسك شدت عدوی معناسنه
اولان سبح یاخود سباحه دن مأخوذدر و بونك تأنیث وتذکیری مساویدر
بوراده سبوح دن مراد راکبنه مشقت ویرمیوب صوده یوزر کبی تیز رو وکوزل
یورویشلی فرسدر (لها سبوح نك صفتیدر اطولده منها نهایه متعلقدر یاخود
نهایه فاعلده متنازعدر و بو شواهددن حالدر دینلدن احسن وادقدر دیدی
شواهدلها ظرفنك فاعلیدر لها موصوفنه اعتماد ایتدیکندن اوتوری
(شواهد شاهدك جمعیدر بوراده فرسك اصلی پاك اولملغنه دلالت ایدن
علامات شاهده معناسنه در بو بیتده ضمائرك تکراری اولدیغندن استشهاد
اولندی (معنای بیت) سبوح دیدکاری فرس برشدتدنصکره برشدتده یعنی
شدت حربده اعانت ایدر اویله فرسکه کندودن اولیجی اولدیغی حالده اوزرنده
کرم و نجابتنه دلالت ایدن علامت شاهده لر وخصال جیده لر واردر دیمکدر
*) حمامة جرعی حومة الجندل اسجعی * فانت بمرأی من سعاد ومسمع (*
بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (حمام) فعول مقبوض
(تجرعاحو) مفاعیلن (متلجن) فعولن (دلسجعی) مفاعلن مقبوضه
(فانت) فعول مقبوض (بمرائمن) مفاعیلن (سعاد) فعول مقبوض
(ومسمعی) مفاعلن مقبوضدر قائلی عبد الصمد بن بابك نام شاعردر ابو علی
احمد بن احمدك حقنده دیدیکی قصیده سنك مطلعیدر بو بیتده تتابع
اضافات اولمغله استشهاد ایلدی یعنی حمامه جرعی یه جرعی حومه یه حومه
جندله مضافدر (حمامه فتح حاء مهمله ایله یوتده الفت ایتمیوب بری اولان
کوکرجندر صدر الافاضل مکه وکوفه وشام اراسنده اولور دیمش قانونده
یوتده الفت ایدن کوکرجندر دیمش یاخود کردننده طوقی اولان قمریدر دیشی یه
وارککه شاملدر اسم جنسی حمام در حمامه حرف نداسی محذوف منادای
منصوبدر یا حمامة دیمکدر (جرعی فتح جیم وسکون را وضرورة قصر ایله

اصلی

اصلی مدایله جرعاء در اطولده جرعاءنك مخففیدر دیدی (وجرعی اجرع
کلمسنك مؤنثیدر جرعاء اوت بتمیان قوملی ارض مستویه در اطولده برطرفی طاش
وبرطرفی قوم ارض کثیب در دیدی (حومة فتح حاء مهمله وسکون واو
وفتح جیم ایله اصلنده بحر ورمل وعیالك معظمی معناسنه در اما بوراده مطلقا
شیئك معظمی معناسنه در (جندل فتح جیم وسکون نون وکسر دال وضم
جیم وفتح نون وکسر دال ایله کندوده طاشلر مجتمع اولان موضعدر پس
جندل کلمه سی مکسور الدال قلمق واجب اولدی نقدر تصحیف مفتوح الدال
مشتهر اولدیسه حتی بعضیلر حالك اسمنی محله اطلاق قبیلندن قیلوب مراد
ذات حجاره اولان ارضدر دیمش و بعضیلر جندل کلمه سنی مکسور الدال قیلوب
فتحتین وکسر دال ایله اولان جندل کلمه سنك مخففیدر دیوب حجاره صاحبی
اولان موضع معناسنه در دیمش و بو بعض نونك اسکاننی ضرورت ایچون
قلمش بونده نظر واردر زیرا ضرورت ایچون مقیس اولان حذف ایکیدر
بری مختلفدر بوده منصرفی عدم صرف ایله اولور و بری متفقدر بوده ترخیم ایله
اولور تسهیلده بو یله تصریح اولندی (اسجعی صیغهٔ امردر صوتنی تردید ایله
یعنی آواز ایله دیمکدر (سجع فتح سین مهمله وسکون جیم ایله حمامك آوازی هدیر
الحمام معناسنه (فلان منی بمرأی ومسمع) دینلور شول مکانده در که انی
کوریرم وکلامنی ایشیدیرم دیمکدر (معنای بیت) طاشلی یرك معظمنك اوت
بتمیان قوملی یرك حمامه سی سکانداایدرم آواز وترنم وتغنی ایله زیراسن سعاد نام
محبوبه مك سنی کوروب صداکی ایشیدجك مکاندهسن سکا طرب وتغنی دن
مانع یوقدر و بو کلامده تأسف وتحسر اولدیغی خفی دکلدر
*) جاء شقیق عارضا رمحه * ان بنی عمك فیهم رماح (*
بو بیت بحر سریعك عروض اولای مطویه مکسوفه وضرب اول مطوئ
موقوفدندر تقطیعی (جاءشق) مفتعلن مطوی (قنعارضن) مستفعلن
(رمحهو) فاعلن مطویه مکسوفه (اننبنی) مفتعلن مطوی (عممکفی) مفتعلن
مطوی (همرماح) فاعلان مطوئ موقوفدر قائلی حجل بن نضله نام شاعردر
حجل فتح حاء مهمله وفتح جیم ایله شاعرمز بورك اسمیدر و بو بنی مازنك عبدیدر
تنصیصده فتح جیم وسکون حاء مهمله ایله ضبط ایتمشدر اما حجل ینه فتح حا
مهمله وفتح جیم ایله رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلمك اعمامندن
مغیره نك لقبیدر (شقیق بررجلك اسمی در جاءنك فاعلیدر خفی یورلمیه

آخریدنك استدعا واقتضاسنه كوره اكر مخاطب اولان بورجل ایسه
طریقهٔ سكاكی اوزره غیبتدن خطابه التفات اولور اما ان بنی عمك قولنده
التفات متفقدر واكر مخاطب بو رجلك غیری ایسه التفات یو قدر
بلكه معتبر قولی تقدیر ایدوب (قلت لهم ان بنی عمك فیهم رماح دیمك اولور
عارضا جاءك فاعلندن حالدر (عرض العود علی الاناء والسیف علی الفخذ
دینلور عودی اناء اوزرینه وسیفی اویلغی اوزرینه عرض ایتسه یعنی آرقری
وضع ایتسه رمحه نصب ایله عارضا كلمه سنك مفعولیدر شقیقه عائددر بنی عمك
اننك اسمیدر فیهم رماح جمله سی محلا مرفوع اننك خبریدر بنی نك اصلی
بنین ایدی عمك یه اضافتله نون دوشدی بنی قالدی رماح قافیه اولوب ضرورة
حانك سكونیله قراءت اولنور لكن من جهة الاعراب اصلی رفع ایله رماح اولوب
مؤخر مبتدادر فیهم مقدم خبردر رماح رمحك جمعیدر فارسیده نیزه دیرلر
(معنای بیت) شجاعتی اظهار وخصوم ایله عدم مبالات طریقی اوزره اولدیغی
اظهار ایدوب دیركه شقیق نام كیمسه مزراغنی آرقری اویلغی اوزره وضع
ایتدیكی حالده كلدی یعنی شقیق ابنای عمنده رماح وار ایدوكن انكار ایتمز بلكه
جنكه حاضر اولمیوب مزراغنی آرقری اویلغی اوزرینه وضع ایدوب كلدوكندن
انكار علامتی ظاهر اولمغین منزلهٔ منكره تنزیل وخطاب التفات ایله مخاطب
قیلنوب (ان بنی عمك فیهم رماح یعنی تحقیق سنك عمكك اولادلرنده رماح واردر
دیوب ان ایله تأكید ایلدی امام مرزوقی نك اشارتی اوزره بو بیتده تهكم واستهزا
واردر كویا شاعر شقیقی خوف وضعف ایله وصف وذم ایدوب ابنای عمنده رماح
اولدیغی بلیدی محاربه دن كریز وتحمیلی رماحه قدرتیاب اولمزدی دیمك استر

*) فقلت لمحرز لما التقینا * تنكب لا یقطرك الزحام (*

بو بیت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطیعی (فقلتلمح) مفاعلتن
(رزنلمما) مفاعیلن مقبوض (تقینا) فعولن مقطوفه (تنككبلا) مفاعیلن
(یقططرك) مفاعلتن (زحامو) فعولن مقطوفدر قائلی امام مرزوقیدر
لمحرز فقلت یه متعلقدر (محرز ضم میم وسكون حا وكسر را ایله عسكر
كندوسنك امان وحفظنده مصون اولان كیمسه یه اطلاق اولنور (التقینانك
فاعلی محرز كلمه سنه راجعدر ومفعولی نا در تنكب صیغهٔ خطاب اولوب
یا تفعیلدندر تجنب معناسنه یاخود تفعلدندر تبعد معناسنه (یقطر یقطع
معناسنه (الزحام رفع ایله یقطرك نك فاعلیدر (زحام غلبه وازدحام معناسنه در

معنای

(معنای بیت) بزه ملاقی اولدیغی وقتده محرزه دیدم قاچ یاخود اوزاق اول سنی
زحام وغلبهٔ عسكر قطع ایتمسون یعنی ضررلری اصابت ایتمسون شاعرك
مرادی بیت سابق كبی بونكله دخی تهكم واستهزا اولوب كویا محرزی
شدائد حربه مباشرت ومضایق مجامع حربده مبارزتدن منع ایدوب
ناتوان وضعیف بیان اولان مانند صبیان وزنان محرز مذكوری
حلبهٔ مبارزانده اهمال فارسان اولورسن دیو استهزاء تخویف ایتدی

*) اشاب الصغیر وافنی الكبیر * كر الغداة ومر العشی (*

بو بیت بحر متقاربك ضرب ثالثندندر تقطیعی (اشابص) فعولن (صغیر)
فعول مقبوض (وافنل) فعولن (كبی) فعل محذوفه (ركررل) فعولن (غدات)
فعول مقبوض (ومررل) فعولن (عشی) فعل محذوفدر قائلی صلتان عبدی
جاسی نام شاعردر (صلتان قاموسده فتح صاد وفتح لام وتخفیف تاء مثناة
فوقیه ایله مضبوطدر اوغلی عمروه وعظ ونصح ایتدیكی كم عدد ابیاتی
مشتمله قطعه سندندر بعضلر صلتان سعدیدر دیمش وبو بیتده تدویر
صنعتی واردر یعنی شطر اولك آخرندن شطر ثانینك اولنه یاخود ثانیسندن
اوله بر حرف یاخود ایكی حرف تدویر وانتقال ایله وزن تمام اولور بوراده
الكبیرك راء مفتوحه سی مصرع ثانی یه انتقال ایتمشدر الصغیر اشابك
الكبیر افنی نك مفعولیدر كر الغداة اشاب وافنی نك فاعلیدر كر تكرار معناسنه
مصدردر (غداة غدك جمعیدر صباح معناسنه (ومر العشی كر الغداة اوزرینه
معطوفدر مرور معناسنه مصدردر (عشی قاموسده فتح عین مهمله
وكسر شین معجمه ایله آخر نهاردر واصلی تشدید یا ایله در * بكرة وعشیا *
نص كریمنده اولدیغی كبی لكن بوراده ضرورة تخفیف اولندی (معنای بیت)
صباحلرك یعنی ایامك تكراری واخر نهارلرك یعنی لیالی نك مرور وعبوری صغیر
وطفلی شاب كبیر وشیخی افنا وفانی ایلدی بو بیتك قائلی ظاهرینی مراد ایتدیكی
نامعلوم وظاهرینی اعتقادی دخی مظنون اولمامغله اشاب وافنی نك كر الغداة
ومر العشی یه اسنادی مجازه حمل اولنمدی زیرا كندوده تأول منتفی وظاهرینی
عتقادی دخی محتمل اولوب جاهلك (انبت الربیع البقل قولی قبیلندن اولور

*) قد اصبحت ام الخیار تدعی * علی ذنبا كله لم اصنع (*

بو بیت بحر رجزك ضرب اولندندر تقطیعی (قد اصبحت) مستفعلن
(امملخی) مستفعلن (رتدعی) مستفعلن سالمه (علیذن) مفاعلن مخبون

(بنكالهو)مستفعلن (لم اصنعى) مستفعلن سالمدر (بو بيته وابيات آتيه يه مصرع ديرلر قائلى ابو النجم عجلى در (اصبحت صيغهٔ ماضى مؤنث غائبه در كانت وصارت معناسنه وكاهيجه دخلت فى الصباح معناسنه كلور (ام الخيار رفع ايله اصبحت كلمه سنك اسميدر ام الخيام كنيهٔ امرأه در (تدعى ام الخيارك صفتيدر على مقدر ثابتا كلمه سنه متعلقدر وجمله سى حاليه در ذنبا ثابتا كلمه سنه مفعول اولور وتنكير ايچون نكره قيلنمشدر كله نصب ايله (لم اصنع نك مفعولى اولوب وزن ايچون تقديم اولنمشدر ضميرى ذنبا لفظنه عائددر و بوكلمه نك تفصيلى ان شاء الله تعالى تكرار اشاغيده كلسه كركدر (معناى بيت) ام الخيار نام مرأه جمله سنى اشلمديكم كناه اوزريمه ثابت اولديغى حالده دعوى ايدر اولدى بوندنصكره دعواسنى بيان ايدوب دير

*) من ان رأت رأسى كرأس الاصلع * يا ابنة عما لا تلومى واهجعى (*

تقطيعى (من ان رأت) مستفعلن (رأسيكرأ) مستفعلن (سلاصلعى) مستفعلن سالمه (يبنتعم) مفتعلن مطوى (مالاتلو) مستفعلن (ميوهجعى) مستفعلن سالم (من كلمه سى ام الخيارك دعواسنى بيان ايچوندر ومدخولى اولان ان رأت جمله سى محلا منصوب تدعى يه مفعول له واقع اولور ورأت كلمه سنك ضمير مستكنى ام الخياره عائددر رأسى رأت كلمه سنك مفعوليدر كرأس رأت كلمه سنك مفعولندن حالدر اصلع قاموسده شول كيمسه يه صفتدر كه مقدم رأسنده مادهٔ شعرك نقصانندن اوتورى مقدم رأسنك شعرينك انحسار وانكشافى اوله ديمش اما شراح رأسنك شعرى بياض اولانه ديرلر ديمشلر (عما ايله هاء ندبه ايله اولان عماه بنى مراد ايدر (واهجعى صيغهٔ امردر ترك ايله ديمكدر (معناى بيت) ام الخيارك دعواسى بنم رأسمى رأس اصلع كبى رؤيت و مشاهده سندن اوتوريدر يعنى مسن اولوب هرم شديده بالغ ورسيده اولديغمدن بنى پسنديده ايتمز زيرا نسوان شبه غضب ايدر و حبيبنك كمال شبابنى طلب ايدر بويله اولنجه اى عممك قزى بكا لوم ايله لومى ترك ايله

*) ميز عنه قنزعا عن قنزع * جذب الليالى ابطئ اواسرعى (*

تقطيعى (ميز عن) مفتعلن مطوى (هوقنزعن) مستفعلن (عن قنزعى) مستفعلن سالمه (جذبلليا) مستفعلن (لى ابطئ) مستفعلن سالمدر (اواسرعى مستفعلن سالمدر (ميز صيغهٔ ماضيدر آيردى فصل ايلدى ديمكدر (مازالشئ وميزه عن الشئ دينلوب عن ايله و بنفسه تعديه ايدر شيئ شيدن فصل ايلدى ديمكدر (عنه ضميرى بيت سابقده اولان رأسه عائددر قنزعا ميزك مفعوليدر

عن

عن قنزع ده اولان عن بعد ايچون اولمغين بعد معناسنه اولوب بعد قنزع ديمك اولور (قنزع قنزعه نك جمعيدر قنزعه جوانب رأسده مجتمع اولان شعره ديرلر پس ميز عنه قنزعا عن قنزع جمله سى رأسنى رأس اصلع كبى رؤيتى مفسره ووجه شبهى مبينه در (جذب الليالى ميزنك اسناد اولنديغى فاعليدر مطولده جذب الليا ليدن مراد ايلك مضى و اختلافيدر اساسده جذب الشهر دينلور شهرك عانه و اكثرى كجدى ديمكدر ديدى تنصبصده ديركه ليالى دن مراد ايامه شامل اولان مطلق زماندر تخصيص بالذ كرك نكته سى بودر كه عرب زمانى ليالى ايله تاريخلند يررلر زيرا غرهٔ شهور ابتدا رؤيت هلالدندر وابتداء اعوام دخى بوندندر و بونده اثر مشهور واردر تخصيص بالذكرده اظهر اولان وجه بودر كه غموم وهموم ليالى ده زياده اولور واكثريا شعرا ليالى دن شكايت ايدرلر خفى بيورلميه (الليل والليالى نك رسمنده حق اولان لام واحدهٔ مشدده ايله تحرير اولنمقدر الذى والتى نك رسمى كبى ديمشلر (بعضيلر ابطئ اواسرعى قولى الليالى نك صفتيدر تقديرى الليالى المقول فى حقها ابطئ او اسرعى ديمكدر ديمش بعضيلر قول تقديريله الليالى دن حالدر تقديرى الليالى مقولا فى حقها ابطئ اواسرعى ديمكدر ديمش بعض شراح ابطئ اواسرعى قوليله شاعر تبطئ وتسرعى معناسنى مراد ايدوب موضع خبره امرى وضع ايتديكنك نكته سى ليالى جذب ومضى واختلافنده الله سبحانه وتعاليىنك امريله مأمورات وحكميله مسخرات اولدقلرينه دلالت ايتسون ايچوندر ديمش و بو امرى خبر معناسنده استعمال وخبرى امر معناسنده استعمال ايله بونك امثالى لطائفى قصد ايدرلر وجائزدر كه ابطئ اواسرعى قولى ماقبلندن منقطع اولوب اصنع ماشئت يعنى اى ليالى شعر رأسمى تميزدن صكره نه ديلرايسك ايله بنم عندمده حال تفاوت ايتمز ديمك اوله پس بوكا كوره غيبتدن خطابه التفات اولور (معناى بيت) ليالينك مضى واختلافى اول رأسدن نواجبسنده مجتمع اولان شعرى فصل ايلدى بركره فصل ايتدكدنصكره اويله ليالى كه حقنده بطيئه وسريعه اول دينلمشدر ياخود اى ليالى شمدنصكره ديلديككى اشله كرك حركت بطيئه وكرك حركت سريعه ايله حركت ايله زيرا سنده مبالات يوقدر عرنه درلو شدايدى ايدر ايسك كيمنك حركت بطيئه لكسبى ايله عيشنى طيب وكيمنك حركت سريعه لكسبى ايله عيشنى ردى وكيمنى سهولتده وكيمنى عسرتده كيمنى هرم وكيمنى ضعيف البدن وكيمنى فانى قيلوب هر برينى بركونه متأثر

قيلارسن ياخود اى ليالى حقنده ابطئ اواسرعى دينلديكى حالده
حركتنده بطيئه وسريعه اول بوراده ميزه نك جذب الليالى يه اسنادى
ابو النجمك (افناه قيل الله قوانك استدلالى وقرينه سيله مجاز اولمغين

*) افناه قيل الله للشمس اطلعى * حتى اذا وراك افق فارجعى (*

ديدى تقطيعى (افناه قى) مستفعلن (للاهلش) مستفعلن (شمسطلعى)
مستفعلن سالمه (حتااذا) مستفعلن (واراكاف) مستفعلن (قنفرجعى)
مستفعلن سالمدر (افناه انى فانى يعنى معدوم قيلدى ديمكدر منزلهٔ فنايه تنزيلندن
اوتورى زيرا فنايه مشرفدر ياخود آنى فانى يعنى هرم قيلدى ديمكدر زيرا فنى
ضعيف وهرم معنالرينه كلور وضميرى ابو النجمه ياخود شعر رأسه عائددر
(قيل الله افنى نك فاعليدر قيل كسر ايله امر وارادهٔ معناسنه اصمدر قال دخى بونك
كبيدر اما قول وقوله ومقال ومقاله مصادردر كثر القيل والقال دينلور وحديث
شريفده (نهى عن قيل وقال) وارد اولمشدر اطلعى امر مخاطب مؤنث
اولوب محلا منصوب مقول قيلدر شمسه خطابدر معناسى تحركى من افق
المشرق ديمكدر حتى اطلعى يه متعلقدر واطلعى نك غايتيدر وبونك بعدنده
اولان كلام محكيدر شرط وجزادن مركب جمله در يعنى اذا معناى شرطى
متضمن ظرفدر (فارجعى اذانك جزاسيدر (وارك شمسه خطاب كاف
مفعول ايله صيغهٔ ماضيدر سنى سترايلدى ديمكدر افق واراك نك فاعليدر
افق عند اهل الهيئه بردائرهٔ عظيمه دركه فلكدن رؤيت اولان ايله رؤيت
اولنميانك بيننى فصل ايدر واول دائره يه نسبت ايله طلوع وغروب بيلنور
(معناى بيت) بو النجمى ياخود اول شعر رأسى الله تعالينك شمسه طلوعه
امر وارادهسيله فانى ومعدوم ياخود هرم قيلدى بويله اولنجه اى شمس سنى
افق پوشيده ايتدكده در عقبنه رجوع ايله كه امر اللهه انقياد ايدوب
افنا واعدامه بادى اوله سن ديمك اولور پس بو قول شاعرك اعتقادى فعل
جناب حقك اولوب مبدى ومعيد ومنشى ومفنى حق تعالى اولديغنه دلالت
ايدر بويله اولنجه جذب الليالى يه اسنادتأول ايله اولور جذب الليالى زمان اسبب
اولديغنه بناء حاصلى شاعر مؤمن اولديغندن كلامنك ظاهرى جذب الليالى نك
مميز اولديغى مراد ايتميوب بلكه حقيقتده الله تعالى اولديغى مراد ايدر

*) يرينا صفحتى قمر * يفوق سناهما القمرا (*

بو بيت وبيت آتى بحر وافرك ضرب ثانى مجزوندندر تقطيعى (يريناصف)

مفاعيلن معصوب (حتيقمرن) مفاعلتن مجزو (يفوقسنا) مفاعلتن
(همالقمرا) مفاعلتن مجزو سالمدر وطولده بونلرك قائلى ابونواس بن معدادر
ديدى اماقاموسده ابن هانى ديمكله مشهور شاعردر ديدى اطولده جائزكه
ابونواسك ايكى كنيه سى اوله بو تقديرجه منافات مندفع اولور ديدى يريناده
(يرى افعالدن صيغهٔ مضارعدر كوسترر ديمكدر ايكى مفعوله تعدى ايدر برى نادر
وبرى صفحتى در صفحتى اصلى صفحتين ايدى قمره اضافتله نون دوشوب سكون
ياايله صفحتى قالمشدر (صفحه فتح صاد مهمله وسكون فا ايله وجهك جانبى
معناسنه در وبوراده استعارهٔ مصرحه طريقى اوزره مشبه به اولان قمرى ذكر
ايدوب مشبه اولان وجهى اراده ايلدى ومشبه اولان وجه محبوب ايله مشبه به
اولان قمر ميانده وجه شبه ضيادركه مصرع ثانيدن مستفاددر (يفوق صيغهٔ
مضارعدر عالى اولور ديمكدر فاق اصحابه دينلور اصحابنه شرف ايله عالى
اولدى ديمكدر (سناهما يفوق نك فاعليدر القمر مفعوليدر وآخرنده اولان
الف اطلاق ايچوندر پس يفوق جملهسى صفحتى قمر قولنك نعتيدر
(سناهماده اولان صفحتى تثنيه سنه عائددر سنانك حقيقت لغويهسى برقك
ضوئيدر اما مجاز لغويسى وجهك ضوء وضياسيدر بوراده اولديغى كبى
(معناى بيت) اول محبوب قمره مشابه اولان وجهنك صفحه لرينى يعنى
رخسارينى بزه كوستراويله صفحه لركه ضيا ولمعانلرى قمره عالى وفائق اولدى

*) يزيدك وجهه حسنا * اذاما زدته نظرا (*

تقطيعى (يزيدكوج) مفاعلتن (ههوحسنن) مفاعيلن معصوبه (اذامازد)
مفاعيلن معصوب (تهونظرا) مفاعلتن سالمدر (يزيد فعل مضارعدر ايكى
مفعوله تعدى ايدر مفعول اولى كاف خطابدر وثانيسى حسنادر لازم دخى
استعمال اولنور وحسن دن مراد حسن الوجهدر (وجهه يزيدك فاعليدر
ضميرى محبوبه عائددر (اذاما الى آخره شرطدر جزاى يزيدك الى آخره در
(زدته دخى ايكى مفعوله تعدى ايدر برى وجهه عائد اولان ضميردر وبرى
نظرادر (معناى بيت) اول محبوبك وجهى سكا حسن وجهى زياده ايدر
قچن اول وجهه نظرى زياده ايلسك مرادى حسن وجمالده برغايتده دركه
هربار كه اعادهٔ نظر ايدوب اكثار تأمل ايلسك انده بر باشقه حسن
دخى رؤيت ايدرسن خفى بيورلميه وجهك حسنى زياده ايتمسى مجاز عقليدر
اما حقيقتى الله تعالى سكا انك وجهنده حسن زياده ايدر ديمكدر

*(لاتعجبوا من بلا غلالته * قد زر ازراره على القمر)*

بو بيت بحر منسرحك ضرب اولندن و بيت طيندندر تقطيعى (لاتعجبوا) مستفعلن (منبلاغ) فاعلات مطوى (لالتهى) مفتعلن مطويه (قدزرراز) مستفعلن (رارهوع) فاعلات مطوى (للقمرى) مفتعلن مطويدر (بلا چوزومكر) غلالته يه مضافدر (غلاله كسر غين معجمه ايله قيص معناسندر ضميرى محبوبه عائددر (زر صيغهٔ مجهولدر ايلكلندى ديمكدر (ازرار جمع زردر ايلك ديدكلريدر (معناى بيت) اول محبوبك قيصنك چورومه سندن تعجب ايتميكز زيرا تحقيق انك ايلكارى قراوزرينه ايلكلندى سينهٔ بللورينى استعارهٔ تصريحيه طريقيله قره تشبيه ايدر وقرك خاصه سى كتان بزينى ابلا ايتمك اولمغله مشبه بهك ملايمنى مشبهه مقارن قيلوب استعارهٔ ترشيحيه قيلدى عالم ربانى سعد الدين تفتازانى بو بيتى سكاكى مفتاحده مع ذكر الطرفين باب استعاره دن قيلديغنه دليل ايراد ايلدى ديو مختصرنده ذكر ايلدى لكن استعاره بالكنايه قبيلندن قيلوب خطا ايتمشدر خفى بيورلميه كه بو بيتك قائلى ولغات ومعناسنك تفصيلى ان شاء الله تعالى اشاغيده محلنده ذكر اولنور

*(قال لى كيف انت قلت عليل * سهر دائم وحزن طويل)*

بو بيت بحر خفيفك ضرب اولندن و بيت خبنندندر تقطيعى (قالليكى) فاعلاتن (فانتقل) مفاعلن مخبون (تعليلو) فعلاتن مخبونه (سهرندا) فعلاتن مخبون (ئمن وحز) مفاعلن مخبون (نطو يلو) فاعلاتن سالمدر قائلى نامعلومدر تنصيصرده ديركه عليل لفظنك لامى قاعدهٔ اعرابه بناءً ضمنون اوقومق جائزدر اما قاعدهٔ وقفه وانشاء شعره بناءً تنوينى ترك ايدوب واو اشباعيه يى تولد ايتديروب لامى ضم ايله اوقومق لازمدر (كيف سيبويهك قتنده ظرفدر ومحل وموضعى دائما منصوبدر و بونى اخفش انكار ايدوب موضعى مبتدا ايله رفعدر غيريله نصبدر وتقديرى كيف زيد مثالنده اصحيح زيددر وكيف جاء زيد مثالنده اراكبا جاء زيددر وجوابى صحيح ونحوه درو بورادة محل رفعده انت دن خبردر وتقديرى كيف انت اصحيح ام سقيم ديمكدر ابن مالك ديمشكه كيف ظرف اولديغنى بركيمسه ديمشدر زيرا كيف زمان ومكان دكلدر لكن كيف لفظى على اى حال ايله تفسير اولنوب احوال عامه دن سؤال اولديغندن ظرف تسميه اولندى زيرا كيف جار ومجرور تأويلنده اولوب مجاز اوزرينه ظرف اسمى اطلاق اولندى وابن هشام بونى استحسان ايلدى تفصيلى ابن

حجر هيثمى نك همزيه شرحنك اولنده مسطوردر (قلت عليل) ده مسند اليه اولان انا لفظنى حذف ايدوب قلت اناعليل ديمديكنك نكته و وجهى ايكيدر برى ظاهره بناء عبثدن احتراز و برى عقل ولفظدن اقواى دليلنه عدولى تخييلدر يعنى من حيث الظاهر مسند اليهى ذكرى عندنده اعتماد لفظك دلالتى اوزره در وحذفى عندنده اعتماد عقلك دلالتى اوزرينه در پس عقل دلالتده استقلالى اولمغين اقوى در لفظ بونك خلافنه در زيرا عقله محتاجدر چون مسند اليهى حذف ايتسك دليل اضعفدن اقوايه عدول ايتدوككى تخييل ايدرسين وينه (سهر دائم وحزن طويل) ديوب لى سهر دائم ولى حزن طويل ديميوب مسندى حذف ايتديكنك نكته سى بودركه مرض عشق انى شول رتبه ضعيف ايلمشكه لفظ مسند ايله تلفظه قدرتى نابود اولمش (عليل بمعنى مفعولدر (علت مرض معناسنه پس صاحب مرضه عليل ديرلر اما معلول لفظنى متكلمون استعمال ايدرلر سهر فتحه لر يله كيجه ايله اويوماقدر كرك كابسنده كرك بعضسنده وكيجه ايله اويومايانه ساهر وسهار وسهران ديرلر صحاحده سهر فتحه لر ايله ارق معناسنه در ديمش (مطرزى مقامات شرحنده ارق ايله سهرك ميانى فرق ايدوب ديركه ارق عشق ومرضدن تولد ايدن شيدر سهر هم و حزندن تولد ايدن شيدر بو سببدن اليق اولان سهر بدلى ارق دينلملى ايدى ديمشلر (حزن ضم حاء مهمله وسكون زاى معجمه ايله هم معناسنه در جمعى احزان كلور حزن ايله خوفك فرقى حزن واقع اولانه خوف متوقعه اطلاق اولنور (معناى بيت) محبوب بكا فراق واشتياقمده نيجه سن ديدى بنده اكا عليلم ديدم پس بويله ديديكم كبى محبوب دخى سكانه اولدى وعلتكك سببى نه در ديو سؤال ايلدى بنده اكا جواب و يروب ديدمكه وصالكدن بعد وفراق وجمالكه شوق واشتياق سببيله بنم ايچون سهر دائم وحزن طويل واردر (معلوم بيوريله كه مصرع ثانى قلت عليل قولندن نشأت ايدن سؤال مقدره جوابدر تقديرى معناى بيتده كوسترلدى و بو بيتى خطيب دمشقى رحمه الله تعالى اشاغيده استيناف اوج نوعدر اولكيسى علت وحكمك مطلق سببندن سؤالدر ديديكى يرده ايراد ايلدى

*(بالله يا ظبيات القاع قلن لنا * ليلاى منكن ام ليلاى من البشر)*

بو بيت بحر بسيطك ضرب اولندندر تقطيعى (باللاهيا) مستفعلن (ظبيا) فعلن مخبون (تلقاعقل) مستفعلن (نلنا) فعلن مخبونه (ليلاى من) مستفعلن

(کنام) فاعلن (لیلامثل) مستفعلن (بشری) فعلن مخبوندر (ظبیات ظبیه کلمه‌سنك جمعیدر (قاع ارض مستوی به دیرلر (معنای بیت) ارض مستوینك ظبیه‌لری سزه ندا ایدوب یمین و برمکه بزه سو یلیکز لیلام سز دنمیدر یوخسه ایلی بشر دنمیدر لیلی یی تکرارك نکته‌سی استلذاذدن اوتوریدر بو بیتك قائلی ولغاتی علم بدیعده ذکر اولندی

*) ان الذین ترونهم اخوانکم * یشفی غلیل صدورهم ان تصرعوا (*

بو بیت بحر کاملك اضمار واقع اولان ابیات زحافاتندندر تقطیعی (انللذی) مستفعلن مضمر (نترونهم) متفاعلن (اخوانکم) مستفعلن مضمره (یشفیغلی) مستفعلن مضمر (اصدورهم) متفاعلن (انتصرعوا) مستفعلن مضمر در قائلی عبدة بن الطبیدر اولادینه عقلا وشرعا مرضی اولان شیئله وعظ ونصیحت وتوصیه ایتدیکی قصیده سندندر (ترونهم ضم تاء مثناة فوقیه وفتح را مهمله ایله راءه‌دن مأخوذ صیغهٔ مجهولدر تظنونهم معناسنه زیرا بو بابك مجهولی رؤیه‌دن مأخوذ اولورسه ظنده متعارفدر وظن ایله مرادیقیننك غیریسیدر بوراده صیغهٔ معروف روایة مردوددر زیرا صیغهٔ معروف یقین معناسنه در بوراده ایسه متصوردکلدر (اخوانکم نصب ایله ترونهم کلمه‌سنك مفعول ثانیسیدر مفعول اولی ترونهم ده اولان ضمیر جمعدر اخوان اکثریا اصدقاده استعمال اولنور اخوة ولادتده استعمال اولندیغی کبی وبوکا ابو تمامك قولی اشارت ایدر * ذوالود عندی وذوالقربی بمنزلة واخوتی اسوة عندی واخوانی * یشفی اننك خبریدر (غلیل صدورهم نصب ایله یشفی نك مفعولیدر (غلیل عطش معناسنه یاخود عطشك شدتی معناسنه یاخود جوفك حرارتی معناسنه کلدیکی قاموسده مسطوردر بعضیلر حقد معناسنه در دیمش بعضیلر غلیل کشینك در وننده شدت عطش وشدت غیظ وحسددن بولنان حرارته دیرلر دیو تعریف ایلدی صدورهم غلیل نك مضاف الیهی در صدوردن مراد ذکر محل واراده حال طریقیله قلوبدر (ان تصرعوا موضع رفعده یشفی نك فاعلیدر معناسی اطولده اولدیغنه کوره ان تطرحوا علی الارض دیمکدر زیرا صرع ارضه طرح ایتمك معناسنه در ظاهر اولان بودرکه ان تصرعوا انلرك غلبه ایتدلرندن کنایه اولور اما مطوله ان تهلکوا وتصابوا بالحوادث ایله معنی ویرلمشدر (معنای بیت) ای اوغلانلرم تحقیقا شول قوم که سز انلری اخوان واصدقاکز

ظن ایدرسکز انلرك ایسه سزه غلبه ایتملری صدرلرینك یعنی قلبلرینك عطشنه شفا ویرر یاخود سزك قتل ایله هلاك اولمقلغکز وحوادث ایله مصاب اولمکز انلرك صدورلرینك شدت وحقدینه شفا ویرر مرادی انلره اعتماد ایتمیکز وشوق واشتیاق کوسترمیکز زیرا انلر سزه دشمنلردر دیوب تحذیر ایله خطابدر خفی بیورلمیه که بوراده مسند الیهی اسم موصول ایرادی مخاطب خطا اوزره اولدیغنه تنبیه ایچوندر

*) ان الذی سمك السماء بنی لنا * بیتا دعایمه اعز واطول (*

بو بیت بحر کاملك ضرب اول سالمندندر تقطیعی (انللذی) مستفعلن مضمر (سمکسسما) متفاعلن (ءبنالنا) متفاعلن سالمه (بیتندعا) مستفعلن مضمر (یمهواعز) متفاعلن (زواطولو) متفاعلن سالمدر (قائلی فرزدق نام شاعردر تنصیصده دیرکه بو بیت فرزدقك یوز بیتدن زیاده بر قصیدهٔ طویله‌سنك مطلعیدر (سمك صیغهٔ ماضیدر رفع ایتدی دیمکدر بیتا کلمه‌سنك تنکیری تعظیم ایچوندر بیتدن مراد کعبه‌در یاخود بیت عز وشرف ومجددر اولکی علامهٔ قطب الدینك قولیدر وبو مرجوحدر ایکنجی امام زوزنینك قولیدر حتی لبیدك (فبنی لنا بیتا رفیعا سمکه) قولنده الله تعالی بزه سقفی عالی بیت شرف بنا ایلدی دیو معنی ویردی وشاعر مرقوم لبیدك قولنه تلمیح ایلدی دعایمه مبتدادر اعز خبریدر واطول اعز اوزرینه معطوفدر وجمله‌سی بیتا قولنك نعتیدر (دعایم فتح دال ویاء تحتیه ایله اولوب داللرك کسریله اولان دعام ودعامه نك جمعیدر بیتك عماد وستونی معناسنه (اعز عزتدن مأخوذ افعل تفضیلدر سید شریف مفتاحده اقوی ایله تفسیر ایلدی بعضیلر اغلب ایله تفسیر ایلدیلر تنصیصده اطول اکرم معناسنه اولور دیدیکی بو تفسیرلره مناسبدر پس دعایمه اعز واطولك تقدیری من دعایم کل بیت دیمکدر بعضیلر من السماء دیمکدر دیمش لکن بونده اغراق بلکه غلو واردر وبعضیلر من بیتك یاجریر دیمکدر دیمش لکن مفضل علیهی بیانده احسن تقدیر اولکیدر بعضیلر تقدیردن قورتارمق ایچون اعز واطول عزیز وطویل معناسنه در دیمش (معنای بیت) تحقیق سمایی رفع ایدن الله تعالی بزه بر بیت شرف بنا ایلدیکه اول بیتك دعایمی جمیع دعایم بیتدن قوی واطولدر خفی بیورلمیه ان الذی سمك السماء قولنده مبنی علیه خبر یعنی بنی لنا بیتا خبری ذوق سلیم قتنده رفعت وبنا جنسندن بر امر اولدیغنه

پس مسند الیهك موصولیتی
علت اسناده یعنی سماكك سمك
ورفعنه ایمابدر وبو ایما خبر اولان
بناء بیتك شانك تعظیمنه وسیله در
علت واحده نك آثار بنك تشابهنه
بناء علی الخصوص علت جنس
واحددن اولورسه کذا
فی الهوادی *
سماكك سمكی بناء بیتك علی مسند
دکلدر بلکه سماكك سمكی حامله علتدر
الیه اسنادی اوزرینه واحدك آثاربنك
وبناسی مؤثر واحدك تعظیمنه
تشابهنه بناء شانك خبرك
ذریعه در کذا فی شرح المفتاح
السید *

ایما واردر اما الله بنی لنا بیتا دینلسه بونك خلافنه اولور وبنه بوخبر ارفع واعظم جمیع بنا اولان سمایی رفع ایدن ذاتك فعلی اولمغله بیتنك بناسنك تعظیمنه تعریض واردر والحاصل مجرد مسندالیهی اسم موصول ایله ایراد وجه بناء خبره ایما دکلدر بلکه شان خبره تعظیم ایله تعریضه وسیله قلنور بوراده اولدیغی کبی تفصیلی مرادایدن مطول واطوله مراجعت ایلیه

*) ان التی ضربت بیتا مهاجرة * بکوفة الجند غالت ودها غول (*

بو بیت بحر بسیطك ضرب اول مخبوننندندر تقطیعی (اناللتی) مستفعلن (ضربت) فعلن مخبون (بیتمها) مستفعلن (جرتن) فعلن مخبون (بکوفتل) مفاعلن مخبون (جندغا) فاعلن (لتوددها) مستفعلن (غولو) فعلن مخبوندر قائلی عبدة بن الطبیدر (التی موصوفی محذوف اسم موصولدر تقدیری ان الحبیبة التی دیمکدر و بو موصوفك حذفنك نکتەسی ایکیدر بری موصولی متعین اولمسیدر وبری موصولده کمال تعظیم و مزید تفخیم اولدیغیدر ضربت بنا ایلدی دیمکدر بیتا ضربت کلمەسنك مفعولیدر وضرب بیت اقامتدن کنایەدر (مهاجرة ضربت کلمەسنك فاعلندن حالدر ومهاجرة کلمەسنك متعلقی مجرد اختصار ایچون حذف اولندی بوکا ایجاز فی الحذف دیرلر تقدیری مهاجرة عن بغداد دیمك اولور و بو حذفك قرینەسی بکوفة الجند قولیدر بکوفة الجند ده اولان با فی معناسنەدر وضربت فعلنه متعلقدر مرستری مهاجرة کلمەسنه متعلقدر دیدی وکوفه ده ملك فرس اولان کسرانك عسکر وجندی اقامت ایلدکلرندن کوفەیه کوفة الجند دیو تسمیه اولنمشدر وکوفەنك ترابی قرمزی اولدیغندن کوفه دیو تسمیه اولنمشدر (غالت هلاك ایلدی دیمکدر حتی جوهری صحاحده نقل ایدرکه برشی فقد اولوب عود و رجوعی مأمول اولمسه غاله غول دیرلر بوراده دخی بو معنایی ملاحظه ایله غالت ودها غول دیدیکه بر دخی اکا اول ودك رجوعی مأمول دکلدر ودها نصب ایله غالت کلمەسنك مفعولیدر وغالت جملەسی اننك خبریدر (ود ضم واو ودال مشدده ایله محبت معناسنەدر و بو ودك صلەسی محذوفدر تقدیری ودها لی دیمکدر وضمیری التی نك موصوفەسی اولان محبوبەیه عائددر غول غالت کلمەسنك فاعلیدر زیرا غول مؤنث سماعیدر بونی علامهٔ سعداحوال مسندك اخرنده تصریح ایلدی (وغول ضم ایله اسمدر جمعی اغوال وغیلان کلور مصابیح شرحنده باب

الغال والطیره ده علامهٔ بیضاوینك تحریرینه کوره عرب دیرلرکه غیلان فلواتده اشکال مهیبهٔ متباینه متشکل وصور والوان مختلفه ایله متلون ومتغول ناسه ظاهر اولوب اضلال واهلاك ایدر واضلاللری اذن باری ایله در بعضیلر غیلان سحرهٔ شیاطین وجاندر ناسی طریقدن اضلال ایله سحر ایدرلر دیمش و بو غیلانك وجود وعدمنده اختلاف اولندی ابو ایوب انصاری رضی الله عنهك * کان لی تمر فی سهوة کانت الغول تجیٔ فتأخذ * حدیثی وبنه * اذا تغولت الغیلان فبادروا بالاذان * حدیث شریفی وطحاوینك فی الاصل غول وارایدی الله تعالی انی عبادی اوزرندن دفع ایلدی سوزی وجودنی مثبتدر و جابر رضی الله عنهدن روایت اولنان لاغول حدیث شریفی عدم وجودنی مقتضیدر لکن احتمالدرکه لاغول قول شریفندن مراد تلونی کندی اختیاریله در و تصرفی کندی نفسنده در دیو عربك اعتقادلرینی نفی ایله وعلی کلا التقدیرین (اذا تغولت الغیلان فبادروا بالاذان حدیث شریفی ایله لاغول حدیث شریفی میاننده تعارض واقع اولدی اولکیسی وجودینی اثباتده نص در ایکنجیسی وجودینی سلبده ظاهر وتأویله محتملدر پس نص ایله ظاهر تعارض ایتسه قوتندن اوتوری نص ترجیح اولنور بووجه وجیه دن ماعدا قصیدهٔ بانت سعاد اوزره اولان ترکی شرحنده وجوه شتی ذکر اولندی مراجعت بیوریله (معنای بیت) تحقیق اول محبوبه بغداددن هجرت ایدیجی اولدیغی حالده کوفة الجندده بیت بنا ایلدی یعنی کوفه ده اقامت ایلدی اویله محبوبه که بکا اولان محبتنی غول هلاك ایلدی یعنی ود ومحبتنك عود ورجوعی مأمول دکلدر پس بو بیتك لفظی خبردر معناسی تأسفدر خفی بیورلمیه که بو بیتده دخی مسندالیهی اسم موصول ایله ایراد خبرك تحقیق وثبوتنه ذریعه ووسیله ایچوندر زیرا کوفه ده بیتك بنا اولمسی وکوفەیه مهاجرتده زوال محبت وانقطاع مودتدن انبا واشعار ایدن بناء خبرك طریقنه ایما واردر صکره بو ایما زوال محبتی تحقیق وتقرر ایدرکه کویا زوالنه برهان اولور و بو تحقیق خبرك معناسیدر و بو ان الله یمسك السماء کبیده مفقوددر زیرا الله تعالینك رفع سما ایتمسنده انلره الله تعالینك بیت بنا ایتمسیچون تثبیت وتحقیق یوقدر بو یله اولنجه ایما وتحقیق الخبر میاننده فرق ظاهر اولور

*) هذا ابو الصقر فردا فی محاسنه * من نسل شیبان بین الضال والسلم (*

بو بیت بحر بسیطك ضرب اول مخبوننندندر تقطیعی (هاذا ابص) مستفعلن

بوبیتده علت اسنادیعنی ضرب
بیت حال هجرت اولدیغنه ایما واردر
وشاعر بو ایما ایله غول [illegible]
خبرینك تحقیقنه وسیله ایدر *
کذا فی [illegible]

(صقرفر) فاعلن (دن فی محا) مستفعلن (سنهی) فعلن مخبونه (من نسل شی) مستفعلن (بان بی) فاعلن (نضضال وس) مستفعلن (سلمی) فعلن مخبوندر قائلی ابن الرومی درهذا اسم اشارت ایرادی ایله مسند الیهی تعریفی غرضلردن برغرض ایچون مسندالیهی اکمل تمیز ایله تمیز دن اوتوریدرزیرا حس ایله مدرك عقل ایله مدرکدن اقوادر (ابو الصقر صاد مهمله نك فتحه سی وقافك سکونیله برکیمسه نك کنیه سیدر ومسنددر تنصیصده دیرکه جائزدرکه ابو الصقر مسند الیهی بیان اولوب بیت ثانی نك اولنده اولان کانه الشمس مسنداوله (فردا منفردا معناسنه اولوب یامدح واختصاص یاحال اوزرینه منصوبدر اولکنه کوره فعل محذوفك مفعولی اولوب تقدیری اعنی فردا اولوروبوکا منصوب علی المدح دیر اکر مقام مدحده اولورایسه یاخود فردایله مشهور اولوب لقب مجراسنه جاری اولورسه ثانی یه کوره عامل معنای اشارت اولور (فی محاسنه فردا کلمه سنه متعلقدر (محاسن فتح میم ایله علی خلاف القیاس حسن کلمه سنك جمعیدر (من نسل شیبان فردا کلمه سنه متعلقدر بوده یاخبر ثانیدر یاخود حال اخری در یاخود فردا کلمه سنك صفتیدر (نسل ولد معناسنه وشیبان دن مراد شیبان بن ثعلبه در که بو قبیله در یاقبیله یه اسم اولمشدر وبنده ایکسیده محتملدر (و بین الضال شیباندن حالدر الله تعالینك * واتبع ملة ابراهیم حنیفا * قول شریفنده اولدیغی کبی دیمشلر صاحب تنصیص بونی رد ایدوب دیرکه بلکه اضافته اولان (من نسل شیباندن حالدر زیرا شیبانك نسلندن مراد شیبانه نسبت اولنان کیمسه در (ضال وسلم اشجار بادیه دن ایکی شجره نك اسملریدر مهذبده (ضال لامك تخفیفیله کان یایدقلری اغاجدر (سلم فتحه لر یله قتی براغاجدر دیمش مزستری دیمشکه (ضال تخفیف لام ایله ضاله کلمه سنك جمعیدر (ضاله شجره سدرك بریدر (سلم سلمه کلمه سنك جمعیدر (سلمه دیکنلی شجردن برنوعدر (معنای بیت) شو ابو الصقر دیدکلریدر فضائل ومحاسنده منفرد اولدیغی حالده یاخود ابو الصقردن مرادم محاسنده فرد اولاندر یاخود فردلقبیله ملقب اولاندرو بادیه ده ضال وسلم نام شجرتانك میانده مقیم اولان شیبانك نسلندندر نسل شیباندن اولمسی کرماء عربدندر دیمکدر وضال ایله سلم میانده مقیم اولمسی خلص وفصحاء عربدندر دیمکدر یاخود اعزه ناسدندر دیمکدر زیرا فقدعرحضرده دریعنی بلدده اقامتده دروعرب بادیه ده اقامت ایله افتخار ایدرلر یاخود مرعی ومسکن صاحبی اولوب انده

غیرك منازعه سی اولمیان سادات عربدندر دیمکدر و بو بیتك مابعدی

*) کانه الشمس فی البرج المنیف به * علی البریة لانار علی العلم (*

در تقطیعی (کانهش) مفاعلن مخبون (شمس فی) فاعلن (برجلنی) مستفعلن (فبهی) فعلن مخبونه (علالبری) مفاعلن (یتلا) فعلن مخبون (نار نعلل) مستفعلن (علمی) فعلن مخبوندر (کانه نك اسمی ابو الصقره عائددر (الشمس کان نك خبریدر برجدن مرادی ممدوحك قصریدر منیف عالی وشرف معناسنه ممدوحی شمسه تشبیه ایتدیکدن قصرینی برج قیلدی (به ده اولان ضمیر ممدوحه عائددر (البریة ده بریه ناس معناسنه در والف لامی استغراقه محمولدر (علم فتحه لریله جبل معناسنه در (معنای بیت) کویا ابو الصقر ماند برج جمیع ناس اوزرینه کندی سببیله عالی اولان قصرنده اشتهارینه بناء شمسدر جبل اوزرنده اولان ناردکلدر

*) اولئك آبائی فجئنی بمثلهم * اذا جمعتنا یا جریر المجامع (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (الاء) فعول مقبوض (کاآبائی) مفاعیلن (فجئنی) فعولن (بمثلهم) مفاعلن مقبوضه (اذاج) فعول مقبوض (معتنایا) مفاعیلن (جریرل) فعولن (مجامعو) مفاعلن مقبوضدر قائلی فرزدقدر بونکله جریره افتخار ایدر و بو بیتی جار الله علامه اساس البلاغه ده (جمعتهم جامعة) قولنده استشهاد ایچون ایراد ایلدی (اولئك) مسند الیهی اسم اشارت ایرادی ایله تعریفی آباسنی تعیین ایلدیکندن سامعك غباوتنه تعریض ایچوندر که کویا محسوسك غیرینی درك ایتمز عداد حیواناتده در کذا فی المطول لسعد الدین اما فاضل عصام اطولده دیرکه کویا سامعك عقلی یوقدر انجق قوت ادراکیه سی حیوانات عجم کبی حسدر زیرا فهم ایتمز مادامکه شیئ کمال تمیز ایله تمیز ایلمز وممکندرکه اسم اشارتله سامعك فطانتنه تعریض اوله کویا هرشیئ محسوسی درك ایدرکبی درك ایدرومشار الیه عندنده غایت تعین ایله متعیندر فجئنی بمثلهم ابا کدن بکاانلر کبیلرینی ذکر ایله دیمکدر بوتقدیرجه بونده تهکم اولور که هجونیه مناسبدر یاخود فرق ناسدن بکاانلر کبیلری ذکر ایله دیمکدر بومعنی آباسنك تمدحی مقامنه مناسبدر بعضیلر امر بوراده تعجیز ایچوندر فأتوا بسورة من مثله آیت جلیله سنده اولدیغی کبی زیرا شاعرك عندنده تحقق ایتدیکه مخاطب ایچون آباسی کبی یوقدر صاحب تمیزه خفی اولمیه که کلامی تهکم

قیلق تعبیرایچون قیلمغه محتاج دکلدر یاجریر خطاب بعیدنده ینه سامعك غباوتنه تنبیه واردر کویادینلدیکه مادامکه نداا ولنمیاسین کندوکك مخاطب اولدیغکی بیلمزسین وبلادکدن قریب ظن ایتمزسین وبعید عد ایتمدن دخی نائل اولمزسین اذاده عادل فجئی در یاجریر معترضه در مجامع جمعنانك فاعلیدر (مجامع فتح میم ایله مجالس معناسنه در مجلس مجلس طوائف عرب حاضر اولدقلرندن مجالس معناسی ویرلدی (معنای بیت) شونلرکه قدر وجلالدن حاللرینی استماع وشرف وکمالك شانلرینی بیلدیکك بنم نسبم منتهی اولان آبامدرای جریر بزی مجالس ومحافل جمع ایتدیکی وقتده یعنی مجالسده جمع اولدیغمزده انلرکبیلری بکا ذکر ایله یاخود انلر کبیلری بکا کتور ونقل ایله بیلورمکه کتورمکدن عاجزسین

*) ولقدامر علی اللئیم یسبنی * فضیت ثمة قلت لایعنینی (*

بو بیت بحر کاملك ضرب ثانی مقطوعنه اضمار واقع اولان ابیات زحافاتندندر (ولقدامر) متفاعلن (رعلل لیء) متفاعلن (م یسببنی) متفاعلن سالمه (فضبت ثم) متفاعلن (متقلت لا) متفاعلن (یعننی) مفعولن مقطوع مضمردر (قائلی معلوم دکلدر (امر) قولی فضیت قولنه موافق اولهرق صیغهٔ ماضی ایله ایراد ایتمیوب صیغهٔ مضارع ایله ایرادنك نکته سی مرور مستمره دلالت ایتسون ایچوندر کویا وقتا بعدوقت سبب بعدسبب ایله موصوف اولان لئامدن لئیم غیرمعینه مرورایدرم ومبالات ایتمم بلکه اکا التفات ایتمم دیمش اولوردیو سیدشریف مطول حاشیه سنده تحقیق ایلدی (اللئیم ده اولان لام لام حقیقتدر و بو لام حقیقت ایله مرادفرد غیر معین اولمغله معناده نکره کبی اولوب معاملهٔ منکر ایله معامله اولنوب جمله ایله وصفلنیر بوراده یسبنی ایله وصفلندیغی کبی سید شریف قدس سره مطول حاشیه سنده دیرکه اللئیم ایله حقیقت واستغراق اراده اولنمدی وبو ظاهر درواناءه ووقار ایله تمدحدن مقصود اولانی ادادن قصوری اولدیغندن اونوری معهود معین دخی اراده اولنمدی فضبت ده اولان فا علی الفور مضی سنی اشعار ایچوندر زیرا مهلده خطره وقوعی احتمال واردر (ثم وثمة ثاء مثلثه لرك فتحه لریله وها ایله ایکسیده اسمدر کندی ایله اشارت اولنور مکان بعیده موضوع اولان هنالك معناسنه ظرفدر منصرف اولماز قاموسده تصریح اولنان بودر اما معولده وشرح مفتاحده (ثمه ضم ثا ایله ثم کبی حرف عطفدر میاننده فرق بودرکه ثم عطف

اما عینی وعلامهٔ سعد بوسلواردن * بردجلدر دیمشلر

المفرد وعطف الجمله ایتمدن اعمدر اماثمة عطف الجمله ایتمکه خاصدر وثمنك بوراده فائده سی ایکی امرك تفاصیلنی بیاندر بری مرور وبری مضی در وثم جمله یه داخل اولسه اخبارده ترتیب ایچون اولور (لایعنینی لایریدنی معناسنه در (معنای بیت) تحقیق وقتا بعدوقت لئامدن برلئیم غیرمعین اوزرینه مرور وکذران ایلرم او یله لئیم که بکا سب ایدر اول مکاندن کچدم وبوسب ایله بنی مراد ایتمز دیدم وبو معنی الله تعالینك * واذا خاطبهم الجاهلون قالوا سلاما * قول شریفنه قریبدر

*) هوای مع الرکب الیمانین مصعد * جنیب وجثمانی بمکة موثق (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (هوای) فعول مقبوض (معرکبل) مفاعیلن (یمانی) فعولن (نمصعدو) مفاعلن مقبوضه (جنیب) فعولن (وجثمانی) مفاعیلن (بمکك) فعول (تموثقو) مفاعلن مقبوضدر (قائلی جعفر بن علبة الحارثیدر و بو حماسیدر حبسنده ایکن محبوبنك افتراقندن تأسف وتحسری عندنده دیمشدر (هوای مسندالیه در و بونی معارفدن برشیئه اضافتله تعریفنك نکته سی مسندالیهك ذهن سامعه بعینه احضاری اخصر طریق اولدیغندن اوتوریدر (هوامصدر مبنی للمفعولدر بناء علیه شارح محقق مطولده مهویی ایله تفسیر ایلدی محبوبی دیمکدر (هوادیده دیرکه هوا ایله مرادی ذکر محل ارادهٔ حال طریقی اوزره مهجه وروحیدر وشاعر مهویی یعنی محبوبی معناسنده استعمال ایلدی اطولده اعتراض ایدوب دیرکه صواب اولان مهویتی ومحبوبیتی ایله تفسیرایدی زیرا بو بیتك مابعدی تأنیث ایله تفسیری اقتضا ایدر (مصعدنك تذکیری سنی شبهه یه القا ایتمسون هوای لفظنه ناظردر وهوای قولی من الذی اهواه دن یاخود من اهواه دن اخصردر واسمی ذکر ایتمك مخاطبه نفع ویرمز واسم اشارت وضمیر مقامی دخی دکلدر وضیق مقام وفرط سأمتدن اوتوری اختصار دخی مطلوبدر زیرا شاعر حبسنده ومحبوب رحلت اوزره ایدی اطولده دیرکه دیمك ممکندر بو هوای ده اولان اضافته سبب وداعی هوانك نفسنه اضافتی ایله استلذاذ اوله (مع الرکب مصعد کلمه سنه متعلقدر (رکب فتح را وسکون کاف ایله (راکبك جمعیدر صاحب وصحب تاجر وتجر کبی (هوادیده دیرکه رکبان رکبك جمعیدر (رکب سفرده اولان اون واونك مافوقی اصحاب ابله دیرلر تنصیصده دیرکه (رکب اسماء جموعدن اسمدر نفر ورهط کبی و بو اصلنده راکب ایله خاص ایدی صکره توسعا دابه یه رکوب ایدنك هر برینه

مغبر يعني يمني الغبارلك يوزينه ديمكدر *

اطلاق اولندی (یمانین تخفیف یاء ایله مغبر یمنی اولان یمان کلمه سنك جمعیدر والف یادن عوضدر تنصیصده دیرکه (یمانین یمان کلمه سنك جمعیدر (یمان کبی و یمنه حق نسبت یمنی اولملی ایدی لکن بوندن نسبت یا لرینك بری حذف اولنوب اندن عوض الف کتورلدی (مصعد مبتدانك خبریدر (مصعد مبعد وارضده کیدیجی دیمکدر (اصعد فی الارض دینلور ارضده یوریسه وکچسه جنیب مصعد کلمه سنك صفتیدر یاخود خبر بعد خبریدر (جنیب فتح جیم وکسر نون ایله مجنوب کبی مستتبع ومنقاد معناسنه بعضیلر جنیب یرینه (حنبث روایت ایلدی قندر یجی دیمکدر اولکیسی صحیحدر مرسزی دیرکه (حنیب فعیل بمعنی المفعولدر مجنوب معناسنه (جنیب شول شیدر که شخص انی یانده جر ایدروهر تابع ومنقاده جنیب دیرلر (جثمان ضم جیم وثاء مثلثه ایله شخص معناسنه در اماسین ایله جسم وشخص معناسنه بدن انسانده مستعمل درقائم اولورسه وخلیلك عندنده جثمان وجسمان معناده سیاندر (موثق ثاء مثلثه نك فتحی ایله مأسور ومقید معناسنه اسم مفعولدر اوثقه فی الوثاق دینلور قید وشد ایلسه وجثمانی بمکة موثق جمله سی حالیه در بمکة موثق کلمه سنه متعلقدر (معنای بیت) بنم محبوبم یمن جانبنی قصد ایدن رکبان ابل ایله کیدیجی واوزاق اولیجیدر وانلره مستتبع ومنضمدر و بدنم مکه ده مقیددر حاصلی روحم جانب یمنه رحلت ایتدی جسمم مکه ده مقیددر دیمك استر بیتك لفظی خبردر معناسی کندینك محبوبدن بعدی وقید ایله مبتلا اولدیغی شیئه تأسف وتحسر وتحزندر

*) له حاجب فی کل امر یشینه * ولیس له عن طالب العرف حاجب (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (لهوحا) فعولن (جبنفیکل) مفاعیلن (لامرن) فعولن (یشینهو) مفاعلن مقبوضه (ولیس) فعول مقبوض (لهوعنطا) مفاعیلن (لبلعر) فعولن (فحاجبی) مفاعلن مقبوضدر قائلی ابن ابی السمطدر قاموسده سمط کسر سین وسکون میم ایله صیاد معناسنه در (له مسندر ضمیری ممدوحه راجعدر (حاجب مانع معناسنه در وحاجب مسند الیه در نکره ایله ایرادی تعظیم ایچوندر وایکنجی حاجب دخی مسند الیه در اما تنکیری تحقیر ایچوندر (فی کل امر حاجب کلمه سنه متعلقدر (یشینه صیغهٔ مضارع معروفدر معناسی عیب ویرر دیمکدر (کل امر قولنك نعتیدر ضمیری ممدوحه عائددر (ولیس ده اولان واو حالیه در (عن طالب

حاجب

حاجب ثانی یه متعلقدر (عرف ضم عین مهمله وسکون راء مهمله ایله عطا واحسان معناسنه در (معروف دخی بو معنایه در (معنای بیت) ممدوحه عیب ویرن جمیع امرده ممدوحی مانع عظیم واردر حال بوکه طالب احساندن ممدوحی مانع حقیر دخی یوقدر شاعرك غرضی ممدوحك عرضنی ابتذالدن کمال صیانت ایله وصف وارباب آماله اموالنی کمال ابتذال ایله اعطا یدردیو ثنادر

*) الالمعی الذی یظن بك الظن * کان قد رأی وقد سمعا (*

بو بیت بحر منسرحك طیء واقع اولان ابیات زحافاتندندر تقطیعی (الالمعی) مستفعلن (یللذیی) فاعلات مطوی (ظننبکظ) مفتعلن مطوی (ظنکان. مفتعلن مطوی (قدرأی و) فاعلات مطوی (قدسمعا) مفتعلن مطویدر قائلی اوس بن حجردر فضالة بن کلده نك مرثیه سنده دیدیکی قصیده سندندر و بو بیتده تد و یرواردر (ظن لفظی مصراع ثانی یه دوراید (الالمعی والیلمعی ایکسیده ذکی متوقد معناسنه در یعنی فطانت وذکاسی آتش کبی اشتعال ایدیجی دیمکدر (الذی یظن بك الظن الخ قولی المعی قولنك معنی وحقیقتدن کاشف وصفدر یعنی تعریف مجراسنه جاری صیفت کاشفه وموضحه سیدر حتی اصمعی یه المعیدن سؤال اولندقده بیتی الی آخره اوقودی واوزرینه آخر برشی زیاده ایتمدی دیو نقل اولنور اکن مبتدا الیه دکلدر زیرا بیت سابقده اولان ان نك خبر مرفوعیدر بیت سابق وخبران اولان بیت ومطلع قصیده ان شاء الله تعالی برد برشرح اولنسه کر کدر یاخود المعی منصوبدر بوده ایکی وجهله در بری ان نك اسمنه صفت اولور و بری اعنی تقدیریله در یظن بوراده بیلور دیمکدر یعلم معناسنه صیغهٔ مضارع معروفدر بك ده بازائده در * کفی بالله شهیدا * آیت جلیله سنده اولدیغی کبی تقدیری یظنك دیمك اولور یعلمك الظن نصب ایله یظن نك مفعول مطلقیدر (کان تخفیف ایله تشدید ایله اولان کان معناسنه در یاخود کاندن مخففدر (رأی رؤیتدن مأخوذ صیغهٔ ماضی معروفدر کوردی دیمکدر (سمع علم بابندن صیغهٔ ماضی معروفدر ایشتدی دیمکدر وآخرنده اولان الف اشباع فتحه ایچوندر تنصیصده دیرکه کان قد رأی الخ یافاعلدن حال اولوب تقدیری حال کونه مشابها لمن قد رأی وقد سمع اولور یاخود ظن نك انف لامنی عهد ذهنی ایچون قیلوب الظن نك صفتی اولور (شعر) واقد امر علی اللئیم یسبنی * ده اولدیغی کبی (معنای بیت) مرثیه اولنان ممدوح رتبه ده ذکی در که ذکاسی آتش کبی اشتعال ایدا ویله ذکی که ذکا وفطانت وصدق

فراستندن سنی بیلمکلکی تحقیق کوردی واشتدی کبی بیلور مطلع قصیده

*) ایتها النفس اجملی جزعا * ان الذی تحذرین قدوقعا(* در

تقطیعی (ایتهن) مفتعلن مطوی (نفسواجم) مفعولات (لیجزعا) مفتعلن مطویه (اناللذی) مفتعلن مطوی (تحذرین) فاعلات مطوی (قدوقعا) مفتعلن مطوی شاعر تجرید طریقیله نفسنه خطاب ایدوب * ایتها النفس * دیدی اجملی صیغهٔ امردر کوزل ایله دیمکدر جزعا نصب ایله اجملی نك مفعولیدر الذی اسم موصولی موتدن عبارتدر تحذرین نفسه خطابدر قورقودغیك دیمکدر تحذرین الی آخره قولی الذی نك صله سیدر وصله یه عائد اولان ضمیر ضرورة حذف اولنمشدر تقدیری تحذرین منه دیمکدر وقعا صیغهٔ ماضیدر ومستتری الذی یه عائدر والفی اشباع ایچوندر (معنای بیت) ای نفس سکاندا ایدرم جزعی کوزل ایله تحقیق شول موت که اندن تحذیر ایدر ایدك تحقیق واقع اولدی جزعی کوزل ایلمك جزعی زیاده دن کنایه در ونفسك تحذیر وتخویفی ممدوح عدم آباده رحلت ایدرسه حالك نیجه اولوردیدوکی اولسه کرکدر وان نك اسمی اولان بیت سابق

*) ان الذی جمع السماحة والنجدة والبر والتقی جمعا (*در

تقطیعی (اناللذی) مفتعلن مطوی (جمعسس) فعلات مطوی مخبون (ماحتون) مفتعلن مطوی (نجدتول) مفتعلن (بروتت) فاعلات مطوی (قاجمعا) مفتعلن مطوی در و بو بیتده دخی تدویر واردر یعنی نون ثانی وجیم ودال وتا مصراع ثانی یه دور ایدر (ان‌ك اسمیدر وخبری (الالمعیدر مرفوع اوقوندیغنه کوره (جمع صیغهٔ ماضیٔ معروفدر (السماحة نصب ایله جمع نك مفعولیدر (سماحة فتح سین مهمله ایله جود وسخا معناسنه در (والنجدة السماحة اوزرینه معطوفدر (نجده نونك فتحی وجیمك سکونیله شجاعت معناسنه در (والبر والتقی ایکیسیده السماحة اوزرینه معطوفدر (بر کسر باء موحده وتشدید راء مهمله ایله صله وخیر وجنت واحسانده اتساع معنالرینه در اما فتحی وضمی ایله برور وصدق وطاعت معنالرینه در (تقی هدی وزننده تقوی معناسنه (جمع صرد وزنی اوزره اسمدر مصدر کبی استعمال ایدوب جمع نك مفعول مطلقیدر وآخرنده اولان الف اشباع ایچوندر (معنای بیت) تحقیق حقنده مرثیه اولنان ممدوح شول کیمسه درکه سماحت وشجاعت وبر وتقی یی جمع ایتمکلك ایله جمع ایتدی

*) اودی فلا تنفع الاشاخة من * امر لمن قد یحاول البدعا(*

تقطیعی (اودافلا) مستفعلن (تنفعلا) فاعلات مطوی (شاختمن) مفتعلن مطویه (امرنلمن) مستفعلن (قدیحاو) فاعلات مطوی (للبدعا) مفتعلن مطویدر (اودی بیت سابقده اولان انك خبریدر (المعی نصب ایله اوقوندیغنه کوره (اودی صیغهٔ ماضیٔ معروفدر هلاك ایتدی دیمکدر (الاشاخة تنفع نك فاعلیدر (اشاخه کسر همزه ایله وخاء معجمه ایله حذر وخوف معناسنه در (من امر بدعی یاندر وامردن مراد جنتدر یحاول مفاعله دن مضارع معلومدر طلب ایدر دیمکدر البدعا یحاول نك مفعولیدر وفاعلی مندر بدع کسر باء موحده وفتح دال ایله بدعه نك جمعیدر عجیب وغریب معناسنه والفی اشباع ایچوندر (معنای بیت) اوصاف مذکوره ایله موصوف اولان ممدوح هلاك اولدی پس جنتك بدایع وغرایبنی طلب ایدن کیمسه یه خوف نفع ویرمز حاصلی ممدوح اولمسون دیوای نفس سن خوف ایدر ایدك لکن انك مطلبی جنتك عجایبی اولنجه سنك خوفکك فائده سی اولماز

*) والمؤمن العائذات الطیر تمسحها * رکبان مکة بین الغیل والسند(*

بو بیت بحر بسیطك ضرب اولندندر تقطیعی (ولمؤمنل) مستفعلن (عائذا) فاعلن (تططیرتم) مستفعلن (سحها) فعلن مخبون (رکبانمك) مستفعلن (کتبی) فعلن مخبون (نلغیلوس) مستفعلن (سندی) فعلن مخبوندر (قائلی نابغهٔ ذبیانیدر نعمان بن المنذری مدح ایلدیکی قصیده سندندر وبو قصیده سی احسن اشعارندن اولمغله معلقات سبع مشهوره یه الحاق ایلدیلر والمؤمن واو قسم ایله مجرور اولوب موصوف محذوفك صفتیدر تقدیری (والله المؤمن دیمك اولور (مؤمن معلم وزنی اوزره اولان آمن دن اسم فاعلدر امین قلیجی دیمکدر وبر مفعوله متعدیدر تفعیله نقل اولنورسه ایکی یه تعدی ایدر دیمشلر خفی بیورلیه المؤمن ده اولان لام علامهٔ سعدك * جمع الامیر الصیاغه * قولنك شرحنده تحقیقنه کوره بالاتفاق لام تعریفدر بویله اولنجه مناسب اولان المؤمن ده حال واستقبال معناسی ملاحظه سیله العائذات نصب وموصوف تقدیر اولنوب تقدیری اقسم بالله الذی یؤمن العائذات دیمك اوله (وحدی نك المؤمن یه صفتدر دیدیکی العائذاته عمل ایتدیکنه مبنیدر یوخسه اصل اولان قسم ایله استعمالنه کوره اسماء حسنادن اولمقدر العائذات منصوب اولوب المؤمن نك مفعولیدر عائذات

عائذه نك جمعيدر جديدة التاج معناسنه يعنى بهايم وطيوردن يكى طغوران
ديمكدر لكن خطايى عائذات عائذنك جمعيدر حرم اللهه ملتجئه معناسنه در
ديدى وثعلبى عائذات دن مراد مكهٔ مكرمه يه التجا ايدوب قتلى حرام
وصيد دن واوركوتمكدن امين اولان حمامه در ديدى (الطير نصب ايله
العائذاتدن عطف بياندر وعطف بيان البته متبوعنه مخصص اسم اولمق
لازمدكلدر عبد القادر بغدادى بوراده العائذات الطير صفتنك موصوفنه
اضافتى قبيلندن اولوب الطير مجرور درلكن اولى اولان منصوب اولوب
العائذات نك عطف بيانى ياخود اندن بدل اولمقدر ديمش بعضيلر عائذات نك
موصوفى حذف اولنديغندن مبهمه اولوب الطير ايله واضح اولدى ديو زعم
ايتمش (تمسحها مسحدن مأخوذ در مسح كيدرمك معناى لازمسى ال ايله
منع ايلمك يعنى اوركوتمكدر وها تمسح نك مفعوليدر طيره راجعدر وتمسحها
جمله سى طيرك اتصادن امنى بيان ايچون استينافدر (ركبان تمسح نك
فاعليدر (ركبان ضم ايله صحبان صاحبك جمعى اولديغى كبى راكبك جمعيدر
راكب اصلنده راكب الابله ديرلر ايدى صكره توسعا هر دابه يه راكب اولانه
اطلاق اولندى و بوراده مراد بودر (غيل غين معجمه نك فتحيله قاموسده
تسطير اولنديغى اوزره يلملم عندنده بر موضعك اسميدر و عمامه قربنده بر
موضعدر بنو جعده ايچون بر واديدر وصو اولان هر موضعه ديرلر (وسند
فتحه لر يله بودخى بر موضعك اسميدر امامعوادده كسر ايله غيل وفتحه لر يله
سند مكه ومدينه نك ميانده ايكى موضعدر ديدى (معناى بيت) حرم اللهه
ملتجئه اولان حمامه يى ياخود جديدة التاج اولان بهايم وطيورى صيدا ولنمدن
امين قيليجى الله تعالى يه قسم ايدرم اول عائذات طير در او يله عائذات كه
انلرى ركبان مكه غيل وسند نام موضعلر اراسنده كيده ررلر يعنى اوركودرلر
اما المؤمن ده اولان لام لام تعريف اولديغنه كوره معنى ديمك اولور كه الله تعالى يه
قسم ايدرم او يله الله كه خوفدن امين ايدر وحرمنه ملتجئه اولان طيرى حفظ
ايدر او يله طير كه مكه يه قصد وعزيمت ايدن ركبان اول طيرى غيل وسند نام
موضعلرك ميانده اوركودرلر

*) والذى حارت البرية فيه * حيوان مستحدث من جماد (*

بو بيت بحر خفيفك خبن واقع اولان ابياتى زحافاتندندر تقطيعى (والذحا)
فاعلاتن (رتلبرى) مفاعلن (يتفيهى) فعلاتن مخبونه (حيوانن) فعلاتن

مخبون (مستحدثن) مستفعلن (من جمادى) فاعلاتن در (قائلى ابو العلاء
المعريدر ابو حمزه ايله مكنى بر فقيه حنفى يه مرثيه ايتديكى قصيده سندندر (والذى
مبتدا موصولدر و بونك مصراع ثانيده خبرى اولان حيوان اوزرينه تقديمنك
وجهى خبر ذهن سامعده تمكن ايتسون ايچوندر زيرا مبتداده خبره تشويق
واردر ومعلومدر كه بعد التشوق بر شيئك حصولى الذ و نفسده اوقعدر
(حارت ماضئ معروفدر متحير اولدى ديمكدر (البرية رفع ايله حارت كلمه سنك
فاعليدر خلايق معناسنه (فيه حارت كلمه سنه متعلقدر وضميرى موصوله
عائده در وحارت البرية فيه جمله سى الذينك صله سيدر حيوان مبتدانك
خبريدر (حيوان ياء تحتيه نك فتحيله در اما سكونيله غلطدر (مستحدث اسم
مفعولدر حيوان كلمه سنك نعتيدر (من جماد مستحدث كلمه سنه متعلقدر جماد
ميت معناسنه در (معناى بيت) شول شيكه انده خلايق متحيره اولدى اول
خلايقك متحيره اولديغى شى جمادن مستحدث اولان حيواندر يعنى ابدان
وعظام انسان بعد الممات تراب ايله يكسان جماد اولور صكره بو جمادى جناب
رب منان جسم وجثمان ايله اعاده ونشر وعيان ايدر بو يله اولان معاد
جسمانى و نشر جسمانى نيجه اولور وفات وتراب اولمش ابدان وعظام
نه كيفيت ايله حيات بولور بونده عقول خلائق متحيره اولدى ديمك اسنر
صدر الافاضلك ضرام السقطده ويرديكى معنى بودر پس بو معنايه كوره
جمادن مستحدث ايله موصوف اولان حيواندن مراد يوم نشورده حيوان
معاددر ابتداء جمادن مخلوق اولان دكلدر ترابدن مخلوق آدم عليه السلام
و حجردن مخلوق ناقهٔ صالح عليه السلام وشجردن مخلوق ثعبان موسى عليه
السلام ورماددن مخلوق ققنس ايله مسمى طائر كبى دكلدر زيرا سباق بيته
موافق اولماز لكن سيد شريف شرح مفتاحده بو معنايه اعتراض ايدوب
بيورر كه شاعرك تلميذى تنوير السقطده ذكر ايدر كه جماد دن مستحدث
اولان حيواندن مراد بو امورك بريدر فاضل عصام دخى اطولده دير كه
بلكه مراد جميعسنه عام اولاندر و كلام تشبيه بليغدر پس بوكا كوره
(معناى بيت) شول جسم محشور كه ناس انده متحير اولدى دكلدر الا جماد دن
مستحدث اولان حيواندر ومعلومدر كه اعاده استحداثدن اهوندر تنصيصده
دير كه ادباء اعلامدن ابن قطاع وابن اثير وغيريلرى كبينك مذهبى كلامى
مقامك مناسبتنه كوره لفظك تحملى اولديغى شيئه حمل ايتمكدر ابو زكريا

دیرکه معانی یی کلام عربده ادخل اولان شبئه ومعانئ شعره الیق اولانه حمل ایتمك وجه وجیه دربلی برقائلکه بنم مرادم شویله و بو یله در دیو ادعا ایتسه انی مرادی اوزر ینه حمل ایتمك واجبدر زیرا کثرت اختلافات وتشتت اقاویل ایله بیله اکا میان علماده جاری اولان قانون تفسیر و یاخود قاعدهٔ تأویل مساعده ایدر (ققنس ضم قاف اولی و سکون ثانیه وضم نون ایله در حسن چلبی مرحوم مطول حاشیه سنده نقل ایدرکه ققنس بلاد هندده برطائردر بیاضلقده ضرب مثل اولمشدر بردن زیاده اولماز بیك ییل یشار بعضلرسنهٔ کامله یشار دیمش بورنی غایت طویلدر اوزرنده اوچیوز التمش دلکی واردرحین تصویت ایتسه هر برندن برکونه صوت عجیب وصدای غریب خروج ایدرعادتی بودرکه هرکون حطب جمع ایدوب مدت عمری تمام اولدقده حطبك ایچنه کیروب قنادلریله برتبه ده رقص وضرب ایدرکه کال سرعتده ضربندن نار پیدا اولوب حطبی سوزان ایدر صکره کندی دخی اول نار ایچره یثار ورماد اولور بعده رمادندن جناب قادرمطلق کندی مثلی برققنس دخی خلق ایدر بعضیلر بوراده برقید زیاده ایدوب دیمشکه رمادندن بعد مدة مثلنی خلق ایدرخی بیورلمیه حسن چلبینك برققنس سوزی یوقاریده بردن زیاده اولماز دیدیکنه کوره در اما بعض حواشیده الله تعالی رمادنده امثال عدیده سین خلق ایدر واقع اولمشدر وشیخ الاسلام حفیدی شیخی عالم ربانی زین العربدن نقل ایدرکه مصرده صویك غلیانی وقتنده طیندن فاره تولد ایدر دیو بیورمش و بیت سابق

*) بان امر الاله واختلف النا *س فداع الی ضلال وهاد (* در

تقطیعی (بانامرل) فاعلاتن (الاهوخ) مفاعلن مخبون (تلفننا) فعلاتن مخبونه (سفداعن) فعلاتن مخبون (الی ضلا) مفاعلن مخبون (لوهادی) فاعلاتندر بو بیتده تدویر واردر الناسك سینی مصرع ثانی یه دور ایدر (بان ضیغهٔ ماضیدر ظاهر اولدی دیمکدر (امر الاله رفع واضافتله بانك فاعلیدر الناس اختلفنك فاعلیدر (فداع ده اولان فا تفصیلیه در داع قاض کبی اسم فاعلدر ضمیری ناسه عائددر (معنای بیت) کمال قدرتیله الله تعالینك رفات وترابدن استحداث وخلق امری کندو یه نسبتله هین وآسان اولدیغی عقلا ارا سنده ظاهر اولدی وناس دخی بعض اجساده اختلاف ایدوب ایکی فرقه اولدیلر بعضیسی ضلال وانکاری داعی وقائلدر و بعضیسی هادی ومعترفدر

حاصلی بعضیسی معاد جسمانی ونشر جثمانی یی منکردر و بعضیسی قائل ومثبتدر

*) ماکل مایتمنی المرء یدرکه * تجری الریاح بما لاتشتهی السفن (*

بو بیت بحر بسیطك ضرب اولندندر تقطیعی (ماکل ما) مستفعلن (یتمن) فعلن مخبون (نلمرءید) مستفعلن (رکهو) فعلن مخبونه (تجرررریا) مستفعلن (ح بما) فعلن مخبون (لاتشتهس) مستفعلن (سفنو) فعلن مخبوندر (قائلی ابو الطیب متنبی در والئ مصر اولان کافوری مدح وسیف الدولهیه عتاب ایلدیکی قصیده سندندر نقل اولنورکه سیف الدولهنك مجلسنده ندماسی متنبی یی قدح وذم ایدوب قتلنه تعریض ایتدکاری کندو یه بالغ و واصل اولمغله متنبی دخی بو بیتی اعداسنك حقنده دیدی انشاء الله تعالی معنی و یریلور ایکن زیاده جه افاده اولنور عبد القاهر رحمه الله تعالی دیرکه لفظ کل برکره شمول نفی و برکره نفی شمول ایچون اولورا کرکل اداتندن مؤخر اولمق ظرفیله حیز نفیه داخل اولورسه کرك کل اداة نفیك معمولی اولسون بوراده اولدیغی کبی کرك اولمسون وکرك اداة نفیك خبری فعل اولسون بوراده اولدیغی کبی کرك غیرفعل اولسون (ماکل متمنی المرء حاصلاله) کبی یدرکده اولان ضمیر منصوب ماء موصوله عائددر وتجری جمله سی بیان علت یاخود بیان نظیر ایچون استینافدر الریاح تجرینك فاعلیدر الف لامی استغراقه محمولدر (بماده اولان باء ملابسه در وما مصدریه در وعائد تقدیریله ماموصوله اولمقده جائز اولوب تقدیری (الذی لاتشتهیه دیمك اولور اشتهانك سفنه اسنادی مجاز عقلیدر اما حقیقی اشتهانك اسنادی اهل سفنه اولملیدر (السفن لاتشتهینك فاعلیدر (سفن ضمتین ایله سفینهنك جمعیدر صحف صحیفه کبی وتونی اشباع ضمه ایله اوقوملیدر (معنای بیت) کشینك تمنی ایلدیکی شیئك جمیعسنه کشی درك وواصل اولوردکلدر زیرا ریاح سفینه لرك یعنی اهلنك اشتها ایلمدکلری شیئه ملابس جریان ووزان ایدر یعنی دشمنلرم بنم هلاکم تمنی ایتسه لر هلاکه واصل اوله مزلر زیرا روزکارانلرك مرادلرنجه اسمز دیمك استر بو معنی واحدینك

ومعری وابن جنینك بو بیته تحریرایلدکلریدر

*) قد اصبحت ام الخیار تدعی * علی ذنبا کله لم اصنع (*

تقطیعی (قداصبحت) مستفعلن (امملخیا) مستفعلن (رتددعی) مفاعلن مخبون (علیذن) مفاعلن مخبون (بنکللهو) مستفعلن (لم اصنعی) مستفعلن سالمدر (قائلی ابو النجم عجلیدر ولغات ومعناسی مرور ایتدی انجق بوراده

غرض كل كلمه سيدر كه بوراده مرفوع ومنصوب روايت اولندى اكر مرفوع
اولور سه مانحن فيهك امثاله سندن اولور يعنى كل كلمه سى اداتندن مؤخر
اولمق طريقيله حيز نفيه داخل اولماز وفعل منفينك معمولى اولماز بلكه كل
كلمه سى هر فرددن شمول النفيه وعموم النفيه دلالت ايدر يعنى شاعرك ذنبنك
هر برندن برائتنه دلالت ايدرام الخيارك بنم اوزريمه ادعا ايلديكى ذنوبك هر برنى
اشلمدم ديمكدر جميعنى اشلمدم ديمك دكلدر واكر منصوب اولورسه (ما كل
مايتمنى المرء يدركه) قبيلندن اولور يعنى كل كلمه سى حيز نفيه داخل اولور
وفعل منفينك معمولى اولور يعنى كلمه لم اصنع فعل منفينك مفعولى اولوب
وضمير منصوبه محتاج اولوب تقديرى لم اصنعه ديمك اولور پس رفع ايله قراءت
اولنديغى كبى بو اضماردن دخى مستغنى اولور بو تقديرمز بو رمطول ومختصر
واطول وهوادى وحواشينك خلاصه سيدر

(* كم عاقل عاقل اعيت مذاهبه * وجاهل جاهل تلقاه مرزوقا *)
(* هذا الذى ترك الاوهام حائرة * وصير العالم النحرير زنديقا *)

بو ايكى بيت بحر بسيطك ضرب ثانى مقطوعندندر تقطيعى (كمعاقلن)
مستفعلن (عاقلن) فاعلن (اعيت مذا) مستفعلن (هبهو) فاعلن مخبونه
(وجاهلن) مفاعلن مخبون (جاهلن) فاعلن (تلقاهمر) مستفعلن (زوقا)
فعلن مقطوع (هاذللذى) مستفعلن (تركل) فعلن مخبون (اوهامحا)
مستفعلن (ئرتن) فعلن مخبون (وصيرل) مفاعلن مخبون (عالمن) فاعلن
(نحريرزن) مستفعلن (ديقا) فعلن مقطوع مخبوندر وبيتلرك قائلى ابن الراوندى
ديمكله مشهور ابو الحسين احمد بن يحيى در علم كلامده صاحب مقالاتدر
تصنيفاتندن يوز اون درت مقدارى كتابى واردر ايكيوز قرق بشده رحلت
كرده دار بقا اولمشدر راوند نيسابور قريه لرندن برقريه در (كم تكثير ايچوندر
(عاقل عاقل ايكنجى اولك وصفيدر كامل العقل وعقلده متناهى ديمكدر
(مررت برجل رجل) ديديكك كبيكه رجوليتده كامل ديمكدر جميع شراح بويله
ديديلر اطوالده (كل فرد فرد) قبيلندن اولمق احتمالدرديدى وهواديده برشيئى
صورت تكريرايله وصف اول شيئى غايت كماله مفهومنده انتهاسى ايچوندر
وعربك ظل ظليل وليل اليل وشمس شامس قوللرى بوندندر پس بريرده كه
تكريرايله وصف ممكن اولماسه عرب موصوفدن مشتق ايله وصف ايدرلر ديدى
(اعيت كاعجز ويردى ياخود اتك اوزرينه صعب اولدى ديمكدر عائد مفعولى

حذف عائد مجرورى حذفدن اهوندر وابلغ اولان مفعولى تعميم ايچون حذف
ايتمكدر پس عائدينك تقديرى اعيت كل احد ياخود صعبت على كل احد طرق
معايشه ديمكدر تنصيصده ديركه اعيت افعال بابندن لازم ومتعدى كلور
اعيانى ديلورنى اتعاب ايتدى ديمكدراعيى يورومه دن قالمق ويورلمقدر مذاهبه
اعيت كلمه سنك فاعليدر مذاهبدن مراد طرق معايشدر يعنى شول طرقدر كه
انده ارزاق طلب اولنه وبو مذاهبى جمع ايرادنك نكته سى جميع وجوهدن عاقلك
كلالى وعجزينى اظهاردر خنى بيورلميه اعيت مذاهبه جمله سى مميز مفردينه
مضافه اولان كم خبريه دن خبردر وجاهل جاهل جهلده غايته رسيده اولمجى
ديمكدر عاقل عاقل اوزرينه معطوفدر فائده اكر جهل على ايله تعدى
ايدر ايسه سفاهت معناسنه اولور علمك ضدى معناسنه اولماز تلقاه مرزوقا اعيت
مذاهبه اوزرينه معطوفدر ومجرورك مقدم اولمسنده بأس يوقدر ومرزوقا
مفعولدن حال اولمق احتمالدر وفاعلدن حال اولمق دخى احتمالدر بوكا كوره
ديمك اولور كه سن اكا ملاقاتك سببيله مرزوق اولديغك حالده ملاقى اولورسن
وبونده مزيد مبالغه واردر خصوصا مضارع استمرار ايچون قيلنورسه
ترك صير معناسنه ماضيدر لكن ترك ايكى مفعوله تعدى ايلسه صير معناسنه
كلدوكى تسهيلده مذكوردر تنصيصده ومفرداتده تسطير اولنان بودركه
ترك جعل معناسنه در اكر مشهوره بناء * انا ابن التارك البكرى بشر * قولنده
اولديغى كبى صير معناسنه قيلنه وصير العالم قولنه كوره تكريرى توهم
اولنور الاوهام حائرة تركك مفعوللريدر اوهامى عقول اوزرينه اختيارينك
نكته سى عقول بو امردنى سريع الزوال امثالندن متحيره اولماديغيدر وصير
ترك اوزرينه معطوفدر العالم صيرك مفعول اوليدر النحرير العالمك صفتيدر
نحرير متقن معناسنه در نحر العلم دينلور علمى اتقان ايتدى ديمكدر زنديقا
صيرك مفعول ثانيسيدر اطولده ديركه زنديق صانعى نافى وآخرتى منكر ديمكدر
اما مجرد كافر وصانعى نافى واكر وجودى اوليدى امر بويله اولمازدى بو قائل ايله
سعد محققك مطولده وسيد مدققك شرح مفتاحده تفسيرلرى قاموسده
زنديق آخرته ورب بيته ايمان كتور ميان كيمسه در ديدوكنه موافق
دكلدر وينه قاموسده زنديق زنديندن معربدر دين المرأه ديمكدر
ديو مسطوردر هواديده تسطير اولنان بودركه زنديق ايله مراد الله
تعالانك عدل وحكمتنى منكر ديمكدر صانعى نافى دكلدر زيرا عاقل وجاهلك

حاللرينك تعاكسي قلبي نفي صانعه سوق ايتمز بلكه عدل وحكمت صفتلرندن
مجرد اولديغى حالده وجود صانعه سوق ايدر خفى بيورلميه هذا قولى
حكم معقول سابق غير محسوسه اشارتدر و بو حكم عاقلك محروم
جاهلك مرزوق اولمسيدر ومقام دقام مضمر ايدى لكن مسند اليه عجيب الشان
اولان حكم بديعه يعنى اذهانك حائره عالم متقنك زنديق اولمسنه ياخود عاقلك
محروم جاهلك مرزوق اولمسنه مختص اولديسه مسند اليهك تميز يله عنايت
متكلم كامله اولوب در عقب غير محسوسى معرض محسوسه ابراز ايلدى كويا
شوشى متعين ومتميز شول شيدر كه بوصفت عجيبه و حالت بديعه انكيچون
اولديغى سامعينه كوسترلدى (معناى بيتين) چوق عقلده كامل واردر كه انك
طرق معايشى اكا عجز و يردى ياخود اوزرينه صعب اولدى وچوق جهلده
نهايته رسيده اولمش واردر كه مرزوق اولديغى حالده سن اكاملاقى اولورسين
شو حكم بديع يعنى عاقلك محروم جاهلك مرزوق اولمسنى اوهامى حيرت
ايديجى قيلدى وعالم متقنى زنديق قيلدى يعنى صانعى نافى اخرتى منكر قيلدى
ياخود عدل وحكمتنى منكر قيلدى ياخود كافر وصانعى نافى واكر وجودى
اوليدى امر بويله اولمازدى ديو قائل قيلدى ياخود آخرته ور بو بيته ايمان
كتورمز قيلدى ياخود مرأه دينلى قيلدى سؤال اولنورسه كه بو حكم
بديع اوهامى ذوات حيرت قيلسون غايتى عالمك امرى تحير ايتمك اولور صانعى
نفى ايله جازم اولمق نه ره دن كلدى جواب بودر كه اول عالمك مرزوق اولمغه
استحقاقى وار ايكن محروم اولمسندن ناشى اوزرينه مستولى اولان غضب كندوبى
معاند ومنكر صانع قيلدى نعوذ بالله ان نكون صاحب غضب سيد شريف
مفتاح شرحنده ابن راوندى يى ردى متضمن بو ايكى بيتى ايراد ايلدى (شعر)
* كم من اريب فهم قلبه * مستكمل العقل مقل عديم * ومن جهول مكثر ماله *
ذلك تقدير العزيز العليم * وبنه بر كيمسه دخى رد نده ديمش * نكد الاريب وطيب
عيش الجاهل * وقد ارشداك الى حكيم كامل * وتحير الزنديق فى ظلماته *
* متشبثا اذيال وهم غائل *
*) تعاللت كى اشجى ومابك علة * تريدين قتلى قد ظفرت بذالكا (*
بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (تعالل) فعولن (تكى اشجا)
مفاعيلن (وماب) فعول مقبوض (كعللتن) مفاعلن مقبوضه (تريدى)
فعولن (نقتلى قد) مفاعيلن (ظفرت) فعول مقبوض (بذالكا) مفاعلن

مقبوضدر

بو ايكى بيتى حضرت على كرم الله وجهه و رضى الله تعالى عنه يه نسبت ايدوب حسين ميبدى (اقلال) (استكمال) تام كردن (اكثار) ابسيار دور بيت بودن شدن اليه شرح ايتمشدر *

مقبوضدر (قائلى ابن دمينه در تعاللتك بناسى باطنده اولميانى اظهار ايچون
اولمغله سنده اولميان علت ومرضى اظهار ايلدك ياخود اظهارنده تكلف ايلدك
ديمكدر مجبوبه سنه خطاب ايدر (اشجى علم بابندن صيغهٔ معروف لازمدر
معروف اولانده بودر شجى زيد دينلور حزين اولدى ديمكدر (و باب نصردن
صيغهٔ مجهول متعدى اولوب احزن معناسنه اولمقده احتمالدر (ومابك علة
قولى حال مؤكده در زيرا تعاللدن فهم اولنانده بودر ياخود جملهٔ دعائيهٔ
معترضه در (تريدين قتلى جمله سى تعاللت قولنى مبينه در ياخود اندن بدلدر ظاهر
اولان تريدين يرينه اردت ديملى ايدى اوقدر وار كه شاعر حكايت حال ماضى مراد
ايده قد ظفرت قولى هل ظفرت بهذا المراد سؤالندن جوابدر (ظفرت علم بابندن
صيغهٔ معروفدر باايله وبنفسه تعديه ايدر مسند اليهك بابنك غير يسنده مسند
اليهك محسوس كبى كمال ظهورينى ادعادن اوتورى موضع مضمره اسم اشارت
وضع ايلدى يعنى بهدموب بذلك ديدى شوقتل محسوس ايله ديمكدر واحتمالدر كه
بو ذلك ايله قتلنك بعدينه اشارت اوله زيرا كمال شجاعتدن هر كس انى قتلدن بعيد
اولور اما مجبوبه سنك بو قتلكه ظفرياب اولمسى مجرد تعالل ايله در (معناى بيت)
اى مجبوبه بنم محزون اولم ايچون ياخود محزون قيلنمم ايچون علت ومرض
اظهار ايلدك حال بو كه سكا ملابس اولان علت ايله قتلمى مراد ايدرسين تحقيق
شو قتلمه ظفرياب اولدك بن ايسه شجيع ايدم قتلمه كيمسه ظفر بوله مز ايدى
*) الهى عبدك العاصى اتاكا * مقرا بالذنوب فقد دعاكا (*
*) فان تغفر فانت لذاك اهل * وان تطرد فمن يرحم سواكا (*
بو بيتلر بحر وافردندر تقطيعى (الاهيعب) مفاعيلن معصوب (دكلعاصى)
مفاعيلن معصوب (اتاكا) فعولن مقطوفه (مقروبذ) مفاعيلن (ذنوب فقد)
مفاعلتن (دعاكا) فعولن مقطوف (فان تغفر) مفاعيلن (فانت اذا) مفاعلتن
(كاهلن) فعولن مقطوفه (وان تطرد) مفاعيلن معصوب (فمن يرحم)
مفاعيلن معصوب (سواكا) فعولن مقطوفدر و بو بيتلرك (قائلى بعض
حواشى مختصرده تحرير اولنديغنه كوره ابراهيم بن ادهم قدس سره
حضرتلريدر و بعضنده شيخ شهاب الدين سهروردى قدس سره
حضرتلريدر ديو محرر در (اما فاضل بهترين احمد فخر الدين بو ايكى بيتى
امامز امام ائمة الاسلام امام كبير بحر الهمام ابو حنيفهٔ كوفى رضى عنه
ربه القوى يه نسبت ايتمشدر (الهى حرف نداسى محذوف منادادر

تقديرى يا الهى ديمكدرو بومبتدا اولور (عبدك مبتداء ثانيدر خبرى جملهٔ انا كادر والنى اشباع ايچوندر عبدك العاصى انالك ديوب العاصى يى بدل ايتمك اوزره انا العاصى ايتمك ديمدى زيرا عبدك ذكرنده تخضع ورحمته استحقاق وشفقته ترقب واردر كه لفظ انا ده يوقدر و ينه عبدكده العاصى ايله وصفدن ناشى تمكن واردر زيرا مضمر وصفلنمز (مقر اسم فاعل اولوب اتى نك فاعلندن حالدر اقرار واعتراف ايديجى ديمكدر بالذنوب مقرا كلمه سنه متعلقدر (دعا كافعل ومفعولدر سكا نياز وتضرع ايتدى ديمكدر مسترى عبده راجعدر وكاف خطابه متصل اولان الف اشباع ايچوندر (فان تغفر جزاسى محذوف فعل شرطدر تقديرى (فان تغفر فالامر سهل ديمكدر (فانت الخ شرطك علتيدر لذلك تغفردن مستفاد اولان مغفرته اشارتدر (وان تطرد بو شرطك دخى جزاسى محذوفدر تقديرى (وان تطرد فالامر مشكل ديمكدر فمن يرحم شرطك علتيدر ومن استفهاميه در فعلنى جزم ايتمز يرحم ايسه بوراده مجزومدر وجهى حسن چلبى مرحومك تحريرينه كوره وصلى وقف مجراسنه اجرادن اوتوريدر اما بعض حواشيده وزنه خلل كلماسون ايچون ساكن قلندى ديو تحرير اولنمش اطولده ديركه اكر وان ترجم فمن يرحم ديدى غايت لطافتده اولوردى كويا شيطانك وصفنده شيوعى اولان لفظ رجمدن احترازايلدى (سوا كا كسر بله غير معناسنه در وكاف خطاب ايچوندر والنى اشباع ايچوندر (معناى يبتين) اى مقصود ومطلوبم اولان الله سكا نياز وتضرع ايدرمكه عصيان ايديجى عبدك سكا كلدى ذنوبنى مقر ومعترف اولديغى حالده حال بوكه عفوينى سندن نياز وتضرع ايتمشيدى اكر مغفرت ايدرسن امر سهلدر زيرا سن مغفرته اهلسين واكر مغفرت ايتميوب طرد وابعاد ايدرسن امر مشكلدر زيرا سندن غيرى مرحمت ومغفرت ايدركيم واردر و بو بيتلرك لفظى خبر معناسى استعطافدر يعنى عفو ومرحمت ومغفرت طلب ايتمكدر

*) تطاول ليلك بالاثمد * ونام الخلى ولم ترقد (*

*) وبات وباتت له ليلة * كليلة ذى العائر الارمد (*

*) وذلك من نبأ جاءنى * وخبرته عن ابى الاسود (*

بو ابيات ثلاثه بحر متقاربك ضرب ثالث محذوفندندر تقطيعى (تطاو) فعول مقبوض (لليل) فعول مقبوض (كبلاث) فعولن (مدى) فعل محذوفه (ونامل)

فعولن (خليى) فعول مقبوض (ولم تر) فعولن (قدى) فعل محذوف (وبات) فعول مقبوض (وباتت) فعولن (لهولى) فعولن (لتن) فعل محذوفه (كليل) فعول مقبوض (تذلعا) فعولن (ءرلار) فعولن (مدى) فعل محذوف (وذال) فعول مقبوض (كنن) فعول مقبوض (بانجا) فعولن (ءنى) فعل محذوفه (وخبير) فعولن (تهوعن) فعولن (ابلاس) فعولن (ودى) فعل محذوفدر و بو ابيات ثلثه امرء القيسك قصيدهٔ مرثيه سندندر ديو علامهٔ شيرازى شرح مفتاحده ذكر ايدر (تطاول تفاعلدن صيغهٔ ماضئ معروفدر تطاول تاج المصادرده كردن كشى كردن ايله تفسير اولنمشدر تطاول عليه واستطال دينلور ايكيسيده ا كاغلبه ايتدى واكا قهر ايتدى ديمكدر ومدار باب زياده اوزرينه در ليلك تطاول نك فاعليدر ليلك تذكير خطاب ايله در نقدر نفسك خطابنده تأنيث شايع ايسه و بوكا دليل ولم ترقد تذكير خطاب ايله اولمسيدر و بوراده متكلمدن مخاطبه التفات واردر مقتضاى ظاهر ليلى ديمك ايدى بعضيلر ليلك على طريق التجريددر والتفات دكلدر ديمش و بوكا شرح كشافده شويله جواب ويرلديكه تجريد ايله التفات ميانده منافات يوقدر جائزدر كه بر اعتبار ايله تجريد و بر اعتبار ايله التفات اولور و بو جواب شويله رد اولنديكه تجريدك مبناسى منتزع ايله منتزع منهك مغايرتنه مبنيدركه حتى وصفده مبالغه قصد اولنان شى انك اوزرينه ترتب ايليه اما مدار التفات اتحاد معنى اوزرينه دركه صورت اخراده ارادهٔ معنادن مراد اولنان شى حاصل اولور (فاضل يمنى ديركه ابو على وابن جنى وابن اثيرك ليلك تجريددر التفات دكلدر ديو حكملرى دخى بونى تأييد ايدر حسن چلبى مرحوم ديركه صواب اولان اكر ليلك التفاته حمل اولنورسه تجريد اولمازو اكر تجريد عد اولنورسه التفات اولماز (بالاثمد اولان با فى معناسنه اولوب تطاول نك ظرفيدر اثمد فتح همزه وسكون ثاء مثلثه وضم ميم ايله بر موضعك اسميدر بوراده مراد بودر و همزه و ميمك كسريله دخى مرويدر بو روايته كوره فيومى كحل اسود ديدكلريدر معادنى مشرقده اولور ديمش بعض فقها كحل اصفهانى بودر ديمش جوهرى كندو ايله اكتحال اولنان بر حجردر ديمش قاموسده اثمد احدوزننده در وميمى مضموم اولور ديمش (ونام ده اولان واو حاليه در ياخود تطاول اوزرينه عاطفه در (الخلى نامنك فاعليدر الخلى حزن وهمدن خالى معناسنه در ولم ترقد نام الخلى اوزرينه معطوفدر (ترقد نوم معناسنه اولان رقاددن مأخوذ فعل خطابدر بونكله نفسنه خطاب ايدر

بات كيجه لدى ديمكدر ومستترى نفسه عائددر (باتت صارت معناسنه
(لەده اولان ضمير نفسه عائددر ليلة باتت كلمه سنك اسميدر (كليلة ذى العائر
الارمد محلا منصوب باتت كلمه سنك خبريدر مزستترى له باتت كلمه سنك
خبريدر (كليلة ذى العائر الارمد محلا مرفوع ليلة نك صفتيدر ديدى
باتت ده اسناد مجازيدر بونكله بيله كه مقيددر و باتت ده اسناد حقيق
ومطلقدر بو يله اولنجه بينهما ده عطف بحسب الظاهر احد متباينين
اخرك اوزرينه عطف اولور و بحسب الحقيقه مقيدى مطلق اوزرينه
عطف اولور (عائر كوزك حال وجعده آتديغى قذاى رطبدر الارمد
ذى العائرك صفتيدر كسر ايله رمددن مأخوذدر كوزى تحريك ايتدى
ديمكدر بعضيلر عائر ورمد برمعنايه در ذى العائر رمد چشم صاحبى
ديمكدر ديمش مراد قلق واضطرابده نفسنى عائر ارمد صاحبنه تشبيه در
و كيجه سنى طولده عائر ارمد صاحبنك كيجه سنه تشبيه در اوقدر وار كه
كلامده اخصر ايلدى (وذلك شوايكى بيتده مذكور سوء حاله اشارتدر
ياخود تطاول ليله ومشاقدن ذكر اولنانه اشارتدر نبأ مفرداتده ذى شان
اولان خبره ديرلر ديمش جاءنى جمله سى نبأ كلمه سنك صفتيدر (خبرته فعل
مجهولدر اعلمته معناسنه ضميرى نبأه عائد در (عن ابى الاسود خبرته يه
متعلقدر بعضيلر بوخبردن مراد ابو الاسودك پدرينك قتلى خبريدر
ديدى صاحب تنصيص ديركه كلمهٔ عن بعد ومجاوزه معناسنه در
* يحرفون الكلم عن مواضعه * آيت جليله سنده اولديغى كبى ياخود
من معناسنه در * ويعفوا عن السيئات * نص كريمنده اولديغى كبى
ياخود با معناسنه در * وماينطق عن الهوى * آيت كريمه سنده اولديغى كبى
وابو الاسوددن مراد بوخبر سوئى مخبيدر ياخود مخبرعنه در خفى بيورلميه كه
بو ابيات ثلثه ده اوچ التفات واردر امابيت اولده حكايه دن خطابه التفات
واردر زيرا قياس تطاول ليلى ديمك ايدى بوتقرير مرور ايتدى و بيت
ثانيده خطابدن غيبته التفات واردر زيرا وبات ديدى قياس ايسه
خطاب اولمق اوزره وبت ايدى ولم ترقد ايله وباتت له ده التفات
يوقدر زيرا ايكيسيده ما سبقلرينك ظاهرى اوزره جاريلردر و بيت ثالثده
غيبتدن حكايه يه التفات واردر زيرا جاءنى ده قياس جاءه ايدى
(معناى ابيات ثلاثه) اى نفس اثمد نام موضعده ليلك اوزادى يعنى

ممدوحكك قتلى خبرى مسموعك اولوب حزنكدن ناشى سهر ايلديككدن
كيجه ك اوزادى حال بوكه حزندن خالى اولان او يودى اى نفس سن او يومادك
يعنى ممدوحنك قتلى خبريله محزون اولميان كيمسه خواب راحتده اولدى سن
ايسه محزون اولديغكدن سهر ايدوب او يومادك ونفس بيتوتت ايتدى و كيجه
دخى نفس ايچون قلق واضطرابده رمد چشمى اولانك كيجه سى كبى بيتوتت
ايتدى وبو بيتينده مذكور اولان سوء حالك ياخود تطاول ليل وذكر اولنان
مشاقك منشأ نى ممدوحنك قتلى خبرندندر كه اول خبر بكا كلدى اصلا كذبه
احتمالى يوقدر زيرا انى بن ممدوحك اوغلى ابو الاسوددن استماع ايلدم وبو
ابيات ثلثه نك لفظى خبر معناسى اثمد نام موضعده كندويه اصابت ايدن محن
وشدائددن تفجع وتوجعدر

*) نحن الذين صبحوا الصباحا * يوم النخيل غارة ملحاحا (*

بو بيت بحر سريعك ضرب مكسوفندندر تقطيعى (نحن للذى) مستفعلن
(نصبحص) مفاعلن مطوى (صبباحا) مفعولن مكسوفه (يو منخى)
مستفعلن (لغارتن) مفاعلن مطوى (ملحاحا) مفعولن مكسوفدر (قائلى
شعراى جاهليه دن ابو حرب اعلم عقيلى در بعضيلر رؤبه در ديمش (نحن
متكلمندن الذى غيبتنه التفات ايتدى صبحوبى عرب اعدا اوزرينه هجوم
ايلديلر ديجك يرده مجازا استعمال ايدرلر الصباحا ظرفيت اوزره منصوب
صبحونك ظرفيدر تقديرى وقت الصباح ديمكدر والفى اشباع ايچوندر (يوم
النخيل عربده عادتدركه مقاتله لرى قنغى محلده وقنغى شجرك قربنده واقع
اولورسه مقاتله ايلدكلرى يومى اكا مضاف ايدوب استعمال ايدرلر پس بوراده
مقاتله لرى خرما اغاجنك قربنده اولمغله يومى نخيله مضاف ايدوب يوم النخيل
ديدى (غارة بغتة معناسنه (ملحاحا مرة بعد اخرى ديجك يرده استعمال اولنور
تكرارى مفيددر مأخذى الحاحدر (معناى بيت) بزلر يعنى شول كيمسه لر كه
صباح وقتى يوم نخيلده مقاتله ايچون اعدا اوزرينه بغتة ومرة بعد اخرى هجوم
ايلديلر خفى بيورلميه بو تحرير ايلديكم شرح ومعنى شيخم علامة الدنيا ابو
الصفادن مختصر قراءت ايلديكم تاريخده على وجه الاتقان مسموعم اولوب
طرح افكن بوادئ نسيان اولمسون ايچون هامش مختصره ثبت وكتب
اولنمش ايدى اما معولده تحرير اولنان شرح ومعنى بودركه نحن مبتدادره وصول
مع صلته خبريدر موصولى الذون كتورديكنك نكته سى مذكر سالم مجراسنه

اجرادن اوتوريدر كه هذيل وعقيلك لغتنه كوره حالت رفعده واو ايله رفع اولنور ابن مالك تسهيل شرحنده لغت طىده نصرا للذون امنوا على الذين كفروا قرلنه كوره اللذون ايكى لام ايله تحرير اولنور زيرا بناسنك حالتى حرفه شبيهدر وموصولك تعريفى عهد ذهنى ايله دردي‌دكلرينه كوره لام لام تعريفدر ديمش (الصباحا قولى ملا فناريك سوزينه كوره من جهة التأكيد صبحونك معناسنك برجزئى تصريحدر صبحه دينلور صباح وقتى اكا كلدى ديمكدر ونصبى ظرفيت اوزره‌در ياخود ضربت الضرب كبى مفعول مطلقدر يوم النخيلده يوم نك نصبى لقيته يوم الجمعة غدوة‌ده اولديغى كبى ظرفيت اوزره منصوبدر (نخيل صيغهٔ تصغير ايله مدينهٔ منوره على مشرفها افضل الصلوة والتحيه‌يه قريب برعين مائك اسميدر ازهرى ناحيهٔ شامده برموضعك اسميدر ديوب بوراده مراد بودر ديمش صغانى عبابده حضرموته قريب برموضعدر ديمش (غاره عدو اوزرينه اغاره‌دن اسمدر مغيرين تأويلى ايله حاليت اوزره منصوبدر ياخود تعليل اولمق اوزره منصوبدر تقديرى لاجل الغاره ديمكدر (ملحاحا الحاحدن مأخوذ منعام ومكثار كبى مبالغه صيغه سيدر الح المطر دينلور مطر دائم اولدى ديمكدر ياخود ملحاح مصدردر ياخود نسبت معناسنه ذات الحاح ديمكدر (معناى بيت) بز يوم نخيلده اعدا اوزرينه غارت وزياده الحاح ايديجى ياخود غارت والحاح ايچون وقت صباحده صباح ايدن فرسانز

*) طحابك قلب فى الحسان طروب * بعيد الشباب عصر حان مشيب (*

*) تكلفنى ليلى وقد شط وليها * وعادت عواد بيننا وخطوب (*

بو ايكى بيت بحر طويلك ضرب ثالث محذوفندندر و بيت اول مطلع قصيده اولمغله عروضى دخى محذوفه قلنمشدر تقطيعى (طحاب) فعول مقبوض (كقلبنفل) مفاعيلن (حسان) فعول مقبوض (طروبو) فعولن محذوفه (بعيدش) فعولن (شبابعص) مفاعلن مقبوض (رحان) فعول مقبوض (مشيبو) فعولن محذوفدر (تكلل) فعول مقبوض (فنيليلى) مفاعيلن (وقدشط) فعولن (طوليها) مفاعلن مقبوضه (وعادت) فعولن (عوادنى) مفاعيلن (نناو) فعول مقبوض (خطوبو) فعولن محذوفدر (قائلى علقمة بن عبدة بن النعمان بن قيدر حارث بن جبلة بن ابى سمرة الغسانى يه انشا ايلديكى قصيده سندندر (طحا صيغهٔ ماضىٔ معروف لازمدر اتسع

وذهب معناسنه واستعمالده تعديه سى ذهب كبى با ايله اولمغله بك دبدى وكاف كرك مذكر وكرك مؤنث اعتبار اولنسون عند الجمهور تجريد طريقيله وعند السكاكى التفات طريقيله نفسه خطاب ايچوندر يعنى متكلمدن خطابه التفات ايچوندر زيرا قياس طحابى ديمه‌لى ايدى بو صورتده التفاتك فائده سى ازالهٔ توهمدر كه قلب سنى جانب محبوبه كيدردى ديدكده مخاطب متكلمك غيريسيدر ديو توهم اولندى پس خطاب كندى نفسنه اولديغى فهم اولنسون ايچون التفات ايلدى قلب طحابك فاعليدر وتنكيرى تفخيم وتعظيم ايچوندر (فى الحسان اطولده طحا كلمه سنه متعلقدر ديدى مطولده طروب كلمسنه متعلقدر ديدى بوكا كوره ظرفك تقديمى حصر وتخصيص ايچون اولور (حسان كسر حاء مهمله ايله حسناءنك جمعيدر تنصيصده ديركه عصره‌ده اولان حسنى نك جمعيدر الله تعالينك * فيهن خيرات حسان * قول شريفنده اولديغى كبى وبونى مختارات حسان الخلق والخلق ايله تفسير ايلديلر اما ممدوده اولان حسناءنك جمعى حسندر حمراء وحمر كبى بوراده اكثر شراح حذف كوزتمشلر بعضبسنده تقديرى فى طلب النسوة الحسان وبعضبسنده فى رجاء الامور الحسنة ديوب حسانى حسنك جمعى قلمشلر طروب قلبك نعتيدر (طروب فتح طاء وضم راء مهمله ايله كسر را ايله اولان طربدن مشتق صفت مشبهه در كثير الطرب معناسنه طرب فتحه‌لر ايله هر اديده شدت فرح ياخود شدت حزن ياخود شدت سروردن انسانه عارض اولان خفتدر ديو تعريف اولنمشدر بعض حواشيده حسندن حاصله خفتدر ديو واقع اولمش امابو بيتك شارحى مرزوقى طربه حسانك مراوده سنده اولان نشاط معناسنه در ديمش اطولده ديركه بعيد الشباب شبابدن مصغره شبابه قريب زمانده ديمكدر بعدنك تصغيرى قرب وتقريب ايچوندر بويله اولنجه عصر حان مشيب قولنه منافى اولور زيرا شيب شبابك خلافيدر بوكا جوابده زمان شبابك اكثرينك بعيدى اولان زمان شيب مراددر دينلدى اكرچه بعيد الشباب قولى شبابدن مصغره شبيه قريب زمانده ديو تفسير اولونيدى منافات مندفع اولوردى هواديده ديركه بعيد طحانك ظرفيدر وبعد زمانك تصغيرى تقليل ايچوندر بوسببدن عصر حان مشيب قولنى بعيددن بدل ايلدى سيد شريف مفتاح شرحنده ديركه بعيد طروبك لرفيدر ياخود طحانك ظرفيدر وحين ياخود عصر ايكى روايته كوره يعنى

عصر حان یاخود حین حان روایتلرینه کوره بعیددن بدلدر پس بعید
الشباب عصر حان مشیب نك معناسی شبابك اعراض وتولیسی زمانیکه شباب
منصرم ومنقطع اولمغه قریب اولدی ومشیبك زمانینك قربی وهجومی اوزرینه
اقبالی دیمك اولور سید شریف اکا اشارت ایدرکه بعید الشباب وحین حان
مشیب نك ایکیسیده ابدال اولمق اوزره شئ واحدك ظرفلری اولمقلرنده
منافات یوقدر زیرا مراد شبابك شبیه قربی وقتی وشیبك اقبالی وقتیدر
حان الشئ دینلور وقتی کلدی و وقتی قریب اولدی دیمکدر (یکلفنی فاعل
مستتری قلبه راجعدر و یاء متکلم مفعول اولیدر (ولیلی مفعول ثانیسیدر
و یکلفنی جمله سی مستأنفه در یعنی سؤال مقدره جوابدر تصویری بودرکه
ذلك القلب سکانه ایشلدی دینلدکده جواب ویروب دیرکه ذلك القلب بکا
لیلایی تکلیف ایلدی ووصال ووصلتی بندن مطالبه ایلدی مطولده وشرح
مفتاحده لیلاده مضاف تقدیر ایلمشلر عنایه ده کوسترلدی و یکلفنی قولی لیلی
جانبنه ولیلانك وصالنه توقان وانجذابنده استعاره در یاخود استعاره تخییلیه
دیرکه قلبی من له الامره تشبیه ایدوب اکا تکلیف اثبات ایلدی تکلیف مأمور
اوزرینه مشقت ویرن شیئله امردر ولیلایه نیل و وصالدن زیاده مشقتلی
قنق شی واردر (وتکلفنی تاء مثناة فوقیه ایله روایت اولندی بوکا کوره ایکی
توجیه ایلمشلر بری ایلایه مسند اولوب مفعولی محذوف اولور تقدیری شدائد
فراق لیلی دیمك اولور و بری قلبه خطاب اولور بوتقدیرجه غیبتدن
خطابه التفات اولور (وقد شط ده واو حالیه در قد تحقیقیه در شط بعد
معناسنه صیغهٔ ماضئ معروفدر اوزاق اولدی دیمکدر (ولیهاشط نك
فاعلیدر ولی قرب معناسنه مصدر در وضمیری لیلایه عائددر وعادت
عواد بیننا وخطوب جمله سی علی طریق التذییل شط جمله سی اوزرینه
معطوفدر (مرزوقی دیمشکه عادت یامعاداة دن مأخوذ عداوت ایتدی
دیمکدر بوکا کوره معنی کویا صوارف وخطوب اکا عداوت ایدر ایدی
دیمك اولور یاخود عادیعوددن مأخوذ رجوع ایلدی دیمکدر بوکا کوره معنی
بیمزه حلول ایدن عوائق وموانع اولدن اولدیغی شی اوزرینه رجوع ایلدی
دیمك اولور (عواد تقدیرا مرفوع عادت کلمه سنك فاعلیدر وعادیه کلمه سنك
جمعیدر عائقهٔ دهر وصارفهٔ آوان وعارضهٔ زمان معناسنه در بیننا بر مقدر حلوله
متعلقدر وخطوب عواد اوزرینه معطوفدر (خطوب ضم خاء معجمه ایله خطب

کلمه

کلمه سنك جمعیدر صعب عظیم اولان امره دیرلر بوراده خطوبدن مراد
شدائددن امور عظام در یاخود محن زماندر (معنای بیتین) ای نفس حسنالری
طلبده کثیر الطرب اولان قلب عظیم سنی کیدردی شبابدنصکره شیبه قریب
زمانده یعنی شباب تولی واعراض ایدوب منصرم ومنقطع ومنقرض اولدیغی
زمانده بوندن بدل شیبك قربی وهجومی اوزرینه اقبالی زماننده اول قلب
لیلانك وصالنی بکا تکلیف ایدر حال بوکه اول ایلانك قرب وصالی بعید اولدی
وبیمزه حلول ایدن عوائق وموانع دهر وشدائدك عظامی عداوت ایتدی
یعنی وصالدن مانع اولدی یاخود اولدن اولدیغی شیئه رجوع ایتدی بو بیتده
شاعر ایچون تحسر وقلبنك لیلایه میل وطلبنده تکلیفنی انکارده زیاده لك واردر

) مثل الامیر یحمل علی الادهم والاشهب (

قبعثری نام شاعرك کلام منثوریدر سبب ورودی بودرکه قبعثری ادبادن
بر جماعت ایله بستانده اوتورر لردی وحصرمك موسم وزمانی ایدی (حصرم
حاء مهمله نك کسری وصاد مهمله نك سکونیله اول عنبدر ترکیده قورق
دیدکلریدر مجلسده حجاج ذکر اولندی اول حینده (سود الله وجهه وسقانی
من دمه وقطع عنقه) دیدی یعنی الله یوزینی سیاهلندرسن وقاندن بنی صوارسن
وکردانتی قطع ایلسون دیدی پس قبعثرانك بو کلامنی حجاج استماع ایدوب
حضورینه احضار وعتاب وتهدید ایلدکده درعقب قبعثری بو کلامله
حصرمی مراد ایلدم دیدی صکره حجاج دخی متوعدا ولدیغی حالده (لاحملنك
علی الادهم) دیدی یعنی ای قبعثری البته سنی ادهمه بندیریرم دیدی حجاجك
مرادی قید ایدی زیرا قیده ادهم دیرلر بعده قبعثری حجاجك بو کلام وعیدینی
معرض وعده چیقاروب ترقب اولنان شیئك غیری ایله تلقی ایدوب (مثل الامیر
یحمل علی الادهم والاشهب) دیوب حجاجك کلامنده اولان بیاضی کیدوب
سوادی غالب اولان فرس ادهمه حمل ایلدی واکا بیاض غالب اولان فرس اشهبی
دخی ضم ایلدی حجاجك ایسه ادهمدن مرادی انجق قید ایدی پس قبعثری
فرس اوزرینه حمل امیرك قصد ایلدیکی شیدن اولی اولدیغنه تنبیه ایلدی حاصل
معنی شول کیمسه که غلبه وکرم ومال ونعمتده امیر مثللی اوله دربند ایدوب جزا
ایلمکدن اکا اعطا ایتمك جدیر وسزادر دیمك اولور بوندنصکره حجاج قبعثرایه
(انه حدید) دیدی یعنی ادهم حدیددر دیدی درعقب قبعثری حدیدی حجاجك
مرادنك خلافنه حمل ایدوب (لان یکون حدیدا خیر من ان یکون بلیدا) دیدی

يعني انك حديد وقوي اولمقلغي بليدو تنبل وسست اولمقلغندن خيرليدر ديدكى

*) ومهمه مغبرة ارجاؤه * كأن لون ارضه سماؤه (*

بو بيت بحر رجزك خبن بيتندندر تقطيعي (ومهمهن) مفاعلن مخبون (مغبرتن) مستفعلن (ارجاءهو) مستفعلن سالمه (كأن لو) مفاعلن مخبون (نارضهى) مفاعلن مخبون (سماءهو) مفاعلن مخبوندر (قائلى رؤبة بن العجاج نام شاعردر بونكله مفازه وصحرايى غبره واسوداد ايله وصف ايدر ومهمهده اولان واو رب معناسنه در (مهمه ميمك فتحه لرى ميانده هانك سكونيله مفازه بعيده وصحرا و بيدا معناسنه در معلوم بيوريلا كه بو فقير عصام الدين بيكيوز للى طقوزتاريخنده شيخم ابو الصفا علامة الدنيا الشيخ ابراهيم الحلبي مد الله ظله حضرتلرندن مختصر معاني قراءت ايدر ايكن بيورديلركه شيخم علامه عالم السيد على السيواسى قدس سره دن جامع ازهرده بيك يوز اوتوز طقوزتاريخنده مختصر معانى قراءت ايدر ايدم بو بيته كلدكده صحرايه مهمه تسميه سنى شويله تقرير ايلديلركه صحراده سالك اولان كيمسه كنديسنى ورفيقنى عدا وحيوانك وضررلرندن محافظه ايدرب صدالرينى استماع ايتدرمك ايچون كفتاره اغاز كرنده بتدريجه مرة بعد اخرى بربرلرينه اسكت اسكت معناسنه مه مه ديدكلرندن صحرايه مهمه تسميه اولنمشدر خفى بيوريلميه كه صحرا معناسنه اولورسه مهمه متصل تحرير اولنور اسكت اسكت معناسنه اولورايسه مه مه منفصل ياز يلور ايكن بسيد بو قطعه ده واقع اولمشدر * اسرع وسر طالب المعالى * بكل واد وكل مهمه * وان لحى عاذل جهول * وقل له ياعذول مه مه * معناسى اى طالب معالى هر وادى وصحراده سرعت ايله و يورى اكر بر عاذل جهول لوم ايدرسه اكا اى عذول سكوت ايله سكوت ايله ديو سويله ديمكدر (مغبرة غبره ايله متلونه معناسنه اسم مفعولدر غبره غباره شبيه اولان لونه ديرلر (ارجاؤه مغبرة كلمه سنك نائب فاعليدر اطراف ونواحى معناسنه مقصور اولان رجا كلمه سنك جمعيدر تثنيه سى رجوان كلور وضميرى مهمه لفظنه راجعدر ومغبرة ارجاؤه جمله سى مهمه نك نعتيدر (كأن تشبيه ايچوندر لون ارضه نصب ايله كأننك اسميدر (سماؤه رفع ايله كأننك خبريدر وضميرى مهمه لفظنه راجعدر وسماؤه ده حذف مضاف واردر تقديرى لون سمائه ديمكدر پس مصراع اخير باب قلبدندر انشاالله بيته معنى ويرد ايكن كوستريلور قلب اجزاء كلامك بريني آخرك مكاننه واول آخرى برينك مكاننه قيلمغه ديرلر (معناى بيت)

بعيد المسافه وصاحب خطر ومخافه چوق صحرا ومفازه واردركه رياح مختلفه نك هبوبندن اطراف ونواحيسى غبره ايله متلونه دركويا سماسنك لونى كثرت غباردن ارض غبراسنك لونيدر بوراده اعتبار لطيف واردركه لون سمايى وصفده اولان مبالغه در بو مبالغه ده قلبدن نشأت ايدر حتى لون ارض لون سمايه لون غبره ده تشبيه اولندى ومع هذا ارض لون غبره ده اصل در توضيح كلام بودركه مقتضاى ظاهرا غبارده سمايى ارضه تشبيه ايلمليدى زيرا اغبارده ارض سمادن اقوى در لكن غبره ايله سمايى وصفده مبالغه دن اوتورى تشبيهى قلب ايلدى وارض وسمانك مهمه لفظنه اضافتى مجاز در اطولده ديركه كأن لون ارضه سماؤه قولنى قلب وحذف اولميه رق تفسير ممكن در يعنى ارضدن برمرتبه ده غبار قالقوب مترا كم اولديكه سمايه متصل اولدى كويا سما ارضه متصل اولدى لونك جسمه اتصالى كبى كويا لون ارض نفس سما اولدى

*) فلما ان جرى سمن عليها * كما طينت بالفدن السياعا (*

بو بيت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطيعى (فلما ان) مفاعيلن معصوب (جرى سمن) مفاعلتن (عليها) فعولن مقطوفه (كما طين) مفاعيلن معصوب (تبلفدنس) مفاعلتن (سياعا) فعولن مقطوفدر (قائلى قطامى نام شاعردر ناقه سنى سمن ايله وصف ايدر (لما شرطيه در جوابى بيت آتى دركه انشاءالله تعالى شرح اولنسه كركدر (ان جراده ان مصدريه در جرى صيغه ماضى معروفدر سمن كسر سين وفتح ميم ايله جرى نك فاعليدر (عليها ده اولان ضمير ناقه يه راجعدر (طينت تطييندن مأخوذدر تطيين جداره چامور سورمك وچامور ايله جدارى تسويه لندرمكه ديرلر (بالفدن طينته متعلقدر ظاهرده طينتنك مفعول غير صريحيدر اما معنى وحقيقتده بالسياع يه مسلط اولوب تقديرى كما طينت الفدن بالسياع اولور بو تقديرجه الفدن مفعول صريحى بالسياع مفعول غير صريحى اولور انشاالله تعالى بيته معنى ويررايكن كوستريلور (فدن فا ودال مهمله نك فتحه لريله كوشك قصر معناسنه در (السياعانك الفى اشباع ايچوندر (سياع كسر سين مهمله ايله چاموره ياخود كرجه ديرلر مسياع سورجك آلته ديرلر قاموسده سياع سحاب وزنى اوزره صمانلى چامور ديمش (معناى بيت) وقتا كه ناقه مه سمن جريان ايتديسه يعنى كلوب جميع اعضاسى طولوب هزالدن ناشى

القطامي بالضم لقب شاعر * من تغلب

طشره چقان كوكلری دوزلندی وقوی اولدی ایسه سنك قصری چامور یاخود كرج ایله چامور لیوب صیوایوب یوكسكنی واچغنی دوزلتدیكك وقوی قلیدیغك كبی علو وارتفاعده ناقه یی قصره تشبیه ایلدی اطولده دیر كه نقدر مصراع ثانی ناقه یی سمن ایله وصفده مبالغه یی متضمن ایسه بیله بونكله ناقه نك بدننده اصل اولان لحم مكتسبه اشارت ایلدی ومعروض سمن فرع اولدی نتكه سیاع اصل قیلنوب قصر سیاعك طینی منزله سنده قیلندی لكن بوطبعدن بعید در زیرا طینت السباع بالفدن قولمز اذها نك استهجان واذا نك استقباح ایلدیكی شیدندر

*) امرت بها الرجال لیأخذوها * ونحن نظن ان لن تستطاعا (*

تقطیعی (امرتبهر) مفاعلتن (رجاللیأ) مفاعلتن (خذوها) فعولن مقطوفه (ونحن نظن) مفاعلتن (نانلن تس) مفاعیلن معصوب (تطاعا) فعولن مقطوفدر (امرت متكلم معروفدر بهاده اولان ها ناقه یه عائددر الرجال امرتنك مفعولیدر (لیأخذوها امرتنك علتیدر یأخذونك فاعل مستتری رجاله عائددر وها ینه ناقه یه راجعدر (تستطاعا صیغهٔ مجهولدر نائب مستتری ناقه یه عائددر والفی اشباع ایچوندر (معنای بیت) بنده اول ناقه ایله رجاله امر ایلدمكه اول ناقه یی حمل اثقال ایچون اخذ ایتسونلر وبزلر ظن ایدرز كه اول ناقه كمال قوتندن البته اطاعت اولنور دكلدر یعنی اطاعت ایتمز مرادی ناقه نك كمال قوتنی بیاندر

*) ومن یك امسی بالمدینة رحله * فانی وقیار بها الغریب (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثالثندندر تقطیعی (ومن ی) فعول مقبوض (كامسابل) مفاعیلن (مدین) فعول مقبوض (ترحلهو) مفاعلن مقبوضه (فانی) فعولن (وقیارن) مفاعیلن (بهال) فعول مقبوض (غریبو) فعولن (قائلی ضابئ بن حارث برجمی نام شاعر در حضرت عثمان بن عفان رضی الله عنه نك زماننده محبوس ایكن سویلمشدر شرح ایضاحده دیمشكه (من شرطیه در جزاسی حذف اولنوب مقامنه غیریسی اقامت اولنمشدر تقدیری من یمسی بالمدینة رحله فلیس وانی لامس بهادیمكدر یعنی مدینه ده كیجه لین كیجه لسون بن اوراده كیجه لمم زیرا بن غریبم غریب ارتحال اوزرینه عزیمت ایدر اولور (حسن چلبی مرحوم دیمشكه یكنك اصلی یكون ایدی من شرطیه ایله نونك حركه سی اسقاط اولنغله واودن نوندن اجتماع ساكنین

اولدی

اولدی دفعیچون واو حذف اولنوب یكن اولدی بوكلمه كثرت استعمالی اولوب تخفیفدن اوتوری نون دخی حذف اولنوب یك قالدی بعضیلر نونك حذفی اخرده واقع اولوب نون اعرابه مشابهتندن حذف اولنسدی دیمش بعضیلر تنوینه تشبیهدن اوتوری حذف اولندی دیمش (رحله امسانك اسمیدر (رحل فتح راء وسكون حا مهملتین ایله منزل معناسنه در وضمیری من لفظنه عائددر پس امسانك مكانه اسنادی مجاز در ومجازیتی ذكر محل ارادهٔ حال طریقیله در زیرا رحلدن مراد اهلیدر (بالمدینة امسانك خبریدر یاخود مبتدا مع خبره امسانك فاعلندن یعنی من شرطیه یه عائد اولان فاعلندن حالدر وممكندر امسانك فاعلنی من لفظنه ارجاع ایدوب بالمدینة رحله جمله سی خبر اوله یاخود امسی تامه اولوب جمله واوی منزولهٔ حال اوله خرجت مع البازی علی سواده اولدیغی كبی ورحله نك ظرفیت اوزره نصبی جائز دكلدر زیرا فی تقدیرینه قابل مبهم دكلدر كذا فی الاطول (قیار فتح قاف ایله قاموسنده ضابئ بن حارثك جملنك اسمیدر یاخود فرسنك اسمیدر دیمش سید شریف یاخود غلامنك اسمیدر دیدی (لغریب قیاردن خبر اولمق جائز دكلدر زیرا مبتدانك خبرینه لام دخولی قلیلدر یاخود لامك دخولی هو تقدیرنسز معدومدر اننك خبرنده كثرتیله بیله وقیاردن واندن ایكیسندن معا خبر اولمق جائز دكلدر معمول واحده مختلفینك عملنك بطلانندن اوتوری وقیارده اولان واو مفردی مفرد اوزرینه یاخود جمله یی جمله اوزرینه عطف ایچوندر ایكیسنه كوره ده قیارك اننك خبری اوزرینه تقدیمی قیارك وصاحبنك اغترابده تسویه سندن اوتوریدر یاخود غربت اوزرینه تحسری تأكیده اعتراض ایچوندر خفی بیورلمیه قیار مسندالیه در مسندی اولان غریب لفظنك تركنك نكته سی ضیق مقام یعنی محافظهٔ وزن وعبثدن احتراز ایچوندر (معنای بیت) مدینه ده منزلی كیجه لین یعنی كیجه لین اهل منزل كیمدر اول كیمسه كیجه لسون زیرا بن وبنم قیارنام فرسم یاخود جملم یاخود غلامم اول مدینه ده تحقیق غریبلرز غریب ایسه ارتحال اوزرینه عزیمت ایدر بر یرده قرار وآرام ایلمز دیمكدر بو بیتك لفظی خبر معناسی اغترابی ووطنندن بعدی اوزرینه تحسردر

*) نحن بما عندنا وانت بما * عندك راض والرأی مختلف (*

بو بیت بحر منسرحك ضرب اولندندر تقطیعی (نحن بما) مفتعلن

مطوى (عندناو) فاعلات مطوى (انتبما) مفتعلن مطويه (عندكرا) مفتعلن
مطوى (ضتورراى) مفعولات (مختلفو) مفتعلن مطويدر (قائلى قيس بن
خطيمدر بعضيلر قائلى عمرو بن امرئ القيس در ديمش (نحن مبتدادر خبرى
محذوفدر وحذفك نكته سى بيت سابقده ذكر اولانيدر كه قصد اختصار وظاهره
بناء عبثدن احترازو توجع سببيله مقامك تنك اولمسى ومحافظهٔ وزندر پس
بوراده محذوف بيت سابقك عكسنه ثانينك قرينه سيله اولك خبريدر تقديرى
نحن بما عندنا راضون ديمكدر بما عندنا مقدر اولان راضون كلمه سنه متعلقدر
بما عندك راض كلمه سنه متعلقدر ومصراع ثانيده انتك خبرى اولان راض
نحن دن خبر اولمق جائز دكلدر زيرا مفرددر نحن ايسه جمعدر (والرأى مبتدادر
خبرى محذوفدر (رأى اعتقاد معناسنه جمله سى حاليه در ديمشلر (معناى بيت)
بزلر عندمزده اولان الله تعالينك ويرديكى وتقسيم ايلديكى مال وغير ماله
راضيلرز وسن دخى عندكده اولانه راضيسن انده منازعه ومحاسده مز يوقدر
حال بو كه هر بر رأى واعتقاد بونده مختلفدر و بو بيتدن مرادى ناسك
حاللرندن تعجبنى اظهاردر حاصلى هر كيسه ازاده اولان قسمت حق نه ايسه
اوله جقدر واكا راضى اولوب ترهاتدن كف لسان ايتمه لى ايكن تعجب ايدرمكه
هر برى قسمته راضى اولميوب قسام حقيق حقنده كويا كه ترهات ايلدكارندن
ماعدا بر برينه حسد ومنازعه ايدرلر ديمك استر بو معنى شراحك ويردكاريدر
اما مز سترينك ويرديكى معنى بودر كه بزم عندمزده اولان اعتقادات وافعال
عاداته راضيلرز سنده بونلردن عندكده اولانه راضيسن لكن آرا وافكار
وطرائق واعمالمز مختلفه در صلاح وصدق وخير وحق اولانه الله تعالى عالمدر
يعنى بزم طريقمز سزلك طريقكزدن خيردر بو الله تعالينك بيورديغى كل حزب
بما لديهم فرحون قول شريفى كبيدر

*) ان محلا وان مرتحلا * وان فى السفر اذ مضوا مهلا (*

بو بيت بحر منسرحك ضرب مطوى سندندر تقطيعى (انمحل) مفتعلن
(لنوان) مفعولات (مرتحلا) مفتعلن مطويه (وانفس) مفاعلن مخبون
(سفراذم) فاعلات مطوى (ضومهلا) مفتعلن مطوى (قائلى اعشى در
محل مصدر ميمى در حلول معناسنه مرتحل بو دخى مصدر ميمى در ارتحال
معناسنه فى السفر انك خبريدر ظرف اولديغندن اسمى اوزرينه تقديم
اولنمشدر (سفر فتح سين مهمله وسكون فا ايله سافرك جمعيدر صحب صاحب

كبي اذ مضوا اكراذ كلمه سى وقت معناسنه اسم اولوب ظرف اولمازسه
السفردن بدل اولور بوكا كوره معنا تحقق سفرده بوندن بدل مضيلرى زماننده
ديمك اولور اكر ظرف اولورسه فى ايله معناى السفردن بدل اولور لكن معنى بردر
شرح مفتاحده سيد شريفك تحقيق بودر تصيصده ديركه بو اذ نحو كلامدن
كلامدن مستفاد حرف تعليلدر زيرا ضربته اذ اساء ديلدكده نحوى كلامدن
مستفاد معنى انى ضربم اساءتى ايچوندر ديمك اولور لكن ظاهرا لفظدن مستفاد
اولان وقت وزمان معناسيدر مهلا انك اسميدر (مهل فتحتان ايله بطوء
بعد وطول ايله تفسير اولنمشدر اما صدر الافاضل تقدم ايله تفسير ايلمشدر مهلا
بريته مثلا روايت اولنمشدر بوكا كوره احواتده الحيايه مثل وعبرت وارد ردر ديمك
اولور (معناى بيت) تحقيق دنيايه بزم ايچون حلول واردر و ينه بزم ايچون دنيادن
اخرته ارتحال واردر و تحقيق آخرته مسافرلرده بولردن بدل مضيلرى زماننده
تقدم ياخود آخره مثل ياخود اخره آخردن بعد وطول واردر يعنى آخرته سفر
ايدنلر كتديلر واوزاديلر انلره رجوع يوقدر و بزلرده عن قريب اثرلرى اوزره يوز
بو بيتده حكمت و بزه تبصره وعظه ونصيحت واردر خفى بيورلميه بوراده
جزما وقطعا ظرف اولان مسند حذف اولندى تقديرى ان لنا محلا وان لنا
مرتحلا ديمكدر پس بو حذفك نكته سى قصد اختصار واقواى دليلين اولان
عقله عدول وضيق مقام يعنى شعر اوزرينه محافظه واستعماله اتباعدن اوتورى
واستعماله اتباع ان مالا وان ولدا مثلنده حذف مطرد اولديغى ايچوندر تقديرى
ان لنا مالا و ان لنا ولدا ديمكدر حتى سيبويه كتابنده بو حذفه بر باب وضع ايدوب
هذا باب ان مالا وان ولدا ديدى

*) ليبك يزيد ضارع لخصومة * ومختبط مما تطيح الطوائح (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (ليبك) فعول مقبوض
(يزيدضا) مفاعلن مقبوض (رعنل) فعول مقبوض (خصومتن) مفاعلن
مقبوض (ومخت) فعول مقبوض (بطن مما) مفاعلن (تطيحط) فعولن
(طوايحو) مفاعلن مقبوضدر (قائلى ضرار بن نهشلدر يزيد بن نهشله مرثيه
ايلديكى قصيده سندندر (ليبك مبنى للمفعول در يعنى امر غائب مجهول زنه ى
اوزره در يزيد ليبكك نائب فاعليدر يزيده وزن فعل وعلميت اولديغندن غير
منصرفدر (ضارع ضاد معجمه ايله عاجز ذليل معناسنه اسم فاعلدر و بو ضارع
فعل محذوفك فاعليدر تقديرى يبكيه ضارع ديمكدر و بو يبكيه ضارع كتديلر

قرينه سى اولان سؤال مقدرك جوابيدر وسؤال مقدر من يبكيه در
وبوسؤال وجوابك تصويرى بودركه يزيد بن نهشل اغلنسون دينلدكده
اكا كيم اغلرديو سؤال اولنوب اكا ضارع وذليل اغلرديو جواب ويرلدى
اما ليبك مبنى للفاعل اولوب يزيد نصب ايله ليبك نك مفعولى وضارع
فاعلى اولمسى بزم صددنده اولديغمزمدحدن اولماز زيرا مبنى للمفعول
اولمسى مبنى للفاعل اولمسنك اوزرينه خطيب دمشق وعلامهٔ سعدك
تقريرلرينه بناء اوج وجهله رجحان وفضلى واردر (اولكى وجه ليبك
يزيددن بكانك اسناد اولنديغى باكى اجمالا بلنور من يبكيه سؤال مقدردن
بكانك اسناد اولنديغى فاعل معلومك تعيينى بلنور يبكيه ضارع جوابندن
بكانك اسناد اولنديغى فاعل تفصيلا بيلنور معلومدر كه اوج كره اسناد
اقوى واولا اجمال ثانيا تفصيل نفسنده اوقع واولى اولمغله مبنى للمفعول
اولمسى مبنى للفاعل اولمسى اوزرينه ترجيح اولندى (ايكنجى وجه يزيد رفع
ايله مسند اليه وجزء جمله اولمغله فضله دكلدر اما مفعوليت اوزره منصوب
اولسه فضله اولور (اوچنجى وجه فاعلى بيلمك نعمت غير مترقبه نك حصولى
كبيدر زيرا فاعلى ذكرده كلامك اولى سائلى مطمع دكلدر بويله اولنجه
فاعل من غير ترقب رزق اولور بوايسه الذدر (اما مبنى للفاعل اولسه فاعلى
ذكرده كلامك اولى سائلى مطمعدر (لخصومة ضارع كلمه سنه متعلقدر
جار ومجرورده يعنى ظرفده رائحهٔ فعل كافى اولديغندن ضارعك نفى
واستفهام وموصول وغيريدن برشيئه اعتماد ايتمسى لازم دكلدر بو تقريره
كوره معنى ديمك اولوركه ذليل اولان وخصمايه مقاومت ومقابله دن عاجز
اولان كيمسه يزيده اغلر زيرا يزيد اذلاء وعجزه وضعفايه ملجأ وظهير
ومعين ايدى ومقدر يبكيه تعلق من جهة المعنى قوى دكلدر زيرا بو تقديرجه
بكا خصومت اجليچون اولوب ممدوح ايچون اولماق لازم كلور (ومختبط
ضارع اوزرينه معطوفدر مختبط شول كيمسه دركه احسان ايچون
وسيله سز سكا كله وسؤالنى ناسدن كزليه زيرا فى الاصل اهل ثروت ايدى
سؤال ابتلاسى مالنى مهلكات اهلاك ايتديكى اجلدندر وسلطان العارفين
ملا جامى قدس سره حضرتلرى مختبط من غير وسيلة سائله ديرلر ديو
جامع ومانع تعريف بيورديلر واطواده فاضل محققك تحقيقى بودركه ضارع ايله
مراد يزيدك وفاتندنصكره ذليل اولاندر و مختبط ايله مراد يزيدك

وفاتندنصكره سؤاله مبتلا اولاندر وبونى ليبك مضارع اولوب استقباله
دلالت ايتمسى دخى تأييد ايدر زيرا حياتنده خصومات ومهلكاتى دافع
وبونلر حياتنده اصلا واقع دكل ايدى وبرمتمولك مالى اهلاك اولنماز ايدى
حتى خصومت ايله بر كيمسه ذليل اوله خفى اوليه كه بو احتمالده يزيد ناسى
طلبدن حمايه ايدر ديو كمال مدح واردر (تطيح اطاحه دن مأخوذدر اطاحه
اذهاب واهلاك معناسنه (طوايح على غير القياس مطيحه نك جمعيدر
لواقح ملحقه نك جمعى اولديغى كبى طوحته الطوايح واطاحته الطوايح
دينلور طوحته المطوحات واطاحته المطيحات دينلمز (مما مختبط كلمه سنه
متعلقدر وما مصدريه در بو تقديرجه معنى ديمك اولوركه بغير وسيله سؤال
ايدن يزيده اغلر اول سائلك مالنى مهلكات اهلاك ايتديكى اجلدن زيرا
يزيد سائله بغير وسيلة اعطا ايدر ياخود يبكيه متعلقدر يعنى منايا يزيدى
اهلاكى اجلندن سائل بكا ايدر وتطيح ايكى تقديره كوره ده ماضى معناسنه
اولور زيرا سائلك بكاسى مهلكات مالنى اذهابدنصكره ومنايا يزيدى
اهلاكدنصكره اولمغله تطيح ماضى معناسنه اولور اما ضارع حال ايچوندر
پس مضارعدن ماضى يه عدولنك نكته سى بو امر هائلك صورتنى استحضار
ايچوندر (معناى بيت) يزيد بن نهشل اغلنسون كويا اكا اغليان كيمدر
دينلدكده ضارعدر ديدى يعنى ذليلدر وذليل اولان وخصمايه مقاومت
ومقابله دن عاجز اولان كيمسه يزيده اغلر زيرا يزيد اذلاء وعجزه وضعفايه
ملجأ وظهير ومعين ايدى وذليل اولان انكله خصماسنك كنديه اولان
خصومتنى دفع ايدر ايدى ونوائب زمان وحوادث مهلكه مالنى اذهاب
واهلاك كدن فقير وسائل اولان دخى يزيده اغلر زيرا يزيد انيدخى اموال ايله
اغنا ايدر دى

*(اوكلما وردت عكاظ قبيلة * بعثوا الى عريفهم يتوسم)*

بو بيت بحر كاملك ضرب سالمندندر تقطيعى (اوكلما) متفاعلن (وردت عكا)
متفاعلن (ظقبيلتن) متفاعلن سالمه (بعثوا الى) متفاعلن (يعريفهم)
متفاعلن (يتوسمو) متفاعلن سالمدر (قائلى طريف بن تميم درناس اوزرينه
كثرت جنايات ايله نفسنى وصفده ديمشدر همزه وواوك سيبويه عندنده
مكانلرى مقلوبه در زيرا استفهام ايچون صدارت واردر بو تقديرجه همزه
مذكور اوزرينه داخل اولور وزمخشرى عندنده مكانلرنده ثابته لردر وهمزه

واوك معطوف اولديغى شى مناسب مقدر اوزرينه داخله‌در تقديرى اكلما قصدت ووردت عكاظ ديمك اولور وبو همزه يا تقرير ياخود نفسنه توبيخ وامرندن تعجب ايچوندر ديمشلر (عكاظ ضم عين مهمله وآخرنده ظاء معجمه ايله مكهٔ مكرمه قربنده برسوق وبازارك اسميدر انده قبائل عرب سنه‌ده بركره تبايع وتناشد يعنى قراءت شعر ومفاخره ايچون مجتمع اولور واندهٔ وقايع وحوادث واقع اولور واسلامك ظهورينه‌دكين امرلرى دائما بو اجتماع ايدى مطرزى قرق التنجى مقامه نك شرحنده عكاظ مكه ايله طائفك ميانده‌در ديمش (عريف القوم نقيب ورقيبلرى ديمكدر وامرلرينه كفيل يعنى امورلرينه عارف ياخود ناسك معروف ومشهورى معنالرينه‌در (يتوسم فعلنك مسند اولمسى اخصر وجه اوزره تجددى افاده ايله بيله احد ازمنه ايله تقييد ايچوندر معناسى اندن مرة بعد اخرى يعنى شيئا فشيئا لحظة بعد لحظة تأمل وفراست صادر اولور ديمكدر اكرچه متوسما ديسيدى بو معناى تجددى افاده ايتمز ايدى قبيله نك بو عريفى شاعره بعث وتسييرلرينه ايكى نكته تحرير اولنمش برى شاعرك جنايتمدن حذردن اوتورى وبرى شاعرك اوزرينه مفاخره لرينى عرضدن اوتورى زيرا شاعر رئيس الشرفا صاحب الرد ولا مضادر پس بو ايكى غايتلره كوره شاعردن من جهة المفاخره استفهام تقرير ايچوندر بعضيلر استفهام نفسنه توبيخ وامرندن تعجب ايچوندر ديمش (معناى بيت) مكهٔ مكرمه قربنده عكاظ نام سوق وبازارده قبيلهٔ عرب قصد ايتديلرمى دخى واردا اولديلرمى يعنى اولديلر اويله قبيله كه كافل امرلرينى يعنى امورلرينك عارفنى ياخود عند الناس معروف ومشهورينى بكا بعث وتسيير ايلديلر اويله كافل امرلر يكه مرة بعد اخرى كندندن تأمل وفراست صادر اولور وبونى بكا بعث وتسييرك نكته سى ايكيدر برى بنم جنايتمدن حذردر ويرى بن رئيس الشرفا صاحب الرد والامضايم بو بيتدن مرادى هر قبيله اوزرينه بنم ايچون جنايه واردر نه زمان عكاظ نام سوقه وارد اولسه‌لر امرلرينه كافل اولانى طلب ايدر ديمكدر

*) لا يألف الدرهم المضروب صرتنا * لكن يمر عليها وهو منطلق (*

بو بيت بحر بسيطك ضرب اول مخبوننددر تقطيعى (لايألفد) مستفعلن (درهمل) فاعلن (مضروبصر) مستفعلن (رتنا) فعلن مخبونه (لكنيمر) مستفعلن (رعلى) فعلن مخبون (هاوهومن) مستفعلن (طلقو) فعلن مخبوندر

قائلى

(قائلى نضر بن جويه ياخود جويه بن نضردر (يألف الفه‌دن مأخوذدر (الدرهم لا يألف نك فاعليدر (المضروب الدرهم نك نعتيدر (صرتنا ظرفيت اوزره منصوب لا يألف نك مفعول فيهى‌در اكرچه بو مشهوردر احسن اولان الدرهم المضروب منصوب اولوب لا يألف نك مفعولى اوله وصرتنا مرفوع اولوب لا يألف نك فاعلى اوله بو تقديرجه عدم الفت جانب صره‌دن اولور (صره ضم صاد مهمله وتشديد راء مهمله ايله ايچنده دراهم جمع اولنان شيئه ديرلر فارسيده هميان ديرلر صره نك ضمير متكلم مع غيره يه اضافتنك نكته‌سى صره كندى ايله غيريسنك ميانده مشتركه اولديغنى بياندر ياخود عرف عامه مبنيدر ياخود افتخار ايچوندر (يمر فاعل مسترى درهمه عائددر عليهاده اولان ها صره يه عائددر وهو مسند اليهدر ودرهمه عائدر واوى حاليه‌در ووزن ايچون هانك سكونيله قراءت اولنمليدر منطلق مسنددر بو مسندى اسم ايرادينك نكته سى تجدد اعتبار ايتمكسزين صره‌دن درهمك انطلاقى ثابت ودائمدر ديمك اولمغله تجدد وحدوث قصد اولنان فعل ايله ينطلق ديمدى زيرا زيد ينطلق نك معناسى زيددن اطلاق جزءا فجزءا حاصل اولور ديمكدر حتى شيخ عبد القاهر ديمشكه اكر اخباردن مقصود اثبات مطلق ايسه اسم ايله اولمق لايقدر واكر غرض ذلك الثبوتك زمانى اشعار ايله تمام اولورسه فعل ايله اولمق لايقدر وهو منطلق جمله‌سى مروردن مستفاد اولديغنه كوره حال دائمه ياخود حال مؤكده‌در * وهم معرضون * نص كريمنده اولديغى كبى (معناى بيت) مضروب ومسكوك اولان درهم كيسه مزده الفت ايتمز ايا هيچ صره كزه كيرمزمى ديو توهم اولندقده توهمى دفع ايچون لكن ايله استدراك ايدوب ديركه لكن اول درهم كيسه مزه مرور ايدر حال بوكه اول درهمك صره مزدن انطلاق وذهابى ثابت ودائمدر بو بيتدن غرضى نفسنى جود وسخا وكثرت انفاق ايله مدح وثنادر وبو بيتك اولى

*) انا اذا اجتمعت يوما دراهمنا * ظلت الى طرق الخيرات تستبق (*

در تقطيعى (انا اذج) مستفعلن (تمعت) فعلن (يومندرا) مستفعلن (همنا) فعلن مخبونه (ظلت الى) مستفعلن (طرقل) فعلن مخبون (خيراتتس) مستفعلن (تبقو) فعلن مخبوندر (دراهمنا اجتمعت كلمه‌سنك فاعليدر ظلت صارت معناسنه (معناى بيت) تحقيق بزم بركون درهممز جمع اولسه طرق خيراته سبقت ايدر اولور حاصلى بزده اكلمز

*) فیاوطنی ان فاتنی بك سابق * من الدهر فلینعم لساکنك البال (*

بو بیت بحر طویلك ضرب اول سالمندندر تقطیعی (فیاو) فعول مقبوض (طنی انفا) مفاعیلن (تنیب) فعول مقبوض (کسابقن) مفاعلن مقبوضه (منده) فعولن (رفلینعم) مفاعیلن (لساك) فعول مقبوض (نكلبالو) مفاعیلن در (قائلی ابو العلاء معری در بغداددن معره یه کلدیکی حینده دیدیکی قصیده سندندر (ان کلمه سی استقبالك غیر یسنده کان وواو وصلك غیر یسنده قلیلا استعمال اولندیغنه مثالدر بك ده با فی معناسنه در وکاف مجازا وطنه خطابدر (سابق موصوف محذوفك صفتیدر تقدیری زمان سابق دیمکدر یاخود سابق مجازا حادث معناسنه در وجه تسمیه اول حادث ازلده سبقت ایتدیکندن دینلمشدر (فلینعم شرطك جزاسیدر ابادیء کبارك اصلاح ایلدیکی بعض نسخ سقطده رونما اولان انجامه کوره فتح عین ایله اولوب علم وزنی اوزره اولان نعمدن مأخوذ اولور اما ضم عین ایله اولورسه صحاحده ذکر اولنانه کوره ضم عین ایله اولان نعمدن مأخوذ اولور نعم لین اولدی دیمکدر و بو فلینعم کلمه سنی صیغهٔ مجهول ظن ایدن سهو ایتمشدر لساکنك فلینعم کلمه سنه متعلقدر کاف وطنه خطابدر (البال فلینعم کلمه سنك فاعلیدر بال حال معناسنه مابالك دینلور حالك نیجه در دیمکدر قلب ورخاء نفس معنالرینه ده کلور اما ایضاح سقطدن مستفاد اولان بالك حال معناسنه اولمسی استعمال ثانیدر بو یله اولنجه الله تعالینك * فما بال القرون الاولی * قول شریفیله اشکال وارد اولماز (معنای بیت) شاعر کندوبی فوت ایدن شیدن اوتوری تحسرانه وطننه خطاب ایدوب دیرکه ای وطنم سنك حقکده ازمنه ودهردن زمان سابق یاخود بر حادث بنی فوت ایدرسه بنم سنده سکونمدن خالی قیلوب مانع اولورسه سنده اولان ساکنکك حالی نعمت یاخود نعیمه وطیبه اولسون بندخی انلر کبی سنده سکونمی رجا ایدرم

*) ولوطار ذوحافر قبلها * لطارت ولکنه لم یطر (*

بو بیت بحر متقاربك ضرب ثالث محذوفندندر تقطیعی (ولوطا) فعولن (رذوحا) فعولن (فرن قب) فعولن (لها) فعل محذوفه (لطارت) فعولن (ولاکن) فعولن (نهولم) فعولن (یطر) فعل محذوفدر (قائلی ابی بن ربیعهٔ حماسی در (لو کلمه سی لامتناع الثانی لوجود الاول معناسنه اولدیغنه مثالدر لولا علی لهلك عمر ده اولدیغی کبی معناسی علی نك وجودی عمرك عدم

هلاکنه سببدر دیمکدر یوخسه علی نك وجودی عمرك عدم هلاکنه دلیلدکلدر (ذوحافر طارتك فاعلیدر ذو حالت رفعی واو ایله صاحب معناسنه حافر قوائم اربعه صاحبنك طرنغنه دیرلر حافر حفردن مأخوذ اسم فاعلدر فرسك طرنغنه حافر تسمیه سی فرس ارضی شدت دوس ایله حفر ایتدیکندن اوتوریدر (قبلها ضمیری فرسه عائددر لطارت کلمه سنك مستتر اولان فاعلی فرسه عائددر لکنه ده اولان ضمیر ذوحافره عائددر (معنای بیت) اکر تلك الفرسدن اول حافر صاحبی طیران ایدیدی فرسم دخی طیران ایدردی لکن حافر صاحبی طیران ایتمدی یعنی تلك الفرسك عدم طیرانك وجودی حافر صاحبنك عدم طیرانه سببدر امام مرزوقی بو بیتی شویله تقریر ایتمشکه اکر ذوات حوافرك کندویه مخصوصه آلت ایله طیران قدرتنده قیلنیدی بو فرس طیران ایدرایدی و بو فرس کندنده نجابت وکرم اولدیغندن ذلك الطیرانه دخی حقیقدر لکن طیران ذوالجناحه مخصوص اولمغله طیران ایتمدی (معولده * هرکه غم جهان خوردکی خورد از حیات بر * روتو غم جهان مخور تازحیات برخوری * بیت فارسی دخی بو قبیلدندر دیدی فاضل لیثی دیرکه استادم قدس سره دن ایشتدم طلبه دن بعضیسی و لوطار الخ بیتنی علامهٔ سعددن سؤال ایدوب دیمشکه بو بیتدن مستفاد اولان معنی نیجه صحت پیرا اولور مع هذا مقدمك نقیضی استثنا منتج اولمدیغی محلنده تسطیر کردهٔ اهل تحقیقدر دیدکده جوابنده علامه دخی استقصاسی شرح تلخیصدنکه طلب اولنه دیمش صاحب معول دیرکه عجایب اتفاقدندر طلبهٔ اعجامك بعضیسندن استماع ایتدم شویله نقل ایدرایدیکه متأخریندن ملوك فرسك بعضیسنك ایکی مغنیه جاریه سی وارایدی برینك اسمی جهان و برینك اسمی حیات ایدی وجهانه محبتی حیاته محبتندن ازید ایدی برکون حیات ملکی مترضده اولوب بیت مذکوری مثل کتوروب موقعنده واقع اولدی

*) ولودامت الدولات کانوا کغیرهم * رعایا ولکن ما لهن دوام (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثالث محذوفندندر تقطیعی (ولودا) فعولن (متدولا) مفاعیلن (تکانوا) فعولن (کغیرهم) مفاعلن مقبوضه (رعایا) فعولن (ولکنما) مفاعیلن (لهنن) فعول مقبوض (دوامو) فعولن محذوفدر (قائلی ابو العلاء معریدر (لو بنه بورادہ لامتناع الثانی لوجود الاول معناسنه در (الدولات فتحه ایله دولة نك جمعی اولوب دامت کلمه سنك فاعلیدر (معولده

دوله ضم دال ایله ماله فتحله حربده استعمال اولنور دیدی (صحاحده مبانلرنده تسویه واردردیمش کغیرهم کانوانك خبربدر بعضیلر رعایا کانوانك خبریدر دیمش (صدرالافاضل دیرکه رعایا کافك عطف بیانیدر بدل اولمسی جائز دکلدر زیرا بونده امر مماثله فوت اولور بعضیلر کغیرهم رعایادن حال اولمق جائز اولور تقدیری لوکان کذا لکانوا رعایا حال کونهم مماثلین غیرهم دیمك اولور دیمش مالهن ده ما نافیه در و ضمیری الدولات یه عائد در (معنای بیت) اکر دولتلر دائمه اولیدی انلر غیریلری کبی رعایا اولورلر ایدی لکن اول دولتلر ایچون دوام یوقدر بویله اولنجه انلرده رعایا اولمازلر بعضیلر شویله معنی ویرمشکه اکر دولتلر دائمه اولیدی جمیع سلاطین اوله رعایا اولورلر ایدی خفی بیورلمیه قدیم وحادثده احوال ملوك وسلاطینه واقف اولانه کوره بومعناده خلاف ظاهر واردر اما تحقیق اولنان واقرب اولان معنی بودرکه اکر ممدوحك طاعتندن رغبت واعراض ایدنلرك دولتلری دائمه اولیدی ممدوحك رعیتی سلکنه منخرط اولورلر ایدی لکن ممدوحك طاعتك نوامنه قادر اولمیوب ممدوحه عاصی اولدیلر ممدوح دخی انلری استیصال ایلدی واولان اولدی اماتو بر سقط ده اولان معنی بودرکه اکر انلر ممدوحك رعیتنه راضی اولیدیلر انلرك دولتلری کتمز ایدی

*) اذا قبح البکاء علی قتیل * رأیت بکاءك الحسن الجمیلا (*

بو بیت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطیعی (اذا قبحل) مفاعلتن (بکاء علا) مفاعلتن (قتیلن) فعولن مقطوفه (رأیت بکا) مفاعلتن (ءكالحسنل) مفاعلتن (جمیلا) فعولن مقطوفدر (قائلی خنسا نام شاعره در برادری صخرك مرثیه سنده دیمشدر (البکاء رفع ایله قبح نك فاعلیدر بکاء مد ایله اوقورسه بکا ایله بیله اولان صوت مراد اولنور بوراده مراد بودر قصر ایله اوقورسه دموع وخروجی مراد اولنور بکیته و بکیت علیه دینلوب بنفسه وعلی ایله استعمال اولنور ایکیسیده بر معنایه در (علی قتیل بکاء کلمه سنه متعلقدر (قتیل مقتول معناسنه در بکاءك رأیت نك مفعول اولیدر (الحسن الجمیلا نعت ومنعوتی مفعول ثانیسیدر الجمیلا نك الفی اطلاق ایچوندر شاعره مذکوره حسنك بکا وزرینه قصرینی وشیء آخره تجاوزینی مراد ایلمز واکرم ادایلمه رأیت بکاءك الحسن الجمیلا قولنی اذا قبح البکاء علی قتیل قولنه جواب قیلق حسنلی اولماز ایدی زیرا اذا قبح البکاء علی قتیل

لم یحسن الا بکاءك مثلنده قصرك معناسی یوقدر اسالیب کلامه ادنی درایه سی اولانه خفی دکلدر زیرا ظاهردرکه غرضی بکاسیچون حسن اثبات ایدوب قتلی بو مقتولك غیری اوزرینه اولان بکاسندن بکاسنی اخراجدر (معنای بیت) چون مقتول اوزرینه بکا قبیح قیلنسه ینه سنك بکا کی حسن جمیل کوریرم زیرا صخر بکایه شایسته در دیمك استر

*) له همم لا منتهی لکبارها * وهمته الصغری اجل من الدهر (*

بو بیت بحر طویلك ضرب اولندندر تقطیعی (لهوه) فعول مقبوض (ممن لامن) مفاعیلن (تهال) فعول مقبوض (کبارها) مفاعلن مقبوض (وهمم) فعول مقبوض (تهصصغرا) مفاعیلن (اجلل) فعول مقبوض (مندهری) مفاعیلن و بو بیت مجزبیاندر قائلی حسان رضی الله عنه ربه المناندر جمیع ملك وانسانك افضل واشرف و اکرم واعلاسی اولان حضرت رسول اکرم ونبی مفخم صلی الله تعالی علیه وسلم افندیمزك مدحنده بیورمشدر (له مقدم خبردر (همم مؤخر مبتدادر و بو مسندك مسند الیه اوزرینه تقدیمی اول امردن مسند خبر الوب نعت اولمدیغنه تنبیه ایچوندر زیرا نعت منعوتی اوزرینه تقدیم اولنماز اکرچه بو ظرف وخبر اولان له مبتدا اولان همم دن تأخیر اولنیدی همم کلمه سنك نعتیدر خبری دکلدر دیو توهم اولنور ایدی (هوادیده دیدیکه تخصیص ایچون تقدیم اولندی دینلمز زیرا مقام آندن ابا ایدر لکن اهتمام ایچون تقدیم اولندی دیمك واجبدر زیرا صدد نبی مکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرینك احوالنده در (وهمم کلمه سنك جمعیتیله بیله تنکیری کثرت افاده سنده تعاضد وتعاون ایدر (همم کسرها ایله همه کلمه سنك جمعیدر (منتهی ضم میم ایله مصدردر انتها معناسنه وهمته مبتدادر ضمیری رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلمه عائددر (الصغری همته نك نعتیدر صغری اصغرك مؤنثیدر کبری اکبرك موثی اولدیغی کبی اجل مبتدانك خبریدر (اجل قدرا اعظم شانا ارفع دیمکدر دهردن مراد دنیادر حقیقی زماندر بعضیلر ابددر دیمش (معنای بیت) رسول اکرم ونبی مفخم صلی الله علیه وسلم حضرتلرینك بر مرتبه ده همم کبیره کبیره لری واردرکه کبارینك منتهاسی یوقدر وتحدید وتصویری دخی ممکن کلدر وهمت صغیره لری دخی دنیا وزمان وابددن اجل واکبردر حاصلی دهر اکا واسع اولور دکلدر دیمك استرلر و بو بیت فصاحت نمون وبلاغت مشحونك

ایکنجی بیتی

*) له راحة تلوان معشار جودها * على البركان البراندى من البحر (* در
تقطیعی (لهورا) فعولن (حتلوان) مفاعیلن (نمعشا) فعولن (رجودها)
مفاعلن مقبوضه (علبر) فعولن (رکانلبر) مفاعیلن (راندا) فعولن
(منلبحری) مفاعیلن سالم در (له مقدم خبردر (راحة مؤخر مبتدادر و تقدیمنك
نکته سی بیت سابقدن مستفاددر (راحه کف معناسنه در بوراده مجاز مرسل
اولوب نعمت واحسان مراد اولنمشدر (معشار کسر میم ایله عشره دیرلر
وعشر عشره نك برجزئنه دیرلر (جودها کسر ایله معشارك مضاف الیهیدر
جود سخا معناسنه وضمیری راحة یه عائددر (على البر معشاره متعلقدر (بر فتح
باء موحده ایله یارض معناسنه کان البرالخ اوکلمه سنك جوابیدر (البر
کان نك اسمیدر (بر ینه فتحه باء موحده ایله یارض معناسنه (اندى من البحر
جمله سی محلا منصوب کان نك خبریدر (اندى زاله معناسنه اولان ندى دن
مأخوذ افعل تفضیلدر زیاده رطبلی دیمکدر (شرح مواقفده سید شریف دیرکه
فلان ندى الکف دینلور سخی اولسه بوکا کوره زیاده سخی دیمك اولور (پس
راحة مفضل من البحر مفضل منه اولور اولکی معنایه کوره اندى ایله
بحر میاننده مراعات النظیر واردر (معنای بیت) رسول اکرم ونبی مفخم صلی الله
علیه وسلم افندیمز حضرتلرینك راحهٔ سعادتلری واردرکه اکر تحقیق
اول راحهٔ سعادتلرینك جود و سخاسنك عشری برا وزرینه اولسه بر بحردن زیاده
رطبلی اولوردی یاخود زیاده سخی اولوردی

*) سعدت بغرة وجهك الایام * وتزینت ببقائك الاعوام (*
بو بیت بحر کاملك ضرب ثانئ مقطوعندندر تقطیعی (سعدت بغر) متفاعلن
(رتوجهکل) متفاعلن (ایسامو) مفعولن مقطوعهٔ مضمره (وتزینت)
متفاعلن (ببقاءکل) متفاعلن (اعوامو مفعولن مقطوع مضمردر قائلی ثعالبی در
سلطان محمود بن سبکتکین سجستانی خلف بن احمددن اخذ ایتدکده تهنیه
ایچون انشا ایلدیکی قصیده سندندر سعدت مسنددر بغرة وجهك ده اولان
باباء سببیه اولوب سعدت کلمه سنه متعلقدر (غره ضم غین معجمه ایله فرسك
جبهه سنده درهمدن بیوجك بیاضدر صکره هر واضح معروفه استعاره اولندی
(الایام سعدت کلمه سنك فاعلیدر خفی اولمیه مسند بومثالده فعلدر امثلهٔ سابقه ده
اسم ایدی بوراده مسندك تقدیمنك نکته سی فاعل فعل اوزرینه تقدیم اولنمازلکن

فاعل مبتدا وفعل خبری قیلنوب لفظ فعل ایله تفألا تقدیم اولنور وتزینت
سعدت اوزرینه معطوفدر ببقائك ده اولان باباء سببیه اولوب تزینت کلمه سنه
متعلقدر الاعوام تزینت کلمه سنك فاعلیدر (اعوام فتح همزه ایله عام کلمه سنك
جمعیدر سنه معناسنه (معنای بیت) ای ممدوح سنك وجهکك غره سی سببیله
یعنی شهرت ومعروفیتك سببیله ایام سعادتلی اولدی وسنك بقا و دوامك سببیله
عاملر یعنی سنه لر زینتلو اولدی

*) ثلثة تشرق الدنیا ببهجتها * شمس الضحى وابو اسحق والقمر (*
بو بیت بحر بسیطك ضرب اول مخبوننددر تقطیعی (ثلاثتن) مفاعلن مخبون
(تشرقد) فاعلن (دنیا ببه) مستفعلن (جتها) فعلن مخبونه (شمسضضحا)
مستفعلن (وابو) فعلن مخبون (اسحاقول) مستفعلن (قمرو) فعلن مخبون
(قائلی محمد بن وهیب درکنیه سی ابو اسحق اولان معتصم باللهك حقنده
دیمشدر (ثلثة مسند مقدمدر تشرق باب افعالدن صیغهٔ مضارع لازمدر
اشرق فلان دینلور مضی اولدی دیجك یرده ثلثة نك صفتیدر (فاضل عصام
اطولده تشرق الدنیا ببهجتها جمله سی ثلثة نك صفتیدر دیدی (الدنیا
تشرق نك فاعلیدر بعضیلری تشرق ده اولان ضمیر ثلثه یه مسنددر الدنیا
ظرفدر تقدیری فی الدنیا دیمکدر یاخود اشرق یه فعل متعدی معناسنی
تضمین طریقی اوزره مفعول به در توهمی سهودر زیرا بوتقدیره کوره نور ثلثه نك
کندولری اولور بوایسه جائزدکلدر زیرا فاعل حقیقی اولان شمس وقمر ایله
فاعل مجازی اولان ابو اسحق جمع لازم کلور ببهجتها تشرق یه متعلقدر
بهجه فتح باء موحده وسکون ها ایله حسن ونضارت ورونق و بها معناسنه در
وضمیر مجرور موصوف اولان ثلثه کلمه سنه عائد در (شمس الضحى مسند الیه
مؤخردر بوداره ده على الخصوص بلاد حاره ده ضحى شمسك اوقاتنك اشرفی
اولمغله شمس ضحایه مضاف قیلندی خفی اولمیه مسندك مسند الیه اوزره
تقدیمنك نکته سی مسند الیهك ذکرینه سامعك تشویقی ایچوندر وابو اسحق
معتصم باللهك کنیه سیدر شمس الضحى اوزرینه عطف اولنور والقمر
یاقربنه یابعدینه معطوفدر خفی بیورلمیه شهردن اوچ کون مرور ایتدکدن
صکره الى آخر الشهر بیاضبتندن اوتوری قمر تسمیه اولنور زیرا قمر ابیض
معناسنه درا (معنای بیت) ضحى کونشی وابو اسحق وقمر بونلر اوچدرکه
دنیا بواوجك بهجت وحسن و بهاریله منوره ومضیئه اولور خفی بیورلمیه

شمس وقمرك نورندن بهجه وحسن ايله تعبيرك نكته سى ابو اسحاقك حسنى شمس وقمرك نورلرينه غالبدرديمك اولور بوكا كوره غلو اولور وابو اسحق وسطده ذكرينك نكته سى شهرت شعار اولان خير الامور اوسطها كلامنى اشعادر

*) شجو حساده وغيظ عداه * ان يرى مبصر ويسمع واع (*

بو بيت بحر خفيفك خبن واقع اولان ابيات زحافاتندندر تقطيعى (شجو حسا) فاعلاتن (دهى وغى) مفاعلن (ظعداهو) فعلاتن مخبونه (ان يرامب) فاعلاتن (صرن ويس) مفاعلن (مع واعى) فعلاتن مخبون (قائلى ابو عبادة البحترى در مستعين باللهه تعريضا معتز باللهك حقنده ديديكى قصيده سندندر (شجو حساده مبتدا در خبرى ان يرى مبصر در شجو وغيظ اسم مقامنه اقامت اولنمش مصدرلردر (شجو حزن معناسنه حساده يه مضافدر (حساده ضم حاء مهمله ايله حاسدك جمعيدر ضميرى معتز باللهه عائددر (وغيظ عداه شجو حساده اوزرينه عطف اولنور غيظ غضب معناسنه عداه يه مضافدر (عدا عدوك جمعيدر و بو جمعك نظيرى يوقدر ضميرى معتز باللهه عائددر مبصر يرانك فاعليدر و يسمع واع يرى مبصر اوزرينه عطف اولنور (واعى اسم فاعل ناقصدر استماع ايتديكى شيئى حفظ ايديجى ديمكدر (فاضل عصام اطولده ديديكه اصح اولان تنوين سببيله حذف اولانى اعاده سز منقوص اوزرينه وقفدر بو سببدن اصحه كوره قاض مثالنده يا يازلمز خفى بيورلميه فاضل مشار اليه سهو بيورمشلر زيرا آخر بيتده تنوين ممكن دكلدر دائما يا اشباع يا اسكان ايله در بوراده واع يسمعك فاعلى اولمغله قاض كبى تقدير امر فوع اولوب يا سز يحريرا ولنور لكن آخر بيت اولديغندن تنوين سز اشباع كسره ايله قراءتى واجبدر تأمل تنل (معناى بيت) معتز باللهك حسادينك حزنى وعدولرينك غضبى يعنى رؤيت صاحبى وسمع صاحبى بولنوب محاسننى بصر ايله درك واما منه انجق كنديسنك استحقاقنه داله اخبار ظاهره سنى سمع ايله درك ايدوب امامت تمنى ايدن حساد واعداسى امامتده معتز بالله ايله منازعه يه سبيل بولمديلر حاصل كلام شاعر بلاغت اتسام يرى و يسمع يى لازم منزله سند تنزيل ايلدى يعنى محاسن واخباركبى مفعول مخصوصه من غير تعلق مبصر وواعيدن رؤيت وسماع صادر اولورديمك ايلدى صكره يرى و يسمع مطلق رؤيت ايله معتز باللهك اثار ومحاسننى رؤيت ومطلق سماع ايله آنك اخبارينى سماع ميانند ملازمه ادعاسيله معتز باللهك محاسن واخباركبى مفعول مخصوصه

متعلق

متعلق اولان رؤيت وسماعدن كنايه قيلدى و بو نلرى منزلهٔ لازمه تنزيلك وصكره كنايه قلنمسنك دليلى معتز باللهك اثار واخبارى كثرت واشتهارندن برمكانه بالغه ورسيده اولديكه خفاسى ممتنع اولوب هر رائى رؤيت وهر واعى استماع ايلدى بلكه بر رائى كورمز الاتلك الاثارى كورر و بر واعى استماع ايتمز الاتلك الاخبارى استماع ايدر ايدى پس شاعر ملزوم اولان مطلق رؤيت ومطلق سماعى ذكر ايدوب لازم اولان محاسنى رؤيت واخبارى استماعى طريق كنايه اولمق اوزره ايلدى پس مفعولى تركنده ومفعولدن اعراضنده بونى اشعار واردر كه معتز باللهك فضائلى ظهور وكثرتندن برمكانه بالغه وواصله اولمشدر كه اول فضائلده مجرد رؤيت صاحبى وسمع صاحبى بولنمق كفايت ايدر حتى معتز بالله فضائل ايله متفرد اولديغى بلنه اكرچه مفعول ذكر وتقدير اولنسه بو معنى فوت اولور ايدى

*) ولو شئت ان ابكى دما لبكيته * عليه ولكن ساحة الصبر اوسع (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (ولوشأ) فعولن (ت ان ابكى) مفاعيلن (دمنل) فعول مقبوض (بكيتهو) مفاعلن مقبوضه (عليه) فعول مقبوض (ولاكنسا) مفاعيلن (حتصصب) فعولن (راوسعو) مفاعلن مقبوضدر (قائلى جرمى نام شاعردر اطولده خزيمى بعض حواشده جريمى واقع اولمشدر ليث نام اوغلنه مرثيه ايدوب نفسنى شدت حزن ومصيبته صبر ايله وصف ايدر قصيده عرب شامك اميرى اولان ابو الهيدام عامر بن عماره مرثيه ايلديكى قصيدهٔ طويلهٔ بديعه سندندر ديدى (ابكى وزن ايچون يانك سكونيله در * يادار هند عفت الا اثافيها * قولنده اولديغى كبى مبرد رحمه الله ديمشكه بو كبى نه ضرورت احسن ضروراتدر بعضيلر يانك سكونى ان ناصبه نك عملدن اهمالنه مبنيدر * فاذكروا اسم الله عليها صوافى * نص كريمنده سكون يا ايله قراءت اولنديغى كبى ديمش (صوافى صافيه كلمه سنك جمعيدر خوالص الله تعالى ديو تفسير اولنمشدر پس فعل مشيئتك بكاء دمه تعلق فعل غريب اولمغله مفعولى ذكر لازم اولديكدن نفس سامعده تقرر وانكله انسبت ايده بوكا كوره ان ابكى دما جمله سى محلا منصوب شئت نك مفعوليدر ابكى نك مفعولى دمادر لبكيته ده دمه عائد اولان ضمير ابكيت نك مفعوليدر عليه ده اولان ضمير شاعرك اوغلنه راجعدر ولكن ساحة الصبر اوسع قولنك اصلى لكنى تصبرت اذلبس فى الجزع نفع ايدى اوقدر وا كه شاعر صبرى كندنده ساكن

وانتفاع اولنوردار كبي يه تشبيه واستعارهٔ بالكناية طريقي اوزره كندنده ساكن اولنور شيئك افرادندن فرد قيلدي صكره كندنده ساكن اولنور شيئك لوازمندنكه ساحه در مبالغة استعارهٔ تخييليه طريقي اوزره اكا اثبات ايلدي (معناي بيت) اكردم اغلمق ديلسم انك اوزرينه البته دمي اغلر ايدم لكن صبرك ساحه سي اوسعدر و بو بيتك ما بعدي

*) واعددته ذخرا لكل ملمة * وسهم المنايا بالذخاير مولع (* در تقطيعي (واعدد)فعولن (تهوذخرن)مفاعيلن (لكل) فعول مقبوض (ملمتن)مفاعلن مقبوضه (وسهمل) فعولن (منايابذ) مفاعيلن (ذخاي) فعول مقبوض (مولعو)مفاعلن مقبوضدر (اعددته اعداددن مأخوذدر حاضرلادم ديمكدر وضميري اعددته نك مفعول اولي اولوب شاعرك اوغلونه راجعدر (ذخرا اعددته نك مفعول ثانيسيدر ذخر اضم ذال معجمه وسكون خاء معجمه ايله ادخار اولنان شيئه ديرلر (ملمة صحاحده ايكي معنايه كلمش بري دهر وزمان معناسنه و بري شدت معناسنه (وسهم المنايا ده اولان واو حاليه در سهمك المنايه اضافتي مشبه بهك مشبهه اضافتي قبيلندندر (منايا منيه نك جمعيدر (مولع فتح لام ايله مغري وملصق معناسنه لازمدر با ايله تعديه ايدر (معناي بيت) دخي اني هر زمان ياخود شدت ايچون ذخر وذخيره حاضرلدم ايدي حال بوكه سهم منايا ذخايره مغراي وملصقدر

*) فلم يبق مني الشوق غير تفكري * فلو شئت ان ابكي بكيت تفكرا (* بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعي (فلميب) فعولن (قمنيشو) مفاعيلن (قغير) فعول مقبوض (تفكري) مفاعلن مقبوضه (فلوشأ) فعولن (تان ابكي) مفاعيلن (بكيت) فعول مقبوض (تفككرا) مفاعلن مقبوضدر (قائلي ابو الحسن علي بن احمد الجوهري در كنديك عشقندن ناشي غايت نحافتني وصف ايدر مني ده اولان من في معناسنه در الشوق فلم يبق نك فاعليدر (شوق عشق معناسنه غير تفكري نصب ايله فلم يبق نك مفعوليدر ان ابكي محلا منصوب شئت نك مفعوليدر ابكي وزن ايچون سكون يا ايله در بكيت تفكرا شرطك جزاسيدر تفكرا بكيت نك مفعوليدر معلوم بيور يله كه بو بيتده مشيتك مفعوله تعلقنك غرابتنه بناء مشيتك مفعولنك حذفي ترك اولنانندر (صدر الافاضل ضرام السقطده دير كه مصرع ثانيدن مراد لو شئت ان ابكي تفكرا بكيت تفكرا در شاعر مشيتك مفعولني حذف ايديدي لوشئت بكيت تفكرا ديرايدي زيرا مشيتك بكاء دمه تعلق كبي بكاء تفكره تعلقي ده غريبدر

امابو بيتك بيت سابق قبيلندن اولمديغنك علتي لوشئت ان ابكي ايله مراد بكاء حقيقيدر بكاء تفكري دكلدر زيرا شاعرك مرادي اوزره بيتك معناسي بودر كه شوق وعشقدن حاصل اولان تحول وضعف بني فنا ايلدي بنده جولان ايدر خواطر وتفكرمدن غيري قالمدي حتى بكا ديلسم كوزمك قپاقلريني وكوزيمي دمع وجريان وسيلاني ايچون صيقارم دمع بولامم كوزمدن دمع بدلي تفكر خروج ايدر (پس مشيتك واقع اولديغي بكا تفكره متجاوز اولميان بكاء مطلق مبهم در و بكيت تفكرا ايله مراد مقيد وتفكره متجاوز بكادر بويله اولنجه بو بكاء ثانئ مقيد بكاء حقيقيي اوله بينلرنده تغايرلرندن اوتوري تفسير اولمغه صالح اولماز لوشئت ان تعطي درهما اعطيت درهمين ديدكده ثاني اوله تفسير اولديغي كبي بعضيلر كلام ابكانك مفعولنده در شئت نك مفعولنده دكلدر ديوب بيتده مفعولك حذفي بعد الابهام بيان قبيلندن دكلدر بلكه غرض آخردن حذف اولنمش ديديكي قلت تدبر وسوء فهمندن نشأت ايتمشدر بعضيلر ديمشكه احتمالدر كه معنى لوشئت ان ابكي تفكرا بكيت تفكرا ديمك اولوب باب تنازعدن اوله ضربت واكرمت زيدا كبي حاصل كلام بنده اخلاط وفضلاتدن مادهٔ دموع قالمديكه بكاء تفكره قادر اولور اولدم ديمكدر (پس مشيتك مفعولي غرابتندن اوتوري ذكر اولنان قبيلدن اولور و بو بعضك كلامنده نظر واردر زيرا لوشئت ان ابكي بكيت تفكرا كلامنك لم يبق مني الشوق غير تفكري قولي اوزرينه ترتبي تأمل صادق عندنده بو معنادن ابا ايدر زيرا بكاء تفكرا اوزرينه قدرت تفكرك غيري باقي قالمامق اوزرينه توقف ايتمز

*) وكم ذدت عني من تحامل حادث * وسورة ايام حززن الى العظم (* بو بيت بحر طويلك ضرب اولندندر تقطيعي (وكم ذد) فعولن (تعنيمن) مفاعيلن (تحام)فعول مقبوض (لحادثن) مفاعلن مقبوضه (وسور) فعول مقبوض (تايامن) مفاعيلن (حززن) فعول مقبوض (اللعظمي) مفاعيلن سالمدر (قائلي بحتري در بونكله ابو الصقري مدح ايدر (كم خبريه در مميزي من تحامل قوليدر علماء نحو ديديلر كه چون كم خبريه ايله مميزي مياني فعل متعدي ايله فصل اولنسه مفعوله ملتبس اولمسون ايچون من كتورمك واجب اولور * وكم اهلكنا من قرية * آيت جليله سنده اولديغي كبي (وكم لفظي محلا منصوب ذدت نك مفعوليدر ذدت دفعت وطردت معناسنه در ذاده عن كذا ديناور اني اندن طرد ودفع ايلسه (تحامل فلان علي - ديناور عادل

ذكلدر بكاظم يلدی ديمكدر من تحامل حادث ده اولان اضافت موصوفك صفته اضافتی قبیلندن اولوب معناسی من ظلم حادث وقتا فوقتا ديمك اولور بعضيلر اضافت استغراق عرفی ایچوندر دیمش ومضاف اليهك تنكيری تكثير وتفخيم ایچوندر (موفق الدين زوزنی تميز محذوفدر تقديری كم مرة ديمك من تحامل ده اولان من زائده در دیمش بونده نظر واردر بزم ذكر ایتدیكمزه كوره مميزك حذفندن ومن كلمه سنك زياده لكندن استغنا واردر (وسورة ايام تحامل حادث اوزرينه معطوفدر (سورة فتح سين مهمله وسكون واو وفتح راء مهمله شدت وصولت معناسنه در وسورة نك ايامه اضافتی استغراق عرفی ایچوندر ومضاف اليهك تنكيری تكثير وتفخيم ایچوندر (حرزن قطع ايلديلر معناسنه صيغهٔ جمعدر ومستتر اولان فاعلی تحامل حادث قولنه راجعدر ياخود سورة ايام قولنه راجعدر وحرزنی جمع صيغه سی ايله ايرادنده ايكی وجه واردر بری فاعلنك اضافتی استغراقيه اولمغله جمعيتی افاده ايدر وبری مضاف اليهه نسبت ايله مضاف تكرری افاده ایتدیكندن معنای جمعيت حاصل اولور بعضيلر حرزن نك ضميری باعتبار المعنی كم خبريه يه راجعدر ديوب ضميركك لفظ ومعناسی اوزرينه رجوع ايدر (كم امرأة لقيتهما ولقيتهن كبی ديو استدلال ايلدی (پس بوراده حرزن نك مفعولی حذف اولنمشدر تقديری حرزن اللحم ديمكدر اكر ذكر اونسه مابعدی اولان الی العظم ذكر اولنمازدن اول قطع وحز عظمه منتهی اولمدی بعض لحم قالدی ديو توهم اولنور ايدی (پس بو توهمی دفعيچون مفعول حذف اولندی (معنای بيت) ای ممدوح كوكه زارنجه لحمی قطع ايدن هر برحادث كثير وعظيمك ظلمی وهر بر ايام كثيره وعظيمه نك شدت وصولتی بندن چوق كره دفع وطرد ايلدك

*) قد طلبنا فلم نجد لك فی السودد * والمجد والمكارم مثلا (*

بو بيت بحر خفيفك خبن واقع اولان ابيات زحافاتندندر ديو بيت مدور وسودد كلمه سنك نصفی مصراع اولدن نصفی مصراع ثانی يه دور ايدر تقطيعی (قد طلبنا) فاعلاتن (فلم نجد) مفاعلن مخبون (لك فسو) فعلاتن مخبونه (دد ولمج) فعلاتن (دولمكا) مفاعلن مخبون (رمنثلا) فعلاتن مخبوندر (قائلی بحتری در بو نكاه معتز باللهی مدح ايدوب مستعين باللهه تعريض ايدر خفی بيورلميه اكرچه شاعر قد طلبنا لك مثلا فلم نجده ديدی ظاهرده طلب

مثل اوزرينه واقع اولور ايدی حال بو كه شاعر ممدوحك مثلی ثابت اولور ايهامندن اوتوری مثلی طلبدن فرار ايدر بوندن بويله ممدوحك مثلنه راجع اولان ضميرا اوزرينه عدم وجدان واقع اولور حال بو كه شاعر بونده مراد ايتدلك قولنی مثلا اوزرينه تقديمك نكته سی مثلالك دن حالدر ياخود نفی مثل مخاطب ایچون اولديغندن اهتماما تقديم ايلدی حضرت خطيب دمشقی وعلامه سعد ديديلر كه جائزدر كه طلبنالك مفعولنك حذفنه سبب اكرچه شاعر طلبنالك مثلا ديوب ممدوحك مثلنی طلب ايلسه مخاطبه ومواجهه سن ترك ايدوب سوء ادب ايتمش اولور ايدی شاعرك ايسه غرض وقصدی مبالغه ايله تأدب اولمغله اصلا مثلنك وجودينی تجويز ايتمزنه رده قالديكه طلب ايليه زيرا عاقل وجودی جائز اولانی طلب ايلر (اطوال ده ديركه بو مثال بصريين مذهبنه كوره در والا مثلا قد طلبنالك مفعوليدر وحذفنك وجهی مشهوره كوره فضله ده اضمار قبل الذكردن احترازدر فی السودد مثلا كلمه سنه متعلقدر زيرا فی السودد وجه شبه اولمغله تخصيصا تقديم اولندی سودد سياده معناسنه اصلی سودة ايدی تا داله قلب اولندی بعضيلر سودد فعلل وزنی اوزره برقع كبی جذب كلمه سنه الحاق اولنانی بابندر ودال ثانی الحاق ایچون زائده در (مجد حسب وشرف معناسنه (مكارم مكرمه نك جمعيدر بوده كرمدن اسمدر وفعل خير مكرمه در يعنی كرمه سبيدر (معنای بيت) ای ممدوح تحقيق سيادت وحسب ومكارمده سكا مثل اولديغی حالده طلب ايلدك بولمدق

*) انا الذائد الحامی الذمار وانما * يدافع عن احسابهم انا ومثلی (*

بو بيت بحر طويلك ضرب اول سالمندندر تقطيعی (انا ذا) فعولن (ءذ لحامذ) مفاعيلن (ذمار) فعول مقبوض (وانما) مفاعلن (يداف) فعول مقبوض (ععن احسا) مفاعيلن (بهم ا) فعول مقبوض (نا ومثلی) مفاعيلن سالمدر (قائلی فرزدق در (انا مبتدادر (الذائد خبريدر ذائد ذود كلمه سندن مأخوذ اسم فاعلدر مانع ودافع وطارد معناسنه الحامی الذمار مضاف ومضاف اليه در الضارب الرجل كبی مرسزی ديركه الحامی خبر بعد خبردر الذمار نصب ايله الحامی نك مفعوليدر حامی حافظ معناسنه (ذمار كسر ذال معجمه ايله عهد معناسنه مجملده حفظی لازم اولان شيئه ديرلر ديو محرردر شاعرك غرضی دافعه يی مدافع اولان متكلم اوزره قصر اولوب مدافع عنه اولان احساب

اوزرینه قصرا ولمدیسه انمادن انا ضمیرینی فصل وتأخیر ایلدی اکر
انما ادفع عن احسابهم دیبدی معنی شاعر انلرك احسابندن مدافعه ایدر ایدی
غیریلرینك احسابندن ایتمز ایدی دیمك اولوب شاعرك مقصودی اوزره
اولماز ایدی زیرا شاعرك مقصودی اولان معنی انلرك احسابندن مدافع بنم
غیرم دکلدر دیمکدر یدافع نك مفعولی محذوفدر تقدیری یدافع حوادث الزمان
دیمکدر عن احسابهم یدافع یه متعلقدر (احساب حسب کلمه سنك جمعیدر
حسب کشینك شرف نفسندن واباسنك مفاخرندن عد وتعداد ایلدیکی
شیئه دیرلر بعضیلر اولاد ونسایه وحمایه وحفظی کشینك اوزرینه واجب
اولان شیئه دیرلردیمش مقامه مناسب اولان بودر وضمیری قبیلهٔ فرزدقه
راجعدر انا یدافع نك فاعلیدر اومثلی انا اوزرینه معطوفدر (معنای بیت)
بن هجا وقوعی قتنده اعدایی مانع وخصمایی دافعم وعهدی وحفظی لازم
اولانی حفظ ایدیجی یم وانجق بن یاخود شجاعتده واحراز کمالاتده بنم مثللی
انلرك احسابندن یعنی حمایه سی واجب اولاندن حوادث زمانی مدافعه ایدر

*) ساغسل عنی العار بالسیف جالبا * علی قضاء الله ما کان جالبا (*

بو مطلع قصیده بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (ساغس) فعول
مقبوض (لعنلعا) مفاعیلن (ربسی) فعولن (فجالبا) مفاعلن مقبوضه
(علیی) فعول مقبوض (قضاءللا) مفاعیلن (هما کا) فعولن (نجالبا)
مفاعلن مقبوضدر (قائلی سعد بن ناشب بن عمر بن تمیم (العار نصب ایله
ساغسل نك مفعولیدر عار عیب معناسنه بالسیف ساغسل یه متعلقدر جالبا
ساغسل نك فاعلندن حالدر علی جالبا کلمه سنه متعلقدر قضاء الله جالبا کلمه سنك
فاعلیدر (قضاء حکم معناسنه ما کلمه سی محلا منصوب جالبا کلمه سنك مفعولیدر
کان تحتنده اولان اسم مستتری قضاء الهیه عائددر جالبا کان نك خبریدر بوراده
مفعول محذوفدر تقدیری جالبا ایاه دیمکدر ایاه نك ضمیری مایه راجعدر (معنای بیت
عار وعیبی کندمدن سیف ایله قریبا غسل ایدرم قضاء اللهك یعنی حکم الهی نك
جلب ایتدیکی شیئی یعنی موت مختومی اوزریمه جلب ایدیجی اولدیغم حالده

) من این عشرون لنا من انی (

بو بیت مشطور بحر سریعك ضرب مکشوفندندر بعضیلر بحر رجزدندر
دیمش تقطیعی (من این عش) مستفعلن (رونلنا) مفتعلن (من انا) مفعولن
مکشوفه ومکشوفدر (قائلی ابوزیدك نوادرنده ثعلبدن اخفشك حکایه

ونقلنه

ونقلنه کوره مدرك بن حصیندر بو بیتی شیخ رضی کافیه شرحنده ظروف
بحثنده ایراد ایلمشدر (علامه سعد افندی اخذ ایتمشدر (من انی من این
معناسنه اولوب من این یی تأکید ایچون کلمشدر (معنای بیت) بزه ایلمدن یکرمی
نه ره دندر زیرا کلام ایلمه دن بوراده بسط کلام بندن ضایع اولدی

*) الا ایها اللیل الطویل الا انجلی * بصبح وما الاصباح منك بامثل (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (الا ای) فعولن (یهللیلط)
مفاعیلن (طویل) مقبوض فعول (انجلی) مفاعلن مقبوضه (بصبحن)
فعولن (ومللاصبا) مفاعیلن (حمنك) فعول مقبوض (بامثلی) مفاعلن
مقبوضدر (قائلی امرئ القیس در الا تنبیه ایچوندر و بو تنبیه ی تکرارینك
نکته سی مخاطبك مرام ومقصودندن کمال بعدی ومرامندن کمال غفلتی
واعتبار ایلدیکی انجلا وانکشافی غایت نسیانندن اوتوریدر (وندا تحیر وتوله
ایچوندر) منادی ومخاطب بوراده لیلدر الطویل اللیل ك نعتیدر (بعض
نسخده البهیم واقع اولمشدر (بهیم اسود معناسنه نقدر بو نسخه وصف لیلده
اعرف ایسه لکن طویل نسخه سی سیاق کلامه کوره اطلقدر (انجلی متن
وشرحك نسخنده یا ایله در بعض معلقاتده حذف یا و ماقبلنك کسرهٔ
اصلیه سنی ابقا ایله انجل واقع اولمشدر زیرا جزمك وجهی یوقدر و بو نسخه
اولکسنك تذکیر اینه علامتدر انجلا انکشاف معناسنه در جلوته فانجلی دینلور
انی کشف ایتدم اولدخی منکشف اولدی دیمکدر و بوراده انجلی قولی لیله انجلا
وانکشاف ایله تمنی معناسته امردر بصبح ده اولان با سببیه اولوب انجلی یه متعلقدر
صبح فجر معناسنه و بو جملهٔ ندائیه بیت سابقده واقع اولان قلت نك مقولیدر
وقتا که کلام کیجه دن زیاده اصباحك افضلیتنی ایهام ایتدیسه وما الاصباح
منك بامثل قولی ایله تکمیل واحتراس ایلدی تکمیل ایهامی دفع ایدن کلامی
اتیانه دیرلر احتراس خلاف مقصودی دفع ایدن کلامی اتیانه دیرلر وانجلاء لیل ده
تمنی یی استعمال انجلاء لیلی ممتنع ومحال عد ایتدیکندن اوتوریدر زیرا انجلاء
وانکشاف بالذات لیله مقدور دکلدر صکره اصباحك افضلیتنی سلب کمال تحیره
دلالت ایدر وما الاصباح ده اولان ما نافیه در اصباح کسر همزه ایله مصدر وزنی
اوزره اولوب اسم مصدردر فارسیده بامدادان شدن ایله تفسیر ایلدیلر صبح
معناسنه ده کلور منك فیك ده روایت اولنوب فی جنبك ایله تفسیر اولندی (امثل
افضل معناسنه مثلی فضلی معناسنه اماثل افاضل معناسنه در (معنای بیت)

چونكه امر شويله اولديسه ليلى عاقل ومدرك فرض ايدوب كندويه متسلى اولوب ديركه اى ليلهٔ طويله سكا تنبيه اولسون آكاه اول ظلامك صبحك ضياسيله ياخود صبحك اقباليله زائل ومنكشف اولسون حال بوكه صبح عندمده سندن افضل دكلدر زيرا بن صبحده مغموم سنده مغموم اولديغم كبى ياخود صبح عندمده سندن افضل دكلدر كه حتى نهارده همومى مقاساة ايتسم ليلده همومله مقاساة ايتديكم كبى همومك اوزريمه ازدحامندن نهارم كوزيمه ظلمت آورا ولور پس غرض انجلايى طلب دكلدر زيرا ليل اكا قادر اولهمز لكن انجلايى تمنى در كه كيجه ايله كندويه عارض اولان تباريح جوى ولواعج اشتياقدن تخليص ايچون وكيجه نك استطاله سندن انجلاسنه ترقب ايتديككندن غيرى كندو ايچون توقع دخى يوقدر بو سببدن تمنى يه حمل اولنوب ترجى يه حمل اولنمدى

(* زعمت هواك عفا الغداة كما عفا * عنها طلول باللواى ورسوم *)

(* لا والذى هو عالم ان النوى * صبر وان ابا الحسين كريم *)

(* مازلت عن سنن الوداد ولا غدت * نفسى على الف سواك تحوم *)

بو ابيات ثلاثه بحر كاملك ضرب ثانى مقطوعندندر تقطيعى (زعمت هوا) متفاعلن (كعفلغدا) متفاعلن (تكماعفا) متفاعلن سالمدر (عنهاطلو) مستفعلن مضمر (لنبللوا) مستفعلن مضمر (ورسومو) فعلاتن مقطوع (لا وللذى) مستفعلن (هو عالمن) متفاعلن (اننوى) مستفعلن مضمره (صبرنوان) متفاعلن (نابلحسى) متفاعلن (نكريمو) فعلاتن مقطوع (مازلتعن) مستفعلن مضمر (سننلودا) متفاعلن (دولاغدت) متفاعلن سالمه (نفسى علا) مستفعلن مضمر (الفنسوا) مستفعلن مضمر (كتحومو) فعلاتن مقطوعدر (و بونلرك قائلى ابو تمامدر ابو الحسين محمد بن هيثمى مدح ايلديكى قصيده سندندر (زعمت كلمه سنك فاعلى حبيبه يه راجعدر حسن چلبى مرحوم ديركه زعم حركات ثلثه ايله قول معناسنه كلور وحق و باطلده استعمال اولنور لكن ثانيده استعمالى اكثردر وكاهيجه ظن معناسنه كلوب ايكى مفعوله تعدى ايدر اما شرح عقائد اوزرينه خيالى زعم ضم زاى ايله اعتقاد باطل معناسنه در وفتح زاى ايله قول باطل معناسنه در ديمش هواك ده اولان خطاب نفسنه در (عفا محو ومندرس ايتدى ديمكدر و بو هواك وعفا زعمت كلمه سنك مفعولريدر (الغداة عفانك ظرفيدر غداة صباح معناسنه در تقديرى وقت الصباح ديمكدر ومراد هجران صباحى

وقيدر

وقيدر عنهاده اولان ضمير ديار ه عائددر (طلول ضمه لر يله طلل كلمه سنك جمعيدر آثار ديار دن قلانه ديرلر وطلول عفانك فاعليدر باللواده اولان با فى معناسنه لوى بر موضعك اسميدر ورسوم طلولى اوزرينه عطف اولنور (رسم كلمه سنك جمعيدر لا كلمه سى عاشقك هوا وعشقى مندرس اولدى ديو حبيبه نك ادعاسنى نفى درو بو كابيت اول دلالت ايدر (مرزوقى ديركه منفى محذوفدر تقديرى ليس الامر كما قلت وزعمت ديمكدر والذى ده اولان واو قسم ايچوندر وموصول مع صلته مقسم بهدر و بو قسمك فائده سى اسبيدن مديحه خروجدر بو كا حسن تخلص ديرلر وقسمك جوابى بيت ثالثدر مرزوقى ان اسم وخبريله قسمك جوابيدر ديدى (نوى هجران وفراق معناسه (صبر فتح صاد مهمله وكسر باء موحده ايله دواء حر ه ديرلر لكن بو راده مطلق مر معناسنه مجازا استعمال اولنمشدر خفى بيورلايه معطوف ايله معطوف عليه اراسنده جامعك فوتى ايله بلغا ابو تمامى تعييب ايلديلر زيرا ابو الحسينك كرميله نوى وهجرانك مراره سى ميانده مناسبت يوقدر كرك نوى وهجران ابو الحسينك اولسون كرك غيريسنك اولسون بويله اولنجه بوكونه عطف مقبول دكلدر كرك مفردى مفرده يعنى ابا الحسين نوى اوزرينه وكريم كلمه سنى صبر كلمه سى اوزرينه عطف اولسون ظاهرا ولانده بودر كرك عالم قولنك مفعولرى موقعنه وقوعى اعتباريله جمله يى جمله يه يعنى ابا الحسين كريم قولنى ان النوى صبر قولى اوزرينه عطف اولسون زيرا ايكى صورتده ده جامعك وجودى شرطدر خفى بيورلميه استشهاد ظاهره نظر ايله صحيح دكلدر زيرا عطف المفرد على المفرد قبيلندندر و بو ايسه بزم صددنده اولديغمزدن دكلدر (سنن فتحه لر يله طريقت معناسنه در (وداد فتح واو ايله محبت معناسنه الف كسر همزه وسكون لام ايله مصدر مبنى للفاعلدر اليف معناسه الفت ايديجى ديمكدر (تحوم حوم وحومان دن مأخوذ صيغهٔ مضارع غائبه در فاعلى نفسه راجعدر دوران وميل ايدر ديمكدر تحوم ولا غدت كلمه سنك خبريدر (معناى ابيات ثلثه) محبوبه زعم ايتدى وديديكه اى نفس واى عاشق سنك هوا وعشقك هجران صباحى وقتنده محو ومندرس اولدى لوى نام موضعده اولان دياردن اثار ورسوم مندرس اولديغى كبى بنده ديدمكه لا يعنى اى محبوبه امر سنك ديديكك و زعم ايتديكك كبى دكلدر و بن شول ذات نزاهت سمات اولان الله تعالايه قسم ايدرمكه اول ذات قديم الصفات تحقيق هجران وفراق مر المذاق

اولديغنه وابو الحسين كريم اولديغنه عالمدر حاصلى هجران محبوبه نك مرارهسنه وابو الحسينك كريم اولمسنه عالم اولان الله تعالايه قسم ايدرمكه بن سنن وطريقهٔ محبتدن زائل اولمدم وعدول ايتمدم ونفسم دخى سنك غيرك محبوبه يه الفت ايديجى اولديغى حالده ميل ودوران ايدر اولمدى

*(وقال رائدهم ارسوا نزاولها * فكل حتف امرئ يجرى بمقدار)*

بو بيت بحر بسيطك ضرب ثانى مقطوعندندر تقطيعى (وقالرا) مفاعلن مخبون (ءدهم) فعلن (ارسونزا) مستفعلن (ولهـا) فعلن مخبون (فكلحت) مفاعلن مخبون (فمرءن) فاعلن (يجرى بمق) مستفعلن (دارى) فعلن مقطوعدر (قائلى اخطل نام شاعرك نقلى اوزره رائددر (رائدهم قالك فاعيدر وضميرى قومه راجعدر (رائد صو واوت طلبى ايچون قومى تقدم ايدوب كيدن كيسه يه ديرلر بعضيلر اوت طلبى ايچون ارسال اولنان كيمسه يه ديرلر ديمش (وعربك الحمى رائد الموت قولى بوندندر و بونكله شاعر سفينه رئيسى مراد ايدر و بونى سيدهم روايتى تاييد ايدر (ارسوا اقيموا معناسنه امردر ارسيت السفينة دن مأخوذدر مرساة وانكر ايله سفينه مى طوردردم وحبس ايلدم ديمكدر وارسوا جمله سى قالك مقوليدر (نزاولها نحاولها ونعالجها معناسنه در مزاوله ومحاوله معالجه معناسنه ضميرى جريه عائددر بعضيلر خمره و بعضيلر سفينه يه عائددر ديمشلر وجه بزم ذكر ايتديكمزدر نزاولها جمله سى لفظا ومعنى خبر اولمغله لفظا ومعنى انشا اولان ارسوا جمله سى اوزرينه عطف اولنمدى واختلاف مذكور ايچون بو ايكى جمله ميانتى رائد فصل ايتمكله بو مثال بين الجملتين كمال انقطاعه مثال ايراد اولنمشدر وبو جمله لرك اعرابدن محللرى يوقدر اكرچه محلى منصوب اولسه قالك مفعولى اولور فكل حتف امرئ مبتدادر وفا كلامك مفهومى اولان عدم خوف ومبالاتى تعليل ايچوندر مزسترى ارسا ايله امرك جوابيدر ديدى فحتف كل امرئ ديمدى معهذا وزن ينه مستقيم اولور ايدى زيرا مرادى كشى غرق وقتل وحتف الانفدن نه كيفيتله اولورسه اولسون ينه الله تعالينك قضا وقدريله اولور قضا وقدرسز اكا موت تطرق ايتمديكنى تحقيقدر (حتف مطلق موت معناسنه در يجرى بمقدار مبتدانك خبريدر مقدار قدر معناسنه در مراد قدر الله در (معناى بيت) قومك رائدى وقدمى طوريكز مقاتله ايده لم ديدى زيرا هر كشينك موتى الله تعالينك مقدارى وقدرى ايله جاريدر جبن نجات و يرردكلدر اقدار دخى رد اولنور دكلدر مرادى قتاله قندر مقدر ابن حاجب ايضاحنده ارسوا

كلمسنى

كلمه سنى انزلوا ايله ونزاولها يى نشربها ايله تقرير ايتمشكه شاعر شول شار بلرى وصف ايدر كه سيدلرى خمرى طلب ايچون كيدوب ظفرياب اولوب كتوردكده شار بلره ديمشكه نزول ايديكز خمرى نوش ايده لم زيرا هر كشينك موتى قدر وقضا ايله كذران ايدر بارى لذت شربى قبل الموت تحصيل ايده لم

*(اقول له ارحل لا تقيمن عندنا * والا فكن فى السر والجهر مسلما)*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (اقول) فعول مقبوض (لهرحللا) مفاعيلن (تقيمن) فعولن (نعندنا) مفاعلن مقبوضه (واللا) فعولن (فكنفسس) مفاعيلن (روالجه) فعولن (رمسلما) مفاعلن مقبوضدر قائلى ينه رائددر (ارحل لفظ امردر اذهب معناسنه رحل عن البلد رحلا دينلور سفر ايتدى وكتدى ديمكدر و ارحل مقول قولدر ارحل ايله مراد واستعمالدن غرض ومقصود مخاطبك اقامتنك كمال كراهتنى كمال اظهاردر زيرا محبوب رد اولنمز ومرغوب فيهدن نهى اولنمز (لا تقيمن عندنا قولى ايله مرادى واستعمالدن غرض ومقصودى تأديه ده زياده وفا ايدر زيرا لا تقيمن نوندن حاصل تأكيد ايله مخاطبك اقامتنك كمال كراهتنى كمال اظهاره باعتبار الوضع العرفى دلالت مطابقه ايله دلالت ايدر خفى بيورلميه بو بيت بدل اشتماله مثالدر يعنى لا تقيمن ارحلدن بدل اشتمالدر * امدكم بانعام و بنين وجنات وعيون * نص كريمنده اولديغى كبى زيرا تركك اقامتى طلب ارتحالى طلبده داخل دكلدر بلكه اولكى ايكنجى يه لازمدر يعنى بينلرنده ملابسهٔ لزوميه واردر پس اولكى ثانيده عدم دخولندن بدل بعض اولماز وميانلرنده مغايرت اولديغندن تأكيد و بدل كل اولماز زيرا تأكيد و بدل كل اراسنده عدم تغاير شرطدر (والا ان ايله لادن مركبدر نون لامده قرب مخرجلرى اولديغندن ادغام اولندى پس ان حرف شرطدر لا حرف نفيدر وفعل شرط محذوفدر تقديرى وان لم ترحل اولورا كر رحلت ايتمزسن ديمكدر فكن ده اولان فا جوابيه در كن اسم وخبرى ايله جزاء شرطدر فى السر كن قولنه متعلقدر زيرا اصحه كوره كن حدثه دلالت ايدر (مسلم منقاد معناسنه اسلام انقياد معناسنه (معناى بيت) اكا ديرمكه رحلت ايله والبته قتمزده اقامت ايلمه اكر رحلت ايتمزسن مسلمك اولديغى شى اوزره سر وعلانيه ده مسلم اول حاصلى دينده ايكى حالتى مساوى اولان مسلم كبى اول ملأ ده منافق متدين خلأ ده منافق غير متدين كبى اولمه

*(اقسم بالله ابو حفص عمر * ما مسها من نقب ولا دبر)*

) اغفرله اللهم ان كان فجر (

بو ابیات مشطوره بحر رجزدندر تقطیعی (اقسم بل) مفتعلن مطوی (لاه ابو) مفتعلن مطوی (حفصنعمر) مستفعلن سالمدر (مامسها) مستفعلن (منقبن) مفتعلن مطوی (ولادبر) مفاعلن مخبونه ومخبون (اغفرلهل) مستفعلن (لاهمم ان) مستفعلن (كانفجر) مفتعلن مطویه ومطویدر (بونلرك قائلی اعرابیدر بعضیلر رؤبة العجاجدر دیمش صواب اولان اصابه‌ده اولدیغی اوزره اصحاب كرامدن عبدالله بن كبشه‌در بعضیلر عمرو بن كبشه دردیمش (ابو حفص حضرت امیرالمؤمنین عمر بن الخطاب رضی الله عنه الوهابك كنیهٔ سعادتلریدر وعمر ابو حفصك عطف بیانیدر متبوعنی اشجق ایضاح ایچون كتوریلور اما اهل معانی قتنده تعبیری بودر كه جملهٔ ثانیه جملهٔ اولی‌یی بیان وتوضیح ایچوندر اطولده جملهٔ ثانیه‌نك جملهٔ اولی‌یی بیان ایچون اولمسی اولی ایچون ثانیه تماما بیان یاخود اولی جزئی ایچون ثانیه تماما بیان یاخود ثانیه‌نك جزئی اولی‌نك جزئی ایچون بیان اولمسندن اعمدر دیدی (مامسها ده اولان ضمیر ناقه‌یه عائددر وما نافیه در (نقب فتحه‌لر ایله دوه‌نك طبانلنك دریسنك رقتنه وآشنمسنه دیرلر (دبر مصدردر دوه‌نك ارقه‌سی یغر اولمغه دیرلر له‌نك ضمیری وكان فجرنك مستترلری دخی حضرت عمر رضی الله عنه‌یه عائددر اللهم دعاده مستعمله كلمه در یاالله معناسنه ومیمی حرف ندادن عوضدر بوسببدن حرف ندا ایله میم جمع اولاز و مفتوح قلندیغنك نكته‌سی بودر كه حروف مبنیه‌در و بناده اصل اولان سكون اولمغله میمان ساكنان زیاده قلنوب التقاء ساكنین اولدی دفعی ایچون میم ثانیه اخف حركه اولان فتحه ایله حركه‌لندی بو خلیل وسیبویه‌نك مذهبیدر (فجر صیغهٔ ماضیدر ضرورة آخری ساكندر حقدن میل ایتدی ویلان سویلدی دیمكدر بونك قصه‌سی شیخ رضی وعلامهٔ زمخشری وحضرت ملا جامی وغیریلرینك تحریرلری اوزره بودر كه بركون حضرت عمر بن الخطاب رضی عنه ربه الوهابه بر اعرابی كلوب تحقیق اهلم بعیددر وبن یغرلی وارق وطبانی آشنمش دوه اوزره‌یم استرمكه بنی بر ایو دوه‌یه بندره‌سین دیدكده حضرت عمر رضی الله عنه دخی اعرابی‌یی كاذب ظنیله بندرمدی درعقب اعرابی كیدوب ذكر ایلدیكی دوه سنه بنوب جانب بطحایه توجه واستقبال ایلدی وقریب اولدقده دوه سندن نزول ایدوب اردنده اقسم بالله ابو حفص عمر * مامسها من نقب ولا دبر * اغفر له اللهم ان كان فجر * دیه‌رك

بورر ایدی اول حینده حضرت عمر اعلای وآدیدن اقبال ایدوب كلور ایدی اعرابی اغفرله اللهم ان كان فجر دیدكده حضرت عمر اللهم صدق صدق دیو بیوره‌رق بربرلرینه ملاقی اولدیلر حضرت عمر اعرابینك الندن طوتوب راحله‌كی ایندر دیو بیوردیلر اولدخی ایندیردی واقعا دوه یغرلی وارق ایدی همان دم حضرت عدالت پناه اعرابی‌یی كندی دوه‌سنه بندیروب زاد وذخیره ویروب اعرابی‌یی اكسا ایلدی (معنای ابیات مشطوره) ابو حفص كنیه‌سیله مكنی اولان حضرت امیرالمؤمنین عمر رضی الله عنه اول دوه‌یه طبانی آشنمش ویغر اولمق مس ایلمدی دیو الله تعالی‌یه قسم ایلدی یاربی حضرت عمره مغفرت ایله اكر حقدن میل ایلدی ایسه

*) وتظن سلمی اننی ابغی بها * بدلا اراها فی الضلال تهیم (*

بو بیت بحر كاملك ضرب ثانی مقطوعیدندر تقطیعی (وتظننسل) متفاعلن (ما انننی) مستفعلن مضمر (ابغی بها) مستفعلن مضمره (بدلن ارا) متفاعلن (هافضضلا) مستفعلن (لتهیمو) فعلاتن مقطوعدر (قائلی معلوم دكلدر بو بیت شبه كمال انقطاعه وشبه كمال اتصاله مثالدر شبه كمال انقطاع اصطلاحده جملهٔ اولی جملهٔ ثانیه‌دن عطفی ترك ایله منقطعه كبی اولوب جملهٔ ثانیه اولی‌نك غیریسی اوزرینه عطفی موهم ایكن ثانیه اولی‌یه ترك عطف اولنمغه دیرلر و بو شبه كمال انقطاعدن اوتوری بو فصله قطع تسمیه اولنور بورداده اراها جمله‌سنی تظن سلمی جمله‌سندن عطفی ترك ایله منقطعه كبی قیلوب تظن سلمی جمله‌سنك غیری اولان ابغی اوزرینه عطفی موهم ایكن ثانیه اولی‌یه عطف اولندی (سلمی تظننك فاعلیدر (سلمی فتحه‌له بر عرأهٔ جمیله‌نك اسمیدر (اننی ده اننك اسم وخبریله تظننك مفعولیدر (ابغی بها قولی بدلا قولی قرینه‌سیله ابغی بدلها دیمكدر بدلا ابغی‌نك مفعولیدر (م) سترى دیر كه بهاده اولان با مقابله معناسنه در وضمیری سلمایه عائددر (اراها ضم همزه ایله صیغهٔ مجهولدر معروف معناسنه استعمال اولنوب اظنها معناسنه اولور وضمیری سلمایه عائددر (فی الضلال مؤخر تهیم‌یه متعلقدر (تهیم تحیر اولور معناسنه صیغهٔ مضارع غائبه در مستتر اولان فاعلی سلمایه عائددر (هام فی الامر دینلور اول امرده متحیر اولسه وتهیم جمله‌سی اراهانك مفعولندن حالدر (ضلال بر طریقه سلوكدر كه مطلوبه ایصال ایلمز سلمانك ضلالنی مظنون قیلدیغنده اوچ نكته تحریر

اولمشدر بری ضلالنده دعوای یقیندن احترازدر و بری دعوای ظنده غایت جرأتی اشعار و بری مظنون سلمی اولان طلب اغیار محبت ذمتی براءتده دعوای یقینی عدم ترویجدر (پس اراها قولی تظن سلمی قولندن فصل ایتدی مع هذا اراها و تظن خبرا ولمه ده اتفاقلری ومسندا ولمه ده اتحادلری و ایکیسنده ده مسند الیهك بربرلرینه تناسبلری واردر زیرا اولکنك مسند الیهی سلمی یعنی محبوبه در و ایکنجیسنك مسند الیهی اراهانك فاعلی اولان محب در بو یله اولنجه میانلرنده تضایف یاخود خیالده تقارن اولور زیرا اراهانك مقصودك خلافی اوله رق ابغی اوزرینه عطفی ایهام ایدر اماشبه کمال اتصال اصطلاحده جملهٔ ثانیه جواب و بوجوابی جملهٔ اولی اقتضا ایتمکله بربرینه متصله کبی اولوب جملهٔ اولی سؤال منزله سنه تنزیل اولنمغه دیرلر پس جملهٔ ثانیه جواب اولدیغندن جملهٔ اولیدن مفصوله اولان جملهٔ ثانیه یه وعطفی ترك ایله جملتین میاننده اولان فصله استیناف تسمیه اولنور بوراده سؤال وجوابك تقریرلری بودرکه کویا سلمایی شوظننده نیجه ظن ایدرسین دیو سؤال اولندقده سلمایی ظن ایدرمکه اودیهٔ ضلالده متحیره در دیو جواب ویرلدی (معنای بیت) سلمی نام محبوبه م تحقیق بنی کندینك یرینه بدل ومثل طلب ایدرم ظن ایدر بنده انی شوظننده اوتوری اودیهٔ ضلالده متحیره اولارز ظن ایدرم زیرا بنم قتمده مثلی یوقدر بلکه مثلیده کلمز که حتی مثلنی طلب ایدرم

*) قال لی کیف انت قلت علیل * سهر دائم وحزن طویل (*

بو بیت بحر خفیفدندر تقطیعی (قال لی کی) فاعلاتن (فانتقل) مفاعلن مخبون (تعلیلو) فعلاتن مخبونه (سهرندا) فعلاتن مخبون (ءمنوحز) مفاعلن مخبون (نطویلو) فاعلاتن سالمدر (بو بیت مسند الیهك حذفنه مثال اولمق اوزره مرورایتدی بوراده حکمك مطلق سببندن سؤاله مثالدر یعنی سبب بعینه دن سؤاله مثال دکلدر (سهر فتحه لر یله انقطاع نوم معناسنه در اکثریا عشاقه عارض اولور پس معشوق عاشقه سن نه کیفیتله سن دیدی عاشق دخی علیلم یعنی بن علیلم دیدی کویا معشوق علتنك سببی نه در دیو سؤال ایتدی عاشق دخی معشوقه تکریماالم تلفظندن لسانی حفظ ایدوب جوابی معشوقك سؤالی منزله سنه تنزیل ایدوب مصرع ثانی ایله سهر دائم بمله در وحزن طویل بمله در دیو جواب ویردی

*) زعم العواذل انّنی فی غمرة * صدقوا ولکن غمرتی لا تنجلی (*

التضایف وهو کون الشیئین بحیث لا یمکن تعقل کل منهما الا بالقیاس الی تعقل الآخر کالابن والعلة والمعلول والاقل والاکثر *

بو بیت بحر کاملك مضمر اولان ابیات زحافاتندندر تقطیعی (زعملعوا) متفاعلن (ذلاننی) متفاعلن (فیغمرتن) مستفعلن مضمره (صدقوولا) متفاعلن (کنغمرتی) مستفعلن (لاتنجلی) مستفعلن مضمردر (قائلی جندب بن عماردر و بو حماسیدر (زعم صیغهٔ ماضیدر زعم علمی ادعادر (عواذل زعمك فاعلیدر عواذل عاذله نك جمعیدر جماعت عاذله معناسنه بعضیلرك رجل عاذل معناسند اولان عاذله کلمه سنك جمعیدر وتاسی علامه نك تاسی کبی مبالغه ایچوندر دیدیکی ملتفت دکلدر زیرا قیاس اوزره دکلدر وعاذل کلمه سنك جمعی اولمقده جائز دکلدر زیرا فاعل صفتیدر فواعل وزنی اوزره جمعلنمز (انّنی فی غمرة زعمك مفعولیدر (غمره فتح غین معجمه وسکون میم ایله شدت معناسنه صدقوا فاعل مستتری جماعات عواذل یه راجعدر صدقوا قولی سؤال مقدره یه جوابدر کویا شدتده اولدیغمی جماعات عواذل تصدیقمی ایتدیلر یوخسه تکذیبمی ایتدیلر دینلدکده تصدیق ایتدیلر دیو جواب ویردی وینه ولکن غمرتی لاتنجلی قولی صدقوا اوزرینه معطوف سؤال مقدره جوابدر کویا دینلدیکه سنك شدتك سائر شدائد کبی منکشف ومنجلی اولمازمی اول دخی جواب ویروب علی وجه الاستدراك دیدیکه لکن بنم شدتم منجلی اولور دکلدر پس بو بیت سبب خاصدن سؤاله مثال اولور (معنای بیت) جماعات عواذل زعم ایتدی ودیدیکه تحقیق بن غمره وشدتده یم کویا شدتده اولدیغمی تصدیقمی ایتدیلر یوخسه تکذیبمی ایتدیلر دینلدکده جواب ویروب دیدیکه جماعات عواذل زعملرنده بنم غمره وشدتده اولدیغمی تصدیق ایتدیلر وینه سنك غمره وشدتك منکشف ومنجلی اولور قبیلندنمیدر دیو سؤال اولندقده ولکن بنم غمره وشدتم اکثر غمرات وشدائد کبی منجلی اولور دکلدر دیو جواب ویردم مرادی نفسنی تجلد ایله وصف ومهالکه خوض ایله تمدحدر

*) زعمتم ان اخوتکم قریش * لهم الف ولیس لکم الاف (*

بو بیت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطیعی (زعمتم ان) مفاعیلن معصوب (ناخوتکم) مفاعلتن (قریشن) فعولن مقطوفه (لهم انفن) مفاعیلن معصوب (ولیسلکم) مفاعلتن (الافو) فعولن مقطوفدر (قائلی مساور بن هند بن قیس حماسیدر بونکله بنی اسدی هجوایدر بو بیت استیناف بالکلیه حذف اولنوب مقامنه برشی اقامتیله اکتفا اولنانه مثالدر کویا انلر زعمتم خطابنی استماع ایتدکده آیا اصابتمی ایلدك یوخسه خطامی ایلدك یاخود زعمرده

صادقييز بز بوخصه كاذبميز بوز ديدكده شاعرده خطا ايتديكز وكاذب اولديكز ديدى صكره بو استينافى بالكليه حذف ايدوب مصراع ثانى يى مقامنه اقامت ايتدردى زيرا مصراع ثانى شاعرك جوابنك علتيدر ياخود مصراع ثانى بو جوابدن استينافدر زيرا شاعر خطا ايتديكز ديدكده كويا مخاطبلر بونى ندن ديرسين ديدكده شاعرده مصراعى ديدى اكرچه دعواى اخوه‌ده اولان زعمتم كذبتم معناسنه اولسه مصراع ثانى بالاصاله بو جوابدن استيناف اولور و بعضيلرى بونى فصل ايتمدن غرضى زعمتم قولنك مفعولى اولمق اوزره عطفى توهم اولنماسون ايچوندر ديمش ان اخوتكم زعمتم قولنك مفعوليدر (اخوه‌دن مراد شرف ونسبده اخوه ديمكدر قريش قرش كلمه‌سنك تصغيريدر (قرش) فتح قاف ايله هند درياسنده اولور غايت قوتلو بردابه‌نك اسميدر بو نكله نضر بن كنانه‌نك اوغلى صغر وصباسنده غايت قوتندن وكمال شجاعتندن اوتورى تسميه اولندى صكره بوندن قبيله‌يه نقل اولنوب تعظيم ايچون تصغيرى اعتبار اولندى (لهم مبتدا اولان الف كلمه‌سنك خبريدر (الف كسر همزه ايله علم بابندن مصدردر الفه كبى الف المكان دينلور اول مكانده ساكن اولدى واكا محبت ايتدى وانكله استيناس ايتدى ديمكدر لكم (لبس نك خبريدر الاف اسميدر الاف كسر همزه ايله مفاعله‌دن مصدردر خق يورلمه بونلرك الفلرندن مراد مكهٔ مكرمه‌يه الف وملازمتلريدر ياخود شتا وصيفده ايكى رحلته الف وملازمتلريدر بنى اسد تجارتلرى ايچون هر سنه ايكى رحلته الفت وملازمت ايتديلر ايدى برى شتاده يمنه رحلت و برى صيفده شامه رحلت ايدى (معناى بيت) زعم ايتديكز كه شرف ونسبده سزك اخوه‌كز قريشدر اويله قريشكه انلرك شتاده يمنه وصيفده شامه تجارت ايچون رحلتلرنده الفت وملازمتلرى واردر حال بو كه سزك بو ايكى رحلته الفتكز بو قدر كويا بنواسد بز بوزعمده صادقييز يوخسه كاذبميز ديو سؤال ايتدكارنده سزلر بوزعمده كاذب اولديكز ديو جواب ويرلدى پس بو استينافك كلبسى حذف اولوب برينه بوكا دلالت ايدن لهم الف ولبس لكم الاف اقامت [illegible] بو بيتك مابعدى

*) اولئك امنوا جوعا وخوفا * وقد جاعت بنواسد وخافوا (*

تقطيعى (اولاءكا) مفاعلتن (م وجوعن) مفاعيلن مغصوب (وخوفن) فعولن مقطوفه (وقد جاعت) مفاعيلن مغصوب (بنواسدن) مفاعلتن (وخافو) فعولن مقطوفدر (اولئك مبتدادر قريشه اشارتدر آمنوا خبريدر

جوعا

جوعا وخوفا تميزيت اوزره منصوبدر (بنواسد جاعت كلمه‌سنك فاعليدر خافوا مسترى بنواسده راجعدر (معناى بيت) اول قريش جوع وخوف جهتندن الله تعالى‌يه ايمان كتورديلر حال بو كه بنواسد تحقيق جايع وخائف اولديلر لكن ايمان كتورمديلر ديمكدر و بو ايكى بيت ايله لايلاف قريش سوره‌ٔ منزله‌سنه اشارت ايدر

*) ثلثة تشرق الدنيا ببهجتها * شمس الضحى وابو اسحق والقمر (*

بحر بسيطك ضرب اولندندر تقطيعى (ثلاثتن) مفاعلن مخبون (تشرقد) فاعلن (دنيابه) مستفعلن (جتها) فعلن مخبونه (شمسضضحا) مستفعلن (وابو) فعلن (اسحاقول) مستفعلن (قمرو) فعلن مخبوندر (بو بيت مسندك تقديمنه مثال اولمق اوزره حرو ايتدى بوراده تكرار ايرادندن غرضى بودر كه وهم بو ثلثه‌يى معرض امثاله ابراز ايدوب نوع واحددن توهم ايدر يعنى وهم اجتهاد ايدوب بو اوچنى مفكره‌ده جمع ايدر انجق عوارض ومشخصات ايله مختلفه اولورلر اما عقل بونلرك هر برينى برى برينه متباين نوع آخردن بيلور و بونلر كنديلرينك بهجه‌لر يله دنيانك اشراقى اولان عارضده مشترکه و بو عارض ابو اسحاقده مجازدر مختصر ومطولده بو يله تحرير اولندى (اما طولده ديركه شارح محققك كلامنده نظر واردر زيرا تماثل ايله مراد شمس وقمره نوع اختصاصى اولان وصفده اشتراكدر حقيقت نوعيه‌ده اولان اشتراك دكلدر و بو وصف بوراده اضاءه‌در و بو اضاءه شمس وقمر بيننده مشتركدر و شمس وقمر حقيقة متماثلاندر بلكه ديرز كه اشراقله مراد نور حسى ايله نور معنوى اولان عدل ايله دنيانك حالنك حسنيدر و بونلرك مجموعندن على طريق التغليب اشراق ايله تعبير ايلدى بو يله اولنجه ثلاثه‌نك ميانده تماثل اولور وسنك ايچون بو ثلاثه‌نك ميانده بهجه‌يى قدر مشترك قيلمق واردر

*) فلما خشبت اظافيرهم * نجوت وارهنهم مالكا (*

بو بيت بحر متقاربك ضرب ثالث محذوفندندر تقطيعى (فلما) فعولن (خشبت) فعولن مقبوض (اظافى) فعولن (رهم) فعل محذوفه (نجوت) فعول مقبوض (واره) فعول مقبوض (نهم ما) فعولن (لكا) فعل محذوفدر (قائلى عبد الله بن همام سلوليدر (اظافيرهم نصب ايله خشبت نك مفعوليدر اظافير ظفورك جمعيدر ظفور ضم ايله ظفر معناسنه‌در ظرزى ظفرك جمعى اولان اظفارك جمعيدر ديمش ومطولده اظافير اسلحه ايله تفسير اولنمشدر اطولده قوت

زياده اولنسه جائزدر ضعفدن قلم الاظفار ايله تعبير ينك عكسنه ديدى نجوت
فلمانك جوابيدر وارهنهم حال واقع اولان مضارع مثبتده واواتيانى مبتدانك
حذفى اعتبار يله در جمله جملهٔ اسميه اولمق ايچون تقديرى وانا ارهنهم
ديمكدر بعضيلر واوك اتيانى ضرورت ايچوندر ديمش اما عبد القاهر
بوراده واو عطف ايچوندر حال ايچون دكلدر زيرا معنى نجوت راهنا
ما لكا ديمكدر ديمش بلكه بوراده مضارع ماضى معناسنه اولوب
رهنت ديمك اولور پس حال ماضيه يى حكايه دن اوتورى لفظ ماضيدن
مضارعه عدول اولندى حال ماضيه يى حكايه نك معناسى زمان ماضيده فرض
اولنان بو زمانده واقع اولدى ديمكدر و بوندن لفظ مضارع ايله تعبير اولنور
(ولقد امر على اللئيم يسبنى) قولنده امر مررت معناسنه در و بوده جملهٔ فعليه دم
فعل مضارع مثبت اولورسه اولور (معناى بيت) انلرك اسلحه ياخود قوتلرندن
خوف وخشيت حيننده نجات وخلاص بولدم حال بو كه بن انلره مالكى رهن
ايدرم ياخود رهن ايتدم يعنى مطلوبلرى اولان مالكى انلره ويردم اكرچه
ويرميدم عدم نجاتم رونما اولور ايدى ديمك استر بعضيلر ارهنهم ارهنه دن
مأخوذ انى دائم وثابت قيلدم ديمكدر رهن دينلور دام وثبت معناسنه راهن
ثابت معناسنه ديوب شويله معنى ويرمشكه اعدايه و بكا اظفارلرينى باترمقدن
خوف وخشيت ايتديكم حيننده انلردن نجات بولدم ومالكى انلرك قتنده ثابت
ودائم قيلدم وترك ايتدم بعضيلر اظفارهم ده اولان جمع ضميرينى عبيد الله بن
زياده تعظيما ارجاع ايدوب شويله معنى ويرمشكه عبيد الله بن زيادك حمله سندن
وانشاب اظفارندن خوف وخشيت ايتديكم حيننده نجات بولدم ومالكى
انك يدنده ترك وتسليم ايتدم خفى بيورلميه لفظ جمع تعظيم ايچون كلديكى
قرآن جليل الشانده چوقدر

*) اذا انكرتنى بلدة اونكرتها * خرجت مع البازى على سواد (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثالثندندر تقطيعى (اذا ان) فعولن (كرتنيبل)
مفاعيلن (دتاو) فعولن (نكرتها) مفاعلن مقبوضه (خرجت) فعول مقبوض
(معلبازى) مفاعيلن (علىى) فعول مقبوض (سوادو) فعولن محذوفدر
(قائلى بشار بن برده در اذا ظاهر اولان ظرف زمان مستقبلدر انكرت بلدى
ديمكدر راغب اصفهانى مفرداتده ديمشكه انكار ضد العرفاندر انكارك اصلى
تصور اولنميان شيئك قلبه وارد اولمسيدر و بو جهلدن برنوعدر * فلما راى

ايديهم لا تصل اليه نكرهم * نص كريمنده اولديغى كبى بلدة انكرتنى كلمه سنك
فاعليدر مصباحده ديمشكه بلده ارضدن عامر وخلا اولان موضعه اطلاق
اولنور الى بلد ميت آيت جليله سنده الى ارض ليس بها نبات ولا مرعى ايله تفسير
اولنديغى كبى مفرداتده ديمشكه بلده مكان محدوددر اونكرتها انكرتنى اوزرينه
معطوفدر وضميرى بلده يه عائددر خرجت اذانك جوابيدر مع البازى ده اولان مع
مصاحبت ايچوندر بازى طوغان معناسنه (سواد فتح سين مهمله ايله ليلدن بقيه
معناسنه در على سواد قولى كسندنده واو ترك اولنان حالدر شيخ عبد القاهر ديمشكه
بوراده وجه بونى ليلده اسم ذى الحاله اعتماد ايدن ظرفك فاعلى اولمقدر مبتدا
اولمامقدر ولا يقدر كه بوراده فاعل تقدير اولنه على الخصوص على ظرفى
اسم فاعل تقديرنده در فعل تقديرنده دكلدر اوقدر واركه فعل ماضى قد ايله
بيله تقدير اولنه انتهى كلامه (معناى بيت) زمان اهل بلده قدريمى بيلمسه
ياخود بن انلرى بيلمسم ابكر طيور اولان بازى يه مصاحب اولديغم حالده
انلردن چيقدم وانلردن مفارقت ايلدم حال بو كه اسفار صبحى منتظر اولميان
ظلمات ليلدن بقيه اوزرينه مشتمل ايدى شاعر نفسنى عز واقتدار ايله وصف ايدر

*) فقلت عسى ان تبصرينى كانما * بنى حوالى الاسود الحوارد (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (فقلت) فعول مقبوض
(عسا انتب) مفاعيلن (صرينى) فعولن (كانما) مفاعلن مقبوضه (بنيى) فعول
مقبوض (حواليل) مفاعيلن (اسودل) فعولن (حواردو) مفاعلن مقبوضدر
(قائلى فرزدق در بو نكله نوار نام زوجه سنه خطاب ايدرميالرنده زمان كذران
ايتمشكه تولد واقع اولمامش حرد عليه دينلور غضب ايتدى ديمكدر حرد وحارد
حواردنك مفردلريدر اكثريا اسده نعت اولور بنى حوالى الاسود الحوارد قولى
جملهٔ اسميه در و بو جمله تبصرينى نك مفعولندن يعنى تبصرينى ده اولان ياء
متكلمدن حال واقعه اولمشدر اگرچه كان لفظى بو جملهٔ اسميهٔ حاليه نك
اوزرينه دخول ايتمسه كلام كوزل اولماز الا واو ايله اولور حوالى قولى اكناف
وجوانب معناسنه اولوب بنى دن حالدر حرف تشبيه اولان كان ده معناى فعل
اولديغندن اوتورى تنصيصده ديركه حوالى تنصرينى نك ظرفيدر حول كلمه سنك
جمعيدر (حول فتح ايله پيرامن معناسنه در و ياء ثانى ياء متكلمدر قعد واحوله
وحواليه وحواليه دينلور كسر لام ايله حواليه دينلديكى صحاحده وقاموسده
مسطوردر (معناى بيت) شومر أيه ديدمكه انلرك ايچنده بكا لوم وملامت ايلمه

قريبا بنى كورروب مشاهده ايدرسين حال بو كه بنم اولادلرم جوانبمده يعنى يمين و يسارمده غضب ايديجى اسدلركبيدر بنى سنك ملامتكدن محافظه ايدرلر ديمكدر

*) والله يبقيك لنا سالما * برداك تبجيل وتعظيم (*

بو بيت بحر سريعك ضرب ثالث اصلمندندر تقطيعى (والله يب) مستفعلن (قيك لنا) مفتعلن مطوى (سالمن) فاعلن مطويه مكسوفه (برداكت) مستفعلن (جيلنوتع) مستفعلن (ظيمو) فعلن اصلمدر قائلى ابن رومى درنهايه ده ديمشكه برد ضم ايله ثيابدن برنوع معروفدر و بردك لفظ مثنى اوزره اولوب كافه اضافتله نونى دوشمشدر و بونى بردى الجندبدن اخذايتكدنجى بعيد دكلدر جند بك جناحلرى معناسنه بردك تبجيل جمله اسميه سى حال مفرده اولان سالما عقبنده حال واقعه اولمشدر اكر حال مفرده اولان سالما تقدم ايتمسه واوك تركى حسنلى اولمازدى و بو ايكى حال برى جمله اسميه و برى سالما احوال مترادفه دن اولمقده جائزدر احوال متداخله دن اولمقده جائزدر اما احوال مترادفه احوال متعدده در صاحبى بردر بوراده يبقيك ده اولان كاف كبى واما احوال متداخله حال متأخره نك صاحبى شول اسمدر كه حال سابقه بو اسمك اوزرينه شامل اولور بوراده برداك تبجيل قولنى سالما ده اولان ضميردن حال قيلمق كبى كذا فى المطول اطراده ديركه شاهد غير منصوصدر احتمالدر كه برداك سالما كلمه سنك فاعلى اولوب تبجيل بردا كدن بدل اوله زيرا معرفه دن بدل اولان نكره نك وصف واجب دكلدر بلكه وصف حسندر فى رحله تبجيل وتعظيم سالم اوله رجل ده سالم اولور زيرا تبجيل سلامتك فرعيدر فتأمل و بينه حال جمله حال مفرده نك عقبنده اولمسى اكر حال جمله سالما كلمه سنك معمولى اولمازسه اولور زيرا بو تقديرجه حال تعدد ايتمزكه حتى حال جمله اوله اما شارحك جائزدركه حالين مترادفتين اوله ياخود متداختين اوله ديدوكندن غرضى بزم ذكر ايتديكمز غير منصوصيت اوزره تنبيه اوله والاخلل اولور (اساس البلاغه ده بجله فى اعينهم دينلور كرزلرنده انى عظيم قيلدى ديمكدر (معناى بيت) الله تعالى بزه سنى اذادن سالم اولديغك حالده و تبجيل وتعظيم ايله ردالنمش اولديغك حالده ابقا ايلسون

*) والعيش خير فى ظلا * ل النوك ممن عاش كدا (*

بو بيت بحر كاملك مجزو ومضمر فلدندر تقطيعى (والعيشخى) مستفعلن مضمر (رنفيظلا) مستفعلن مجزوه مضمره (لنه كمم) مستفعلن مضمر

(مفعا

(معناشكددا) مستفعلاتن مجزو ومضمر مرفلدر (قائلى حارث بن حلزة اليشكريدر يشكر عربدن ايكى قبيله دربرى بنو يشكر بن على بن بكر بن وائلدر و برى بنو يشكر بن بشر بن صعبدر (مفرد انده ديمشكه عيش فتح ايله حيوانه مختص حياتدر ومطلق حياتدن اخصدر (نوك ضم نون وفتحها وسكون واو ايله حمق وجهالت معناسنه (كد مكدود ومتعوب معناسنه مصدر مبنى للمفعولدر وكدا عاش نك تحتنده اولان ضميردن حالدر ياخود مصدر محذوفك صفتيدر تقديرى مكدودا متعبا ياخود عيشا مكدودا ديمكدر عربك نهاره صائم قولى كبى و بو بيتك اصل وتقديرى (والعيش الناعم فى ظلال النوك خير ممن عاش كدا فى ظلال العقل) ديمك اولور لكن بيتك لفظى بونى وفى اولمغله مخل اولوب غير مقبول اولدى (معناى بيت) حمق وجهالت ظلالنده اولان عيش خيرليدر شول كيمسه دنكه يعنى شول عاقل دنكه متعوب اولديغى حالده تعيش ايلدى

*) وفاجأها وقد جمعت جموعا * على ابواب حصين مصلتينا (*

وقدرت الاديم لراهشيه * والفى قولها كذبا ومينا (*

بو ايكى بيت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطيعى (وفاجأها) مفاعلتن (وقدجمعت) مفاعلتن (جموعن) فعولن مقطوفه (علاابوا) مفاعيلن معصوب (بحصنن مص) مفاعيلن معصوب (لتينا) فعولن مقطوف (وقدددتل) مفاعلتن (اديملرا) مفاعلتن (هشيهى) فعولن مقطوفه (والفاقو) مفاعيلن معصوب (لها كذبن) مفاعلتن (ومينا) فعولن مقطوفدر (بونلرك قائلى عدى بن زيددر زبانك جذيمه يه غدر بى وتزوجدن وعد ايتدوكنده اخلافنى وملكنى دلكنه جمعنى وجذيمه نك قتلى قصه سنى ذكر ايدر (زبا فتح زاء هوز وباء موحده مشدده ومد ايله صحاحده مسطور اولديغنه كوره ملوك طوائفدن معدوده ملكة الجزيره در (جذيمه فتح جيم وكسر ذال معجمه ايله كريمه وزنى اوزره ملك حيره در ازد قبيله سندن جذيمة بن فهم بن دوسدر صاحب الزباء ديرلر حضرت عيسى عليه السلامدن اوتوز سنه صكره حيره يه والى اولدى (وفاجأها ده فاجأ بغتة كلدى ديمكدر باب مفاعله دن صيغه ماضيدر ضمير مستكنى جذيمه يه عائددر وضمير بارزى زبايه عائددر وقد جمعت ده اولان واو حاليه در جمعت ده اولان ضمير مستكن زبايه عائددر جموعا جمعت كلمه سنك مفعوليدر (جموع ضم جيم وميم ايله اسم اولان جمع كلمه سنك جمعيدر جمع جماعت ناسك اسميدر جمعت ايله جموع ميانندن

صنایع بدیعه‌دن صنعت اشتقاق و اردر (علی ابواب حصن قولی جمعت
کلمه سنه متعلقدر ابواب حصنه مضافدر حصن عراق قربنده برقلعهٔ
مصنعه‌در (مصلتبنا مبنی للفاعل یاخود مبنی للمفعول اولوب جوعادن حالدر
اصلات سیفه دینلور قلیجی قیندن چقاردی دیمکدر آخرنده اولان الف
الف اطلاقدر (قددت کلمه سنك ضمیر مستکنی زبایه عائددر قد قطع معناسنه‌در
تقدید قطعده مبالغه‌در (الادیم نصب ایله قددت کلمه سنك مفعولیدر
(لراهشیه‌ده اولان ضمیر جذیمه‌یه عائددر راهشی دن ضمیره اضافتله نون
دوشمشدر پس راهشان باطن ذراعین‌ده ایکی طمردر (والفی باب افعالدن صیغهٔ
ماضیدر بولدی دیمکدر وجد معناسنه ضمیر مستکن جذیمه‌یه عائددر (قولهما
نصب ایله الفی نك مفعول اولیدر کذبا الفی نك مفعول ثانیسیدر (کذب کسر ذال
معجمه ایله‌در و بو کذب ایله مین ایکیسی بر معنایه مرادف ولمغله بینهمایی جمعده
فائده یوقدر احدهما زائددر و بونی حشو مفسده‌دخی قیلمق بعیددکلدر زیرا مینا
کلمه سنی عطف مغایرت افاده ایدر مغایرت ایسه باطله در اطولده ذکر اولنان بودر
تنصیصده دیر که ومینا قولی ماقبلنك تأکید وتقریری قیلمق جائزدر مغنی اللبیبده
معانیٔ واوك اون اوجنجیسی شیئی مرادفنه عطف ایچوندر دیوب بونکله
آیت جلیله‌دن * اولئك علیهم صلوات من ربهم ورحمة * ایله استشهاد ایلدی
ومصلتبنا ومینا بیانده‌جیوب شعردن فن قوافی‌ده ذکر اولندیغی اوزره سناد
واردر (معنای بیت) جذیمه غیرمستعد اولدیغی حالده زبایه وعد کاذبنه اعتماد
ایدوب بغتة کلدی حال بو که تحقیق زبا جذیمه‌یی احاطه وقبض واخذ
ایچون کندی حصننك ابوابی اوزرینه سیوفلرینی قینلرندن اخراج ایدیجی
جوع وجماعت رجالی جمع ایلدی یاخود قینلرندن اخراج اولنمش سیوف
قاطعه کبی رجالی جمع ایلیوب جذیمه‌یی اخذ وراهشین دیدکاری ایکی طمرلرینه
مختص وملاصق اولان جلدینی قطع ایدوب اولنجه‌یه‌دك دمنی اساله وجریان
ایتدردی وجذیمه زبانك قولنی یعنی ملکیمی ملکنه جمع ایدرم دیو وعدنی
کذب وزور بولدی زبانك غدرینك قصه سنی صدر الافاضل شویله نقل
ایدر که زبانك پدرینی جذیمه قتل ایدوب ملکنی تالان و پریشان ایتمش
ایدی اخرکاررینه قزی زبا ملکه اولوب ملکنك تفرقنی جمع
ایدوب جذیمه ایله هر بار جنك ایدر ایدی لکن جذیمه ایله مقاومته قادر
اولامدیغندن حیله‌یه سلوك ایدوب مکتوب تحریر وارسال ایلدیکه ملك

نساء

نسا مساعده قبیح سلطنتده ضعیف هروجهله نقصاندن خالی اولیوب
سندن غیری کندیمه کفو بولامدیغمدن نیاز ایدرمکه بنی کندیکه عقد ونکاح
ایدوب اقبال وتشریف ایله ملکمی ملککه جمع ایده‌یم اشبو مکتوب جذیمه‌یه
واصل اولوب مفادی معلومی اولدقده درعقب ثقاتندن اهل رأیی جمع ایلدی
ورأیلری زبایه کتمه سی اوزرینه مجتمع اولدی لکن ایچلرنده قصیر نام برکیمسه
وار ایدی بونلره مخالفت ایدوب حالا ملکه‌نك ایاغنه وارمق مناسب دکلدر
دیدی والحاصل قصیرك کلامنی کیمسه اصغا ایتیوب وزبانك رسلی الطاف
وهدایا ایله جذیمه‌یه استقبال ایلدیلر وکیدرایکن زبانك عسکری جذیمه‌نك
عسکرینی احاطه ایلیه‌رك زبانك سراینه واردیلر جذیمه زبانك یانینه کلدکده
شویله اولدی بویله اولدی دیو صحبته اغاز ایدوب اوزرنده اولان سیفنی
واسلحه سنی چیقاردی اولرتبه کرمیت صحبت اولدیکه زبا شرب خمر
کلیه‌دواوشقادر دیو خمری اسقا ایدوب جذیمه‌یی مدهوش ایلدی اولحینده
فصادلر حاضر ایدی راهشان نام ایکی طمرلرندن فصد ایتدیروب دمنی التون
لکنه جریان ایتدیروب دم ملکدن اکرچه بر قطره‌سی یره دوکولور ایسه دمنه
دم طلب اولنور دیو استهزا ایدردی اول مرتبه‌ده دمنی جریان ایتدردیکه
جذیمه‌نك کمال ضعفندن حرکته مجالی قالمدی اولمدمه بعض دمی لکندن
طشره دوکلدکده لاتضیعوا دم ملك دیدی جذیمه‌دخی دعوا دماضیعه اهله
دیدی و بو ضرب مثل اولدی ودرعقب جذیمه هلاك اولدی واول حینده
زبا رومه قاچدی صکره نائله ایله اقبلندی

*) ولا فضل فیها للشجاعة والندی * وصبر الفتی لولا لقاء شعوب (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثالثندندر تقطیعی (ولافض) فعولن (لفیهالش)
مفاعیلن (شجاع) فعول مقبوض (توندا) مفاعلن مقبوضه (وصبرل)
فعولن (فتالولا) مفاعیلن (لقاء) فعول مقبوض (شعوبی) فعولن محذوفدر
(قائلی ابو الطیبدر سیف الدوله‌یی مدح ایلدیکی قصیده‌سندندر وسیف
الدوله‌نك تمال نام ترکی الاصل برغلامنك موتنی ذکر ایدر (فیهاده اولان ضمیره
دنیایه راجعدر لافضل فیها لولانك جوابیدر فضل زیاده معناسنه للشجاعة
لافضل‌یه متعلقدر شجاعت تهور وجبنك میاننده برحالت متوسطه‌در که انکله
اقدامی لایق اولان اموره اقدام ایدر کفار ایله قتال کبی (والندی مجروره
معطوفدر وصبر الفتی یاقرینه یابعدنه معطوفدر (ندی فتح نون ودال مهمله ایله

عطا معناسنه‌در بو معناجه معنا‌ی مفسد حشو یعنی فائده‌سز زیاده معینه یه
مثال اولور بعضیلر ندی ایله مراد بذل نفس معناسنه‌در بوکا کوره حشو مفسد
اولمازدیمش اما علامه سعد دیدیکه بو معنی لفظ ندی دن فهم اولنماز و عدم موتی
تقدیره کوره بذل نفسك معناسی یوقدر او قدر وار که هلاکدن عدم تحرز ایله
تأویل اولنه و بو بعینه شجاعتك معناسنه‌در و ینه علامه سعد دیدیکه
بو قائلك مرادی شعری تصحیح ایسه کلامی برنده‌در اکر مناقشه حشو
مفسد اولمقلغنده ایسه کلامی برنده دکلدر زیرا اولك مقتضاسنه کوره ایجاز
محل اولور و ثانینك مقتضاسنه کوره تطویل اولور (لقاء وصول معناسنه
مصدردر شعوب کلمه‌سنه مضافدر (شعوب فتح شین معجمه و ضم عین مهمله ایله
جنس منیه‌نك علمیدر اسامه جنس اسدك علمی اولدیغی کبی و شعوب ایله
تسمیه‌سی تفرقی ایچوندر و بونده فی الاصل علمیت و تأنیث اولمغله غیر منصرف
اولوب الان ضرورت شعریه‌دن اوتوری منصرف اولمشدر (اطولده دیرکه
برشیده تردد اولسه منصرف اولورمی زیرا کسر ایله جر غیر منصرفلره لام
واضافته‌له حاصل اولور مع هذا بعضیسی بالاتفاق غیر منصرفدر تنوینسز مجرد
کسر انصرافه دلالت ایتمز و منیه‌یه شعوب تسمیه‌سنك وجهی احبادن تفریق
واجتماع تفرع ایلدیکندن اوتوریدر (معنای بیت) اکر لقاء موت اولمیدی
دنیاده شجاعت و ندا و عطا و صبرفتی یه فضل و مزیت اولمازایدی بو بیتك
بیانی بودر که اکر ناس موتدن امین اولسه لر شجاعك جبان اوزرینه فضلی
اولمازایدی زیرا جبان دنیاده خلودینی تیقن ایدوب اوزرندن خوف قالقیدی
شجاع ایله مساوی اولوب شجاعك شجاعتنه ثنا اولنمازایدی و مالنی بذل
واعطا ایدیجی دنیاده خلودینی تیقن ایتسه و دائما اله احتیاجی بلسه بذل
مال ایتمزدی و عطا ایچونده فضل اولمازایدی و شدائد و مکروهه صبر ایدیجی
خلودینی تیقن ایتسه عسردن یسره و شدتدن رخایه تنقلنده نفسنی تسکین
و بؤسنی تسهیل ایدوب صبری ایچون فضل اولماز

*) واعلم علم الیوم والامس قبله * ولکننی عن علم ما فی غد عمی (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (واعل) فعول مقبوض
(معلمیو) مفاعیلن (مول ام) فعولن (سقبلهو) فاعلن مقبوضه (ولکن
فعولن (نیعنعل) مفاعیلن (ممافی) فعولن (غد نعمی) مفاعلن مقبوضدر
قائلی زهیر بن ابی سلمیدر (علم الیوم نصب ایله اعلمك مفعولیدر علم الیومدن

مراد

مراد علم حاضردر (والامس الیوم اوزرینه معطوفدر (علم الامسدن مراد
علم ماضیدر قبله امس معناسنه‌در و ضمیری یومه عائددر و بوارده معنایی
مفسد اولمیان حشوه مثالدر (اطولده دیرکه قبله الامس‌نك الکائن قبله تقدیری ایله
صفتیدر و بو وصف تأکید ایچوندر و بونك حشو اولمسی حشوده تأکیدك
فائده‌سی اولمدیغندندر اما ابصرته بعینی و سمعته باذنی و ضربته بیدی بونك
خلافنه‌در زیرا ابصار و سماع بلا شبهه علمدن مجاز و ضرب امردن مجاز اولور
بو ایله اولنجه بعینی و باذنی و بیدی بو تجویزی دفع ایدر و سنك ایچون واردر
الامس‌نك الف لامنی استغراق ایچون قیلوب کل امس دیمك اوله و قبلیت ایله
وصفی جنسی هر فرده عمومنی تبیین و اوزرینه تنصیص ایچون عام اولان شیئله
وصف قیلندندر نته که الله تعالینك (وما من دابة فی الارض ولا طائر یطیر
بجناحیه) قول شریفنده وارد اولدی ولکننی الخ استدراکی سؤال مقدره جوابدر
کویا ماضی و حاضر اولانی علمك محیط اولدیغی کبی استقبالیده علمك محیطمیدر
دینلدکده اکن استقبالده اولان شیئی علمم محیط دکلدر دیو جواب ویردی (عمی
جمع نسخده یا ایله رسوم صفت مشبهه‌در رجل عمی القاب دینلور جاهل
دیمکدر ولکننی‌نك خبریدر (معنای بیت) حاضر اولانی و کذشته و ماضی اولانی
بیلورم یعنی بونلری علمم محیطدر ولکن بن یارنکی کونده اوله‌جق شیئی بیلمدن
نه اوله‌جقدر اکا علمم محیط دکلدر زوزنی شویله معنی ویروب دیرکه علمم ماضی
عمی و جاهلم یعنی یارن و حاضری احاطه ایدرو لکن بنم قلبم منتظر و متوقع اولانی
احاطه‌دن عمی و جاهلدر

*) فانك کاللیل الذی هو مدرکی * وان خلت ان المنتأی عنك واسع (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (فانن) فعول مقبوض
(ککللیلل) مفاعیلن (لذیه) فعول مقبوض (ومدرکی) مفاعلن مقبوضه
(وان خل) فعولن (تاننلمن) مفاعیلن (تأعن) فعولن (کواسعو) مفاعلن
مقبوضدر (قائلی نابغه‌در ملوك عربدن ابو قابوس ایله مکنی اولان نعمان بن
منذره خطاب ایدر (فانك ده اولان فا ان خلت شرطنك جزاسنك حذفنه
دلالت ایتسون ایچوندر دیمشلر کاف خطاب اننك اسمیدر کاللیل خبریدر
الذی هو مدرکی کاللیل‌نك نعتیدر یعنی لیل بکا مدرك کدرسنده انك کبی مدرکسن
دیمکدر (منتأی موضع بعده دیرلر باب افتعالدن انتأی عنه دینلوراندن بعید
اولدی دیمکدر عنك منتأی کلمه‌سنه متعلقدر بعضیلر واسع کلمه‌سنه متعلقدر

ديمش واسع انك خبريدر و بو قضيه ده جل جمل ذودر معناسی البته سندن
بعيد اولان سعه و بعد صاحبيدر شاعر ممدوحی غضب وسخط وهول حالنده
وصف ايتديكندن ليله تشبيه ايلدی بناء عليه كالصبح ديمدی وتشبيهك
ضمننده امور عديده واردر بری ممدوح البته لامحاله هاربه مدركدر و بری
ادراكی بالكز هارب واحده شامل دكلدر بلكه جميعسنه شاملدر كيجه نك شانيده
درك وشمول اولديغی كبی و بری سخط وغضبی ايچون دوام بو قدر جزئی شيئله
عفو ومحو ايدر سخط ليلده دخی دوام بو قدر نهار ايله محو ايدر بعضيلر ديمشكه
جواب شرط محذوفدر و بو جواب شرطك تقديری وان خلت ان المنتأی
عنك واسع فانك مدركی در و بو جوابك حذفنه ماقبلی دلالت ايدر بو تقديرجه
ايجاز اولور مساواة اولماز حاصل كلام بيت اصل مراددن ناقصدر سوزی
ممنوعدر زيرا اكثر نحاة تصريح ايلديلر كه بو مثللی شرط يعنی حال واقع اولان
شرط جزايه محتاج اولماز (معنای بيت) ای ممدوح تحقيق سن غضب
وهول حالنده كيجه كبی سين اويله كيجه كه بكا مدرك وواصلدر سنده
انك كبی بكا مدرك و واصل سين تحقيق سندن بعيد اولان موضع
سعه صاحبيدر واقصای ارضدرانده بنی بولامازلر ديوا كر ظن ايدوب فرار
ايتسم بنه سنك دستكدن كريزان وخلاص ممكن دكلدر بكا مدرك وواصل سين
زيرا سعه ملكك وطول يدك اولمغله جميع افاقده اوامريكه مطيع ومنقاد
عاملك وصاحب جيشك واردر هاربی كرفته ايدوب سكا كتورورلر ديمك استر

*) انا ابن جلا وطلاع الثنايا * متی اضع العمامة تعرفونی (*

بو بيت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطيعی (انابنجلا) مفاعلتن
(وطلاعث) مفاعيلن معصوب (ثنايا) فعولن مقطوفه (متااضعل) مفاعلتن
(عمامتع) مفاعلن (رفونی) فعولن مقطوفدر (اطولده ومطولده تحرير
اولنديغنه كوره (بو بيتك قائلی عرجی نام شاعردر و بو عبدالله بن عمرو بن
عثمان بن عفاندر (عرج فلس وزنی اوزره مهملتين وجيم ايله طريق مكه ده
بر منزلدر شاعر اوراده طوغديغندن تسميه اولنمشدر اما صحاحده بو بيتك
قائلی سحيم بن وثيل نام شاعردر ديمش (انا مبتدادر (ابن خبريدر ابن جلا
قاموسده تحرير اولنديغی اوزره ايكی معناسی واردر بری واضح الامر ديمكدر
ابن اجلی كبی و بری رجل معروف معناسنه بوراده اصل تركيب اعتباريله
موصوف تقدير اولنوب ابن رجل جلا ديمك اولور يعنی جلا بر موصوف

محذوفك

محذوفك صفتی واقعه اولمش جمله اولور پس ابن لفظنك تنوينی موصوف
محذوفه اضافتندن اوتوری حذف اولندی والا بلندی بو تركيب واضح الامر
معناسنه در (وجلا فی الاصل امر ای منكشف اولدی معناسنه در اما شارحك
تجويزی اوزره او توری كشف ايتدی معناسنه دكلدر بعضيلر لازم ومتعدی
استعمال اولنور ديمش (صحاحده ديركه جلا بر رجلك علم واسميدر فعل
ماضی ايله تسميه اولنمشدر و بوراده جلا علم اولوب جمله دن يعنی فعل مع
الضميردن منقول اولمسی اعتباريله تنوين حذف اولنمشدر (وعيسی بن عمردن
حكايه اولنديكه تجن بر رجل قتل وضرب ايله و بونلر كبيلر ايله تسميه اولنسه
غير منصرف اولور و بو بيت ايله استدلال ايلدی معولده ديركه بعضيلر
صحيح اولان ابن جلا قمردر ديمش و بعضيلر ابن جلا اول نهاردر ديمش
صاحب نهايه ابن جلا سيده ديرلر ديوب و بونی وطلاع الثنايانك اوزرينه
عطفی تأييد ايدر ديمش زيرا طلاع الثنايا معالی امورده عالی اولانه ديرلر
ثنايا ثنيه نك جمعيدر ثنيه عقبه ده بر طريقدر وعربك فلان طلاع الثنايا قولی
بوندن مراد لری معالیء اموری قاصد ديمكدر ياخود صعاب اموری ركاب
يعنی بيلمه سی وتجربه سی ورأی صوابی سببيله صعاب اموره غلبه ايدر ديمكدر
متی حرف جازمدر (اضع مضارع متكلم وحده اوزرينه اولوب متی ايله مجزومدر
و بونك اخرينك حركه سی الله تعالينك * لم يكن الذين كفروا * قول شريفنده
اولان نونك حركه سی كبيدر (عمامه كسر عين مهمله ايله ايكی معناسی
واردر بری عربك كيدكلدی تاجدر و بری قناعدر عرب انكله بوزلرينی اورترلر
بوراده مراد معنای ثانيدر تعرفونی نك اصلی تعرفوننی ايدی متی نك جوابی
اولديغندن نونی اسقاط اولندی و بونكله يعرفوه نك اصلی يعرفونه
اولديغی ظاهر اولدی (معنای بيت) بن بر صاحب انكشاف ومعالیء اموری
قاصد ياخود بيلمسی وتجربه سی ورأی صائبی سببيله صعاب اموره غلبه ايديجی
كيمسه نك اوغلويم كه نه زمان قناعمی سزه كشف ايلسم بكا لايق اولان
بيلكله بنی بيلورسكز نقل اولنور كه حجاج عراقه دخولنده خطبه اوقودی
وخطبه سنده بو بيتی قراءت ايلدی وروايت اولنور كه حجاج عراقه داخل
اولدقده اكثر متنكر كبی وجهنی عمامه سيله ستر ايلدی (فاضل كرمانی موشحك
شواهدی شرحنده بو بيته شويله معنی و يرمشكه نه زمان عمامه يی باشم اوزرينه
وضع ايلسم بنم سيادت وامارته اهل اولديغمی بيلورسز ونه زمان عمامه يی

مايلس ل

باشمدن براقسیم شجاعتمی بیلورسز

*) وان صخرا لتأتم الهداة به * كأنه علم فی رأسه نار (*

بو بیت بحر بسیطك ضرب ثانیء مقطوفندندر تقطیعی (وانّ صخ) مفاعلن مخبون (رنلتأ) فاعلن (تممل هدا) مستفعلن (تبهی) فعلن مخبونه (كاننهو) مفاعلن مخبون (علمن) فعلن مخبون (فیرأسهی) مستفعلن (نارو) فعلن مقطوفدر (قائلی خنسا صحابیه رضی الله عنهادر برادری صخرك مرثیه سنده دیمشدر صخرا اننك اسمیدر (صخر فتح صاد مهمله وسكون خاء معجمه ایله خنساء مشار الیهانك برادرینك اسمیدر (لتأتم اننك خبریدر اقتدا ایدر دیمكدر الهداة هادینك جمعیدر ولتأتمنك فاعلیدر وهداةدن مراد مكارم ومفاخر طریقنده ارشاد ایدیجیلر دیمكدر بهده اولان ضمیر صخره راجعدر كانه ده كاننك اسمی اولان ضمیرینه صخره عائددر (علم فتحه‌لر ایله جبل مرتفع معناسنه كاننك خبریدر (فی رأسه نك ضمیری علمه عائددر (نار مؤخر مبتدا فی رأسه مقدم خبردر جمله سی علمنك نعتیدر فی رأسه نار قولنی ایرادنك نكته سی صخرك هدایت ایله شهرتنده مبالغه یی زیاده دن اوتوریدر مع هذا كانه علم قولی صخری هدایت ایله معروف اولانه تشبیه ده وافی ایدی پس خنسا برادری صخری هدایت ایله اشتهارنده جبله تشبیه و بو تشبیه ده مبالغه ایدوب ناری ذالك الجبلك فوقنده قیلدی و بو نكته یه اصطلاح معانیده ایغال دیرلر ایغال اوغلدن مأخوذدر لغتده ابعاد معناسنه اصطلاحده بیتی بر نكته ایله ختمدر كه معنی اول نكته سز تام اولور ایدی بو راده نكته صخرك هدایت ایله شهرتنده مبالغه یی زیاده كبی كه تقریر اولندی (معنای بیت) وتحقیق سبل مكارم ومفاخرده مرشد رهدی اولنلر برادرم صخره اقتدا ایدرلر كویا اول صخر جبل مرتفعدر او یله جبل كه

تپه سنده نار واردر

*) كأن عیون الوحش حول خبائنا * وارحلنا الجزع الذی لم یثقب (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (كأن) فعول مقبوض (عیونلوح) مفاعیلن (شحول) فعول مقبوض (خبائنا) مفاعلن مقبوضه (وارح) فعول مقبوض (لنلجزعل) مفاعیلن (لذیلم) فعولن (یثقبی) مفاعلن مقبوضدر (قائلی امرئ القیسدر (عیون الوحش كاننك اسمیدر عیون عین كلمه سنك جمعیدر چشم معناسنه (الوحش كسر ایله عیونك مضاف الیهیدر وحش فتح واو وسكون حاء مهمله ایله فلس وزنی اوزره وحشینك جمعیدر

فارسیده رمنده معناسنه خباء كسر خاء معجمه ایله خیمه پشمین معناسنه وارحلنا خبائنا اوزرینه عطف اولنور (ارحل فتح همزه وسكون راء مهمله وضم حاء مهمله ایله رحل ورحله كلمه‌لرینك جمعیدر مسكن ومنزل معناسنه الجزع رفعله كانك خبریدر (جزع فتح جیم وسكون زای ایله خرز یمانیدر كه یمنه منسوب بر بونجقدر كه كندنده بیاض وسواد اولمغله عیون وحشی اكا تشبیه اولنور لم یثقب قولی عیون ایله جزع میاننده اولان تشبیهی تحقیق وایغال ایچون كتوردی زیرا خرز مثقوب اولماسه عینه زیاده شبیه اولور اصمعی دیمشكه ظبی وبقره صحرایی دیری اولسه‌لر كوزلری سیاه اولور اما اولسه‌لر كوزلرینك بیاضی ظاهر اولور و بو عیونك كندنده سواد و بیاض اولان خرزه تشبیهی وحش اولدكدن صكره‌در و بو تشبیه برهیئتی برهیئته تشبیه قبیلندندر كذا فی شرح دیوان امرئ القیس (معنای بیت) كویا وحشیلرك كوزلری خیام ومسكنلریمزك اطرافنده دلنمامش خرز یمانی كبیدر یعنی اول رتبه ده چوق صید ایدوب اكل ایدرز كه بعد الاكل كوزلری انحاء خیامیزده خرز یمانی كبی قالور پس بو عنایه یه

كوره ایغال شعره مختص اولور

*) واست بمستبق اخالا تلمه * علی شعث ای الرجال المهذب (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (واست) فعول مقبوض (بمستبق) مفاعیلن (اخنلا) فعولن (تلممهو) مفاعلن مقبوضه (علاش) فعول مقبوض (عثن ایر) مفاعیلن (رجالل) فعولن (مهذبو) مفاعلن مقبوضدر قائلی نابغهء ذبیانیدر بو كلام نعمان بن منذره خطاب ایدر (واست خطاب لفظی اوزره‌در و بو خطاب غیر معینه متروكدر (مستبق باب استفعالدن مبنی للفاعلدر مأخذی بقادر اخا بونده حذف مضاف واردر تقدیری موده اخ دیمكدر رواخ دن مراد رجالدن سكا مرافقت وموافقت ایدن كیمسه‌در لا تلمه اخا كلمه سندن حالدر اخا عمومندن اوتوری یعنی سیاق نفیده وقوعندن اوتوری یاخود لست ده اولان ضمیر مخاطبدن حالدر یاخود مستبق كلمه سنك فاعل ومفعولینك ایكیسندن حالدر یاخود احدهمادن حالدر اوایكیسی یعنی اخا كلمه سندن حال اولمسی متفق علیه‌در تلم لمدن مأخوذ اصلاح وجمع معناسنه‌در لم الله شعثه دیرلر الله تعالی انك امورندن طاغلمشنی اصلاح وجمع ایلسون دیمكدر علی شعث لا تلمه یه متعلقدر یاخود لا تلمه نك ضمیر منصوبندن حالدر (شعث فتح شین معجمه وفتح عین مهمله ایله اصلنده انتشار وتفرق شعر معناسنه ایدی اما بوراده رجالك مذموم وغیر مرضیه اولان خصالی و پریشان ومتفرقه اولان افعالی مراددر

اى الرجال المهذب بو استفهام انكاريدر المهذب رفع ايله اى الرجالك
نعتيدر (مهذب منقح معناسنه پس بو اى الرجال المهذب قولى رجالدن
كاملى من جهة المفهوم نفيه دلالت ايدن (ولست بمستبق اخا لا تلمه على شعث
كلامنى تأكيد ايچون اتيان اولنمشدر بوكا اطناب ديرلر كه بر مفهومى تأكيد ايچون
كلور (معناى بيت) سن برادريكك يعنى سكا مرافقت وموافقت ايدنك
مودتنى استبقايه قادر دكلسين ذميمه وغير مرضيه اولان خصالنى اصلاح
و پريشان ومتفرقه اولان افعالنى جمع ايتديككك حالده پس بو نفى
اولنان مفهومى تأكيد ايدوب ديركه رجالده مرضى الخصال ومنقح الفعال
كيم واردر يعنى يوقدر حتى برادريكى موتنده ابقايه قادر اولاسين

*) فسقى ديارك غير مفسدها *صوب الربيع وديمة تهمى (*

بو بيت بحر كاملك ضرب خامس اخذ مضمرندندر تقطيعى (فسقاديا)
متفاعلن (ركغيرمف) متفاعلن (سدها) فعلن اخذ (صوبررببى) مستفعلن
(عوديمتن) متفاعلن (تهمى) فعلن اخذ مضمردر (قائلى طرفه در بونكله
قتادة بن سالمه يى مدح ايدر بو بيت تكميله مثالدر بوكا احتراس دخى ديرلر
اصطلاحده كلامده خلاف مقصودى ايهام ايدن شيئى اخر شيء ايله دفع ايتمكه
ديرلر و بو دافع ايكى قسمدر برى وسط كلامده اولور بوراده اولديغى كبى و برى
اخر كلامده اولور فسقى دعا ايله در و بو دعا ايله مقصود مدعوله نك سقى ايله
نضارت وطراوتنك زياده ايكيدر (ديارك فسقى نك مفعوليدر و بو فسقى ديارك
قولى اهلنه اولنده مصلح واخرنده مفسد يعنى محصولاته مضر اولان عموم
سقيى ايهام ايتديكندن غير مفسدها قولى ايله ايهامى دفع ايلدى بوكا تكميل
ديرلر اطولده ديركه ديار ايله ديارك اهلى مراد اولنورسه غير مفسدهانك معناسى
الا مفسدها اولوب استثنا اهلدن اولور بو تقديرجه اصل كلامدن اولوب تكميل
ايچون اولمازانتهى ومفسدك ضميرى دياره اضافتى سارق البلد اضافتى قبيلندن
فيئيه در بعضيلرى نزول مطر دائم وقتنده و وقتنك غيريده ديارك خراب
وفسادينه وزرعك افسادينه بادى وسبب اولور ديديكنى غير مفسدها قولى
دفع ايدر ديوب غيرينى صوبدن خالى قيلدى بعضيلر غير مفسدها سقى نك
مفعول ثانيسيدر ديمش بعضيلر سقى نك فاعلندن حال اولمق اوزره منصوبدر
ديمش بعضيلر سقى نك مفعول ثانيسنك نعتيدر تقديرى ماء غير مفسدلها
ديمكدر ديمش صوب الربيع رفع ايله سقى نك فاعليدر (صوب فتح صاد مهمله

وسكون واو ايله مطرك نزول و وقوعنه ديرلر (الربيع كسر ايله صوبنك
مضاف اليهى در ربيع شتا ايله صيف ميانده اولان فصله اطلاق اولنور
و بو فصلك مطرينه ده اطلاق اولنور اولكينه كوره صوب لفظنى ربيعه
اضافتده مطر قيدندن تجريده محتاج اولماز ايكنجى يه كوره تجريده
محتاج اولور (ديمة صوب الربيع اوزرينه عطف اولنور (ديمه كسر
دال مهمله وسكون ياء مثناة تحتيه وفتح ميم ايله بر كون بر كيجه دائمى باريده
اولان بارانه ديرلر بعضيلر قرق كون قرق كيجه باريده اولان بارانه
ديرلر ديمش (هواديده كندنده برق و رعد اولميان مطردر اقلى
نهارك ياليلك ثلثى در ديمش (تهمى ديمة كلمه سنك نعتيدر سيلان
وجريان ايدر ديمكدر (معناى بيت) اى محبوبه ربيعده نزول ايدن مطر وسيلان
ايدن مطر دائم سنك ديارينى صوارسين نضارت وطراوتنى زياده ايلسون
ديارينى مفسد اولمديغى حالده

*) ان الثمانين و بلغتها *قد احوجت سمعى الى ترجمان (*

بو بيت بحر سريعك ضرب اول مطوى موقوفندندر تقطيعى (اننثما)
مستفعلن (نينوبل) مستفعلن (لغتها) فاعلن مطويه مكسوفه (قداحوجت)
مستفعلن (سمعى الا) مستفعلن (ترجمان) فاعلات مطوى موقوفدر (قائلى
عوف بن محلم شيبانيدر عبد الله بن طاهرك حقنده ديمشدر ثمانين ايله مراد
سنيدر و بلغتها قولى مجهول زنه سى اوزره اثناء كلامده يعنى اننك اسمى
وخبرى ميانده مخاطبه كندى عمرى كبى طول عمر ايله دعا قصدى ايچون
اعتراضدر و بو مثللرده واوه اعتراضيه تسميه اولنور عاطفه وحاليه دكلدر
وواوك فائده سى مدعو به ده مدعوله نك داعى ايله اشتراكنى انبا واشعار در
و بو واوك مابعدى خبر ياخود ماقبلنه صفت اولمق احتمالنى قطع در اطولده
ديركه واو اعتراضيه يى بيليان جمله يى حاليه قيلده ده تكلف ايتدى و بو مثللى
اعتراض چوق كره حاله ملتبس اولور فرق دقيقدر (الى ترجمان احوجت
كلمه سنه متعلقدر ترجمان بر لسانى لسان اخر ايله تفسير ايدن كيمسه يه ديرلر و بونده
اوچ لغت واردر برى فتح تاء وضم جيم ايله ريهقان وزنى اوزره در و برى ضم تاء
وجيم ايله عنفوان وزنى اوزره در و برى فتح تا و فتح جيم ايله صحصحان وزعفران
وزنى اوزره در بونلرك جميعسنده راساكنه در و بونى شاعر صوت شديده يا صوت
شديد ايله مصوته صوت شديده وصوت شديد ايله مصوتده صوت خفى يى

تفسیر وکشف اولدیغندن استعاره ایلدی (معنای بیت) تحقیق ثمانینه بن
واصل اولدم الله تعالی اول ثمانینه سنی ده واصل قیلسون تحقیق اول ثمانین
بنم قوهٔ سامعه می ترجمانه محتاج قیلدی شاعرك مرادی سن ثمانین ده قوای
جسمانیه نك ضعفنی بیان وکبرسندن شکایتدر

*) واعلم فعلم المرء ینفعه * ان سوف یأتی کل ماقدرا (*

بو بیت بحر سریعك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (وعلمفعل) مستفعلن
(ملمرءین) مستفعلن (فعهو) فعلن مخبونه مکسوفه (ان سوف یأ) مستفعلن
(تی کللما) مستفعلن (قددرا) فاعلن مطوی مکسوفدر (قائلی نامعلومدر
فعلم المرء اعلم فعلی ایله ایکی مفعولی میانده فا ایله اعتراضدر و بو اعتراضك
مطلق علمك نفعی اوزرینه وعلی الخصوص امور دنیا وآخرتك مداری انك
اوزرینه اولان شو امره علمك نفعی اوزرینه مخاطبه تنبیه دن اوتوری فائك
فائده سی مابعدینك علتی وماقبلنك سببتینی اشعار ایچوندر خنی اولمیه اعتراض
تتیمه مباینذر زیرا تتیم فضله واقع اولور وفضله ایچون اعرابدن محل واردر
اما اعتراض بونك خلافنه در وتکمیله ده مباینذر زیرا تکمیل خلاف مقصودی
ایهامی دفع ایچون وایغاله ده مباین در زیرا ایغال اولمازالا آخر کلامده اولور لکن
اعتراض تذییلك بعض صورینه شامل اولور بعض صوری اعرابدن محلی
اولان جمله ایله اولور و بو جمله ده من جهة المعنی بر برینه متصله اولان ایکی
جمله میانینه اولوران مثقله دن مخففه در زیرا ان ناصبه سوف ایله جمع اولمازوان
مخففه نك اسمی عند العامه حذفی ملتزم اولان ضمیر شاندر (ان سوف یأتی کل
ماقدرا جمله سی مفعولین مقامنه قائمه اعلم کلمه سنك مفعولینیدر کل رفع ایله
یأتی نك فاعلیدر وما موصوله مضافدر (قدرا فعل ماضی مجهول اولوب ما
موصوله نك صله سیدر ومأخذی تقدیردر والفی اطلاق ایچوندر (معنای بیت)
معلوم اولسونکه کشینك علمی کندویه نفع و یرر تحقیق شان هر مقدورکه
یعنی خیر وشردن قضا وقدرده وازل آزالده اوزرینه تقدیر اولنوب واقع اولان
بلانزاع ولاجدال کلور نقدرده مقدورده تأخیر واقع اولورسه و بو سوف الخ
قولنده تسلیه وامرك تسهیلی واردر یعنی نفوس اوزرینه نوازانه تسهیل واردر

ایکی مفعولدن مراد جمله در یعنی ان سوف یأتی کل ماقدرا جمله سیدرکه مفعولین مقامنده قائمدر *

*) یصد عن الدنیا اذا عن سودد * ولو برزت فی زی عذراء ناهد (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (یصدد) فعول مقبوض
(عنددنیا) مفاعیلن (اذاعن) فعولن (نسوددن) مفاعلن مقبوضه (ولوب)

فعول مقبوض (رزتفیزی) مفاعیلن (یعذرا) فعولن (ءناهدی) مفاعلن
مقبوضدر (قائلی ابو تمامدر ابو الحسین محمد بن هیثمی مدح ایلدیکی
قصیده سندندر یصد صیغهٔ مضارعدر اعراض ایدر دیمکدر عن الدنیا یصدیه
متعلقدر (عن تشدید نون ایله صیغهٔ ماضیدر ظاهر اولدی دیمکدر (سودد ضم
سین مهمله ایله سیادت معناسنه خفی اولمیه سیادت دنیادندر ودنیادن مراد
سیادتك غیریدر اوقدروارکه آخرتك سیادتی مراد اولنه اولکبسی اظهردر
ولو وصلیه در برزت صیغهٔ ماضویهٔ غائبه در خفادنصکره ظاهر اولدی دیمکدر
فاعل مستتری دنیایه راجعدر (فی زی عذراء برزت کلمه سنه متعلقدر (زی کسر
زای ایله هیئت معناسنه (عذراء فتح عین مهمله ومد ایله بکر معناسنه ناهد
عذراءنك نعتیدر ونهوددن مأخوذ ممه سی مرتفع اولیجی یعنی اغر شقلنمش
دیمکدر (معنای بیت) دنیادن ولذاتندن اعراض ایدرقچن سیادت ومجد
ظاهر اولسه واودنیا ممه سی اغر شقلنمش حسناقزاوغلان هیئتنده ظاهر
اولسه حاصلی طباعك رغبت ونفوسك میل ایلدیکی لباسده دنیا ظاهره یله
اولسه ینه التفات ایلمز دیمکدر

*) وانی لصبار علی ماینوبنی * وحسبك ان الله اثنی علی الصبر (*
*) ولست بنظار الی جانب الغنی * اذا کانت العلیاء فی جانب الفقر (*

بو ایکی بیت بحر طویلك ضرب اول سالمندندر تقطیعی (واننی) فعولن
(اصببارن) مفاعیلن (علاما) فعولن (ینوبنی) مفاعلن مقبوضه (وحسب)
فعول مقبوض (کاننللا) مفاعیلن (هاثنی) فعولن (علصصبری) مفاعیلن
سالم (ولست) فعول مقبوض (بنظظارن) مفاعیلن (الاجا) فعولن (نبلغنا)
مفاعلن مقبوضه (اذاکا) فعولن (نتلعلیا) مفاعیلن (ءفی جا) فعولن (نبلفقری
مفاعیلن سالمدر (بونلرك قائلی معذل بن غیلاندر بعضیلر طی دن بر اعرابیدر
دیمش وانی ده واو ابتدائیه اولمق احتمال اقربدر یاء متکلم ان نك اسمیدر
لصبار خبریدر (صبار فتح صاد مهمله وتشدید باء موحده ایله صیغهٔ مبالغه در
زیاده صبر ایدیجی دیمکدر علی ماینوبنی صبار کلمه سنه متعلقدر ما اسم
موصولدر حادثه ونازله دن عبارتدر و بوندن عبارت اولدیغنه قرینه نازله
معناسنه اولان نائبه دن مأخوذ ینوبنی قولیدر و ینوبنی جمله سی مانك صله سیدر
ینوب صیغهٔ مضارعدر نازل اولور دیمکدر نونی وقایه یاسی متکلمدر
بعضیلر ینوبنی یی معنای لازمیسی اولان یضرنی ایله تفسیر ایلمش (وحسبك

كافيك معناسنه سكا كفايت ايدر ديمكدر وسكا كفايت ايدن (ان الله اتى
على الصبر (قولنك معناسيدر كه تحقيق الله تعالى صبر اوزرينه ثنا ايتمسيدر
الله لفظى اننك اسميدر خبرى اتى على الصبر يدر (اتى افعالدن صيغهٔ
ماضيدر صيغهٔ ماضى ايله ايرادينك نكتهسى تحقيق وقوعندن اوتوريدر على
الصبر اتى كلمهسنه متعلقدر (ولست ضم ايله فعل متكلمدر خطاب دكلدر
بيت اول دليلى ايله (نظار ناظر معناسنه در بناء عليه مبالغه نفيه توجه ايدر
بعض روايتده نظار يرينه ميال واقع اولمشدر ميل جسمده حاله اولان قوهٔ
جسمانيه يه ديرلر (الى جانب الغنى نظار كلمهسنه متعلقدر (غنى كسر غين معجمه ايله
وقصر ايله يسار معناسنه در * غسل الاناء وطهارة الفنا يورثان الغنا *
حديث شريفنده اولديغى كبى اما فتح غين معجمه ومد ايله غناء نفع معناسنه در
وكسر ايله وينه مد ايله غناء سماع معناسنه درو بورادهغنى ايله مراد غنانك
مسببيدر كه راحتدر بوده محن وشدائددن غنادر (علياء حمراء وزنى اوزره مد ايله
هر مكان مشرفه ديرلر اعلىنك مؤنثى دكلدر زيرا منكر اولديغى حالده كلور
صكره سيادت كبى مرتبهٔ شريفه وعاليهده استعمال اولندى (وفقر ايله مراد
محنت ومشقتدر (معناى بيت) تحقيق بكا نازل اولان ياخود ضرر وير ن حادثه
ونائبه وناز لهيه زياده صبر ايديجى يم حال بو كه سكا كفايت ايديجيدر الله تعالىنك
صبر اوزرينه ثنا ايتمسى و بن جانب غنى وراحته التفات ونظرى زياده ايدر
دكلم چونكه عليا يعنى رتبهٔ شريفه وعاليه جانب فقرده يعنى عدم راحت وعدم
لذائده اولدقده يعنى جانب راحت ولذائه انتفات ايتمم اكبر رياست
جانب مشاقده اولورسه مشاق وشدائده اقبال ايدرم ديمك استر شاعر نفسنى
معالى يه ميل ايله وصف ايدر ومرادى تعب ومشقت ايله اولان سيادت راحتدن
احبدر ديمكدر پس ابو تمامك مصراعيكه * يصد عن الدنيا اذا عن سودد *
در بو ولست الخ بيتنه نسبتله قلت حروفيله بيله اصل معناده بو بيته مساوات دن
اوتورى ايجازدر و بو بيت ابو تمامك مصراعنه نسبتله اطنابدر و بو بيتلره
قريبدر حماسينك

*) وننكر ان شئنا على الناس قولهم * ولا ينكرون القول حين نقول (* بيتى
و بو بيت بحر طويلك ضرب ثالثندندر تقطيعى (وننك) فعول مقبوضدر
(رانشئنا) مفاعيلن (علنا) فعولن (سقولهم) مفاعلن مقبوضه (ولاين)
فعولن (كرونلقو) مفاعيلن (لحين) فعول مقبوض (نقولو) فعولن محذوفدر

بعضلر قائلى شمول نام شاعردر ديمش (وننكر افعالدن متكلم مع غيرهدر تغيير
ايدرز ديمكدر (وان شئنا الخ شرطنك جزاسيدر على الناس شئنايه متعلقدر
قولهم نصب ايله (ننكرنك مفعوليدر ولا ينكرونده واو حاليهدرو ينكرون فاعل
مستترى ناسه راجعدر (القول نصب ايله ينكرون نك مفعوليدر حين نقول
ينكرون نك ظرفيدر نقول متكلم مع غيرهدر (معناى بيت) شاعر كنديلرينك
رياستنى وحكملرينك نفاذنى وصف ايدوب دير كه بز اگر ديلسك ناسك قوللرينى
انكار وتبديل وتغيير ايدهرز حال بو كه ناس بز ديديكمز حينده قوللرى انكار
وتغيير ايدرد كللردر حاصلى بز غيريمزك قولندن مراد ايتديكمز شيئى تغيير ايدرز
و بر كيمسه بزم ديديكمز شيئك تغييرى اوزرينه اجترا وجسارت ايدهمز اطولك
تقريرى بودر اما مطولده بر كيمسه بزم اوزر يمزه اعتراضه تجاسر ايدر دكلدر
بزه انقياد واقتدا ايدرلر دن اوتورى ديدى تم شرح ابيات المعانى بعون الله وحسن
توفيقه واياه اسئل فى اتمام شرح ابيات البيان والبديع مع تحقيق مزاياها
هداية طريقه

) وكان محمر الشقيق اذا تصوب او تصعد (
) اعلام ياقوت نشرن على رماح من زبرجد (

بو ايكى بيت مدور بحر كاملك ضرب مجزوم مرفلندندر لكن بيت ثانى ضرب
مجزوم مضمر مرفلندندر تقطيعى (وكان مح) متفاعلن (مررششق) مستفعلن
مضمر (قاذاتصو) متفاعلن (و باوتصعد) متفاعلاتن مجزوم مرفل (اعلام يا)
مستفعلن مضمر (قوتنشر) مستفعلن مضمر (نعلا رما) متفاعلن (حمنزبرجد
مستفعلاتن مضمر مرفلدر (قائلى ابو الصنو بريدر (محمر الشقيق نصب ايله
كاننك اسميدر شقيق حمرتده مبالغهدن اوتورى (محمر ايله وصفلدى زيرا
افعال مبالغه ايچوندر وهر بار شقيق محمر ايله وصفلنور دكلدر مطول وهواديده
ديديلر كه محمرك شقيقه اضافتى صفتك موصوفه اضافتى قبيلندندر (جرد
قطيفهده اولديغى كبى و بونده عامل كاننك معناسيدر شقيق وسطنده سوادى
اولان ورد احمره ديرلر فلاة وصحراده رويده اولور بو كلهدن مرادى شقيق
النعماندر نعمان ضم نون ايله ايكى معنايه در برى قان دم معناسنه و برى نعمان بن
منذردر اولكى معنايه كوره شقيقك نعمانه اضافتى احمرارينه نسبتله در ايكنجى
معنايه كوره شقيقك نعمانه اضافتى نعمان بن منذر بر ارضه رسيده وواصل اولديكه
اندهقى چوق شقايق اولمغله تعجب ايدوب شو شقايقك احمرارى نه كوزل ديدى

واول ارضده اولارعيدن ونباتى قطعدن منع ايدن اول ايدى و بويله اولان
ارضه محمى ديرلر فتح عين ايله اولان نعمانه مضاف دكلدر وفتح عين ايله اولان
طريق طائفده بر واديدر اكا * نعمان الاراك * ديرلر كويا شاعر شقايق مفرده
ردى ضرورت شعردن اوتوريدر زيرا شقايق معناسنه شقيق بولنمامشدر
بلكه شقايق واحد وجمع ايچوندر اكر سؤال ايدرسنكه بو وزن احادده نظيرى
اولمياندر اكر شقايق واحد ايچون اوليدى احادده نظيرى اولور ايدى جوابنده
ديرزكه قاموسده ذكر ايلدى شقايق ايله تسميه سنك وجهى بونى شقيقة البرقه
تشبيهدن اوتوريدر شقيقة البرق افقده برقدن منتشر اولانه ديرلر پس شقايق
فى الاصل جمع اولوب شمدى بو ورد احمر هر ورقى شقيقه كبى اولان اوراقى
مشتمل اولديغندن شقايق ايله تسميه اولنمشدر (تصوب نك فاعلى شقيقه
راجعدر تصوب تفعلدن صيغهٔ ماضيدر سفله ميل ايلدى ديمكدر صاب المطر
ديرلر اعلادن نزول ايتسه وتصعد تصوب اوزرينه معطوفدر تصعد تفعلدن
صيغهٔ ماضيدر اسفلدن علوه مائل اولدى ديمكدر مشبهى تصويب
وتصعيد ايله قيدلدى زيرا اوراق شقايق سفل وعلوه ميلسز علم هيئتى اوزرينه
دكلدر اعلام ياقوت رفع ايله كاننك خبريدر واعلامك ياقوته اضافتى منيدر
اعلام علمك جميدر محلك فوقنده شدا و انيان شيئه ديرلر ياقوت فارسئى معربدر
ثمن عالى ايله بيع اولنور برجوهرك اسميدرقتى چوق خاصه سى واردر از جمله
« من تقلد ياقوتا عوفى عن الطاعون * حديث شريف اعجازرديفى مصداقنجه
طاعون وو بادن حرزجاندر ونشرن على رماح اعلام ياقوتك نعتيدر و
مرستريديدكه نشرنك فاعلى اعلامه راجعدر وجمله سى اعلام ياقوتدن
حالدر (رماح كسرراء مهمله ايله رمح كلمه سنك جميدر نيزه وميزراغك
اسميدر من زبرجد رماحى بياندر ياخود صفتدر رماحك بوياسى يشل
اولديغندن اخضرك اولان زبرجد ايله بيان ايلدى زبرجد يشل رنك
برجوهردر قيمتده ياقوتدن دوندر پس رماح زبرجديه وزرينه منشوره اولان
اعلام ياقوتيه حسك ادراك ايتمديكى شيدندر زيرا حس مادده موجود
اولانى وعند المدرك حاضر اولانى هيئات محسوسه ومخصوصده اوزره درك ايدر
لكن ماده سى كه اندن تركيب اولنور اعلام و ياقوت ورماح وزبرجد كبى
بونلردن هر برى بصر ايله محسوسه در حاصلى زبرجددن رماح اوزرينه
منشوره اولان اعلام ياقوتيه مشبه به خياليدر زيرا بومركب خارجده معدوم قدر

واجراسى خارجده موجوده و بصر ايله مدركه دكلدر بشاعرك متخيله سى صور
علم و ياقوت وزبرجد محسوسه دن هيئت غير محسوسه تركيب ايلدى اطولده
ديركه شعرى مشبه به خيالى اولمقدن اخراج ايدوب اعلام ياقوتى حمرتده
ياقوت كبى اعلام معناسنه قيلوب تشبيه بليغ قيلق ممكندر وزبرجد ايله خشب
مخضر مراد اولنوب زبرجد كبى ديمك اولوب استعاره قيلق ممكندر (معناى بيت
زبرجددن رماح اوزينه نشر اولنان اعلام ياقوتيه كويا اسفل واعلايه ميل
ايدن شقايق نعمانيه درخفى بيورلميه زبرجددن رماح اوزرينه منشور اولان اعلام
ياقوتيه مشبه در كان محمر الشقيق مشبه به خياليدر وخياليدن مراد معدوم
اولان شيدركه انى حواس ظاهره ايله درك اولنان اموردن متخيله ومتفكره
تركيب ايدر يوخسه خيالى دن مراد خيالده مرتسمه اولان صورت دكلدر پس
اعلام ياقوتيه حس مشترك دن خياله كيدن شيدن دكلدر بو اعلام ياقوتيه يا
حواس ظاهره ايله اصلا احساس واقع اولماز

*) ايقتلنى والمشرفى مضاجعى * ومسنونة زرق كانياب اغوال (*

بو بيت بحر طويلك ضرب اول سالمندندر تقطيعى (ايقت) فعول مقبوض
(لنى ولمش) مفاعيلن (رفيى) فعول مقبوض (مضاجعى) مفاعلن مقبوضه
(ومسنو) فعولن (نتن زرقن) مفاعيلن (كانيا) فعولن (باغوالى) مفاعيلن
سالمدر (قائلى امرئ القيسدر (ايقتلنى ده اولان همزه استفهام انكاريدر
بونكله حبيب سلماده شاعرى من جهة العداوه قورقوتن رجل مراد اولنور
پس يقتلنى نك ضميرى شاعرك عدونه راجع اولور (والمشرفى ده اولان واو
حاليه در (مشرفى فتح راء مهمله ايله مطولده ديركه مشارف يمنه منسوب سيفه
ديرلر وصاحب قاموس مشارفى شامدن قيلدى ومشارفى مشرفه رد ايلدى
زيرا جمع نسبت اولنمازمادامكه مفرده رد اولنميه (مضاجعى مطولده معناى
لازميسى اوله رق ملازمى ايله تفسير ايليوب ملازمتدن كنايه قيلدى بو تفسيره
كوره اسم فاعل اولوب مضموم الميم اولور ومضاجعى مبتداء مؤخردر والمشرف
خبر مقدمدر حتى مطولده بو ترتيب اوزره تفسير ايلدى اطولده ديركه خبر مبتدا
كبى معرفه اولسه تقديمنده بأس يوقدر زيرا تحقيق اولان التباس اولميان يرده
جائزدر و بو راده التباس يوقدر بعضلر توهم ايدوب مطول صاحبى كلامى قلب
ايدوب تفسير ايلدى ديوب قلبك نكته سنك بيانته مبتلى اولوب نفع وفائده بى
افاده ايدر برشى اتيان ايتمدى واحتمالدر كه مضاجعى فتح ميم ايله اولوب

مضجع كلمه سنك جمعى اوله و بو مضجعك معناى حقيقيسى مكان نومدر و بوكا كوره معنى اكر بر كيمسه بنم قتلمه قصد ايلسه ممكن دكلدر مكر حال اضطجاع وحال نومده اوله ديمك اولور (ومسنونة رفع ايله المشرفى اوزرينه عطف اولنور مطولده سهام محدودة النصال ايله تفسير ايلدى يعنى دمرنلرى كسكينلمش اوقلردير و تفسير ايلدى (سن السيف ديلور كسكين ايلسه و پاسنى قالديروب مجلى و مصيقل قيلسه (زرق ضم زاى وسكون راء مهمله ايله حمر واحمر كبى (ازرق كلمه سنك جمعيدر كوك رنكه ديرلر و زرق مسنونة كلمه سنك صفتيدر و بو نصال محدوده يى زرقت ايله وصفى نصالك صفاسنه دلالت ايتسون ايچوندر خفى بيورلميه مقامه انسب اولان مسنونه كلمه سنى اسنة الرماح ايله يعنى ميزراقلرك دمرنلريله تفسير ايلمكدر زيرا اسنه انياب اغواله زياده شبيه در زيرا اسنه نصالدن اعظمدر وانياب اغوالك ماده سى حس ايله درك اولنمديغنده نظر واردر زيرا ماده سى عظمدر و بو ماده سى حس ايله درك اولنماز كلامى انياب جنس عظمدن اولمديغنه مبنى اوله زيرا بو انياب عظمك ايشلنديكى ايشلر بلكه ماده سى نه كونه شيدر بيلنمديكنه مبنى اوله كرچه قواطعدن برشيئه مشابه لكن مخصوصه ناب متعارف صورتى اوزره مخترع دكل بلكه صورت مهيبه اوزره مخترع وفى الجمله صورت نابه مناسبدر كانياب مسنونة كلمه سنه متعلقدر (انياب فتح همزه ايله ناب كلمه سنك جمعيدر رباعيه نك ارنده اولان ديشه ديرلر بوده ايكى جانبده درت عدد ديشدر (اغوال فتح همزه ايله غولك جمعيدر غول جنك ساحره سنه ديرلر بونك تحقيقى مرور ايتدى ومنيه معناسنده كلور وبر شيطاندر كه ناسى اكل ايدر و بردابه دركه انى عرب كورر و بلور وانى تأبط شرا قتل ايلدى (معناى بيت) بنى حب سلماده قورقودن كيمسه بنى قتل ايدرمى يعنى بنى قتله قادر اولورمى اولماز حال بو كه شارف اليمنه منسوب اولان سيف وانياب اغوال كبى پاسسز و مجلى دمرنلى وكسكين دمرنلى اوق ياخود مزراق بكا مضاجع و ملازمدر يعنى بونلر بنم عندمده موجود ايكن اول كيمسه بنى نيجه قتله قادر اولور اوله ماز خفى بيورلميه المشرفى ومسنونة زرق قولى مشبه كانياب اغوال مشبه به وهمى در وهمى ايله مراد متخيله نك اختراع ايلديكى شيدر غول ديدكلرى سبع كبى برشيدر ناسى هلاك ايدر ديندكده متخيله بونى استماع ايدر غولى صورت سبعده تصور ايدوب اكا سبع كبى ناب اختراع ايدر معلوم

اوله كه وهمى ايله مراد وهم ايله مدركه اولان معانئ جزئيه دكلدر زيرا انياب اغوال ورؤس شياطين معانئ جزئيه دن دكلدر بلكه صوردر زيرا انياب اغوال ورؤس شياطين حواس ظاهره ايله درك اولنماسى ممكن اولاندن دكلدر بلكه بو انسه لر درك اولنمازلر الا حواس باطنه ايله درك اولنورلر و بنه خارجده تحقيق اولاندن دخى دكلدر زيدك صداقتى و عمرك عداوتى كبى

*) وكان النجوم بين دجاها * سنن لاح بينهن ابتداع (*

بو بيت بحر خفيفك ضرب اولندندر تقطيعى (وكاننن) فعلاتن مخبون (نجومى) مفاعلن مخبون (بندجاها) فعلاتن مخبونه (سننن لا) فعلاتن مخبون (حبينهن) مفاعلن (نبتداعو) فاعلاتن سالمدر (قائلى قاضئ تنوخيدر نجوم النجم كبى كوكب معناسنه اولان نجم كلمه سنك جمعيدر (دجاها دجى دالك ضميله على وزننده دجيه كلمه سنك جمعيدر بو معنى جهتندن ظلمت معناسنه در (بين النجوم نك صفتيدر تقديرى كان النجوم الواقعة بين دجاها ديمكدر واكر متعلق نكره تقديرا ولنسه النجومدن حال اولمقده جائز اولوب تقديرى كان النجوم حال كونها واقعة بين دجاها ديمك اولور و بونده عامل معناى كان در ودجاهانك ضميرى ياليله يه ياخود نجومه عائددر بعض روايتده دجاه واقع اولمشدر ضميرى ليله راجعدر واضافتى ادنى ملابسه ايچوندر (سنن رفع ايله كاننك خبريدر سنن ضم سين وفتح نون ايله سنت كلمه سنك جمعيدر لغتده سيرت وطريقت معناسنه در والله تعالينك حكمى وامرى ونهى و رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلمك احيانا ترك ايله سلوك ايلدكلرى شيدر (بينهن نك ضميرى سننه راجعدر (ابتداع لاح نك فاعليدر وجمله سى سننك صفتيدر ابتداع كسر همزه وسكون با ايله انشاء معناسنه و بدعت دينسده بعد كماله واقع اولان حدثدر وابتداع ايله مراد وجه تشبيهك مابينده احداث بدعتدر (اطوالده ديركه خفى اولميه بيتك طرفينى بر برينه ملايم دكلدر زيرا شاعر نجومى دجا بينده قيلدى سننك بينده ابتداعى قيلدى ملايم اولان ايسه نجومك بينده دجايى قيلوب سننى ابتداع بينده قيلمق ايدى وملايمتى تحصيل اولنكنده قلبى اعتبار ايله ممكندر تقديرى كان دجاها بين النجوم ديمك اولور ايكنجيده قلبى اعتبار ممكن دكلدر اما مطولده ثانى يى باب قلبدن قيلوب سنن لاحت بين الابتداع ديو تقدير ايلدى لكن ثانيده قلبك عدم امكانى بودركه سنن غايت چوقدر كويا بدعت اراسنده لمعان ايدر پس بو معنى

بيتك مزاياسندن معدوددر و بو قلبك اعتبار وعدم اعتباری خطيب دمشق
رحمه الله تعالينك تقريرندن استفاده اولنور خطيب دمشق تقرير ايدر كه
بو تشبيه در وجه شبه شیء مظلم سوادك جوانبنده اشياء مشرقهٔ بيضك
حصولندن حاصله اولان هيئتدر و بو هيئت مشبه به ده موجود دكلدر مكر
تخييل طريقی اوزره موجود اوله و بو هيئتك مشبه به ده علی طريق التخييل
بولنمسنك بيانی بودر كه بدعت وهر شيكه جهلدر صاحبی ظلمتده يوريوب
بو طريقه واصل اولميان و بر مكروهه نائل اولمدن امين اولميان كيمسه كبی
قيلدی ايسه بدعت وجهالتدن نظائری ظلمته تشبيه اولندی وينه بطريق
انعكس لازم كلور سنت وهر شيكه علمدر نوره تشبيه اولنه و بو بدعت
وجهل ظلمت كبی اولمسی وسنت وعلم نور كبی اولمسی برمرتبه ده شايع اولديكه
حتی سنت وهر شيكه علم اوله كندنده بياض واشراق اولان شيدندر ديو تخييل
اولندی (اتيتكم بالحنيفية البيضاء) كبی واولكبسی يعنی بدعت وهر شيكه
جهل اوله كندنده سواد وظلام اولان شيدندر ديو تخييل اولندی (شاهدت
سواد الكفر من جبين فلان) ديديكلری كبی ايكنجی بی كندنده بياض واشراق
اولان شيدندر اولكبسی كندنده سواد اولان شيدن تخييل سببيله دخی وظلمت
بيننده اولان نجومی ابتداع بيننده اولان سنته تشبيهی سواد شباب ارانسده
بياض شيبه ياخود زياده خضرتلی نبات ارانسده لا مع اولان انوار وازهاره
نجومی تشبيه مثلليدر پس بوندن ظاهر اولديكه دجی ارانسده اولان نجوم
ابتداع ارانسده اولان سنن بولردن هر بری سواد صاحبی اولان شيئك ارانسده
بياض صاحبی اولان شیء اولمقده علی طريق التأويل مشتركدر و بو تأويل متلون
اولميانی متلون تخييل ايتكدر (معنای بيت) كويا نجوم كيجه ارانسده ياخود
كندونك ياخود دجای ليالی نجومك ارانسده سنن كبيدر اول سننك ارانسده
ابتداع يعنی احداث بدعت ظاهر اولدی ياخود ظلمت اميز اولان بدعت كبيدر كه
ارانسده نجوم كبی سنن ظاهره اولدی خفی اولميه كه معناده قلبلر اعتبار اولنمشدر

*) وقد لاح فی الصبح الثريا كما تری * كعنقود ملاحية حين نورا (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعی (وقدلا) فعول (حفی صبحث
مفاعيلن (ثريا) فعولن (كماترا) مفاعلن مقبوضه (كعنقو) فعولن
(دملاحی) مفاعيلن (يتن حی) فعولن (ننوورا) مفاعلن مقبوضدر (قائلی
احيحة بن الجلاح اخود قيس بن الاشلت نام شاعردر (لاح ظاهر اولدی ديمكدر

بدا

بدا معناسنه (فی الصبح لاح يه متعلقدر صبح ضوء صباح دركه سواد ليلده حمرت
شمسدر (الثريا تقديرا مرفوع لاحك فاعليدر ثريا مؤنث ثروان اولان
ثروی نك تصغيريدر سكری وسكران كبی ثروی مرأة متموله يه ديرلر مصغر يله
نجم تسميه اولندی محلنك ضيقيله بيله كثرت كواكبندن اوتوری كماتری مرأی ده
كرديككك كبی ديمكدر ملا خسرو و مطول حاشيه سنده ديركه كما تری ده
اولان كاف تشبيه ايچون دكلدر بلكه كيف زيدجوابنده دينلان كما تری نك
كافی كبيدر و مراد زيدی كوردكك حالت اوزرينه در ديمكدر كعنقود
ملاحيه لاح يه متعلقدر (عنقود ضم عين مهمله وسكون نون وضم قاف ايله
صالقم ديرلر كرك خرمانك اولسون كرك اوزومك اولسون و بو عنقودی
اختيارينك نكته سی صفات مذكوره كندنده زياده ظهورندن اوتوريدر
(ملاحيه ضم ميم و تخفيف لام وكسر حاء مهمله ايله قاموسده تسطير
اولنديغنه كوره كچی ممه سی كبی اوزنجه بياض اوزومه ديرلر مطولده دانه لری
اوزنجه بياض اوزومدر ديديكی قاموسك سوزينی تأييدايدر وكاهيجه لامی
مشدده اولور بو بيتده اولديغی كبی ملاحيه بر عنبه نك ياخود بر شجره نك
صفتيدر وعنقودك ملاحيه يه اضافتی بيانيه در (حين نورا) انك ضميری
عنقوده راجعدر الفی اطلاق ايچوندر نورينی اخراج ايتدی ديمكدر (نور فتح
نون وسكون واو ايله زهر ايضدر يعنی بياض چچكدر ياخود مطلق
چچكدر وزهر صاريده شايع اولدی (معنای بيت) تحقيق نوری تفتح ايتديكی
حينده اولان اوزونجه بياض اوزوم كبی ضوء صباحده ثريا ديدكلری كواكب
ظاهر اولدی تتكيم كوردك معلوم اولا كه بو بيتده اولان وجه شبه مركب حسی
كيفكه طرفانی مفردان حسياندر و بو راده وجه شبه مقدار مخصوصی متضمنه
اولان كيفيت مخصوصه اوزره اولديغی حالده مرأی ده صغار المقادير اولان
صور بيض مستديره نك تقاربندن حاصله اولان هيئتدر و كيفيت ايله مراد اجتماع
تلاصق ايله مجتمعه وشديدة الافتراق اولان كيفيت دكلدر بلكه تلك الانجمك
ميانده رأی العين ده بولنديغی نسبت قريبه اوزرينه اولان تقارب وتباعددن
مجتمعه اولان كيفيتدر و بو كيفيتك تفسيرنده برم ذكر ايلديكمزی شيخ عبد
القاهر مقدار مخصوصه تفسير قيلوب قرب و بعدده مقدار مخصوص ديو تفسير
ايلدی وصاحب مفتاح كيفية مخصوصة الی مقدار مخصوص ديوب ايكسينك
ميانی جمع ايلدی كو يا مقدار مخصوص ايله مرادی ثريا وعنقودك مقدارينك

مجموعیدر یعنی انك ایچون طول وعرض مخصوصین واردر ومحتملدر که کیفیت ایله شکل مخصوص مراد اولنه زیرا شکل کیفیاتدندر ومقدار مخصوص ایله شیخ عبدالقاهرك مراد ایتدیکی تقارب مراد اولنه محصل کلام شاعر بو تشبیه ده متعدد اشیایه نظر ایدوب اندن حاصله اولان هیئتی قصد ایلدی وطرفان مفردان دیدیکمزك سببی مشبه نفس ثریادر مشبه به نوری تفتح ایتدیکی حینده اولان عنقوددر و بو عنقود ملاحیه ایله وحین نورا ایله مقیددر وتقیید افراده منافی دکلدر مادامکه بونلر عنقودك جزلری اولیه

*) کان مثار النقع فوق رؤسنا * واسیافنا لیل تهاوی کواکبه (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (کان) فعول (مثارنق) مفاعیلن (عفوق) فعول مقبوض (رؤسنا) مفاعلن مقبوضدر (واسیا) فعولن (فنالیلن) مفاعیلن (تهاوا) فعولن (کواکبه) مفاعلن مقبوضدر (قائلی بشاردر مثار النقع کانك اسمیدر (مثار ضم میم ایله اسم مفعولدر اثار الغبار دینلور غباری تحریك ایلدی ورفع ایتدی دیمکدر (نقع فتح نون وسکون قاف ایله غبار معناسنه دربوکا کوره مثارك النقعیه اضافتی بیانیه اولور یاخود مجمرك شقیقه اضافتی قبیلندن اولوب تقدیری کان الغبار المرفوع دیمك اولور اکر کان تشبیه ایچون قیلنسه ارکان تشبیه دن اولان وجه شبه دن غیر محذوف اولماز واکر کان ظن ایچون قلنسه ینه ادات تشبیه حذف اولنوب اظن زیدا اسدا دیدیکك کبی اولور و بو ابلغدر کلمه کانك مشتمل اولدیغی جمیع تشبیه ده سکا تمهید ایلدیکمك اصلیدر (فوق رؤسنا قولی مثار النقعك نعتیدر یاخود ظرف مستقر اولوب محلا منصوب حالدر عاملی کاندر یاخود ظرف لغو اولوب مصدره متعلقدر (واسیافنا واو مقارنت ایله منصوب مثار النقع اوزرینه معطوفدر و بو واو مقارنت کل رجل وضیعته ده اولدیغی کبی و بو شیخ عبدالقاهرك اسیافنا قولی تشبیه ده تفرق واقع اولمسون ایچون مصدرك صله سی حکمنده در قوایدر یعنی سیوفز مثاره متصل ومنضم وتتمه سندندر وملاحظه ده مستقل دکلدر و بو اتصال عاطفدن مستفاد اولان مقارنتدن نشأت ایدر وشیخ عبدالقاهرك اسیافنا قولی مفعول معه اولوب عاملی مثار اولدیغنی ایراد ایلمدی زیرا نقع مثارك معمولی دکلدر زیرا اعتماد ایتمز که حتی کندو ایچون معمول اوله ومعتمد علیهی حذف تکلفدر واکر مثار مصدر اولسه نقع بغیر تکلف مثارك مفعولی اولور واسیافنا مفعول معه

اولور و بو تقریر کلام شیخه انسبدر خفی اولمیه اثاره مشبه دکلدر زیرا مثار دخی مشبه دکلدر وتشبیه مرکبده مشبهی ادات تشبیه ولی ایتمز وشارح محقق مطولده بو احتمالی وهم قیلدی (لیل رفع ایله کانك خبریدر تهاوی مطولده تاسنك بری حذف اولنان مضارع مؤنثدر بعضیسی بعضیسنك اثرنده ساقط اولور دیو تفسیر ایلمش بعضیلر تهاوی کلمه سنی ماضی قیلوب مؤنث قیلدی زیرا جمیع غیر سالمك ظاهرینه اسنادده سن مخیرسین پس بو بعضك کلامی اثناء شرحده مطلع اولاجغك شاعرك قصد ایلدیکی قتی چوق لطائفه خلل ویردی و بو اخلالك بیاننده اختلاف اولندی بعضیلری بعضیسی بعضیسنك اثرنده سقوطلی صیغهٔ حالدن استفاده اولنور زیرا زمان حالده حاصل اولانك شانی تدریج ایله حاصل اولمقدر و بعضیسی بعضیسنك اثرنده سقوطده اولان حرکاتك اختلافیله دردیمش خفی اولمیه که حصول تدریجی زمان اوزرینه کرك حال کرك غیری اولسون انطباقی اقتضا ایدر وحرکاتك اختلافی جمیعسنك سقوطیله مجامعت ایدر و بعضیلر ماضی یی معرض حالده قیلمقدن مستفاد اولان صورت عجیبه یی استحضاردن صیغهٔ مضارعك افاده ایتدیکی شی فوت اولوردیمش بعضیلر مقامه مناسب صیغهٔ مضارعك افاده ایتدیکی استمرار تجددی فوت اولوردیمش خفی بیورلمیه اکرچه تهاوی صیغهٔ ماضی اولسه بونکله لیلی وصفی لیلك کواکبدن خلوینی افاده ایدوب مثار نقعی وسیوفی کواکبدن خالی اولان لیله تشبیه لازم کلور ایدی اما صیغهٔ مضارع بونك خلافنه در زیرا بونکله لیلی وصفی لیل کواکب ایله اولوب وجود لیله تدریج ایله منطبق اولدیغی حالده ساقط اولورلغنی افاده ایدر کواکبه کواکب له ایله تفسیر ایلمشلر زیرا سیوفك سقوط وارتفاعی انلردن بر طائفه یه اولور بر ینه درعقب بر ینه دخی اولور دکلدر و بونکل جمع جمع معناسنه اولان جمع استغراقك مفهومی ومضارع استمرارینك اسنادیدر معلوم بیوریله که بیتده اولان وجه شبه شیء مظلمك جوانبنده متفرقه ومتناسبة المقدار ومشرقه ومستطیله اولان اجرامك سقوطندن حاصله اولان هیئتدر پس وجه شبه مرکبدر نتکیم مشاهده اولندی وطرفان دخی مرکبلردر زیرا ابلی نقعه وکواکبی سیوفه تشبیه قصد اولنمدی بلکه کواکبی اغماددن چقارلمش سیوفك هیئتنه یعنی عالی وسافل اولمسنه وکلورو کیدرلکنه واضطراب شدید ایله مضطرب اولمسنه وسرعت ایله حرکات ایتمسنه تشبیه اولندی و بو حرکاتك

جهات مختلفه سی واحوالی واردر كه اعوجاج واستقامت وارتفاع وانخفاضه منقسم اولور وسبوف بو امورك اختلافيله تلاقی وتداخل وتلاحق ايدر وبعضیسی بعضيسنی منع ايدر ومشبه به جانبنده ده بويله در زيرا كواكب تهاوی وتساقطنده اولان اشكالنك تدافع وتداخل واستطاله سی واردر پس بو دقيقه كلمهٔ واحده ايله تنبيه ايلديكه تهاوی در اما كواكب اماكنندن زائل اولميه دائما صورت استداره اوزرينه اولور (معنای بيت) باشمزك اوزرنده غبار مرفوع يوقاريده كويا كيجه دركه كواكبنك بعضيسی بعضيسنك اثرنده ساقط اولور معلوم بيوريله كه وجه شبه مركب حسی وطرفانی مختلفان بری مفرد اخری مركب اولسی شقيق زبرجددن رماح اوزرينه منشوره اعلام ياقوتيه يه تشبيهده مرورايتديكه اجرام خضر مستطيله مخروطيه نك رؤسی اوزرينه نشر اولنان اجرام حمر مبسوطه دن حاصله اولان هيئتدر پس شقيق مشبه مفرددر ومشبه به مركبدر وبو ظاهردر وبونك عكسی يعنی مشبه مركب ومشبه به مفرد اولمسی ارض مرتفعك شكوفه سی كندويه مشابه اولان نهار مشمسی ليل مقمره تشبيهده اولديغی كبی ان شاء الله تعالی اشاغيده مثالی كلسه كركدر

(* صب عليه قانص لما غفل * والشمس كالمرآة فی كف الاشل *)

بو بيت بحر رجزك ضرب اولندندر تقطيعی (صببعلی) مفتعلن مطوی (هقانصن) مفاعلن مخبون (لما غفل) مستفعلن (وششمس كل) مستفعلن (مرآتی) مستفعلن (كففلاشل) مستفعلن سالمدر تنصيصده رجز مسطوردر ديمش قائلی شماخ ياخود ابن المعتز ياخود ابو النجم عجليدر (صب صيغهٔ ماضی معروفدر ارسال ايلدی ديمكدر (عليه ده اولان ضمير ثوره عائددر (قانص صبك فاعليدر مفعولی محذوفدر تقديری كلابادر (قانص صياد معناسنه غفل صيغهٔ معروفدر فاعل مستتری ثوره عائددر آخرينك تخفيفی ضرورت وزن ايچوندر (الاشل موصوف محذوفك صفتيدر تقديری (الرجل الاشل ديمكدر اشل صفت مشبهه ياخود اسم تفضيلدر وآخرينك تخفيفی ضرورت وزن ايچوندر شلل يدده يبسدر ياخود يدك ذهابيدر وبوراده مراد مرتعشدر زيرا عديم اليدك ياخود يابس اليدك كفنده مرآت اولمازو بونی سيد شريف شرح مفتاحده بويله تصريح ايلدی اجمالا (معنای بيت) ثورك غفلتی حيننده صياد ثوره كلابی ارسال ايلدی حال بوكه اول حينده شمس مغيبه قريب ايدی

زيرا غيبوبتی وطلوعی حيننده تيره ديكی مشاهددر خفی بيورلميه دقت وسحر جهتندن كندی ايله تشبيه زياده قيلنان اوزرينه حركات واقعه اولان هيئاتده كلور وتشبيهده اولان هيئت مقصوده ايكی وجه اوزرينه در بری هيئت مقصوده كندينك غيری اوصافه مقترن اولمقلغيدر وبری هيئت حركه تجرد ايدوب حتی غيريسی مراد اولنمامقدر اولكيسی ابن المعتزك قولنده اولان وجه شبه كبيدر كه اشراقه مقارن استداره وتموج واضطراب اشراقه مقارن حركهٔ سريعهٔ متصله دن حاصله اولان هيئتدر حتی شعاع ظن اولنور كه كويا منبسط اولمغه قصد ايدر حتی شعاع دائرهٔ شمسك جوانبندن فيض الوب صكره انبساط اوزرينه ظاهر بعده انقباضه رجوع ايدركويا شعاع جوانبدن وسطه رجوع ايدر زيرا بر كيمسه شمسه جرمنی تبين ايچون تحديد نظر ايلسه شمسی بو كف اشلده اولان هيئتی مؤديه بولور وكف اشلده اولان مرآت دخی بونك كبيدر وبونك بيانی بودر كه كف اشلك حركتی دائمه ومتصله اولوب اول كفده سرعت ودوام حركت ايله نور مرآت تموج ايدر ايكنجيسی حركه كندينك غيری اوصاف جسمدن تجرد ايتمسيدر پس بوراده جسم ايچون اولان حركات كثيره نك جهات مختلفه يه اختلاطندن لازم ولابددر بعضيسی يمينه وبعضيسی شماله وبعضيسی علوه وبعضيسی سفله تحرك ايدوب تركيب تحقق ايليه والا وجه شبه مفرد اولور كه حركه در پس ايمدی رحی وسهمك حركه سنده وضع واحد اوزره جهت واحده يه اتحادندن اوتوری تركيب يوقدر عبد الله بن معتزك

(* وكان البرق مصحف قار * فانطباقا مرة وانفتاحا *)

قولنده اولان مصحفك حركه سی بونك خلافنه در بو بيت بحر رملك ضرب اولندندر تقطيعی (وكانل) فعلاتن مخبون (برقص) فاعلن محذوف (حفقارن) فعلاتن مخبونه (فنطباقن) فاعلاتن (مرتن) فاعلن محذوفدر (ونفتاحا) فاعلاتن سالمدر تنصيصده بحر مديددندر ديديكی كتب عروضده اولان اوزان مديددن برينه مطابق دكلدر (البرق كانك اسميدر مصحف قار كانك خبريدر (قار قرأدن اسم فاعلدر اصلی قارئ ايدی همزه متحرك ماقبلی مكسور اولغله يايه قلب اولنوب بعده ياحذف اولندی تكيم بادی الرأی ده بو علتدن اوتوری قلب اولندی ديو تفسيرده ذكر اولندی بو بيتدن مرادی برق وحركاتی وصفدر انطباقا وانفتاحا فعللری محذوف مصدرلردر تقديری فينطبق انطباقا مرة وتنفتح انفتاحا اخری ديمكدر (معنای بيت) كويا برق قارئك

مصحفيدر بركره منطبق اولمغلق ايله منطبق اولور و بركره منفتح اولمغلق ايله منفتح اولورا وقدروار كه برقده انفتاح وانطباق سر يعدر قارينك غيرى پس مصحفك حركه سنده تركيب واردر زيرا مصحف حال انطباقده علو جهتنه وحال انفتاحده سفل جهتنه تحرك ايدر

*) يقعي جلوس البدوي المصطلي * باربع مجدولة لم تجدل (*

بو بيت بحر رجزك ضرب اول سالمندندر تقطيعي (يقعي جلو) مستفعلن (سلبدوي) مفتعلن (يلمصطلي) مستفعلن سالمه (باربعن) مفاعلن مخبون مجدولتن) مستفعلن (لم تجدلي) مستفعلن سالمدر تنصيصده رجز مشطوردندر ديدي (قائلي ابو الطيب درصفت كلبده ديمشدر بوراده تركيب يعني وجه شبه هيئت سكونده واقع اولديغنه مثالدر (يقعي اقعادن مأخوذ صيغهٔ مضارعدر اوتورر ديمكدر بجلس معناسنه اقعا كلبك كوتى اوزرينه جلوسيله حيوانك وراسنه تساندايله جلوسى ميانده مشتركدر (جلوس البدوي نزع خافضبت اوزره منصوب كجلوس البدوي ديمكدر (مصطلي اصطلادن مأخوذ اسم فاعلدر اصطلا ناره استدفايه ديرلر جلوسنى بدوئ مصطلي يه تشبيهنده اقعا اوزرينه استدامتنده مبالغه دن اوتوريدر (بدوى مصطلي يه جلوسدن بونوع اوزرينه استدامتى كبى مطول حاشيه سنده قاسم ليثى ديركه اقعا ايكى دزلرين قالديروب ايكى اليه لرى اوزرينه اوتور مقدر ناره مصطلي اولان بدوينك اوتوروشى كبى كه بدويلر اكثريا عريان اولمغله ارض اوزرينه آتش ياقوب بطن وصدرينه حرارت آتش واصل اولسون ايچون ايكى ديزلرين ديكوب ايكى اليه سى اوزرينه اوتور (باربع موصوف محذوفك صفتيدر تقديرى بقوائم اربع ديمكدر (مجدوله محكمة الخلق معناسنه فلان مجدول الخلق دنيلور محكم الخلق معناسنه مجدولك اصلى مفتول معناسنه در لم تجدل طاقتدن قتل اولمدى ديمكدر بلكه عدم قتل ايله محكمه خلق اولندى ديمكدر محتمل دركه جدلى نفى ايله جمعى نفى مراد اولنه تتكيم كلبك صورت اقعاسنك غيريده اولديغى كبى (معناى بيت) اول كلب بدوئ مصطلي نك جلوسى كبى محكمة الخلق اولان قوايم اربع ايله اوتورر خنى يورلميه كلبك حالت اقعاسنده جميع عضونك موقعندن حاصله اولان هيئت مشبه دربدوئ مصطلي نك جلوسنده جميع عضونك موقعندن حاصله اولان هيئت مشبه به در

*) كما ابرقت قوما عطاشا غمامة * فلما رأوها اقشعت وتجلت (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعي (كما اب) فعولن (رقت قومن) مفاعيلن (عطاشن) فعولن (غمامتن) مفاعلن مقبوضه (فلما) فعولن (رأوهااق) مفاعيلن (شعتو) فعول مقبوض (تجلالتي) مفاعلن مقبوضدر (قائلي كثيردر (كما ده اولان مامصدريه در و بوراده مشبه ومشبه به محذوفدر بو محذوف اولان ابيات سابقه ذكر اولنان رجلدن حكايه در مطولده ديركه ابرق القوم دينلور انلره برق اصابت ايتدى ديمكدر ابرق الرجل اسيفه دينلور قليجنى لمعان ايتدردى بو ايكى وجه بوراده صحيح دكلدر اطولده ديركه ابرقت السماء دينلور سما برق صاحبى اولدى ديمكدر قاموسده وصحاحده ديديلر كه ابرقت امرأة دينلور حسنلى وزينتلى اولدى ديمكدر واساس البلاغه ده ديديكه ابرقت لى فلانة دينلور فلانه بكا حسنلى اولدى وتعرض ايتدى ديمكدر و بوراده كلام حذف جار وايصال فعل اوزرينه مبنى اولوب تقديرى ابرقت لقوم عطاش ديمكدر (عطاش كسر عين مهمله ايله عطشانك جمعيدر (غمامه فتح غين معجمه ايله بولوت سحابه معناسنه (فلما كلمه سنى بوراده معناى سببيتدن تجريد ايدوب مجرد ظرفيت ايچون قيلمليدر (رأوها ده اولان ضمير مستتر قومه راجعدر وضمير بارز غمامه يه عائددر (اقشعت فاعل مستترى غمامه يه عائددر اقشعت صيغهٔ ماضئ غائبه در متفرقه اولدى ديمكدر وتجلت اقشعت اوزرينه عطف اولنور تجلت صيغهٔ ماضئ غائبه در منكشف اولدى ديمكدر (معناى بيت) اولا مطمع آخرا موئس اولان امرك ظهورى غمامه نك قوم عطاش ومحتاجينه ابراق وتزين وتعرضى كبيدر كه غمامه انلرى اطماع ايتدى اول غمامه يى كوردكلرنده طمع ايتديلر اول غمامه ده متفرقه ومنكشفه اولدى وانلرى خائب ومتحير قيلدى (معلوم اوله كه كاهيجه مركب عقلى يعنى وجه شبه متعدددن منتزع اولور ووجه شبهى ذلك المتعددك اكثرندن انتزاع واجب اولديغندن درعقب تشبيه ده خطا واقع اولور نتكيم وجه شبه شطر اولدن انتزاع اولنديغى كبى وجه شبهك كما ابرقت قوما عطاشا غمامة قول مجردندن انتزاعى خطادر زيرا وجه شبهك جميع بيتدن انتزاعى واجبدر پس شاعرك بيتدن مرادى ابيات سابقه ده ذكر اولنان حالى مطمع اولان ابتدانك اتصالنده قوم عطاش ايچون غمامه نك ظهورى حالتنه صكره موئس اولان انتهانك اتصالنده غمامه نك تفرق وانكشافنه وقومك متحيرين اولدقلرى حالده قالرينه تشبيه در زيرا بو بيت برشبهه شديد الاحتياج اولان مضطره اول شيئك

وجودیك امارتی ظاهره اولدقده نصکره اول شی فوت اولوب اول شیئك
تحسری وترح وغصه سی باقی قالمده مثلدر

*) اتانی من ابی انس وعید * فسل تغیر الضحاك جسمی (*

بو بیت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطیعی (اتانیی) مفاعیلن
معصوب (ابیانس) مفاعلتن (وعیدن) فعولن مقطوفه (فسلتغی) مفاعلتن
(یرضضحا) مفاعیلن معصوب (کجسمی) فعولن مقطوفدر (قائلی
جاسیدر (اتانی فعل ومفعولدر من ابی انس اتانی یه متعلقدر وعید اتی نك
فاعلیدر فسل ده اولان فا تعقیب ایچوندر تغیر الضحاك فسل نك فاعلیدر
جسمی مفعولیدر (ضحاك ابوانس نام شاعرك اسمیدر (سل ارتدی
اذاب معناسنه صیغهٔ ماضی متعدیدر اسلال دیدکاری داء معروفك اولدیغی
جسم کبی ارتدی دیمکدر بو ابیاتك قائلی بو ابیات ایله هزء وتملیح قصد ایدر
تملیح کننده ملاحت وظرافت اولان شیء اتیانه دیرلر ملح الشاعر دینلور شیء
ملیحی کتوردی دیمکدر اما برقصهٔ مشهوره یه یاخود بر مثل سائره یاخود بر شعر
نادره فحوای کلامده اشارت اولسه میم اوزرینه لامك تقدیمیله تلمیح در علامهٔ
شیرازینك میانلرنده تسویه واردر دیدیکی شهودر (معنای بیت) ضحاك
اسمیله مسمی ابوانس کنیه سیله مکنی اولان کیمسه دن بکا وعید کلدی
درعقب تغیر ضحاك جسمی ارتدی خفی بیورلمیه وجه شبه ضدینك
تضاد ده اشتراکندن اوتوری نفس تضاد دن انتزاع اولنوب صکره
تضاد تملیح واسطه سیله منزلهٔ تناسبه تنزیل اولنور بو بیتده اولدیغی کبی

* فان تفق الانام وانت منهم * فان المسك بعض دم الغزال (*

بو بیت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطیعی (فانتفقل) مفاعلتن
(انامون) مفاعلتن (تمنهم) فعولن مقطوفه (فانلمس) مفاعیلن
(کبعضدمل) مفاعلتن (غزالی) فعولن مقطوفدر (قائلی ابو الطیب در
سیف الدولهٔ والده سنه مرثیه ایلدیکی قصیده سندندر (ان تفق شرطدر
ان شرطیه در تفق ان ایله مجزوم صیغهٔ مخاطبدر الساکن اذا حرك حرك
بالکسر قاعده سی اوزره الانام یه وصل ایله مکسور قیلنمشدر معناسی شرف ایله
عالی اولورسن دیمك اولور وجواب شرط محذوفدر تقدیری فلا استبعاد فی ذلك
دیمکدر (الانام فعل شرطك مفعولیدر انام سحاب وزنی اوزره خلق معناسنه
یاخود جن وانس یاخود وجه ارض ده اولانك جمیعی معناسنه وانت ده

اولان

اولان واو حالیه در منهم ده اولان ضمیر ارز انامه عائددر فان المسك بعض دم
الغزال مصراعی جواب محذوفك تعلیلی در * وان یکذبوك فقد کذبت
رسل من قبلك * آیت جلیله سنده اولدیغی کبی (مسك کسر میم وسکون سین
مهمله ایله ضم میم وسکون معجمه ایله اولان مشك لفظنك معربیدر بو مسك
حار یابسدر قلبه قوت ویرر و بونکله جوهر هوا اصلاح اولور خصوصا ایام
وباده و بو وحشك سره سیدر غزال فارسیده آهو بره دیدکلریدر ابو حاتم دیمشکه
ا یلا طوغانه طلا صکره قوی اولوب حرکت ایتسه شادن بر آیلق اولسه صرالتی
یایدی آیلق اولسه جدایه وخشف دیرا وارکنه رشا ودشبسنه ظبی دیرلر ایکی
قرنی اولور وخیاری خراسانی صکره صینی صکره هندی اولاندر پس شاعرك
کلامی مشتهر اولانه بناء اولوب غزالی انك اوزرینه اطلاقی مجرد مشاکله ایله
اولور خفی بیورلمیه شاعرك بو بیتدن مرادی بودر که ممدوح خلقه فائق اولدی
بر حیثیت ایله ممدوحك بینی ایله خلقك بیننده مشابهت قالمدی بلکه ممدوح باشلی
باشنه اصل وکندی ذاتنده جنس اولدی و بو یله فائق ظاهرده ممتنع کبیدر پس
بو دعوایه احتجاج وامکانی بیان ایدوب ممدوحك حالنی دمادن اولان حال
مسکه تشبیه ایلدی صکره اول مسك دمده بولنمیان اوصاف شریفه کندنده
اولدیغندن دمادن عد اولنمادی اکر بو بیتده تشبیه نه ره در دیو سؤال اولنورسه
جوابده دیرز که نقدر بیت تشبیهه صریحا دلالت ایتمزسه ضمنا دلالت ایدر
زیرا (معنای بیت) اکرای ممدوح شرف ایله خلقه عالی وفائق اولدك حال
بو که سن انلردن بعضسن بونده استبعاد یوقدر زیرا مسك غزالك دمنك
بعضیدر حال بو که مسك دمی فائق اولدی حتی دمدن عد اولنماز اولدی
پس سنك حالك حال مسکه شبیه در بو مثللی تشبیهه تشبیه ضمنی یاخود تشبیه
مکنی عنه تسمیه اولنور خفی بیورلمیه تشبیه دن غرض اغلبده مشبهه عودت
ایدر و بو مشبهه عائد اولان غرض مشبه برامر ممکن الوجود اولدیغنی بیاندر
و بو امر ممکن الوجودك بیانی کندنده مخالفت ممکن اولان وامتناعی دعوی
اولنان جمیع امر غریبه ده اولور خفی بیورلمیه متنبی دیوانك شارحی واحدی
نقل ایدر که ابو الحسن نام شاعر دیمشکه سیف الدوله متنبی نك شعرینك
حفظنی سور وانکله مسرور اولور ایدی سیف الدولهیه (شعر) یوما اتیتك
فی الدین اری * ملوکا کانك مستقیم فی محال * فان تفق الانام وانت منهم *
فان المسك بعض دم الغزال * بیتلرینی انشاد ایتدم متنبی مجلسده حاضر ایدی

بو ایکی بیته سبق اولنمدی دیدم سیف الدوله دیدیکه ثقه‌دن بری بکا خبر
ویردیکه ابو الفضل محمد بن جسن دیدوکك کبی بکا دیدی پس متنبی عجب
ایدوب اهتزاز ایلدی بنم ایسه مرادم انی تحریك ایدی ودرعقب بیتك برنده
من جهة الصنعه عیب واردر دیدم متنبی بکا التفات حنق کبی التفات ایدوب
عیب نه در دیدی بنده مستقیم فی محال قولکدر دیدم زیرا محال استقامتك
ضدی دکلدر بلکه ضدی اعوجاجدر امیر دخی مزاح طریقیله بلی قصیده
جیمیه‌در بیت ثانیده قافیه‌سنی تغییر نیجه ایدرسن دیدی بندخی تغییر ایدوب
(شعر) فان تفق الانام وانت منهم * فان البیض بعض دم الدجاج * دیدیکم
حینده امیر کولدی والیله بنی اوردی بو بداهت ایله بیله نه کوزل دیدك لکن
بو بیت ایله بر کیمسه مدح اولنماز طاوق بازارنده بیع اولنمغه سزادر دیدی

*) اطرق کری اطرق کری * ان النعامة فی القری (*

*) بغاثکم فی ارضنا * استنسری استنسری (*

بو ایکی بیت بحر کاملك اضمار واقع اولان ابیات زحافاتندندر تقطیعی
(اطرق کرا) مستفعلن مضمر (اطرق کرا) مستفعلن مضمره (اننعا) مستفعلن
مضمر (متفلقرا) متفاعلن سالم (بغاثکم) مفاعلن عقل (فیارضنا) مستفعلن
مضمره (استنسرا) مستفعلن مضمر (استنسرا) مستفعلن مضمر درخفی بیورلمیه
(بو ایکی بیت دخی تشبیه ضمنی قبیلندن اولمغله شرح اولندی (اطرق باب
افعالدن صیغهٔ امردر ساکن اول دیمکدر اسکن معناسنه فرائد الخرائدده
اسکت معناسنه دیمش (کرا اصلی کروان ایدی بونده ایکی شاذ واردر
(اولکیسی اسم جنسدن حرف ندانك حذفیدر (ایکنجیسی علمك غیریده
ترخیمدر زیرا کروان نکره‌در کروان فتح کاف وراء مهمله وواو ایله کلنك دیدکاری
جنس طیره دیرلر بعضیلر طورنه و بعضیلر قازکبی بر بیوك قوشك اسمیدر دیمشلر
خلیل دیمشکه ارککیدر و بطه‌یه مشابه طائردر (النعامة فتح ایله انلك اسمیدر
نعامه فتح نون ایله دوه قوشنه دیرلر اسم جنسدر حمام وحمامه کبی فی القری
انلك خبریدر (بغاثکم فی ارضنا مبتدادر (استنسری استنسری خبریدر
بغاث تثلیث باء موحده وغین معجمه ایله رخمه‌دن کوجوك بطیء الطیران
لونی غبره‌یه مائل طائردر جمعی بغثان کلور غزال وغزلان کبی بعضیلر ذکر
واتثیه بغاثه دیرلر جمعی بغاث‌در نعامه ونعام کبی دیمش بعضیلر بغاث الطیر
طیرك شراری وصید اولنمیانه دیرلر دیمش (استنسری بو راده‌سین صیرورت

ایچوندر

ایچوندر نسر کبی اولدی دیمکدر نسر کرکس دیدکاری قوشدر ترکیده آق بابا
دیرلر (معنای بیت) ای کروان سکاندا ایدرم ساکن اول ومطیع اول یاخود
سکوت ایله تحقیق دوه قوشی که سندن بیوکدر صید اولنور وقراده‌در یعنی قریه
کوتوریلورسن دخی نعامه کبی صیدن قورتلمازسین صید اولنورسین و بزم
ارضمزده سنك کبی اواجق قوش نسر کبی اولور یعنی اطاعتله سکوتنده نسر کبی
اولور بعضیلر دیمشکه *اطرق کری اطرق کری ان النعامة فی القری*
قولی رقیه وافسوندر واقعا عرب بو الفاظی افسون عد ایدوب کروان طیران
ایدرایکن بلند اغاز ایله تلفظ ایدرلر وکروانی صید وشکار ایدرلر و بونك
خاصه سندندر که قراءت وتلفظ ایتدکاری ساعت کرا وانك طیرانه مجالی قالمیوب
حیرت کتنان شاشقن قازکبی اطراف وانحایه نکران ایده‌رك یوزلری
اوستنه دوشر ایدرعقب عرب اثواب اربنی اوزرلرینه آتوب کرفته وصید ایدرلر
بو تقریر وتحریر بو رمز کتب نحویه‌ده بسط وتمهید وتسطیر اولنلندر اما مجمع الامثالده
میدانی دیمشکه * اطرق کری اطرق کری ان النعامة فی القری * بلا تغییر
ضروب امثالدندر بر کیمسه تکبر ایدوب اندن اشرف اولان کیمسه تواضع
ایتمسنده ضرب اولنور اما صحاحده عجب ایدن کیمسه‌ده ضرب اولنور دیمش
وفرائد الخرائدده عندنده غنا اولمیان کیمسه ده ضرب اولنور وسوزسو بلمك
بلمیان کیمسه سوزسو بلمك بیلنك عندنده سو یلمه ده ضرب اولنور دیدی
* بغاثکم فی ارضنا استنسری استنسری * ان البغاث فی ارضنا یستنسر
مثلندن مأخوذدر البته ضعیف اولان قوی اولور دیجك یرده ضرب اولنور
اما صحاحده بو مثلك اصلی بزه مجاورت ایدن بزه غالب اولور دیجك یرده ضرب
اولنور دیدی

*) ولازوردیة تزهو بزرقتها * بین الریاض علی حمر الیواقیت (*

*) کانها فوق قامات ضعفن بها * اوائل النار فی اطراف کبریت (*

بو ایکی بیت بحر بسیطك ضرب ثانی مقطوعندندر تقطیعی (ولازور)
مفاعلن مخبون (دیتن) فاعلن (تزهو بزر) مستفعلن (قتها) فعلن مخبونه
(بینرریا) مستفعلن (ضعلا) فعلن (حمرلیوا) مستفعلن (قیتی) فعلن مقطوع
(کانتها) مفاعلن مخبون (فوققا) فاعلن (ماتنضعف) مستفعلن (نبها)
فعلن مخبونه (اواءلن) مفاعلن مخبون (نارفی) فاعلن (اطرافکب) مستفعلن
(ریتی) فعلن مقطوعدر قائلی ابو العتاهیه در (بنفسجی وصف ایدر ابن خلکان

ابن خلكان وامام سيوطى ابو القاسم بن هذيل اندلسى يه نسبت وعزو ايتديلر
وعباسى ابن رومى نك قصيده سندندر ديمش و بعضيلر قائلى ابن المعتزدر ديمش
ولازورديه ده اولان واو رب معناسنه در لازورديه لازورده منسوب ديمكدر
لازورد كسر زاء خالصه ايله رثاء غليظه ايله اولان لاژورك تعريبيدر لونده
بنفسجه مشابه بر ازرق حجر نفيسدر و بو راده على طريق التشبيه بنفسج
مراددر تزهو لازورديه نك نعتيدر (تزهو تكبر وتفخر ايتدى ديمكدر جوهرى
صحاحده ديديكه صيغۀ مجهول اوزرينه (زهى الرجل دينلور تكبر ايتدى
ديمكدر اسم فاعلى مزهودر و بونده لغت اخرى واردركه انى ابن دريد نقل
ايلدى زها يزهو زهوا در (بزرقتها تزهو به متعلقدر وضميرى لازورديه يه
راجعدر (زرقت حمرته راجع اولسه بنفسجدن لازورديه ايله تعبيرده نوع اشعار
واردركه بزرقتها ده اولان با سببيه اوله واگر زرقت وجوده اولسه با مع معناسنه
اولور بيت انجق لازورديه نك تكبرندن تعجب اولور بين الرياض تزهونك ظرفيدر
بعض رواياتده سكون سين ايله (وسط الرياض واقع اولمشدر وسط دخى بين
معناسنه در و بين الرياض اقتضا ايدركه لازورديه نك تكبرو تفخرى على وجه
الخفا اولميوب علانية اوله كذا فى الاطول (رياض كسر را ايله روضه كلمه سنك
جمعيدر زهور ايله مزين اولان موضعدر على حمر اليواقيت تزهو يه متعلقدر
حمر ضم حاء مهمله وسكون ميم ايله احمر كلمه سنك جمعيدر اليواقيت يه اضافتى
صفتك موصوفه اضافتى قبيلندندر تقديرى (اليواقيت الحمر ديمكدر
بعضيلر يواقيت حمر ايله مراد ازهار محمره دركه يواقيته تشبيه ايلدى ديمش
اطولده ديركه يواقيت ياقوتك جمعيدر وجواهردن معربدر ياقوت احمر وغير
احمر اولور واجود واعلاسى رمانيدر و بونك منافع كثيره سى واردر بعضيسى
بيانك اولكى بيتنده بيان اولندى وغايت ايله سحق اولنوب شرب اولنمسى
وسواس وخفقان وضعف قلبه نفع و پرر وتعليق اولنسه جوددمه فائده
و يرر و بونك اوزرينه تكبرو تفخرده مزيد تعجب واردر وحمر يواقيتدن مراد
شقايق نعماندر وحمر يواقيتى عين شقايق قيلسى ولاز وردى بنفسجى كندويه
منسوب قيلسى شبهينك تفاوتنه اشارتدر زيرا شقايق واوراقى يواقيته لون
وتشكل جهتندن شبيه در بنفسج بونك خلافنه در زيرا لازورده انجق لون
جهتندن شبيه در و بونكله حمر يواقيتى ازهار حمر ايله تفسيرده قايقدن
غفلته مبنى اولديغى ظاهر اولدى و بونده بنفسجك تكبرينه وجه تعجب واردر

(كانها ده اولان ها لازورديه عائد وكان نك اسميدر فوق قامات كانهانك ضميرندن
حالدر عاملى تشبيه در (ضعفن بها ده اولان ضمير مرفوع قاماته وضمير مجرور
لازورديه يه عائددر و بها ده اولان با سببيه در زيرا لازورديه سببيله رؤس قامات
منحنيه اولور وضعفن بها جمله سى قاماتك نعتيدر (اوائل النار كان نك خبريدر
(فى اطراف كبريت اوائل النارك نعتيدر النار دن حالى اولمقده جائز اولور كبريت
بر حجاره دركه انكله نار ايقاد اولنور كوكرد لفظنك معربيدر ديمشلر و ياقوت
احمر وذهب معنالرينه ده كلور (معناى بيت) چوق بنفسج واردركه زرقتى
سببيله روضه لر اراسنده شقايق نعمانه تفخر ايدر كويا اول بنفسج كندى ايله
ضعيفه اولان قاماتى سببيله اطراف كبريتده اوائل ناردر زيرا اطراف كبريته
نارك اتصالنك صورتى نك ذهنده حضورى نادر اولور دكلدر مسكدن بحر لك
موجى ذهب اولمسنك ندرتى كبى لكن بنفسجك صورتنك ذهنده حضورى
قتنده اطراف كبريته نارك اتصالنك صورتنك ذهنده حضورى نادر اولور
پس ايكى صورت متباعده نك ميانندە عناق ومعانقه يى مشاهده دن اوتورى
مستطرف اولور

*) وبدا الصباح كان غرته * وجه الخليفة حين يمتدح *

بو بيت بحر كاملك ضرب رابع احذندندر تقطيعى (و بدصصبا) متفاعلن
(حكاننغر)متفاعلن (رتهو) فعلن احذه (وجهل خلى) مستفعلن مضمر
فتحينيم) متفاعلن (تدحو) فعلن احذدر (قائلى محمد بن وهيب نام شاعردر
مأمونى مدح ايلديكى قصيده سندندر (بدا ظهر معناسنه صيغۀ ماضيدر
(بدو وزنا ومعنى ظهور كبيدر (الصباح رفعله بدانك فاعليدر صباح اول
بهار وضوء معنالرينه در بوراده سواد ليلده اولان حمرت شمسى مراديدر
غرته كان نك اسميدر (غره ضم غين معجمه وتشديد راء مهمله ايله اصلنده
درهمدن بيوجك جبهۀ فرسده اولان بياضه ديرلر ايدى صكره هر شيئك اعز
واكرمنه واولنه اطلاق اولندى غرة الشئ وغرة الهلال وغرة الصباح كبى
مطولده واطولده غرة الصباح بياضنه ديرلر ديديلر وجه الخليفة كان نك خبريدر
جملۀ تشبيهيه صباح ايچون ثنى انشا ياخود اخباريه اولوب صباحدن
حالدر حين ظرفنك عاملى معناى تشبيه در ومابعدنه مضافدر (يمتدح باب
افتعالدن صيغۀ مضارع مجهولدر يمدح معناسنه مدح اولنور ديمكدر لكن
افتعالده تصرف واردر وحين يمتدح قولنده ممدوح حاضر ين قتنده مدحى

اصغا ایدوب مادحك حقنی معرفت وشاننه تعظیم ایله اتصافی وممدوح كرمده
كامل ومدحی استماع قتنده بشر وطلاقت ایله اتصاف اوزرینه دلالت واردر
(معنای بیت) دخی صباح ظاهر اولدی كویا خلیفه مدح اولندیغی حینده
اول صباحك غره سی خلیفه‌نك وجهیدر خفی بیورلیه شاعر خلیفه‌نك وجهنك
وضوح وضیاده غرهٔ صباحدن اتمیتی ایهامنی قصد ایتدیكندن وجهی
مشبه به غرهٔ صباحی مشبه قیلدی و بوراده تشبیه‌دن غرض مشبه بهه عودت
ایدر و بو غرضده ایكی قسمدر بری وجه تشبیه‌ده مشبه به مشبهدن اتمیتی
ایهامیدر و بوده تشبیه مقلوبده اولور یعنی من جهة المكان طرفلری قلب
اولنان تشبیه ده اولور بوراده اولدیغی كبی و بری مشبه بهه اولان اهتمامی
بیاندر و بو تشبیهه اظهار المطلوب تسمیه اولنور بوده ایكی قسمدر بری
وجه تشبیه‌ده ناقصی الحاق ایله حقیقت مراد اولنه تشبیه‌دن غرض مشبهه
عودت ایدن تشبیهده اولدیغی كبی یاخود وجه تشبیهده زائد ایله ادعا مراد
اولنه تشبیهدن غرض مشبه بهه عودت ایدن تشبیهده اولدیغی كبی و بری
برامرده ایكی شیئك جمعی مراد اولنور ایسه احسن اولان احد متساوینی
ترجیحدن احترازدن اوتوری تشبیهی تشابه ایله حكمه تركدر ان شاء الله تعالی
بو تشابه ایله حكم ابو اسحق صابی نك بیتلرنده بیان اولنسه كركدر

*) تشابه دمعی اذ جری ومدامتی * فمن مثل ما فی الكأس عینی تسكب (*

*) فوالله ما ادری ابالخمر اسبلت * جفونی ام من عبرتی كنت اشرب (*

بو دو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (تشاب) فعول مقبوض
(هدمعی اذ) مفاعیلن مقبوض (جراو) فعول مقبوض (مدامتی) مفاعلن
مقبوضه (فمث) فعولن (لما فلكأ) مفاعیلن (سعینی) فعولن (تسكبو)
مفاعلن مقبوض (فوالا) فعولن (هماادری) مفاعیلن (ابلخم) فعولن
(راسبلت) مفاعلن مقبوضه (جفون) فعول مقبوض (یامنعب) مفاعیلن
(رتیكن) فعولن (تاشربو) مفاعلن مقبوضدر قائلی ابو اسحق صابیدر كوزینك
یاشی جریانده خمر كبی اولدیغنی وصف ایدر (تشابه مشاركت ایچوندر (دمع
بكا وقتنده اولان كوز یاشنه دیرلر (اذ جری تشابه‌نك ظرفیدر وظرفك
فائده سی تعمیم درکه بونی استمراری مفیده اولان صیغهٔ تسكب تأیید ایدر و بو
جری ایله كثرت بكاسنه اشارت ایدوب دیمك استركه دمعم حد تقاطری تجاوز
ایتدی حد جریانه رسیده اولدی (مدامه ضم میم اول وفتح میم ثانی ایله خمر

ابو اسحق صابی بغداد ده
خلیفه‌نك كاتب انشاسی ایدی
عز الدولة الدیلمی اسلامه
چوق جهد ایتدی اسلامه *
كلمدی

معناسنه‌در دمعی ومدامتی تشابهده مشتركاردر (فمن مثل ما فی الكأس ده اولان
فا تشابهی تعلیلدر كأس جامدر مادامكه ایچنده شراب اوله ومن ابتدائیه‌در
علیتی افاده ایدر (مثل ما فی الكأس ایله حبیبه‌نك طعم واونده خمره مشابه اولان
ریق وشفه‌سیدر واكر مثلی كأسده اولانه مماثل دمعدن عبارت قیلارسن من
تبعیضیه اولور عینی افراد اوزرینه‌در لكن اكثر نسخه‌ده كورلدی تثنیهٔ
منصوبه رسمی اوزره ضبط وشكل اولنمش وزن دخی بونی اقتضا ایدر بعضیلر
تثنیه خطادر دیوب بلكه مرفوعه اولوب استمراری افاده ایتسون ایچون
تسكب‌نك اوزرینه تقدیم اولنمشدر (وتسكب‌نك مفعولی محذوفدر تقدیری
تسكب عینی الدموع دیمكدر دیمش (معنای بیت) اول بكا وقتنده جریانی
حینده كوزمك یاشی وشرابم بربرینه مشابه اولدی زیرا جامده اولان شراب
مثلیدن كوزم دموعی اقیدر شاعرك اعتقادنده دمع ایله خمر میاننده تساوی
اولوب احدهما جریانده زائده وآخرنك ناقص اولدیغنی قصد ایتمیوب بینهماده
تشابه ایله حكم وتشبیهی ترك ایلدی و بونی تصدیق ایچون ترویجه محتاج
اولوب بیت ثانی یی فا وقسم ایله تصدیر ایلدی (ما ادری ده اولان ما نافیه‌در
ابالخمرده اولان همزه استفهام ایچوندر (اسبلت فعلنه مسلطدر ضرورت
تقدیم اولنمشدر (بالخمرنك باسی اسبلت كلمسنی تعدیه ایچوندر بعضیلر زائده
دیدیكی توهمدر (اسبل المطر والدمع دینلور یغمور وكوز یاشی
تتابعا سیلان وجریان ایتدی دیمكدر (جفونی اسبلت كلمه‌سنك فاعلیدر
(جفون ضم جیم وفا ایله جفن كلمه‌سنك جمعیدر كوز قپاغنه دیرلر ام من عبرتی
ابالخمر اوزرینه معطوفدر ومن با معناسنه اولمسی احسندر (عبر فتح عین
مهمله وسكون باء موحده ایله كوز یاشنه دیرلر كنت اشرب بالخمر قولنك
نعتیدر (معنای بیت ثانی) والله بلمم كوزمك قپاقلری نوش ایلدیكم خمرمی
تتابعا سیلان ایتدردی یوخسه كوزمك یاشمی تتابعا سیلان ایتدردی

) والشمس كالمرآة فی كف الاشل (

بحر رجزدندر تقطیعی (وششمسكل) مستفعلن (مرءات فی) مستفعلن
(كففل اشل) مستفعلن (بو مصراع مرور ایتدی تكرار تحریر اولندیغنك
وجهی مشبه به ومشبه مختلف اولدیغنه مثالدر (والشمس ده اولان واو
حالیه‌در جمله مصراع سابقدن حالدر ومضمون بیت صیاد صید ایتدی
حال بو كه شمس كف اشلده مرآت كبیدر پس مشبه به كه مرآتدر
كف اشلده اولمق ایله مقیددر مشبه كه شمسدر بر شی ایله مقید دكلدر

اكر سؤال اولنورسه مشبه اولان شمس مطلقه دكلدر بلكه حركتى حالنده ديمكدر بو تقديرجه مقيده اولور جوابنده ديرزكه وجه تشبيه ده ملاحظه اولنور مشبه ده قيد اعتبار اولنماز وينه سؤال اولنورسه شمس مطلقه مرءات منه كوره كبى دكلدر بلكه زمان مخصوص يعنى صباح ياعصر ايله مقيده در پس برندن خالى دخى دكلدر كه تقييددن قورتوله جواب بودركه بلى زمان مخصوصدن قورتولماز لكن زمان مخصوص نظم كلماتده اعتبار و نظم كلامده تصريح اولنورسه طرف مقيد اولور ديديلر

*) ياصاحبى تقصيا نظريكما *ترياوجوه لارض كيف تصور (*

*) تريا نهارا مشمسا قدشابه *زهرالربى فكأنما هو مقمر (*

بو ايكى بيت بحر كاملك ضرب اول سالمندندر تقطيعى (ياصاحبى) مستفعلن مضمر (يتقصصيا) متفاعلن (نظريكما) متفاعلن سالمه (تريا وجو) متفاعلن (هلارضكى) مستفعلن مضمر (فتصوورو) متفاعلن سالم (تريا نها) متفاعلن (رنمشمسن) مستفعلن مضمر (قدشابهو) مستفعلن مضمره (زهرربا) متفاعلن (فكاننما) متفاعلن (هومقمرو) متفاعلن سالمدر (قائلى ابوتمامدر بونكله معتصم باللهى مدح ايدر بعضيلر ربيعى وصف ايدرديمش مركبى مفرده تشبيهه مثالدر بو قاريده حين تقريرده سبق ايتدى ايدى (ياصاحبى اصلى ياصاحبين ايدى اخرينه برياء متكلم كتوروب مضاف قيلنمغله نون دوشوب كلمه ده ايكى ياجمع اولدى يااده اد غام اولنوب ياصاحبى اولدى دائما عربك دأب وعادتيدر كندو ايله بيله جمعيته دلالت ايتسون ايچون تثنيه ايله ايراد ايدرلر ياخليلى كبى (تقصيا تقصى دن تثنيه مخاطبدر استقصا ايليكز ديمكدر (نظريكما تقصيا نك مفعوليدر ضمير مخاطب تثنيه يه اضافتله نون دوشمشدر اساس البلاغه ده ديمشكه تقصيت فى المسئلة دينلور اجتهاد ايله غايتنه بالغ وواصل اولدم ديمكدر بو استعماله كوره تركيبك تقديرى تقصيا فى نظريكما ديمك اولور يعنى اى ايكى صاحبلرم نظرده اجتهاد ايدوب اقصاى نظريكزه بالغ اوليكز ديمكدر (تريا رؤيه دن مأخوذ تثنيه مخاطب مجزوم اولوب مخاطب وامرك جوابيدر وصاحبينه خطابدر وجوه الارض تريا كلمه سنك مفعوليدر تصورك اصلى تتصور اولوب تانك برى حذف اولنمشدر تنزل الملائكة ده اولديغى كبى وصورة دن مأخوذدر تصوردن مأخوذ دكلدر صوره الله صورة حسنة فتصور دينلور (اطولده

تصور ضم تا ايله تصورك مضارع مجهوليدر صورتلنور ديمكدر (تريانهارا مشمسا قولى تريا وجوه الارض دن بدلدر نهارا تريانك مفعوليدر مشمسا اسم فاعلدر نهارا كلمه سنك نعتيدر (غيم ستر ايتمش وغيمدن عارى اولان شمس صاحبى ديمكدر صيغه شابه ده اولان ضمير نهاره عائددر (شاب شوبدن مأخوذدر خالط معناسنه قارشدى ديمكدر شاب الشئ غيره دينلور شئ غيريسنه قارشدى ديمكدر زهرالربى شابه نك فاعليدر (زهر قروزنى اوزره زهره نك جمعيدر زهره ده كثره وبركه كبيدر چچك شكوفه معناسنه ونضارت وحسن معناسنه ده كلور (ربى ضم راء مهمله ايله هدى وزنى اوزره ضم ايله ربوه كلمه سنك جمعيدر ورجه وزنى اوزره ربوه ده كلمشدر وربوه ارض مرتفعه ديرلر پس زهرالربى تخصيصك نكته سى ايكى در برى نضارت وتازه لكى زياده وخضرتى اشد وبرى مقصود بالنظر اولديغيدر بر نكتۀ اخرى دخى اطلده ذكر اولنمش كه ارض مرتفعده اولديغندن شمس اول طلوعنده انكله مخالطه ايدر واول نهارى ليل مقمره تشبيهندنده ظاهردركه انده نور شمس اضعفدر (هونهار مشمسه راجعدر ياخود ذكر اولنانك مجموعنه راجعدر (مقمر اسم فاعل صيغه سيله در موصوف محذوفك صفتيدر تقديرى ليل ذوقمر ديمكدر بو مطولك تقريريدر لكن قاموسده مقمر اول كيجه دركه انده قمر اوله بوكا كوره موصوف تقديرينه حاجت قالماز هواديده ديديكه مقمر مضى اولان ليله ديرلر حتى اقمر الليل دينلور ضيالى اولدى ديمكدر واقمر القمر بونك كبيدر قمره دن مأخوذدر قمره بياض معناسنه شاعر شمسك ضوءندن اخضرارى ناقصه سواده مائله اولان ازهار ربى نك مشوب اولديغى نهار مشمسى ليل مقمره تشبيه ايله پس مشبه كه اشياء عديده دن ضوء شمسه حاصله اولان هيئتدر مركبدر ومشبه به كه مقمردر مفرددر وبو تساهلدن خالى دكلدر زيرا مشبه كه كندو ايله ازهار ربى مخالطه ايدن نهار مشمسدر ومشبه به كه مقمردر تقديرى ليل مقمر ديمكدر پس بونلر تركيبده متساويالندر بو يله اولنجه احدهما مركب اخر مركب دكلدر ديو حكم تحكمدر فافهم (معناى دوبيت) اى ايكى مصاحبلرم نظريكزده استقصا ايديكز يعنى نظرده اجتهاد ايدوب اقصاى نظريكزه بالغ اولوكز وجوه ارضى نبات ربيع ايله نه كيفيتله صورت حسنه ده اولور كورر سكز بو كورديكزدن بدل اراضى مرتفعه نك ازهارى كندويه مخالطه ايدن غيمدن عارى شمس صاحبى نهارى كويا قمر

صاحبی لیله مشابه کوررسکز

*(کان قلوب الطیر رطبا و یابسا * لدی وکرها العناب والحشف البالی)*

بو بیت بحر طویلك ضرب اولندندر تقطیعی (کأن) فعول مقبوض (قلوبططی) مفاعیلن (ررطبن) فعولن (ویابسن) مفاعلن مقبوضه (لدی وك) فعولن (رهلعنا) مفاعیلن (بولح) فعول مقبوض (شفلبالی) مفاعیلن سالمدر (قائلی امرئ القیسدر عقابی یعنی طوشنجلی چوق طیور صید ایدر دیو وصف ایدر (قلوب الطیر نصب واضافت ایله کانك اسمیدر قلوب قلبك جمعیدر صنوبری الشکل کبده مقارن ومتصل ریه تحتنده معلق بر لحمدر بوراده مرادیورکدر زیرا قلوب انسانك غیریده یوقدر طیر طائرایچون اسم جمعدر رطبا و یابسا منصوبلراولوب قلوبدن حالدر و بونده عامل کاندر (لدی وکرها لدی عند معناسنه وکرهاده اولان ضمیر عقابه عائددر وکر فتح واووسکون کاف ایله یووه آشیان معناسنه (العناب کانك خبریدر الحشف البالی العناب اوزرینه معطوفدر البالی الحشفك نعتیدر (عناب رمان وزنی اوزره میوهٔ معروفدر (حشف فتح حاء مهمله وفتح شین معجمه ایله فرس وزنی اوزره خرمانك زیاده ایچکی یاخود چکردکی اولمیان ضعیفنه یاخود یابس فاسدینه دیرلر اما فلس وزنی اوزره حشف قوری اتمکه دیرلر (بالی چورو یوجی دیمکدر عتیق معناسنه ده کلور شاعر قلوب طیردن رطب طری وتازه یی عنابه وینه قلوب طیردن یابس عتیق حشف بالی یه تشبیه ایلدی زیرا بونلرك اجتماعی ایچون هیئت مخصوصه یوقدرکه کندو وایله اعتیاد وتشبیهی قصد اولنه بو تقدیرجه مرکبی مرکبه تشبیه قبیلندن اولور اوقدر وارکه اولامشبهتین اولان قلوب طیری رطبا وقلوب طیری یابسا صکره مشبه بهما اولان عنابی وحشف بالی یی علی الترتیب ذکر ایلدی بوکا اصطلاح اهل بیانده تشبیه ملفوف دیرلر یعنی اولامشبهاتی کرك علی طریق العطف کرك غیریله اتیان صکره مشبه بهانی کذلك اتیان در بعضیلر بو بیت برشیئ برشیئه صورة وهیئة تشبیه قبیلندن استعارهٔ تمثیلیه در دیمش (معنای بیت) کویا طیر یورکلری رطب وطری وتازه اولدیغی عناب و یابس بالی اولدیغی حالده یابس فاسد خرمادر عقابك یووه سی عندنده یعنی عقاب طیوری صید ایدوب یووه سنه کتورر واکل ایدروقلوبنك بعضیسنی عناب کبی تازه اولدیغی حالده طرح ایدر و بعضیسنی یابس خرما کبی طرح ایدر کونشده قورر کیدر

*(النشر مسك والوجوه دنا * نیر واطراف الاکف عنم)*

بو بیت مدور بحر سریعك ضرب رابع مخبول مکسوفندندر تقطیعی (اننشرمس) مستفعلن (کنولوجو) مستفعلن (هدنا) فعلن مخبوله مکسوفه (نیرنواط) مستفعلن (رافلاکف) مستفعلن (فعنم) فعلن مخبول مکسوفدر (قائلی مرقش اکبردر نساء حسنایی وصف ایدر بعضیلر عمیسنی مرثیه ایدر دیمش (النشر مبتدادر (نشر فتح نون وسکون شین معجمه ایله رایحه طیبه معناسنه رایحهٔ طیبه ایله وصفده حبیبه نك شرفنه دلالت واردر زیرا طیبی استعمال عادت اشرافدر وروایح ذاتیه لری اراده اولنمق جائزدر وعرب سمعت نشرا حسنا دیرلر ثناء حسن ایشتدم دیمکدر (والنشرنك الف لامی مضاف الیهدن عوضدر تقدیری نشر تلك النساء دیمکدر (بعضیلر نشردن مراد صاحبیدر دیمشلر (مسك مبتدانك خبریدر والوجوه دنانیر النشر مسك اوزرینه عطفدر الوجوه ده اولان الف لام ینه مضاف الیهدن عوضدر تقدیری ووجوه تلك النساء دیمکدر (دنانیر دینارك جمعیدر واطراف الاکف عنم یاقربنه یابعدینه معطوفدر (اکف کف کلمه سنك جمعیدر کف ید معناسنه یاخود کوعه وار نجه دیرلر اکفك اطرافندن اکف قرینه سیله مراد اصابعدر ینه الاکفنك الف لامی مضاف الیهدن عوضدر تقدیری واطراف اکف تلك النساء دیمکدر (عنم فتحه ایله قرمزی یومشق بر آغجدر جوارینك پرمقلری بوکا تشبیه اولنور واولر تبده یومشقدر که دوکوملمسی مراد اولنسه دوکوملمك ممکندر اشعار متقدمین جمع اولمش بر نسخهٔ قدیمه ده (واطراف البنان عنم کورلدی بو احسندر زیرا اطراف بنان یعنی پرمقلرك اطرافی انامله در که عادتده حنا اوردقلری مواضعدر اما طولده دیدیکه اطرافك البنانیه اضافتی بیانیه در بو تقدیرجه انامل اراده سنه حاجت قالماز (معنای بیت) تلك النسانك رایحهٔ طیبه لری لطف وبهاده یاخود صاچلری سیاهلقده یاخود رایحهٔ ذاتیه لری مسك کبیدر و یوزلری اشراق واستناره وصفاده دنانیر کبیدر واللرینك اطرافی یعنی پرمقلری لین ولونده عنم کبیدر یاخود پرمقلرینك اطرافی یعنی انامل ینه لین ولونده عنم کبیدر پس بوراده رایحهٔ طیبه لرینی لطف وبهاده مسکه و یوزلرینی اشراق واستداره وصفاده دنانیره واطراف اکفنی لین ولونده عنمه تشبیه بری بری عقبنده علی طریق العطف بر مشبه و بر مشبه به وینه بر مشبه و بر مشبه به وینه بر مشبه و بر مشبه به اتیان ایلدی بوکا اصطلاح اهل بیانده

تشبيه مفروق ديرلر

*) صدغ الحبيب وحالى كلاهما كالليالى * وثغره فى صفاء وادمعى كاللآلى (*

بو ايكى بيت بحر مجتثدندر تقطيعى (صدغلحبى) مستفعلن (بوحالى) فعلاتن مجزوو مخبونه (كلاهما) مفاعلن مخبو. (كلليالى) فاعلاتن مجزو سالم (وثغرهو) مفاعلن مخبون (فيصفاءن) فاعلاتن مخبون سالمه (وادمعى) مفاعلن (كللالى) فاعلاتن مجزو سالمدر (قائلى رشيد الدين وطواطدر (صدغ الحبيب مبتدادر صدغ ضم صاد مهمله وسكون دال مهمله وآخرنده غين معجمه ايله اذن ايله عينك ميانه ديرلر و بو موضعه متدلى اولان شعره ديرلر كه زلفدر و بوراده مراد بودر وحالى صدغ الحبيب اوزرينه عطف اولنور كلاهماده كلا كسر كاف ايله لفظا مفرد ومعنى مثنى در ونصا وتحقيقا تثنيه داله اولان معرفه يه مضافدر ومراد كل منهما ديمكدر (كالليالى مبتدانك خبريدر (وثغره مبتدادر ضميرى حبيبه عائددر (ثغر فتح ثاء مثلثه وسكون غين معجمه ايله اوك ديشلره ديرلر فى صفاء وجه شبه در خبر اولان كاللآلى يه متعلقدر (وادمعى ثغره اوزرينه معطوفدر خفى بيورلميه بو ايكى بيتدن هر برنده تشبيه تسويه واردر اصطلاح اهل بيانده مشبه متعددى مشبه به واحده تشبيهه ديرلر زيرا اولكنده حبيبك صدغنى وحال نفسنى سواده ليالى يه تشبيه ايلدى وحاله سوادك ثبوتى تخيليدر ايكنجيده حبيبنك ثغرينى وكنديسنك كوزينك ياشنى صفاده لآلى يه تشبيه ايلدى (معناى دو بيت) حبيبك زلفى و بنم حالم ايكيسى سواده ليالى كبيدر وحبيبمك ديشى و بنم كوزمك ياشى صفاده لآلى كبيدر

*) بات نديمالى حتى الصباح * اغيد مجدول مكان الوشاح (*

*) كانما يبسم عن لؤلؤ * منضد او برد او اقاح (*

بو ايكى بيت بحر سريعك ضرب اول مطوى موقوفندندر تقطيعى (باتندى) مفتعلن مطوى (من لى حت مفتعلن مطوى (تصصباح فاعلان مطويه موقوفه (اغيدمج) مفتعلن مطوى (دولمكا) مفتعلن (نلوشاح فاعلان مطوى موقوفدر (كاننما) مفاعلن مخبون (يبسم عن) مفتعلن مطوى (لؤلؤئن) فاعلن مخبون (منضضدن) مفاعلن مخبون (او بردن) مفتعلن مطوى (اواقاح) فاعلان مطوى موقوفدر (قائلى بحتريدر ابو نوح عيسى بن ابراهيمى مدح ايلديكى قصيده سندندر نديما بات كلمه سنك فاعلى اولان اغيددن حالدر لى نديما كلمه سنه متعلقدر حتى الصباح باتدن مستفاد اولان بيتوتتك غايتيدر اغيد ناعم البدن

يعنى بدنى وجسدى يومشق اولانه ديرلر (مجدول مكان الوشاح رفع و بر برينه اضافت ايله اغيدك نعتيدر بات ونديما واغيدك تذكيرى كلام مذكرده اولمغى اقتضا ايدر (مكان الوشاح كلام محبوبه ده اولمغى اقتضا ايدرملا خسرو مطول حاشيه سنده ديديكه مأمولدر كه بات ونديما كلمه لرينك فاعلنك تذكيرى شخص اعتباريله اوله مجدول مفتول ومطوى ومحكم معناسنه مكان الوشاح ايله مراد خاصره بعضيلر صدردر ديمش (وشاح ضم وكسر واو ايله لؤلؤ وجوهردن نظم اولنمش ايكى قلاده در برى آخرك اوزرينه معطوفدر ياخود جوهر ايله مرصع بعض دريدر انى مرأه عاتقه سيله كشحى ميانه شد و بند ايدر (يبسم يضرب كبيدر تبسم ضحكك اقلى واحسننه ديرلر ويبسمك مستكن اغيده راجعدر عن لؤلؤ يبسم يه متعلقدر منضد لؤلؤنك نعتيدر منضد منظم معناسنه او برد لؤلؤ اوزرينه معطوفدر (برد جمد كبيدر حب الغمامه ديرلر يعنى طولويه ديرلر منظم ايله وصفلمدى زيرا ذهن لؤلؤيى وصفدن اكا منساق اولور و بوكا اوك ديشلرى تشبيه ايدرلر او اقاح ياقربنه يا بعدنه معطوفدر (اقاح كسر همزه ايله مشهوردر لكن صحيحى فتحله در حتى اطوالده كسر همزه شهودر ديدى عنفوان وزنى اوزره اولان اقحوان كلمه سنك جمعيدر بو كاطبا بابونج ديرلر تركيده پاپديه ديدكلرى چيچكدر بوكا ارك ديشارى تشبيه ايدرلر محبوبك اوك ديشلرينى اوچ شيئه يعنى انجويه وطولويه و پاپديه يه تشبيه ايلدى مطولده ديركه بو ايكى بيتك باب تشبيهدن اولديغنده نظر واردر زيرا مشبه يعنى ثغر لفظا وتقديرا مذكور دكلدر او قدر وار كه استعاره اولميوب تشبيه اولديغنه كانما لفظى دلالت ايدر خفى اولميه بو اوچ شيئك هر برى باشلى باشنه مشبه به اولديغنه تنبيه ايچون كلمهٔ او ايله ايراد ايلدى وكلمهٔ او تسويه ايچوندر ابهام ايچون دكلدر كه حتى لايق اولان واو كتوره ايدى ديوب اوواو معناسنه در ديو توجيه وارد اوله و نيجه واو معناسنه اولور كه او اشياء ثلثه نك مجموعنى مشبه به قيلق ايهامى وضعمه سندن خلوى ايچون واودن احسندر (معناى دو بيت) ناعم البدن خاصره يا صدرى وشاح ايله محكم اولان محبوب صباحه دك بكانديم اولديغى حالده بيتوتت ايلدى كويا ارل ناعم البدن اولان محبوب منظم اولان لؤلؤ ياخود طولو ياخود پاپديه كبى اولان اوك ديشلرندن تبسم ايدر

*) سيصبح العبس بى والليل عندفتى * كثير ذكر الرضى فى ساعة الغضب (*

)صدفت عنه ولم تصدف مواهبه عنى وعا و ده ظنى فلم يخب(*
*) كالغيث ان جئته وافاك ريقه * وان ترحلت عنه لج فى الطلب(*

بو ابيات ثلاثه بحر بسيطك ضرب اول مخبوننددر تقطيعى (سيصب) فعول مقبوض (حلعبسى) مستفعلن (والليل عن) مستفعلن (دفتن) فعلن مخبونه (كثيرذك) مفاعلن مخبون (ررضا) فاعلن (فى ساعتل) مستفعلن (غضبى) فعلن مخبون (صدفت عن) مفاعلن مخبون (هولم) فعلن مخبون (تصدفوا) مستفعلن (هبهو) فعلن مخبون (عنى وعا) مستفعلن (ودهو) فعلن مخبون (ظنى فلم) مستفعلن (يخبى) فعلن مخبون (كالغيث ان) مستفعلن (جئتهو) فاعلن (وافاك رى) مستفعلن (يقهو) فعلن مخبونه (وان ترح) مفاعلن مخبون (حلتعن) فاعلن (هلج جفط) مفاعلن مخبون (طلبى) فعلن مخبوندر (قائلى ابوتمامدر حسن بن سهله انشا ايلديكى قصيده سندندر (العبس سيصبح نك فاعليدر (عبس كسر عين مهمله ايله ابل بيضدر كه بياضنه شقره قريشمش اوله كثير ذكر الرضى فتى نك نعتيدر صدفت عنه الخ فتى نك صفتيدر صدفت اعراض وعدول ايلدم ديمكدر عنه ده اولان ضمير فتى يه راجعدر لم يصدف اعراض ايلمدى ومنصرف اولمدى ياخود صرف ايلمدى ديمكدر لازم ومتعدى استعمال اولنور بو تقديرجه (مواهبه رفع ايله فاعلى نصب ايله مفعولى اولور ومواهبه نك ضميرى فتى يه عائددر عنى لم يصدف كلمه سنه متعلقدر عاوده اكا رجوع ايلدى ديمكدر ضميرى فتى يه عائددر (كالغيثده اولان كاف مثل معناسنه در (غيث مطر معناسنه در (وافاك اتاك معناسنه موافاتدن مأخوذدر اتيان معناسنه ان كلمه سنك جوابيدر ظنى نك مظنونى محذوفدر تقديرى ظنى الى عطائه ديمكدر (ريقه فعله فى روق شبابه وريقه دينلور فلان كيمسه شبابنك اولنده فلان شيئى اشلدى ديمكدر (وينه اصابه ريق المطر دينلور مطرك اولى اكا اصابت ايتدى ديمكدر وينه ريق كل شئ دينلور هر شيئك افضلى ديمكدر (لج فى الطلبده اولان الف لام مضاف اليهدن عوضدر تقديرى لج فى طلبك ديمكدر يعنى سنك طلبكده سعى ايتدى وسكا ادراكده جد ايتدى ديمكدر خفى اولميه شاعر مشبهى وصف ايتدى يعنى ممدوحك عطاياسى اوزرينه فائضه دركرك اعراض ايتسون كرك ايتمسون ديو ممدوحى وصف ايتدى و بونك كبى مشبه بهى وصف ايتدى يعنى غيثى سكا اصابت ايدركرك غيثه كلكرك غيثدن ترحل ايله و بو ايكى وصف وجه شبهى يعنى طلب

وعدم

شقره ضم شين ايله لون اشقردر
وانسانده شقره حمرت صافيه‌در
وبشره سى بياضه مائله‌در كه
وخدلده شقره حمرت صافيه‌در
انكله عرف ودنى قرمزى بلانور
اكر سياهلنورسه اكا كميت ديرلر
ودوه ده اشقر حمرتى زياده دوه يه ديرلر *

وعدم طلب حالتلرنده واوزرينه اقبال واندن اعراض حالتلرنده افاضه بى مشعرلردر (معناى ابيات ثلاثه) قريبا بنى ابل صباحه ادخال ايدر حال بوكه كيجه ايله يتوتم برفتى نك قتنده دركه زمان غضبنده رضابى ذكرى كثيردر يعنى رضاى خدا اولان عفوى چوقدر او يله فتى كه اندن اعراض ايلدم بنه اول عطاياسى بندن اعراض ايتدرمدى ياخود انك عطاياسى بندن اعراض ايتمدى و بنم ظن و يقينم اعطاسنه رجوع ايلدى خائب وخاسر اولمدى يعنى بكا جود وسخاسى سببيله مال اعطا ايدرديو ظن ايدرايدم ظنم كبى چيقدى وظنمى تحقيق ايلدى واول فتى غيث كبيدر او يله غيث كه اكر سن اكا كلورايسك انك دخى ريق وفضلى سكا كلور واكر اندن ترحل وانتقال ايدوب كلمزايسك ينه انك عطا وفضلى سنى طلبده سعى وسكا ادراكده جد ايدر

*)حملت ردينيا كان سنانه * سنا لهب لم يتصل بدخان(*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثالث محذوفندندر تقطيعى (حملت) فعول مقبوض (ردينين) مفاعيلن (كانن) فعول مقبوض (سنانهو) مفاعلن مقبوضه (سنالى) فعول مقبوض (هبنلميت) مفاعيلن (تصاب) فعول مقبوض (دخانى) فعولن محذوفدر (قائلى امرئ القيس در (ردينيا حملت نك مفعوليدر وموصوف محذوفك صفتيدر تقديرى رمحا ردينيا ديمكدر يعنى ردينيه يه منسوب رمح ديمكدر اطولده ديركه ردينه بر امرأه نك اسميدر بونك زوجنك اسمنه سمهر ديرلر و بونلرك ايكيسى ده رمح وقناة يپارلر اكرچه ردينه يپارسه (رمح رديني وقناة ردينية) ديرلر واكرچه سمهر يپارسه (رمح سمهرى وقناة سمهريه) ديرلر (سنانه كان نك اسميدر وضميرى رديني يه عائددر (سنان فتحيله رمحك دمير نه ديرلر اما تنصيصده كسر ايله مضبوطدر (سنا لهب اضافت ايله كان نك خبريدر (سنا فتحيله وقصر ايله ضوء برق وضوء لهبه ديرلر (لهب فرس وزنى اوزره دخاندن خالص اولان نارك اشتعالنه ديرلر كذا فى القاموس بوكا كوره (لم يتصل بدخان صفتى لغو اولور ياخود تأكيد اولور سيد سندك حواشى سنده لهب شعلهٔ ناردركه اكا دخان عالى اوله بوكا كوره صفت برنده اولور (دخان ضم ايله لهبك استصحاب ايتديكى شيدر جمعى دواخن كلور پس سنانى دخاندن مجرد اولديغى حالده اخذ ايلدى زيرا تشبيه بذكورده قدح اولندى وعدمى اعتبارسزده وجه شبه تمام اولمزا بو الحسين دن نقل اولنديكه بو تشبيه برشيئى برشئ آخره صورت ولون وحركت وهيئت جهتندن تشبيه

قبلندندر اطولده دیرکه محتملدر تشبیه کثرت تأثیر وسرعت تأثیرده ده
اوله و بوراده سنانك خشبه متصل اولدیغی اعتبار اولنمق تشبیهك غرابت
ولطفندندر لهبك دخی سنانه اتصالی بویله در (معنای بیت) ردینه منسوب
اولان میزراغی بوکلندم کویا اول میزراغك دمرنی دخانه متصل اولمیان نارك
اشتعالنك لون وضیا ولمعانیدر پس لهبده شکل ولون ولمعانی اعتبار ایدوب
دخانه اتصالی ترك وسلب ایتدی

*) لم تلق هذا الوجه شمس نهارنا * الا بوجه لیس فیه حیاء (*

بو بیت بحر کاملك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (لم تلقها) مستفعلن (ذلوجه شم
مستفعلن مضمر (سنهارنا) متفاعلن سالمه (اللابوج) مستفعلن مضمر
(هنلیسفی) مستفعلن مضمر (هحیاؤ) فعلاتن مقطوعه در (قائلی ابو الطیبدر
هارون بن عبدالعزیزی مدح ایلدیکی قصیده سندندر (لم تلق تصادف ایتمدی
دیمکدر (هذا الوجه لم تلق نك مفعولیدر و هذا الوجه دن مراد ممدوحك
وجهیدر (شمس نهارنا رفع واضافتله لم تلق نك فاعلیدر اکرچه هذا الوجه
شمسه اشارت اوله رق لم تلق نك فاعلی قیلنسه و شمس نهارنا ممدوحدن
کنایه اوله رق لم تلق نك مفعولی قیلنسه غایت لطافتده تصرف اولور ایدیکه
شمسی شمس نهارا اولمقدن عزل ایدوب ممدوحی شمس نهارا اولمغی امر ومقرر
قیلمق اولوردی (الا بوجه استثناء مفرغدر الا بروجهله ملاقی وتصادف ایتدی
دیمکدر بو وجه ایله مراد شمسك وجهیدر (لیس فیه حیاء قولی بوجه قولنك
نعتیدر (فیه لیس نك خبریدر (حیاء لیس نك اسمیدر وحیاء مد ایله نفسك قبایحدن
انقباضیدر (معنای بیت) نهارمز بورك شمسی حسن و بهاده ممدوحك
وجهنه تصادف وتقابل ایتمدی الا بروجه ایله تصادف وتقابل ایتدیکه
اول وجهده حیا یوقدر اکر شمسك یوزنده حیا اولیدی ممدوحك یوزینه
تصادف وتقابله اجترا ایدی بوراده تشبیه برامری مشبه به اثباته مبنی اولدیکه
اول امر مشبه به ده یوقدر شمسك عدم حیاسی کبی پس وجه حسنی شمسه
تشبیه قریب مبتذلدر لکن حدیث حیاء انده اولان دقت وخفا تشبیهی
ابتذالدن غرابته اخراج ایلدی خفی اولمیه اکر لم تلق قولی ابصرته معناسنه
اولان لقیته دن مأخوذ اولورسه لم تلق لم تر ولم تبصر معناسنه اولوب معنی
شمس دعوای مشابهته حدنی تجاوز ایلیوب عظیم القدرك وجهنی کورمدی
والتفات ایتمدی سوادبی عدم حیاسندندر دیمك اولور بوکا کوره تشبیه مکنی

وضمنی

وضمنی اولوب مصرح اولماز پس شاعر استحیا ایتدی صریحا شمسك
مشابهت دعواسنی یانده ده تشبیهی مکنی قیلدی واکر قابلته وعارضته
معناسنه اولان لقیته دن مأخوذ اولورسه لم تلق لم تعارض معناسنه اولوب
معنی نهارمزك شمسی شو وجهه معارض اولمدی دیمك اولور بوکا کوره تشبیه
صریح اولوب ملاقات تشبیهدن اشعار ایدر برفعل اولور و بو ایکنجی شق
معناده کوسترلدی فافهم

*) عزماته مثل النجوم ثواقبا * لو لم یکن للثاقبات افول (*

بو بیت بحر کاملك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (عزماتهو) متفاعلن
(مثلن نجو) مستفعلن مضمر (مثواقبن) متفاعلن سالمه (لولم یکن) مستفعلن
مضمر (لثثاقبا) مستفعلن (تأفولو) فعلاتن مقطوعدر (قائلی رشید الدین
وطواطدر عزماته مبتدادر ضمیری بیت سابقده اولان ممدوحه عائددر (عزمات
فتح عین مهمله وزای ایله بناء مره اولان عزمه کلمه سنك جمعیدر عزمدن
مأخوذدر عزم فعلك اوزرینه جزم وقطع ایله اول فعلی اراده دیرلر سیرامی
عزم رأی وفکر معناسنه در دیمش بیضاوی * فان ذلك من عزم الامور *
آیت جلیله سنك تفسیرنده عزم اصلنده رأیك برشی اوزرینه ثباتیدر دیدی
مجملده دیمشکه عزیمه کبی فعلی اراده ایلدیکی شیئك اوزرینه قلبك عقدیدر
مثل النجوم مبتدانك خبریدر ثواقبا نجومدن حالدر معناده مفعولدر تقدیری
عزماته تماثل النجوم دیمکدر وثاقب کلمه سنك جمعیدر ثقبه دن مأخوذدر
انی خرق ایتدی یعنی دلدی دیمکدر یعنی ظلمتی خرق ایدوب ظلمته نفوذ ایدن
نجوم کبی اموردہ نافذلردر مطولده ثواقبی لوامع ایله تفسیر ایلدی کویا ثقب
النار دن قیلش ناری پارلتدی دیمکدر (للثاقبات لم یکن کلمه سنك خبریدر
افول اسمیدر افول ضم همزه ایله وضم فا ایله غروب معناسنه در (معنای بیت)
آراء وافکاری اهتداده نجومه مشابهدر ثواقب یعنی لوامع یاخود اموره نوافذ
اولدیغی حالده اکر ثاقباته غروب اولمیدی پس رأیی اهتداده نجمه تشبیه
ایلدی و بو قریب مبتذلدر لکن بونی عدم افول شرطی ابتذالدن غرابته
اخراج ایلدی و بو تشبیهه تشبیه مشروط دیو تسمیه اولنور یعنی شول
تشبیه درکه انده مشبه یاخود مشبه به یاخود ایکیسی وجودی وعدمی شرطیله
قیدلنه و بو عدمی نك اوزرینه لفظ صریح یاخود سیاق کلام دلالت ایده

*) والریح تعبث بالغصون وقد جری * ذهب الاصیل علی لجین الماء (*

بو بيت بحر كاملدندر تقطيعى (ورريح تع) مستفعلن مضمر (بث بلغصو) متفاعلن (نوقدجرا) متفاعلن (ذهبل اصى) متفاعلن (اعلالجى) متفاعلن (نلماءى) مفعولن مكسوفدر (قائلى نامعلومدر (والريح ده اولان واو يا زائده در ذهن متكلمده اولان شبئه عطفدر يا استنافيه يا ابتدائيه در (الريح مبتدادر تعبث خبريدر يعنى ريح اطراف وجوانبه ميل رقيق ايله ميل ايتديرر ديمكدر با ايله تعديه ايتديكندن مفعولنى با ايله كتوروب بالغصون ديدى تعبث نك مفعوليدر (غصون ضمه لر يله غصن كلمه سنك جميدر دال وشاخ معناسنه خفى يورلميه غرضى ريحى اعتدال ايله مدحدر و بوريح مطلوبدر كه نتكيم خبر آثارده كلدى رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم ريح اسديكى وقتده سعادتله* اللهم اجعلها رياحا ولاتجعلها ريحا* ديو بيورررلر ايدى (وقد جرى ياحالى حال اوزرينه عطفدر يا حال مترادفه بى ياحال متداخله بى حالك تعقيبيدر* ذهب الاصيل اصلى الاصيل كالذهب ديمكدر (اصيل بعد العصر مغربه دكين وقتك اسميدر سحر كبى اوقات طيبه دن عد اولنور و اول وقتده اولان شعاع شمسه ديرلر يراشمس اول وقتده مصفر اولور اول وقت اصفرار وصفرت ايله وصفلنور صفرت ايله وصفلنديغى* ورب نهار للفراق اصيله* ووجهى كلا لونيهما متناسب* قولنده اولديغى كبى معناسى فراق ايچون چوق نهار واردر كه اول نهارك اصلى يعنى صفرتله موصوف اولان وقتى و بنم وجهم ايكيسنك لونى صفرتده بر برينه متناسبدر پس ذهب اصيله اضافتى قرينه سيله شعاع شمس ايچون استعاره اولندى على لجين الماء اصلى على ماء كاللجين ديمكدر تمثيل ايله مقصودده بودر (لجين فضهٔ خالصه دركه بياض وصفاده ماء تشبيه اولنور و بوكا تشبيه مؤكد ديرلر وناسدن بعضيسى كلامك لجينى ايله لجينى مياننى تميز ايتميوب وكلامك هجاننى هجيتندن دخى فرق ودرك ايتميوب لجين لام وكسر جيم ايله شجردن ساقط اولان ورق معناسنه ديوب بوكا وجه ماىى تشبيه ايلدى ديمش و بعضيسى اصلى كندى ايچون اصل وعرق اولان شجردر و بو اصيلك ذهبى ورقيدر كه برد خريف ايله اصفرار ايدوب اندن وجه مايه دوشر ديمش و بو وهمينك فسادى بياندن مغنيدر (معناى بيت) شاعر طيب زمان وطيب مكانى وصف ايدوب دير كه طيب زمان وطيب مكانكه ريحى دخى اشجارك اغصانى اطراف وجوانبه ميلى رقيق ايله ميل ايتديرر يعنى ريحى معتدلدر و اول مكانك اطرافنده نهر جارى اولمغله بعد العصر

صفرتده ذهب كبى اولان شعاع شمس فضه كبى اولان ماء اوزرينه جريان ايتدى پس بعد العصر شعاع شمس معناسنه اولان اصيلى صفرتده ذهبه تشبيه ومايى بياض وصفاده فضهٔ خالصه معناسنه اولان لجينه تشبيه ايدوب ادات تشبيهى تصريح ايلمدى جرى الاصيل الذى كالذهب على الماء الذى هو كاللجين ديمدى بلكه ادات تشبيهى حذف ايدوب الاصيل ذهب واللجين ماء باقى قالدى صكره مشبه بهى مشبهه مبالغه دن اوتورى تشبيه ايدوب ذهب الاصيل على لجين الماء ديدى

) لدى اسد شاكى السلاح مقذف له لبد اظفاره لم تقلم (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (لداء) فعول مقبوض (سدنشاكس) مفاعيلن (سلاح) فعول مقبوض (مقذذفن) مفاعلن مقبوضه (لهول) فعول مقبوض (بدن اظفا) مفاعيلن (رهولم) فعولن (تقللمى) مفاعلن مقبوضدر (قائلى زهير بن ابى سلميدر لدى اسد بو كلامك اصلى كان ما كان عند رجل كالاسد ديمك اولوب ايجاز ياخود ضرورت ايچون كان ما كان حذف اولنمشدر لدى عند معناسنه بوراده اسد حسا امر متحقق اولان رجل شجاع ايچون مستعاردر (شاكى السلاح اسد كلمه سنك صفتيدر شاك السلاح تخفيف كاف ايله شاك السلاح تشديد كاف ايله وشائك السلاح وشوك السلاح وشاكى السلاح آخرنده يا ايله سلاحى كسكين ديمكدر كذا فى القاموس اما صحاحده شاك السلاح قولنى الملابس السلاح التام ايله تفسير ايدوب شائك السلاح وشاكى السلاح قولنى سلاحى كسكين ايله تفسير ايلدى پس مطولده شاكى السلاح قولنى تام السلاح ايله تفسيرى بونلردن برينه موافق دكلدر معلومدر كه بونلرى كتب لغات تصحيح ايدر هواديده رجل شاك السلاح دينلور رجلك سلاحى شوكت وحدتلى اولسه ديدى وشاك السلاحك اصلى شايك السلاح ايدى وشايك حدت و بأس معناسنه اولان شوكه دن مأخوذدر وشايك لفظنك ياسى الفه قلب اولنوب بعده التقاء ساكنيندن اوتورى حذف اولندى واعراب كاف اوزرينه جريان ايدوب اخرنده ياباز لمادى (سلاح كسر سين مهمله ايله آلت حربدر ياخود اول آلتك حديده سيدر اما ضميله نجو معناسنه در مقذف اسد كلمه سنك نعتيدر قاموسده اولديغنه كوره معظم وزنى اوزره اسم مفعولدر كندويه لحم رمى اولنان كيمسه يه يعنى غداسى لحم اولانه ديرلر جسم نبيل معناسنه مطولده چوق كره وقايعه رمى اولنان شجاع ايله

تفسير ايلدى يعنى چوق كره وقايع وحروبه كيرمش شجيع ديمكدر (له مقدم خبر وضميرى اسده عائددر (لبد مؤخر مبتدادر مبتدا مع الخبر اسد كلمه سنك نعتيدر (لبد عنب وزنى اوزره اولوب حكمه وزنى اوزره اولان لبدة نك جمعيدر لبدة اسدك كتفيى بيننده متراكب اولان شعره ديرلر ولبدة نك جمعى اولمسنده اسدك كمال ضخامتنى اشعار واردر واسده ذولبده ديرلر مثلده هوامنع من لبدة الاسد كلمشدر (اظفاره رفع ايله مبتدادر لم تقلم خبر در مبتداء مع الخبر ينه اسدك نعتيدر (اظفار فتح همزه و سكون ظاء معجمه ايله ظفرك جمعيدر طرنق ناخن معناسنه تقليم قطع معناسنه اولان قلمده مبالغه در ومناسب اولان مبالغه نفيه راجعه قيلنمقدر يعنى مبالغه اوزرينه داخل قلنمامقدر و بونك نظيرى * وما انا بظلام للعبيد * آيت جليله سيدر وتقليم اظفار ضعفدن كنايه در كشاف حواشى سنده فلان مقلوم الاظفار ديرلر ضعيفدر ديجك يرده خفى بيورلديه مصراع ثانيده اوج مبالغه واردر اولكيسى اسدى لبد صاحبى قيلمسى كويا ممدوح اسوددر ديمك اولدى زيرا اسد ايچون برلبده اولور ايكنجى لبده يى اسده حصر در ظرفك تقديمى بو حصرى افاده ايتديكى كبى اوچنجى ضعفى نفيده مبالغه (معناى بيت) اولان شى اولدى بر جالك قتنده كه اسد كبيدر اوبله اسد كه سلاح تامى ملابس غداسى لحمدر ياخود چوق كره وقايع وحروبه كيرمش كتفيى ميانده شعر متراكبى واردر اظفارى تقليم اولنمامشدر يعنى ضعيف دكلدر

*) اسد على - وفى الحروب نعامة * فتخاء تنفر من صفير الصافر (*

بو بيت بحر كاملدندر تقطيعى (اسد نعلى) متفاعلن (يو فلحرو) متفاعلن (بنعامتن) متفاعلن سالم (فتخاءتن) متفاعلن (فرمنصفى) متفاعلن (رصصافرى) مستفعلن مضمردر (قائلى عمران بن حطاندر حجاجك حقنده ديمشدر (اسد مبتدادر ومشبه به در خفى بيورلديه مشبه به اولان اسد ماوضع له سنده استعمال اولنمديغندن جار ومجرور اولان على فعله ياخود فعل معناسنه اولانه تعلق واجب اولور تقديرى مجترئ على - ياخود صائل على - ديمك اولور پس مجترئ مبتدانك خبرى اولوب على - اكا متعلق اولدى مجترئ اجترادن مأخوذدر دلير اولمق ديمكدر (صائل حمله معناسنه اولان صولهدن مأخوذدر نعامه مبتدادر خبرى فى الحروب در ضرورة تقديم اولنمشدر (نعامة فتح نون ايله دوه قوشنه ديرلر مذكر ومؤنث اولور ونعام اوزرينه جمعلنور

فتخاء فتح نون وفا ايله ومدله فتوح كلمه سنك جمعيدر رقاميه جق قدر صو ايچن فرسه ديرلر غايت اعلى صويدر جنكده حمله وصوله ايدر (تنفر تنصر وتضرب كبى صيغهٔ مضارع اولوب فتخانك خبريدر مبتدا مع الخبر محلا مجرور فى الحروب نك نعتيدر (من صفير تنفريه متعلقدر صفير اصلق ديدكلريدر تاج اللغه ده بانك كركس ايله تفسير اولنمشدر صافر اصلق چالانه ديرلر (معناى بيت) اويله حرب كه اسد كبى اولان كيمسه اوزرينه مجترى وصائل ايدى وجنكده نعامه واردر يعنى آتش خوار وقرهزى كوزلى شجعان واردر اويله حروب كه جنك باز اولان تازى فرسلر براصلق چالانك اصلغندن نفرت ايدر يعنى اوركر وقچار

*) والطير اغربة عليه باسرها * فتخ الصراة وساكنات لصاف (*

بو بيت بحر كاملك ضرب ثانى مقطوعندندر تقطيعى (وططيراغ) مستفعلن مضمر (ربتعلى) متفاعلن (هباسرها) متفاعلن سالم (فتخصصرا) متفاعلن (توساكنا) متفاعلن (تلصافى) فعلاتن مقطوعدر (قائلى معريدر ظاهرا ايله ملقب اولان شريف ابو احمد موسوى يه مرثيه ايلديكى قصيده سندندر (اغربة غراب كلمه سنك جمعيدر و بو جمع قلتدر جمع كثرتى غربان كلور خفى بيورلديه بيت سابقده اولان جار ومجرور كبى بوراده اولان جار ومجرور دخى مشبه به اولان اغربه يه متعلق اولميوب يا فعله يا معناى فعله متعلقدر تقديرى باكيه عليه ديمك اولور ياخود باكيه تأويليله اغربة كلمه سنه متعلقدر (باسرها باجمعها وبجميعها ايله تفسير اولنوب تأكيد ايچون ينه اغربه كلمه سنه متعلقدر ياخود مجموعة تأويليله فاعلندن حالدر (فتخ الصراة واو مقدر ايله والطير اوزرينه معطوفدر (فتخ فتح فا وسكون تاء مثناة فوقيه وخاء معجمه ايله لين معناسنه (صراة صادك فتحى ورانك تخفيفيله شول نطفه در كه تركنكا حله ارك ارقه سنده چوق مكث وقرار ايتمش اوله هذه نطفة صراة دينلور شو نطفهٔ محتبسه در ديمكدر پس فتخ الصراة نك اضافتى صفتك موصوفنه اضافتى قبيلندن اولوب معنى لينه اولان نطفهٔ محتبسه ديمك اولور معوالده فتح فاء وفتح تاء مثناة فوقيه وخاء معجمه ايله فتخاء نك جمعيدر عقاب فتخاء دينلور جناحلرى لينه ديمكدر ظاهر اولان جناحلرى دوشوك اولان عقابك وصفيدر ديمش بوكا كوره دخى صفتك موصوفنه اضافتى قبيلندن اولور لكن ميانلرنده مطابقت بولنسون ايچون صراة دن جنس اراده

اولمق لازمدر بس بوكا كوره معنى لبنات اولان جنس نطفهٔ محتبسه ديمك
اولور خفى بيورلمیه جمع نسخه‌سى وزنه زياده اوفقدر امامفرد نسخه‌سنه كوره
وزن مضمر اولور (لصاف قطام كبى غير منصرفدر بعضيلر معرب قيلوب غير
منصرف مجراسنه اجرا ايلدى (اصاف جبلد ر صحاحده منازل بنى تميم دن
برموضعدر (معناى بيت) جميع طيور مرثيه اولان شريفك اوزرينه غرابلر
كبى باكيه در ولينه اولان نطفهٔ محتبسه ياخود لبنات اولان جنس نطفهٔ
محتبسه انك اوزرينه باكيه در وجبلده ساكنه‌لر انك اوزرينه باكيه در خفى
بيورلمیه بو بيتده غلوى ارتكاب واردر

*(قامت تظللني من الشمس * نفس اعز على من نفسي)*

*(قامت تظللني ومن عجب * شمس تظللني من الشمس)*

بو ايكى بيت بحر كاملك ضرب ثالث احذ مضمرندندر تقطيعى (قامتظل)
مستفعلن مضمر (للنيئش) متفاعلن (شمسى) فعلن حذه ومضمر (نفسن اعز)
مستفعلن مضمر (زعليمن) متفاعلن (نفسى) فعلن احذ مضمر (قامتظل)
مستفعلن (للنيومن) متفاعلن (عجبى) فعلن حذه (شمستظل) مستفعلن
(للنيئش) متفاعلن (شمسى) فعلن احذ مضمردر (قائلى ابو الفضل بن العميددر
مانند آفتاب برتازه حققده ديمشدر ابن العميد بر كون برتفرجكاهه واروب
كونشده اوتوردى والنه بركاغد الوب شعر انشا وتحريرينه باشلدى اول حينده
باشى اوجينه مانند آفتاب برتازه تحرير ايلديكنه نظر ايچون قائم اولدى درحال
بو ايكى بيتى انشا وتحرير ومحبوب مذكورك يدينه ويروب الفت ومعامله‌لرينه
وسيله اولدى ديو مشايخمزدن مسموعدر ياخود ادعائى وتصورى اوله اما
مطولده برغلام حققده ديمشدر كه ابن العميدك باشى اوزره طوروب كونشدن
حفظ ايدر ايدى يعنى كولكلندير ر ايدى ديدى اطولده كندى غلامى حققده
ديديكنى اثناء تقريرده تصريح ايلدى (قامت صيغه‌سنك فاعلى نفسدر (تظللنى
مطولده ظلى اوزريمه ايقاع ايدر ديو تفسير ايلدى اطولده شمس حرارتى
مدافعه ايدر ديو معنى ويرلمشدر وتظللنى محلا منصوب نفسدن حالدر تقديرى
قامت نفس هى اعز على من نفسى مظللة ديمكدر (من الشمس تظللنى يه
متعلقدر (ومن كلمه‌سى اجليه‌در شمس اجلندن ديمكدر ياخود شمسدن مراد
نفس غلام اوله بوكا كوره معنى غلامك نفسى شمسدن حاصل اولان ظلى
اوزريمه ايقاع ايدر ديمك اولور اولكبسى شمس تظللنى من الشمس قولنه

موافقدر اعز على نفس كلمه‌سنك صفتيدر من نفسى ياء متكلمه مضافدر ياخود
من نفس تنكير ايله اولوب كسره‌سى اشباع اولنمشدر (النمسده كسره اشباع
اولنديغى كبى بوكا كوره معنى من كل نفس ديمك اولور و بو ابلغدر وينه قامت
وتظللنيده اولان ضمير مستكن نفسه عائددر و بو قامت تظللنى قولنده شائبهٔ
تكرار نمودار اولمغله مطولده فاقول يا عجبا ومن عجب روايت اولنمشدى ديدى
شمس مبتداء مؤخردر و بو شمسدن مراد حسن و بهاده شمس كبى اولان غلام
وانساندر تظللنى شمسك صفتيدر من عجب خبر مقدمدر تقديرى قامت تلك
النفس مظللة لى وشمس مظللة من الشمس من عجب ديمكدر پس شاعر غلام
مذكور ايچون شمس حقيقى معناسنى ادعا ايتدى وغلام مرقومى حقيقهٔ شمس
قيليدى بو تعجبك معناسى اولمازايدى زيرا حسن الوجه اولان انسان انسان
آخرك اوزرينه ظلنى ايقاعده تعجب يوقدر لكن بو سوزده نظر واردر زير
جائزدر كه تعجب حسنده درجهٔ شمسه بالغ اولانى استخدامندن اوله ياخود
انك كندويه انقياد وخدمتندن اوله (معناى بيت) بنم نفسمدن اعز ياخود
جميع نفسدن اعز اولان نفس شمسك حرارتى مدافعه اجلندن اوزريمه ظلى
ايقاع ايدر اولديغى حالده قائمه اولدى بو يله اولان نفس قالقمشده اوزريمه
ظلى ايقاع ايدر برشمسكه شمس حقيقينك حرارتى مدافعه اجلندن اوزريمه
ظلى ايقاع ايدر او يله اولان شمس عجبندندر يعنى تعجب اولناجق شيدندر

*(لاتعجبوا من بلا غلالته * قد زرّا زراره على القمر)*

بو بيت بحر منسرحك ضرب اولندندر تقطيعى (لاتعجبوا) مستفعلن (من بلاغ
فاعلات مطوى (لالتهى) مفتعلن مطويه (قدززراز) مستفعلن (رارهوع)
فاعلات مطوى (للقمرى) مفتعلن مطويدر (قائلى ابو الحسن بن طباطبا
علو يدر بو بيت مرور ايتدى وتفصيلى بورايه حواله اولنمشدى من بلا
لاتعجبويه متعلقدر (بلا كسر باء موحده وفتح لام وقصر ايله مصدردر بلى
الثوب وابلاه الغير دينلور ثوب چوروندى وثوبى غير چوروتدى ديمك اولوب لازم
ومتعدى استعمال اولنور (غلالته كسر ايله بلا كلمه‌سنك مضاف اليهيدر وضميرى
محبوبه عائددر (غلاله كسر غين معجمه ايله شعاردر كه تحت الثوب الباس اولنور
وتحت الدرع دخى الباس اولنور شعار بدنه مماس وملاقى و بدنى ولى ايدن ثوبدر
بوكا قميص دخى ديرلر اكثريا كتان بزندن اولور (قد زرّا لاتعجب دين كيمسه‌لره
جوابدر ياخود قد زرّا تعجبدن نهيك تعليليدر حتى ابيات معانيده شرح اولنان

بيتده تعليل معناسى اختيار اولندى ايدى (زر ضم زاى وتشديد را ايله صيغهٔ ماضى مجهولدر رايلكلندى وبغلندى ديمكدر * زرت القميص عليه ازره * دينلور انك اوزرينه قيصى باغلدم و باغلرم وايلكلدم وايلكلرم ديمكدر (ازراره رفع ايله زرنك نائب فاعليدر ازرار زر كلمه سنك جمعيدر (زر كسر زا وتشديد را ايله ايلك ديدكلريدر (على القمر زريه متعلقدر پس اكر محبوبى قمر حقيقى قيلميدى تعجبدن نهيك معناسى اولمازدى زيرا كتانه قمر حقيقينك ملابسه سى سببيله بلى سرعت ايدر حسنده قمر كبى اولان انسانه ملابسه سى سببيله سرعت ايتمز وبيتده اولان قمره استعاره دكلدر دينلمز زيرا مشبه غلالته وازراره ده ذكر اولان ضميرلردر زيرا بز ديرز كه بو وجه اوزره ذكر استعاره يه منافى اولديغى مسلم دكلدر * سيف زيد فى يد اسد * ده اولديغى كبى زيرا استعاره نك تعريفى بوكا صادقدر (معناى بيت) اول محبوبك قيصنك چورومسندن تعجب ايتميكز نيچون تعجب ايتميلم ديدكلرنده جواب ويروب ديديكه اول محبوبك قيصنك ايلكلرى قمر كبى اولان تن بللور ياخود سينهٔ بللور اوزرينه ايلكلندى خفى بيورلميه خاصهٔ قمرده برقاج نسنه تحرير اولنمشدر برى كتان بزى نمناك قره قارشو سرلسه ابلا ايدر عمرى هدم ايدر دينى تكثير ايدر اجرت منزلى موجب اولور ماى تبريد ايدر الوانى تغيير ايدر سارقه اعانت ايدر عاشق طارقى افضاح ايدر

*) وان تعافوا العدل والايمانا * فان فى ايماننا نيرانا (*

بو بيت بحر رجزك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (وان تعا) مفاعلن مطوى (فلعدل ول) مستفعلن (ايمانا) مفعولن مقطوعه (فاننى) فاعلن مطوى (ايماننا) مستفعلن (نيرانا) مفعولن مقطوعدر (قائلى خطيبك ايضاحده تصريحنه كوره بعض اعرابدر (تعافوا ىى تكرهوا ايله تفسير ايلديلر عاف الطعام والشراب دينلورو بونلرك غيريلرينه ده دينلور مضارعنده يعافه ويعيفه مصدرنده عيفا وعيفانا وعيافة وعيافا ديرلر طعامى ياخود شرابى كريه كوردى يمدى وايچمدى ديمكدر (العدل نصب ايله ان تعافوانك مفعوليدر عدل ظلمك مقابليدر و بو عدلى توحيد معناسنه حمل ايتمك بعيد دكلدر نتكيم الله تعالانك * ان الله يأمر بالعدل والاحسان * قول شريفنده اولان عدل توحيد ايله تفسير اولندى و بو عدلى ذكره تخصيصك وجهى عدل اول ايماندر والايمانا العدل اوزرينه معطوفدر والفى اشباع ايچوندر (خفى بيورلميه ايمانك حقيقتى غيرى بى امانده قيلق معناسنه اولوب بنفسه متعدى ايدى صكره

اقرار و اعتراف معناسى تضمين اولنوب باايله تعديه اولندى * آمنت بالله وبرسوله * كبى الله تعالى بى ورسولنى تصديق واعتراف ايتدم ديمكدر كاهيجه لام ايله ده تعديه اولنور (ايمان شرعده رسول الله صلى الله عليه وسلمك من عند الله كتورديكى شيئى ضرورة تصديقدر تفصيلا بيلنديكى يرده تفصيلا واجمالا بيلنديكى يرده اجمالا تصديقدر و بوماجاء به يى تصديقده تلفظه قادر اولانه تلفظ شرطدرو بو كابر كيمسه خلل كتورسه كافر اولور بو تقديرجه عمل ايماندن جزء اولمز بعض محققين عندنده عمل ايماندن جزدر لكن عملك كتمسندن ايمانك كتمسى لازم كلمز انساندن شعر وظفر كبى شجردن بوداق واوراق كبى سلفدن بعضيلرى بوكا ذاهب اولديلر تفصيلى كتب كلاميه ده مسطوردر بعضيلر الايمانا قولنى فتح همزه ايله قراءت ايدوب قسم معناسنه اولان يمينك جمعيدر ديوب خطا ايتمشدر خفى بيورلميه وان تعافوا شرطنك جوابى محذوفدر تقديرى * تلجأون الى العدل والايمان * ديمكدر * فان فى ايماننا نيرانا * قولى جزانك علتيدر جزا مقامنه اقامت اولندى (ايمان فتح همزه ايله شمالك مقابلى يمين كلمه سنك جمعيدر (نيران كسر نون ايله يانورك ياخود نارك جمعيدر (سيوف ياخود رماح ايچون استعاره اولندى ومعروف اولديغى اوزره نيرانى سيوفه تخصيص ونوردن استعاره اولميوب مشهوره كوره ناردن استعاره اولمسى منظوردر لكن انظار سليمه ايچون منظور دكلدر پس تعافوادن مستفاد اولان كراهتك عدل وايماندن هر برينه تعلق نيران ايله مراد شعلهٔ نيران كبى لمعان ايدن آلت حرب اولان سيوف اولديغنه قرينه دركه زيرا جزا وجواب شرط محاربه يعنى * تحاربون وتلجأون الى الطاعة بالسيوف * اولديغنه دلالت ايدر وشرعده ظلم وكفرك جزاسى اولان نار ايله سيوفدن تعبيرده لطافت بينه واردر وديبلديكه فى ايماننا قراءتنده رزيرا نار اللر ايله اخذ اولنماز و بونده ضعف واردر كه اهلنه خفى دكلدر (معناى بيت) حقده مخالف اولنلره خطاب ايدوب ديركه اكر عدل وايمانى كريه كوروب ظلم وكفرى استحباب ايدرسكز بزه بأس يوقدر بلكه سزه بأس واردر زيرا بزم ايدىٔ يمنامزده لمعان وافناده شعلهٔ نيران كبى سيوف ياخود رماح واردر ايمان وايمان ميانده جناس واردر

*) وصاعقة من نصله تنكفى بها * على اروس الاقران خمس سحائب (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (وصاع) فعول مقبوض (قتن منص) مفاعيلن (لهيتن) فعولن (كفى بها) مفاعلن مقبوضه (علاار)

فعولن (ء سل اقرا) مفاعلن (نخمس) فعول مقبوض (سحاءبى) مفاعلن
مقبوضدر (قائلى بحتريدر (وصاعقة) واورب ايله مجروردر ياخود ظرف ايله
موصوف مبتداء مرفوعدر خبرى تنكفيدر ياخود رب نك جوابيدر صاعقه
رعد شديده سمادن دوشن ناردر و بو صاعقه نك سببى دخان ميان سحابده
محتبس اولوب تكاثف وتزاحم ايله و يمين وشماله اضطراب ايله حرارتى مشتد
اولدقده سحابى مزق ايدر واول مزق سببيله رعد حاصل اولوب سحابده اولان
اجزاء ارضيه يى احراق ايدرودرعقب اجزاء ارضيه دن حديد وصفره وفضه
وذهب و بونلركبى معادندن مستعد اولان جسده منقلب اولور و سحابدن
منفصل اولوب دوشرودوشديكى يرى خراب ايدر بو اهل حكمتك كلاميدر اما
اهل لغت صاعقه اوج معنايه در ديمشلر برى موت معناسنه در * فصعق من
فى السموات * آيت جليله سنده اولديغى كبى و برى عذاب معناسنه در * انذرتكم
صاعقة * نص كريمنده اولديغى كبى و برى نار معناسنه در * ويرسل الصواعق
قول شريفنده اولديغى كبى وحدى ديركه بواشيا سمادن صوت ورعد شديد
معناسنه اولان صاعقه دن متولده در مجموعى شئ واحددر و بو اشيا صاعقه دن
ناشئه تأثيرايدر (نصله صاعقه يى بياندر يعنى صاعقه كبى نصلدر ونصله نك
ضميرى ممدوحك سيفنه عائددر نصلى اشتعال وتأثيرده صاعقه قيلـدى
ومرادى نصلدن ناشئه اولان صاعقه در پس صـاعقه وهميه تخييليه در
كويا نصل ايچون صاعقه واردر اعدايى احراق ايدر اولكبسى اظهردر
وايكنجى يه شارح محقق مطولده ذاهب اولدى (ونصل صحاحدن فهم
اولنديغنه كوره سيفك حديدر قاموسده اولديغنه كوره مقبضى اولميان نفس
سيفدر پس بوكا كوره ممدوحك النده سيفنك مقبضى اختفـا ايدوب كويا
مقبضى يوق كبى اولدى (تنكفى مهموز و لازم ايدى همزه سى تليين اولنوب على
غيرالقياس يايه قلب اولندى ومأخذى انكفادر انقلاب ايتدى ديمكدر (بهاده
اولان باتنكفينك تعديه سى ايچوندر وضميرى صاعقه يه عائددر * على ارؤس
الاقران تنكفى يه متعلقدر (ارؤس رأس كلمه سنك جمعيدر وارؤس اكرچه
جمع قلتدر لكن مقام مدحه داعى اولمغله جمع كثرت مراد اولندى هوا ديده
جمع قلت جمع كثرت ايچون استعاره اولندى زيرا فضيلت كثيرينه غلبه ده در
ديمش الاقرانده اولان الف لام ارؤس كلمه سنك اضافتى كبى استغراق ايچوندر
(اقران فتح همزه ايله در كسر قاف وسكون را ايله اولان قرن كلمه سنك جمعيدر
شجاعتده رجلك كفوينه ديرلر ياخود مطلقا كفو معناسنه در (خمس سحائب

رفع ايله تنكفينك فاعليدر وسحائبه مضافدر وسحائب كسره يى اشباع ايله
قراءت اولنور كرچه فتحه ايله قراءت اولنملى ايدى لكن قافيه يه رعايت ايچون
صرف اولندى سحائب كثرتده سحابه نك جمعيدر خمس سحائبدن مراد انامل
خمسدركه جودده وعموم عطاياده سحائبدر خفى بيورلميه بو بيتده استتباع
واردر يعنى شجاعت ايله مدحه سخا ايله مدحى تضمين ايتدى حتى بعضيلر
بيتده استتباع اولديغى عدم دركندن مقامه مناسب وملايم ذكر ايلمدى ديو
توهم ايتمش ونزول صاعقه ونزول نارده انامللى سحائب عذاب قيلمق ممكندر
وظاهر اولان خمس سحائب ايله مراد اصابعدر كويا شجاعتده مزيد مبالغه
مراد ايدوب اقرانى انامل ايله تقليب ايدر اهلاك كلرنده اعمال اصابعه محتاج
دكلدر و بو سببدن ارؤس اقراندن كثرتيله بيله جمع قلت ايله تعبيرينك وجهى
وانامل خمسدن جمع كثرت ايله تعبيرينك نكته سى ارؤس كثرتيله بيله كويا انامل
خمسه نسبتله قليله در انامل خمسى ارؤسى احاطه وشمولندن اوتورى پس
بو تقديرجه سحائب ايله انامل ارادسنه قرينه قلان معانى ملتئمه نك مجموعى
صاعقه يى ذكريدر وصاعقه ممدوحك سيفنك نصلندن ناشئه اولديغى
بياندرو صاعقه يى ارؤس اقرانه حمليدر ومقام مدحى ضميمه ايله بيله سحائبى
انامك عدتيله متعدده قيلمقدر زيرا مقام مدحدن نظرى قطع ايتمك خمس
سحائب ايله اصابع مراد ايتمك ايله در پس خمس سحائبى انامل ايله تفسير
ومقام مدحى ضميمه يى ترك ذمى ايراث ايدر (معناى بيت) ممدوحك سيفنك
نصل وحدتدن ناشئه چوق صاعقه واردر كه اول صاعقه يى جود
وعطاياده سحائب اولان انامل خمس تقليب وحربده كندونك جميع اقران
واكفاسنك باشلرى اوزرينه صب ايدوب انلرى اول صاعقه ايله هلاك ايدر
* قال رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم خير الناس رجل ممسك بعنان
فرسه كلما سمع هيعة طار اليها اورجل فى شعفة فى غنيمة حتى ياتيه الموت * علامهٔ
زمخشرى اساسده ديمشكه هيعه شول صيحه وصوتدركه اندن فزع اولنور
واصلى هاع يهيع دن مأخوذدر قورقدى ديمكدر طار فعلنى رجله اسناد مجازدر
تأويلى طار فرسه بسعيه اليها ديمك اولور شعفه رأس جبله ديرلر (معناى
حديث شريف) ناسك خيرلى سى شول رجلدركه فرسنك عنانى آخذ جهاد
فى سبيل اللهه مستعد نه وقتكه صيحهٔ حربى استماع ايتسه اول صيحه يه ماننْد
طيران زياده سرعت ايدر ياخود شول رجلدركه ناسدن عزلت ايدر وكنديك

رعی ایتدیکی غنم قلیلی ایله بیله بعض رؤس جبالده ساکن وامر معاشنده اول غنم قلیل ایله اکتفا ایدوب موت کندی یه کلنجه یه دك الله تعالی یه عبادت ایدر بو بش بلاغت مأثرده جهاد اوزرینه حث وناسدن تجانب وعزلته دخی تحریض واردر خفی اولمیه که طیران عدو فرس ایچون استعاره اولندی وجامع ایکیسنك مفهومنده داخلدر زیرا عدو و طیرانك میاننده جامع سرعت ایله قطع مسافه درکه عدو وطیرانده داخلدر زیرا طیران سرعت وجناح ایله قطع مسافه‌در وعدو سرعت واقدام ایله قطع مسافه‌در اولکی هواده قطع مسافه‌در ایکنجیسی ارضده قطع مسافه‌در شارح محقق مطولده بوکا اعتراض ایدوب دیدیکه سرعت طیرانك مفهومنده داخل دکلدر بلکه طیران جناح ایله مجرد قطع مسافه‌در جوابنده دیمشلرکه طیرانك غایتی اکثرده سرعت ایله‌در

*) عودته فیما ازور حبایبی * اهماله وکذاك کل مخاطر (*

*) واذا احتبی قربوسه بعنانه * علك الشکیم الی انصراف الزائر (*

بو بیت بحر کاملدندر تقطیعی (عوودتهو) مستفعلن مضمر (فیما زو) مستفعلن مضمر (رحبایبی) متفاعلن سالمه (اهمالهو) مستفعلن مضمر (وکذا ککل) متفاعلن (لخاطری) متفاعلن سالمه (واذاحتبا) متفاعلن (قربوسهو) متفاعلن (بعنانهی) متفاعلن سالمه (علکششکی) متفاعلن (م النصرا) متفاعلن (فرزائری) مستفعلن مضمردر (قائلی یزید بن مسلمة بن عبد الملکدر فرسنی مؤدبدر نزول اولنوب عنانی قربوس سرجه القا اولنسه عودت ایدنجیه دك مکاننده طورر دیو وصف ایدر (عودته‌ده اولان ضمیر عودتنك مفعول اولی اولوب فرسه راجعدر عودت تعویددن صیغهٔ متکلمدر معناسی تعلیم ایله فرسه عادت قیلدم دیمکدر (فیماده ما مصدریه در حبایبی ازورنك مفعولیدر حبایب حبیبه‌نك جمعیدر (اهماله نصب ایله عودتنك مفعول ثانیسیدر ضمیری فرسه عائددر عودت اهماله‌نك معناسی فرسی ترکی فرسه عادت قیلدم دیمکدر (وکذاك کل مخاطری سؤال مقدره جوابدر کویا ذوی العقولدن اولمیان فرسی براغوب کتمك مخاطره دکلیدر دیو سؤال اولندی جوابنده بلی بنم کبیدر جمیع مخاطره یعنی کندوبی خطره القایدنلر دیدی احتبی احتباءدن مأخوذ صیغهٔ ماضیدر احتبا کشی ایکی الیه سی اوزرینه اوتوروب دستاریله یاخود اللریله یاخود بونلرك غیری جله کبی برشیء ایله

ظهریله ساقلرینی بریره جمع ایتمکه‌دیرلر جله کشان اولان دروبشانك هیئت شریفه‌لری کبی صکره احتباء فرسك باشیله اکرینك اوك قاشی دزکین ایله جمع ایتمکده استعاره اولندی اکثریا فارس فرسی دیکلندرمك ایچون دزکین ایله فرسك برمقدار باشنی قاصوب دزکینك اوجنی اکرك اوك قاشنه صارر و بررسن رقیق ایله کزدیرر قربوسه احتبی‌نك مفعولیدر وضمیری فرسه عائددر قربوس فتحتین ایله‌در اما تخفیفی ضرورت ایچون اولور لکن بوراده ضرورت یوقدر قاموسده اکرك جانبنه دیرلر حنو السرج معناسنه دیدی ومطولده مقدم السرج ایله تفسیر اولندی مقدم السرج اکرك اوك قاشی دیمکدر پس قاموسك تفسیری ایله مطولك تفسیری مألده بردر اما صحاحده بالکسر سرجه دیرلر دیدی صحاحك کلامنه بناء اطولده مطولك تفسیرینه اعتراض ایدوب مضاف تقدیرینه حاجت یوقدر دیدی وصاحب هوادی دخی قربوس انجق سرج معناسنه اولدیغنه ذاهب اولوب دیدیکه بو سرجی فرسك باشیله جمع ایتمك وعنانی سرجك طرف مقدمنك داخلنه یعنی اوك قاشنه القا ایله حاصل اولور واحتبایی قربوسه اسناد مجازدر کرك احتبا ایله معنای مصدری مراد اولنسون کرك مصدر ایله حاصله اولان هیئت مراد اولنسون لکن تحقیق اولان قاموس ومطولنکی تحریره حقیقدر زیرا قدیمدنبرو اکرك اوك قاشی دزکین صارمغه وقاصمغه محل مشهوردر وصدده بونده‌در ومجاوزدن رهایاب اولنور (بعنانه احتبایه متعلقدر وضمیری فرسه راجعدر (عنان کسر عین مهمله ایله دزکین دیدکلریدر (علك صیغهٔ ماضیدر مضغ معناسنه چیندی دیمکدر الشکیم علكنك مفعولیدر (شکیم شکیمه ایکیسده فرسك اغزنده اولان حدیده دیرلر ترکیده بوکا کم دیرلر انواعی واردر الی انصراف السرائر علکیه متعلقدر و بونکله علکك غایتی بیان ایدر وزائر ایله مراد شاعرك کندوسیدر (معنای دو بیت) حبیبه‌لریمی زیارتده فرسه تعلیم ایله فرسی برمحلده دزکنی اکرقاشنه صاروب اهمالی یعنی براقمغی عادت ایتدم کرچه فرسی بویله براقمق مخاطره‌در لکن جمیع مخاطر بونك کبیدر یعنی کندوبی خطره القایدنلر بونك کبیدر یعنی بنم کبیدر وچون بنم کبی عاشق فرسك باشیله اکرینك اوك قاشنی عنانیله جمع ایتسه وحبیبه‌سنی زیارته کتسه اولقدر مؤدب فرسدرکه زائرك انصرافی وعودتنه یعنی بنم انصراف وعودتمه دکین کمی چینر طورر براقدیغی محلدن آیرلمز دیمکدر خفی بیورلمیه شاعر فرسك

باشيله اكر ينك اوك قاشى عنانيله جمع ايتمك هيئتنى رجلك ايكى اليه سى اوزرينه اوتوروب دستاريله ظهر وساقلرينى بريره جمع ايتمك هيئتنه تشبيه ايدوب احتبايى يعنى رجلك ظهر وساقلرينى دستارايله جمع ايتمسى عنانك قربوس سرجده وقوعنه استعاره ايلدى پس وجه شبهك غرابتندن اوتورى استعاره ده غريبه اولدى

*) ولماقضينامن منى كل حاجة *ومسح بالاركان من هوماسح (*

*) وشدت على دهم المهارى رحالنا *ولم ينظر الغادى الذى هورائح (*

*) اخذنا باطراف الاحاديث بيننا *وسالت باعناق المطى الاباطح (*

بو ابيات ثلاثه بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (ولما) فعولن (قضينامن مفاعيلن (منكل) فعولن (لحاجتن) مفاعلن مقبوضه (ومسس) فعول مقبوض (حبلاركا) مفاعيلن (نمنه) فعول مقبوض (وماسحو) مفاعلن مقبوض (وشددت) فعولن (علادهمل) مفاعيلن (مهارى) فعولن (رحالنا) مفاعلن مقبوضه (ولم ين) فعولن (ظرلغادل) مفاعيلن (لذيه) فعول مقبوض (ورائحو) مفاعلن مقبوض (اخذنا) فعولن (باطرافل) مفاعيلن (احادى) فعولن (ثبينا) مفاعلن مقبوضه (وسالت) فعولن (باعناقل) مفاعيلن (مطييل) فعولن (اباطحو) مفاعلن مقبوضدر (قائلى كثير عزه در قضينا يرينه كتوردك ديمكدر (منى كسر ميم وقصر ايله مكه ده برموضعك اسميدر كل حاجة نصب واضافتيله قضينانك مفعوليدر (مسح مسحده مبالغه در بالاركان مسح يه متعلقدر اركان ركنك جمعيدر (ركن شيئك جانب اقواسنه ديرلر (من موصول مسحك فاعليدر (هو موصوله عائد مبتدادر (ماسح خبريدر جمله سى من موصولك صله سيدر (شدت صيغهٔ مجهولدر باغلندى ديمكدر على دهم المهارى شدت كلمه سنه متعلقدر (دهم ضم دال مهمله وسكون ها ايله دهماءنك جمعيدر دهماء ادهمك تأنيثيدر مهارى مهريه نك جمعيدر مهريه قضاعه دن بطن اولان مهرة بن حيدانه منسوبه اولان ناقه يه ديرلر بونلرده نجائب واردر يعنى خيلى سبق ايدن ابل واردر ودهم المهارى ده اولان اضافت صفتك موصوفه اضافتى قبيلندندر (رحالنا رفعيله شدت كلمه سنك مفعول مالم يسم فاعله سيدر رحال رحلك جمعيدر بوراده يوك وثقل معناسنه الغادى محلا مرفوع لم ينظر كلمه سنك فاعليدر مفعولى هورائح در (غادى غين معجمه ايله صباحدن ظهره دكين سيرايدنه ديرلر رائح ظهردن

مغربه دكين سيرايدنه ديرلر اخذنا شرعنا معناسنه اولوب لمانك جوابى اولور باطراف الاحاديث اخذنايه متعلقدر اطراف بوراده مجازا انواع معناسنه در (باعناق المطى ده اولان با سالت كلمه سنى متعدى قيلمق ايچوندر پس سالت اقتدى ديمك اولور (اعناق عنق كلمه سنك جمعيدر كردن معناسنه (مطى كسر طاء وتشديد يا ايله مطيه نك جمعيدر ابل معناسنه (الاباطح سالت كلمه سنك فاعليدر اباطح ابطحك جمعيدر ابطح صو يك سيلان ايديجك مكانيدركه ايچنده اوفاجق طاشلر اوله (معناى ابيات) وقتاكه منى دن هر حاجتى قضا ايلدك يعنى مناسك حجى ادادن فارغ اولدق وماسح اولانده اركانى مبالغه مسح ايلدى يعنى طواف وداعده اركان بيتيده مسح ايلدك ورحلمز يعنى يوكلريمز ناقهٔ دهملر اوزرينه باغلندى واستعجالدن اوتورى صباحدن ظهره دكين سيرايدن كيمسه ظهردن مغربه دكين سيرايدر كيمسه يه ده نظر ايتمز يعنى منتظر ومترقب اولمز ميانمزده درلو درلو سوزلره باشلادق وايچنده دقاق حصى اولان مسيل ماد نخى اعناق مطايايى سيلان ايتدردى حاصلى بز انواع كلامه شروع ومطايا دخى سرعت مضى يه شروع ايلدى خفى بيورلميه مصراع اخيرده اباطحده واقعه اولان سيولك سيلانى لين وسلاستى مشتمله اولان غايت سرعتده سير حثيث ايله سيرايدن ابلك سيرى ايچون استعاره ايلدى وبونده شبه كه سرعت ولين وسلاست ايله قطع مسافه در ظاهر عاميدر لكن شاعر بونده لطفى يعنى استعاره يى وغرابتى افاده ايدن شيئله تصرف ايلدى پس تصرفنك بيانى بودركه شاعر سالت فعلنى مطى كلمه سنه اسناد ايتميوب اباطحه ايلدى واعناقى سيرده ادخال ايلدى زيرا سيرابلده سرعت وبطوء اعناقده ظاهر وسرعت وبطؤك امرى هواديده متبين وباهر اولوب سائر اجزاسى حركتده هوادى يه مستند وثقل وخفتده هوادى يه تابع اولور

*) اعيرتنا البانها ولحومها *وذلك عاريا ابن ريطة ظاهر (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (اعير) فعولن (تناالبا) مفاعيلن (نهاو) فعول مقبوض (لحومها) مفاعلن مقبوضه (وذال) فعول مقبوض (كعارنيب) مفاعيلن (نريط) فعول مقبوض (تظاهرو) مفاعلن مقبوضدر (قائلى سبرة بن عمرو فقعسى حماسيدر ضمرة بن نهشلى كثرت مال و وفرت ابل وجمال ايله تعييب ايتديكى حينده انشاد ايلديكى ابياتدندر (اعيرتناده

هوادى: هاديه نك جمعيدر * مقدم العنق معناسنه

اولان همزه انكاريه در(عيره كذا ديلوراني تعيب ايتدى ديمكدر وتاسي ايله
ابن ريطه يه خطاب ايدر(البانها نزع خافضيت اوزره منصوب عيرتنانك مفعول
به غير صريحيدر (البان لبن كلمه سنك جمعيدر وضميرى ابله راجعدر ولحومها
البانها اوزرينه معطوفدر (لحوم ضم لام وضم حاء مهمله ايله لحم كلمه سنك
جمعيدر وذلك ده اولان واو حاليه در ذلك عيردن منفهم اولان تعييره
اشارتدر وذلك مبتدادر عار خبريدر عار عيب معناسنه (ظاهر عار لفظنك
نعتيدر ظاهر بوراده زائل معناسنه در بو بيتده محل استشهاد ظاهر لفظنك
زائل معناسنه كلمسيدر. ابن ريطه دن مراد ضمرة بن نهشلدر كه والده سنك
اسمى ريطه در ريطه كعب بن سعد بن تميم بن مره نك قزيدر ريطه
لغتده هر لين رقيق اولان ثوبه ديرلر بونكله امرأه تسميه اولندى (معناى بيت)
اى ضمرة بن نهشل بزى ابلك كثرت البانى ووفرت لحومى ايله تعييبى ايدرسين
حال بوكه اى ابن ريطه سنك بو تعييبك عيب زائلدر زيرا قديم وحديثده ابلى
بوغازلمق مباح ولحوميله انتفاع عقل ودينده جائز ومحتاجلره تفريق احسان
ومعروفدر معولده تحرير اولنان معنى بودر

*) وعيرها الواشون انى احبها * وتلك شكاة ظاهر عنك عارها(*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (وعيى) فعول مقبوض
(رهلواشو) مفاعيلن (نانى) فعولن (احببها) مفاعلن مقبوضه (وتلك)
فعول مقبوض (شكاتنظا) مفاعيلن (هرنعن)فعولن(كعارها)مفاعلن
مقبوضدر (قائلى تابعيندن ابو ذؤيب ايله مكنى خويلد بن خالد رضى الله تعالى
عنهدر (عيرها عير باب تفعيلدن صيغهٔ ماضيدر تعييب ايتدى ديمكدر وضمير
بارز عيرنك مفعولى اولوب حبيبه يه عائددر (الواشون عيرنك فاعليدر (واشون
واشينك جمعيدر نمام معناسنه اصلى واشيون ايدى وشى كلامه دينلور كذب
ايتدى * وشى به الى السلطان وشايه * دينلورسعى ايتدى ديمكدر (انى احبها
فتح همزه ايله لانى احبها ديمك اولوب تعييرك تعليلى اولور (احب متكلم
وحده در ضمير بارزى حبيبه يه عائددر (تلك مبتدادر تعييب حالتنه اشارتدر
اما معولده بنى انلرك وشايه لرى ديو تفسير ايدوب وشايه لرينه اشارت قيلمشدر
شكاة خبريدر (شكاة فتح شين معجمه ايله شكايت معناسنه در شكوت فلانا شكوا
وشكاية وشكاة دينلور انك ايشلديكى كونى ايشدن اكا خبرويردم ديمكدر
ظاهر بوراده زائل معناسنه در بو بيتده دخى محل استشهاد ظاهر لفظنك

زائل معناسنه كلمسيدر عنك حبيبه سنه خطابدر بونده التفات واردر عارها ظاهر
كلمه سنك فاعليدر عار عيب معناسنه ضميرى شكاة كلمه سنه راجعدر (معناى بيت)
نماملر حبيبه يى تعييب ايتديلر بنم انى سوديكمدن اوتورى و بو تعييب حالتى ياخود
بنى انلرك وشايه لرى شكايتدر اى حبيبه اول شكايتك عار وعيبى سندن زائلدر
بوندن سكا برشى لازم كلمز

*) جمع الحق لنا فى امام * قتل البخل واحيا السماحا(*

بو بيت بحر مديدك ضرب اولندندر تقطيعى (جمع الحق) فعلاتن مخبون (قلنا)
فعلن مخبون (فى امامن) فاعلاتن (قتلليخ) فعلاتن مخبون (لوان اح)فعلاتن
مخبون (يسسماحا) فاعلاتن سالمدر (قائلى ابن معتزدر پدرى معتز بالله مقتدرى
فسادندن اوتورى خلافتدن خلع ايدوب يرينه خليفه اولدقده پدرى مدحنه
انشاد ايلديكى قصيده سندندر (جمع ماضئ مجهولدر الحق جمعك مفعول مالم
يسم فاعله سيدر حقدن مراد عدل وانصافدر لنا مؤخر امام كلمه سنه متعلقدر
فى امام جمع يه متعلقدر (قتل صيغهٔ ماضئ معروفدر فاعل مستترى امامه عائددر
البخل مفعوليدر(قتل البخل جمله فعليه سى اعرابدن محلا مجرور امامك
صفتيدر (واحيا السماء قتل البخل اوزرينه معطوفدر اعرابى معطوف عليهك
اعرابى كبيدر (سماح فتح وكسر سين ايله قاموسده اولديغنه كوره جود وكرم
معناسنه در بوراده مراد جوددر (قتل صيغه سى ازاله ايچون استعاره اولندى
احيا صيغه سى اظهار ايچون استعاره اولندى وايكيسنك ده قرينه لرى
مفعوللريدر زيرا حقيقة قتل واحيا بخل جوده تعلق ايتمزلر وفعلده اولان
استعاره يه استعارهٔ تبعيه ديرلر خفى بيورلميه احيانك فاعلى دخى احياده قرينه در
زيرا احيا حاصل اولماز الا الله تعاليدن اولور پس قتل واحيادن هر برى انجق
مفعول كندنده قرينه اولاندن قيلمق غفلته مبنيدر (معناى بيت) حق
يعنى عدل وانصاف بزم امامزده جمع اولندى يعنى الله تعالى جمع ايلدى. اويله
امام كه بخلى ازاله وجود وسماحتى اظهار ايلدى

*) نقريهم لهذميات نقدبها * ما كان خاط عليهم كل زراد (*

بو بيت بحر بسيطك ضرب ثانئ مقطوعندندر تقطيعى (نقريهمو)
مستفعلن (لهذمى) فاعلن (ياتنقد) مستفعلن (دبهــا) فعلن مخبونه
(ماكان خا) مستفعلن (طعلى) فعلن مخبون (همكللزر) مستفعلن
(رادى) فعلن مقطوعدر (قائلى قطامى در(نقريهم قرى دن مأخوذ

صيغهٔ متكلم مع غيره در (قرى كسر قاف ايله ضيافت معناسنه ومفعول اولى اولان هم ضميرى اخوه يه راجعدر معناسى بز اخوه يه ضيافت ايدرز ديمكدر و بومثلليده ميمك ضمه سنى اشباع لغتدر وبونى ابن كثير قراءت ايلدى ياخود ضرورت وزن ايچون لهذميات نقريهم كلمه سنك مفعول ثانى سيدر (لهذميات فتح لام وسكون هاء وفتح ذال معجمه ايله وكسر ميم وتشديد يا ايله لهذميه نك جمعيدر لهذم اسنه دن قاطع اولانه ديرلر پس لهذميات ايله مرادى اسنهٔ قاطعه يه منسوب اولان طعنات وجراحات در ياخود اسنه نك كنديدر بو راده اسنه اراده سى اولى واحرى در ولهذميات ده اولان نسبت اجرى ده اولان نسبت كبى مبالغه ايچوندر (نقدبها محلا منصوب لهذميات كلمه سنك نعتيدر (نقد قددن مأخوذ صيغهٔ متكلم مع غيره در قد تشديددا ل مهمله ايله قطع معناسنه بها نقديه متعلقدر وضميرى لهذمياته عائددر (ما كان الخ نقدنك مفعوليدر ما موصولدر كان نك اسمى اولان ضمير مستكن ما موصوله عائددر (خاط عليهم كل زراد محلا منصوب كان نك خبر منصو بيدر وكان مع اسمه وخبره ما موصولك صله سيدر (خاط خيطدن مأخوذدر صيغهٔ ماضيدر ديكدى ديمكدر عليهم خاطيه متعلقدر ضميرى اخوه يه عائددر كل زراد خاط نك فاعليدر (مرسترى ديركه ياخود تنازع فعلين ده رأيينك اختلافنه كوره كان نك اسميدر زراد لفظا ومعنى سراد ونساج كبيدر وزرد الدرع ديلور درعى سردونسج ايتدى ديمكدر خفى بيورلميه نقريهم كلمه سنك مفعول ثانيسى اولان لهذميات نقرى نك استعاره اولديغنه قرينه در زيرا قرى مطعومه نسبتله اولور پس تشبيه ده مبالغه ايچون طعنى افراد قرى دن فرد قيلوب برشيئك باطنه اتصالى جامعى ايله طعنى قرى يه تشبيه ايليوب قرى نك اسمى طعنه اطلاق ايلدى صكره قرى دن مشتق قيلوب نقريهم ديدى ولهذميات استعاره يه قرينه اولمق ايچون نقريهمى لهذمياته نسبت ايتدى (معناى بيت) اول اخوه يه طعنات وجراحاتى ياخود اسنه نك كندونى ضيافت ايدرز اويله اسنه كه انكله اول اخوه اوزرينه هر نساجك دكديكى يعنى كيدكلرى درعى قطع ايدرز

*) غمر الرداء اذا تبسم ضاحكا * غلقت لضحكته رقاب المال (*

(بو بيت) بحر كاملك ضرب ثانى مقطوعنده اضمار جائز اولان ابياتندندر تقطيعى (غمررردا) مستفعلن مضمر (ءاذاتبس) متفاعلن (سمضاحكن)

متفاعلن

متفاعلن سالمه (غلقتلضح) متفاعلن (كتهيرفا) متفاعلن (بمالى) متفعلان مضمر مقطوعدر (قائلى كثير عزه نام شاعردر كثير كثيرك تصغيرى در بوكا صاحب عزه ديرلر (غمر الرداء مبتداء محذوفك خبريدر تقديرى هو غمر الرداء ديمكدر غمر الرداء كثير العطاء ديمكدر (رداء كسر راء مهمله ومد ايله ثوبدركه لبس اولنور رداء عطا ايچون استعاره اولندى زيرا جامع عطا صاحبنك عرضنى حفظ وصيانت ايدر رداغبار ودنا يسدن صاحبنك اوزرينه القا اولنان شيدن حفظ وصيانت ايتديكى كبى وقرينهٔ استعاره سياق كلامدر يعنى اذا تبسم ضاحكا قوليدر (وغمرى تجريد اولمق اوزره قرينه اوله رق ذكر ايلدى زيرا غمر ماء كثير معناسنه در پس غمرى عطايه مضاف ايدوب غمر ايله كثير مراد ايلدى وعطانك كثرت ايله وصفى شايع ومتعارف اولوب ردا اولمادى علامهٔ زمخشرى ديمشكه اكر شاعرك قصدى تجريد اولميوب ترشيح اولايدى سابغ الردا ديرايدى زيرا رداسبغ وسعه ايله موصوف اولوب كثرت ايله موصوف اولماز بوراده جميع شراحك ذكر ايلدكلرى بودر اطولده ديركه قاموسده تسطير اولنديغنه كوره غمر ثيابدن سابغ وواسع اولندر وغمر مطلق ماء كثيردر پس ردايه مضاف اولان غمر ترشيحه اشبه در شو كا بناء كه اكرچه غمر كثرته حمل اولنسه مادن تجريده محتاج اولور وبوراده بر نكته واردركه اوزرينه تنبيه دن لابدر اول نكته بودركه قچن مستعار له ايچون ايكى ملايم مجتمع اولسه احدهما قرينه ايچونمى تعيين ايدر ياخود سامعك اختيارينه حواله اولنوب ديلديكنى قرينه آخرى تجريدمى ايدر بعض افاضل ديديلركه اراده اوزرينه دلالتده اقوى اولان قرينه در آخر تجريددر بز ديرزكه قنقيسى مراد اوزرينه دلالتده سبق ايدرسه قرينه در آخر تجريددر نيچه اولماسون زيرا قرينه مراد اوزرينه دلالت ايتمك ايچون نصب اولنان شيدر ودلالتده احد امرينك سبقندن صكره نصب لاحقك معناسى اولماز پس بوكا كوره غمرك تجريد اولمسى وبونده سياق كلام قرينه اولمسى محل نظردر واوجه اولان ملايمين مجتمعين دن هر برى قرينه اولمقلغه صالح اولورسه قرينه در وبو نكته بيله كه استعارهٔ مجرده درحال بوكه مجرده ايله متعددة القرينه ميانده تقابل يوقدر بلكه متعددة القرينه مجرده در تبسم تفعلدن صيغهٔ ماضيدر بسم وتبسم وابتسام ضحكك اقل واحسنى در هوا ديده ديمشكه ضاحكا شروعده مستعمل فعلدن مشتقدر ضحكه

شروع ایدیجی دیمکدر لکن مطولده بومعنانك تبسم فعلندن نشأت ایتدیکی مصرحدر پس ضاحکا قولی تبسم‌ده مستکندن حال مؤكده‌در وحال مقیده قیلمقده اولور زیرا کریمك تبسمی کاهیجه مقام انعامده اولور وانجاح سؤاله علامت اولور وکاهیجه مجرد ضحك ایچون اولور پس ضاحکا قولی معطی وسؤاله مجیب اولدیغی حالده تبسمدن احتراز در یعنی ممدوح عطاسندن ناشی سائللری اموالنه متملك قیلان سؤالك اجابتنی اراده سز ضحکی حالنده تبسم ایتمکه بالغ اولدی ومراد واقعده تملیکدر سائلرك ظننده دکلدر تکیم ظن اولندی زیرا بونده مقام مدحه رعایت واردر (غلقت کسر لام ایله صیغهٔ غائبه‌در واذانك جوابی در (غلق الرهن فی ید المرتهن) دنیلور راهن ید مرتهندن رهنی انفکا که قادر اولماسه وبومجاز مشهودر اصلی زمان جاهلیتده راهن اولان کسنه اوزرنده‌کی دینی وقت مشروطنده ادا ایلمسه مرتهن رهنه مستحق ومالك اولور ایدی کذا فی الفائق (اضحکته علقت کلمه سنه متعلقدر (ضحکه فتح وکسر ضاد معجمه ایله بناء مرة یا بناء نوعدر ضمیری ممدوحه عائد در (رقاب المال رفع واضافتله علقت فعلنك فاعلیدر (رقاب کسر راء مهمله ایله رقبه کلمه سنك جمعیدر اصل عنقك مؤخریدر (والمال‌ده اولان الف لام مضاف الیهدن عوضدر تقدیری رقاب ماله دیمکدر خفی بیورلیه مال استعارهٔ مکنیه‌در ورقاب استعارهٔ تخییلیه‌در توضیح کلام مال مشبه به اولان رجل غیرمذ کوردر پس مشبهی مشبه بهده استعمال استعارهٔ مکنیه‌در ورقاب مشبه بهك ملایمیدر مشبه اولان ماله اثباتی تخییلیه‌در (معنای بیت) ممدوح کثیر العطادر ضاحك اولدیغی حالده تبسم ایله یاخود ضحکه شروع ایله بر ضحکه یا خود بردرلو ضحکه سندن اوتوری رقاب مالی ایدیٔ سائلین ومحتاجینه داخله اولور حسن چلبی مرحوم مطول حاشیه سنده حاصل معنایی شویله تحریر ایدرکه سائللر مال ممدوحی بیلکسزن اخذ ایدرلر وحضورینه کلورلر ممدوح تبسم ایدر وانلردن مالی اخذ ایتمزلر ماله مالك اولورلر

*) لدی اسد شاك السلاح مقذف * له لبد اظفاره لم تقلم (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (لداء) فعول مقبوض (سدن شاکس) مفاعیلن (سلاح) فعول مقبوض (مقذفن) مفاعلن مقبوضه (لهول) فعول مقبوض (بدن اظنا) مفاعیلن (رهولم) فعولن (تقلامی)

مفاعلن

مفاعلن مقبوضدر (بو بیتك قائلی وتفصیلا شرح وبیانی مرور ایتدی بوراده تجریدو ترشیح جمع اولدقلرینه مثالدر خفی بیورلمیه شاکی السلاح مستعارله اولان رجل شجاعك وصفیدر پس مستعارله ده لازم وملایمی مستعارمنه اولان اسده مقارن قیلمغه استعارهٔ تجریدیه دیرلر اطولده دیدیکه اکر مقذف چوق کره وقایعده واقع اولان کسنه ایله تفسیر اولنسه بودخی تجریدا اولور اما کندویه لحم رمی اولنان یعنی غداسی لحم اولان کسنه ایله تفسیر اولنسه ترشیح اولوب اسده انسب اولور * له لبد اظفاره لم تقلم * مستعارمنه اولان اسد حقیقینك وصفیدر پس مستعارمنه اولان اسد حقیقینك لازم وملایمنی ینه کندویه مقارن قیلمغه استعارهٔ ترشیحیه دیرلر اطولده دیدیکه عدم تقلیمك ترشیح اولمسنده نظر واردر زیرا اسد عدم تقلیم ظفر ایله وصفدن بعیدر بلکه عدم تقلیم تجریده اشبه در زیرا عدم تقلیم ظفر ایله تقلیم شانندن اولان شی وصفلنور اکر عدم تقلیم ظفر ایله ضعفك سلبی اراده اولنورسه شروح کشافده فلان مقلوم الاظفار ضعیفدر دیجك یرده دینلدیکنه کوره اسددن ورجل قوی شجاعدن برینه عدم تقلیمك اختصاصی یوقدر اوقدر وارکه عدم ضعف ایله وصف اسده اخصدر دینله

*) ویصعد حتی یظن الجهول * بان له حاجة فی السماء (*

(بو بیت) بحر متقاربك ضرب اولندندر تقطیعی (ویصع) فعول مقبوض (دحتا) فعولن (یظننل) فعولن (جهولو) فعولن سالمه (بانن) فعول مقبوض (لهوحا) فعولن (جتنفس) فعولن (سمائی) فعولن سالمدر (قائلی ابو تمامدر خالد بن شیبانی یه انشا ایلدیکی قصیدهٔ مرثیه سندندر بو بیت ایله خالدك والدنی مدح وعلونی ذکر ووصف ایدر (یصعد یعلم کبی صیغهٔ مضارع معروفدر صعود ایدر دیمکدر فاعل مستتری ممدوحه عائددر حتی یظن صعودك غایتیدر (یظن مطولده صیغهٔ مضارع معروف ایله‌در اما اطولده لام ابتدا ایله صیغهٔ ماضیٔ معروف اولدیغی روایت مشهوره‌یه نسبت ایتمشدر (الجهول رفع ایله یظن‌نك فاعلیدر (جهول فتح جیم ایله صیغهٔ مبالغه‌در (بان له حاجة فی السماء قولی یظن‌نك مفعولیدر له اننك مقدم خبریدر ضمیری ممدوحه عائددر حاجة اننك مؤخر اسمیدر فی السماء حاجة کلمه سنه متعلقدر خفی بیورلمیه صعودی علو قدر ومدارج کماله ارتقا ایچون استعاره ایلدی پس صعود مشبه علو قدر ومدارج کماله ارتقا مشبه به اولوب صکره علو مکان

وسمایه ارتقا اوزرینه بنا اولنان شیئی علوقدر ومدارج کماله ارتقا اوزرینه بنا ایلدی ولفظ جهولده مدحده زیاده مبالغه واردر زیرا جهولده ممدوح ایچون سماده حاجتی وارلغنی انجق جهول ظن ایدر ایدیکنه اشارت واردر اما عاقل بیلورکه ممدوح ایچون سماده حاجت یوقدر بلکه سائر کمالات ایله متصفدر وبومعنی بعضیلری اوزرینه خفی اولاندن اولمغله ممدوحك علونی وصفده بنده تقصیر وارلغنی توهم ایتمیوب اشیایی بیلکده کامل الجهله بوظنی اثبات ایلدی (معنای بیت) دخی ممدوحك اول رتبه علوقدری ومدارج کماله ارتقاسی واردرکه حتی زیاده جاهل اولان کسنه ممدوح ایچون سماده حاجت واردر ظن ایدر زکی عارف نزده قالدی

زکی عارف بالاولویه بیلور

*) قامت تظللنی ومن عجب * شمس تظللنی من الشمس (*

تقطیعی مرورایتدی خفی بیورلمیه بو بیتی تکرار ایرادن مراد بونده اولان تعجب تشبیهك تناسبندن اوتوری علو مکان اوزره بنا قلنان شی علو قدر

اوزرینه بنا مثالیدر

*) لا تعجبوا من بلا غلالته * قد زراز راره علی القمر (*

تقطیعی مرارا مرور ایتدی (بوبیتی) تکراردن غرضی بونده اولان تعجبدن نهی دخی تشبیهك تناسبندن اوتوری علومکان اوزرینه بنا اولنان شیئی علو قدر اوزرینه بنا مثالیدر اکر تشبیهی تناسی وانکاری قصد اولنمایدی

تعجب وتعجبدن نهی ایچون جهت اولماز ایدی

*) هی الشمس مسکنها فی السماء * فعز الفؤاد عزاء جمیلا (*

*) فلن تستطیع الیها الصعودا * ولن تستطیع الیك النزولا (*

(بوایکی بیت) بحر متقاربك ضرب اولندندر تقطیعی (هیششم) فعولن (سمسك) فعول مقبوض (نهافس) فعولن (سمائی) فعولن سالمه (فعززل) فعولن (فؤاد) فعول مقبوض (عزاءن) فعولن (جمیلا) فعولن سالم (فلنتس) فعولن (تطیع) فعول (الیهص) فعولن (صعودا) فعولن سالمه (ولنتس) فعولن (تطیع) فعول مقبوض (الیکن) فعولن (نزولا) فعولن سالمدر (قائلی عباس ابن احنفدر (هی ضمیری مبتدا اولوب حبیبه یه عائددر الشمس مبتدانك خبریدر (مسکنها مبتداء ثانیدر ضمیری شمسه راجعدر فی السماء خبریدر مبتداء ثانی مع خبره الشمس نك نعتیدر یاخود

الشمس دن حالدر (فعز عزاءدن امردر انی عزایه حمل ایتدی دیمکدر عزاء فتح عین مهمله وزای ومد ایله صبر معناسنه در (الفواد فعزنك مفعولیدر عزاء مفعول مطلق موضعنده در صبرا دیمکدر جمیلا عزاء کلمه سنك نعتیدر فلن تستطیع ده اولان فا تعلیلیه در وبو بیت ثانی فعز الفواد قولنی تعلیل ایچوندر لن تستطیع صیغهٔ خطابدر الیده سن استطاعت ایده مزسین دیمکدر اولکی تستطیع نك فاعلی انت در وایکنجی تستطیع نك فاعلی شمسه راجع اولان ضمیردر الیها والیك ده عامل اکر مصدر اوزرینه ظرفك تقدیمی تجویز اولنورسه بعدلرنده اولان مصدردر اکر تجویز اولنمازسه عامل محذوفدر ظاهر یعنی الصعود والنزول اول عاملی تفسیر ایدر یاخود الیها ظاهره یعنی الصعود قولنه متعلقدر ضمیری شمسه عائددر لن تستطیع نك مستتری شمسه عائددر یاخود الیك ظاهره یعنی النزولا قولنه متعلقدر خفی بیورلمیه هی الشمس تشبیه در استعاره دکلدر حال بوکه تشبیه ده اصل اولان مشبهی اعتراف واردر بونکله بیله شاعر کلامی فرع اولان مشبه به یعنی شمس اوزرینه بنا ایلدی نقدر مشبه به اقوی واعرف ایسه تحقیق مشبه غرض کندویه عودت ونفی واثبات ایله کلامده مقصود اولدیغی جهتدن اصلادر حاصلی من جهة الاصاله مشبهك ذکرینی طی وکلام اندن خالی قیلنوب حدیث وکلام مشبه به ه نقل اولندی وبعض اشعار عجمده ادات تشبیهی تصریح ایله بیله تعجبدن نهی واقع اولدی * آن زلف مشکبار بر آن روی چون بهار * کر کوتهست کوتهی از وی عجب مدار * شب در بهار میل کند سوی کوتهی * آن زلف چون شب آمد وآن روی چون بهار * یعنی اول بهار کبی اولان رخساره اوزره مشکبار اولان زلف اکر کوتهدر اول کوتهلکدن تعجب ایتمه معلوم درکه کیجه بهارده کوتهی وقصر جانبنه میل ایدر اول زلف دخی تشبیهده شب کبی کلدی واول رخسار بهار کبی کلدی وبو معناده اولان غرابت وملاحت خفی بیورلمیه (معنای بیت) اول حبیبه مسکنی سماده اولان شمسدر یعنی شمس کبیدر بویله اولنجه سن قلبکی صبره حمل ایله صبر جمیل اولمقلق ایله زیرا سن اول شمسه صعوده البته قادر اولامزسین واول شمس دخی سکا نزوله البته قادر اولامز حاصلی سنك اکا انك سکا وصلتکز میسر دکلدر همان اول

سکا شمس کبی جمالن کوسترر وسن قناعت ایدرسین

*) واذا المنية انشبت اظفارها * الفيت كل تميمة لاتنفع (*
(بو بيت) بحر كاملك ابيات زحافاتندندر (تقطيعى (واذلمى) متفاعلن
(يةانشبت) متفاعلن (اظفارها) مستفعلن مضمر (الفيتكل) مستفعلن
مضمر (لتميتن) متفاعلن (لاتنفعو) مستفعلن مضمردر (بو بيت ابوذؤيب
هذلينك برقصيدهٔ طويله سندندر كه برسنه ده بش نفر اولادى طاعوندن
رحلت كردهٔ دار بقا اولدقلرنده مرثيه لرنده نظم ايلمشدر (اذا شرطيه در
انشاب اظفار ايله تقويهٔ حكمه داله اولان جملهٔ فعليه ياخود جملهٔ اسميه يه
مضاف اولمشدر (منيه اصلنده مبيع وزنى اوزره صفتدر مأخذى منى الشيدر
شيئى تقدير ايلدى ديمكدر صكره عرف موته نقل ايلدى زيرا موت الله
تعالينك تقديريله كلورتاسى وصفيتدن اسميته نقل ايچوندر (انشبت صيغهٔ
ماضيدر باتردى ديمكدر فاعل مستترى منيه يه عائددر (انشاب باترمق
اعلاق معناسنه اظفارها انشبت كلمه سنك مفعوليدر وضميرى منيه يه عائددر
(الفيت صيغهٔ مخاطبدر بولدك ديمكدر وجدت معناسنه (كل تميمة الفيتنك
مفعول اوليدر لا تنفع مفعول ثانيسيدر (تميمة فتح تاء مثناة فوقيه ايله شول
عوذه دركه عرب زعملرنده آفت عين وجندن حفظ ايچون صبيانك
كردنلرينه تعليق ايدرلر واهل جاهليه بوكا تمام دوا در ديو اعتقاد ايدرلر
ايدى بوندن رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم حضرتلرى نهى بيوروب
*من علق تميمة فلا اتم الله له *ديو بيورديلر بعضيلر تميمه خرزه ومهره يعنى
بونجقدر ديمش خفى بيورلميه بيتده استعارهٔ مكنيه يامتروك اولان لفظ سبعدر
ياخود لفظ منيه در ياخود اختلاف مذاهبه كوره سبعى منيه يه تشبيه
مضمردر و بونلرك جميعسنه كوره اظفارها قولى مكنيه نك قرينه سيدر
بو هوادينك تقريريدر اما متن ومختصرك تقريرى بودركه نفاع وضرارك
مباتى من غير تفرقة نفوسك قهر وغلبه ايله اغتيال واهلاك كنده هذلى
كندى نفسنده منيه يى سبعه تشبيه ايدوب سبعده اغتيال مز بور آنسز كامل
اولميان اظفارى تشبيه ده مبالغه يى تحقيقدن اوتورى منيه يه اثبات ايلدى
پس منيه يى سبعه تشبيه استعاره بالكنايه در واظفارى منيه يه اثبات استعارهٔ
تخييليه در (معناى بيت) چڭان موت طرنقلرينى برشيئه باترسه جميع عوذه يى
نفع ويرمز بولورسين حاصلى موت برشيئى كيدرمك ايچون اكا مخلبنى
باترسه اوراده حيل باطله اولور (حكايه اولنور كه معاوية بن سفيان خسته

اولدقده حسن بن على رضى الله عنهما افنديمز حضرتلرى مز بورك عياده سنه
كلمشيدى پس دعاء يه حضرت حسنك قدومنى كوردكده قالقوب اوتوردى
واظهار تجلد ايدوب ابوذؤيب هذلينك قصيدهٔ مرثيه سندن بو بيتى اوقودى
(بيت) بتجلدى للشامتين اريهم * انى لريب الدهر لاتضعضع *
(معناسى شامتلره تجلدم سببيله ظن اوانورم كه تحقيق بن حوادث روزكار ايله
ضعيف ومحزون اولوردكلم ديمكدر پس (نعم الناصر الجواب الحاضر)
مصداقنجه حسن بن على رضى الله تعالى عنهما حضرتلرى دخى مقابله سندن
ينه قصيدهٔ مذكوره دن على الفور بو بيتى يعنى شرح ايلديكم بيتى
انشاد بيورديلر

*) ولئن نطقت بشكر برك مفصحا * فلسان حالى بالشكاية انطق (*
(بو بيت) بحر كاملك ضرب اولندندر تقطيعى (ولئن نطق) متفاعلن
(تبشكربر) متفاعلن (ركمفصحن) متفاعلن سالمه (فلسانحا) متفاعلن
ليبشكا) مستفعلن (يةانطقو متفاعلن سالمدر (قائلى عتبيدر ولئن شرطيه در
نطقت فعل وفاعلدر بشكر برك نطقت يه متعلقدر بشكر برك اضافت ايله در
(بركسر باء موحده ايله احسان معناسنه در (مفصحا نطقتنك فاعلندن حالدر
(مفصح) اسم فاعلدر مظهر معناسنه مفصحا برينه مرة ده روايت اولنمشدر
فلسان ده اولان فا شرطك جوابيدر خفى بيورلميه مصرع اول تجدد وحدوثه
دلالت ايدن جملهٔ فعليهٔ شرطيه ومصرع ثانى دوام واستمراره دلالت ايدن
جملهٔ اسميهٔ جزائيه اولور (فلسان حالى مبتدادر بالشكاية انطق يه
متعلقدر خفى بيورلميه شاعر حالى مقصود اوزرينه دلالتده انسان متكلمه
تشبيه ايلدى و بو استعاره بالكنايه در انسان متكلمك دلالتنك مابه القوام
والنظامى اولان لسانى حاله اثبات ايلدى و بو اثبات استعارهٔ تخييليه در
(معناى بيت) اكراى ممدوح سنك مجدد وندرت اوزره اولان بر واحسانك
شكرنى مظهر اولديغم حالده نطق وتكلم ايتسم لسان حالم ايتديكك
اساءتدن ناشى شكايتى انطقدر يعنى مستمر النطقدر شاعرك بو بيتدن مرادى
ممدوح مخاطبك كندويه اساءت دائمه وعلى سبيل الندره احسان ايتديكنى
بياندر زيرا بيتده استمرار جور ودوام اساءتنه وندرت احسانه دلالت ايدن
الفاظه رعايت ايدوب شرطى تجدد وحدوثه داله اولان جملهٔ فعليه وجزائى
دوام واستمراره داله اولان جملهٔ اسميه كتوردى

*) صحا القلب عن سلمى واقصر باطله * وعرى افراس الصبى ورواحله (*
بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (صحلقـل) فعولن
(بعنسلما) مفاعيلن (واقص) فعول مقبوض (ر باطله) مفاعلن مقبوضه
(وعرر) فعول مقبوض (يافراسص) مفـاعيلن (صبار و) فعول مقبوض
(رواحله) مفـاعلن مقبوضدر (بو بيت زهير بن ابى سلمى نك قصيده سنك
مطلعيدر خفى بيورلميـه (بو بيت يتان من بوران كبى استعـاره بالكنايه
واستعارهٔ تخييليه يه مثال اولديغندن غيرى استعارهٔ تحقيقيه يه‌ده محتمل
مثالدر ان شاء الله تعـالى تحقيق اولنسه كركدر (صحا سكرنك خلافى اولان
صحودن مأخوذ صيغهٔ ماضى معروفدر و بوراده مجازا سلا معنـاسنه‌در
سلا عن الحب سلوة دنيلور دوستلقدن كسلمكلكله كسلدى ومحبتدن
خروج ايتدى ديمكدر (القلب صحانك فاعليدر اما اطولده صحايه ذهب معناسى
ويروب صحوك ملايمى اوله‌رق القلب نك اوزرنده مضاف تقدير ايدوب ذهب
سكر هوى القلب ديمشدر (عن سلمى صحايه متعلقدر اطولده ذهب نك فاعلندن
صددك ملايمى برحال كوزدوب معرضا عن سلمى ديوب معرضا كلمه سنه تعلق
ايتدرمش (سلمى فتح سين مهمله ايله اعلام نسادندر (ذ زسترى مضاف تقدير
ايدوب عن حب سلمى ديمكدر ديدى بو مصرعده دخى استعاره بالكنايه وتخييل
واردر كه قلبى سكرانه تشبيه وسكرانك ملايمى اولان صحوى قلبه اثبات ايلدى
واقصر صحا اوزرينه معطوفدر باطله رفعله اقصرنك فاعليدر وضميرى قلبه
راجعدر اقصر باطله سلمانك محبتنك لوازمندن اولان قلبك باطلى نهايته
رسيده اولدى ديمكدر اقصر وقصر وتقاصر دينلور نهايته رسيده اولدى
وتوكندى ديمكدر بو معنايه كوره كلامده حذف اولماز ومعنـاده ظاهردر
واقصر عنه دنيلور انـدن عاجز اولدى ديمكدر بوكا كوره تقدير اقصر عنه باطله
ديمكدر پس بو تقديرجه لا محالة كلامده قلب واردر زيرا عاجز قلبدر باطل
دكلدر زيرا عجز اختيار شانندن اولانه نسبت اولنور بو اطولك تقريريدر
اما مطولده (اقصر عن الشئ دنيلور شيئك اوزرينه قادر ايكن شيئدن
متناع ايلدى وشيئى حالى اوزره ترك ايلدى ديمكدر ديدى بعضيلر قصر عنه
دنيلور شيدن عاجز ايكن شيدن امتنـاع ايلدى ديمكدر ديمش باطل
القلب قلبك هوايه ميل وميلاننه وساوسنه وشهواتنه ديرلر (وعرى تعريه‌دن
مأخوذ صيغهٔ مجهولدر عريته دنيلور انى لباسدن عريان قيلسه (افراس

الصبى عرى نك مفعول ما لم يسم فاعله سيـدر (ورواحله افراس اوزرينه
معطوفدر وضميرى صبايه عائددر خفى بيورلميه زهيرك مرادى زمان محبتده
ارتكاب ايتديكى جهـل وغيى يعنى ازغونلغى تركنى وارتكاب ايتديكى
شيئك معاوده سندن دخى اعراضنى بيان ايتمك اولديسه زهير كندى نفسنده
صبايى حج وتجارت كبى كندندن وطر وحاجت قضا اولنوب آلاتى ترك اولنان
جهـات مسيردن برجهته تشبيه ايلدى و بوراده وجه شبه اول مسيرده
مهلكه‌دن مبالى ومعركه‌دن محترز اولميه‌رق اشتغـال تام ومسالك صعبه‌يه
ركوبدر و بو نفسنده مضمر اولان تشبيه استعاره بالكنايه درصكره تلك الجهته
مختص اولان شيئك بعضيسيكه جهت مسير وسفرك قوام ونظامى كنديله
اولان افراس ورواحلى صبايه اثبات ايلدى و بو افراس ورواحلى صبايه
اثبات استعارهٔ تخييليه‌در پس بو تقديره كوره صبى جهله ميل معناسنه اولان
صبوه‌دن مأخوذ اولوب فتح صاد ايله اولان صبـادن مأخوذ دكلدر (سمع
سماعا كبى صبى صباء دنيلور صبيان اويـنادى ديمكدر بوندن بويله
زهيرك ارادهسنده ايكى احتمـال دخى واردر احتمـالينك برى زهيرك افراس
ورواحل ايله مرادى نفوسك دواعى وشهواتى واستيفاء لذاتده نفوسه حاصله
اولان قوى اوله و برى زهيرك افراس ورواحل ايله مرادى وقت وآوان صبى
وعنفوان شبابك غير يده غى وازغونلقدن آز كزه كند وايله مؤاخذه اولنان مال
ومنال واعوان كبى اسباب اوله پس بو ايكى احتماله كوره افراس ورواحلك
استعاره‌سى استعارهٔ تحقيقيه اولور كه اولـكنه كوره معناسى عقلا ايكنجى يه كوره
معناسى حسا تحقق ايتـديكندن اوتورى (معناى بيت) سلمادن معرض
اولديغى حالده قلبك هواسنك سكرى كتدى وقلبك هوايه ميل وميلانى نهايته
رسيده اولدى وتوكندى وصبانك افراس ورواحلى عريان اولدى يعنى سلمانك
محبتنده ارتكاب اولنان جهل وغى ترك اولندى و بوكا معاوده‌دن اعراض اولندى
ياخود نفوسك دواعى وشهواتى واستيفاء لذاتده حاصل اولان قواسى ترك اولندى
ياخود سلمانك محبتنده ازغونلغه اسباب اولان مال ومنال واعوان ترك اولندى
) الضاربين بكل ابيض مخذم ❊ والطاعنين مجامع الاضغان (
بو بيت بحر كاملك ابيات زحافاتندندر تقطيعى (اضضار بى) مستفعلن مضمر
(نبكلل اب) متفاعلن (يضمخذمن) متفاعلن سالمه (وطاعنى) مستفعلن
مضمر (نمجامعل) متفاعلن (اضغانى) مفعولن مقطوع ومضمردر قائلى عمرو بن

معدی کرب زبیدیدر و بو بیت کنایه معنای واحددن عبارتدر دیدیکنه مثالدر (بکل ابیض الضاربین یه متعلقدر (ابیض غیرمنصرفدر (سیف ابیض صدئی مصقول اولان سیفه دیرلر (مخذم کسر میم ایله وسکون خاء معجمه ایله وفتح ذال معجمه ایله سیف قاطع معناسنه ابیض صفت واقع اولمشدر والطاعنین الضاربین اوزرینه معطوفدر مجامع الاضغان نصب واضافتله الطاعنین نك مفعولیدر (مجامع مجمع کلمه سنك جمعیدر اضغان ضغن کلمه سنك جمعیدر ضغن حقد معناسنه درخفی بیورلیه مجامع اضافتله مقید لفظ واحددر قلوبدن کنایه در پس مجامع الاضغان قلوبدن کنایه معنای واحددر (معنای بیت) انلر قاطع اولان هرسیف ابیض مصقول ایله رقاب اعدایی ضاربلردر دخی انلر مجامع احقاد اولان قلوب ناسی اسنه والسنه ایله طاعنلردر

*) ان السماحة والمروة والندی * فی قبة ضربت علی ابن الحشرج (*

بو بیت بحر کاملدندر تقطیعی (انسما) مستفعلن مضمر (حتولمرو) متفاعلن (وتوننّدا) متفاعلن سالمه (فی قببتن) مستفعلن مضمر (ضربتعلب) متفاعلن (نلحشرجی) مستفعلن مضمردر (قائلی ابن زیاد اعجم درعبدالله بن حشرجك حقنده دیمشدر (السماحة نصب ایله اننك اسمیدر سماحت کرم معناسنه در جود معناسنه دکلدرز یراندی تطویل اولمق لازم کلورهوادیده سماحت صدق لسان ودفع اذای جیران واخوانه احسانه دیرلر دیدی ابن انباری دیمشکه سماحت عطاده سهولتدر وندی اعطا ایله سخادر مجموعی بری برینه متقاربدر حق اولان بونك امثالی تعاطف انجق مدحده توکید ومبالغه یی افاده ایچوندر والمروة السماحة اوزرینه معطوفدر (مروه ضم میم وراء مهمله وتشدید واو ایله وابقاء همزه ایله ده انسانیت معناسنه در مطولده کمال رجولیت معناسنه دیدی والندی یاقربنه یابعدنه معطوفدر (فی قبة مقدر کائن کلمه سنه متعلقدر تقدیری کائن فی قبة دیمکدرو بوانك خبریدر (قبه ضم قاف وتشدید باء موحده ایله خیمه دن بیوك خیمه درکه پادشاهانه مخصوصدر بوکا اوتاغ دیرلرهوادیده قبه بنادن برنوعدر جمعی قبب وقباب کلور دیدی (ضربت صیغۀ مجهولدر فاعل مستکنی قبه یه عائددر وضربت الخ فی قبه نك نعتیدر علی ابن الحشرج ضربت فعلنه متعلقدر (حشرج جعفر وزنی اوزره بر رجلك اسمیدر (معنای بیت) تحقیق سماحت وکرم وانسانیت وکمال رجولیت وجود برقبه ده

اولیجیدر که اول قبه ابن حشرجك اوزرینه ضرب وبنا اولندی شاعرك مرادی ابن حشرجك صفات مذکوره یه اختصاصنی اثبات وابن حشرج بو صفاته منحصر ومختصدر دیو تصریحی ترك وکنایه یه میل ایدوب صفات مذکوره یی ابن حشرجك اوزرینه مضروبه اولان قبه ده قیلدی حاصل معنی بو اولدیکه ابن حشرجك سماحتی واردر یاخود سماحت ابن حشرجکدر یاخود ابن حشرج سماحتلو اولدی یاخود ابن حشرجه سماحت حاصل اولدی یاخود ابن حشرج سماحتلودر

*) اوما رأیت المجد القی رحله * فی آل طلحة ثم لم یتحول (*

(بو بیت بحر کاملك ضرب اولندندر تقطیعی (اومارأی) متفاعلن (تلمجدالی) مستفعلن مضمر (قارحلهو) مستفعلن مضمر (فی ال طل) مستفعلن مضمر (حتثملم) متفاعلن (یتحوولو) متفاعلن سالمدر (قائلی بحتریدر اومارأیت رأیت دیمکدر یعنی استفهام اقراریدر رأیت علمت معناسنه (المجد نصب ایله رأیتنك مفعول اولیدر القی رحله مفعول ثانیسیدر (القاء رحل اقامتدن عبارتدر فی آل طلحة القی یه متعلقدر (لم یتحول فاعل مستکنی مجده عائددر تحول ایله مراد ارتحالدر (معنای بیت) تحقیق بیلدککه مجد وشرف آل طلحه ده اقامت ایتدی وجنابلرندن ارتحال ایتمدی * هذا آخر ما وفقنا علیه من شرح ابیات البیان مع بیان ما فیها من الغرایب والبدایع ونسئله التوفیق لاختتام شرح ابیات البدیع والحفظ من العیوب الظاهریة والباطنیه والموانع (الهی هب لنا العصمة والمعصومیة الدائمتین سببا وذریعة الی کمال اتباع اعظم الشرایع وبصرنا بجاه حبیبك فی انوار العمل باسرار المعارف والبدایع واحرسنا عن السنة ذوی الاضغان من ابناء الزمان فی الوقایع

*) تردی ثیاب الموت حمرا فما اتی * لها اللیل الا وهی من سندس خضر (*

(بو بیت) بحر طویلك ضرب اولندندر تقطیعی (تردد) فعولن (ثیابلمو) مفاعیلن (تحمرن) فعولن (فما اتا) مفاعلن مقبوضه (لهللی) فعولن (لاللاوه) مفاعیلن (یمنسن) فعولن (دسخضرو) مفاعیلن سالمدر (قائلی ابوتمامدر ابونهشل محمد ابن حمید شهید اولدقده انکا مرثیه ایلدیکی قصیده سندندر (تردی فعل ماضی غائبدر مستتری ابونهشله عائددر تردیت الثوبدن مأخوذدر ثوبی رداء اخذ ایلدم وردا قیلدم دیمکدر (ثیاب الموت نصب ایله تردی نك مفعولیدر مطولده ثیاب الموتدن مراد دم ایله قاریشق

ثیابدر دیدی شارح ابیات ثیاب الموت ایله مراد اکفاندر دیمش اطولده دیدیکه ثیاب الموت ایله مراد اول ثیابدر که ایچنده اوله دیمك اولوب اضافت ادنی ملابسه ایچون اولور و بنه صحیحدر که ثیاب الموت ایله مراد ممدوحك بدننه دماء شهادت قریشوب اول دماء کیدوکی ثیاب کبی اوله بوکا کوره موته اضافتك نکتهسی کویا ثیاب مذکورهیی اکا موت الباس ایلدیکه موتك کلمسیله اول ثیابی کیدی وثوبك جمعی اولان ثیابی اتیانده نکته ممدوحك جراحاتنك تعددنه اشارتدر که حتی اکا هر جراحت بر ثوب احمر الباس ایتدی (حمر انصب ایله ثیاب الموتدن حالدر (حمر احمرك جمعیدر فاده ما نافیهدر لهانك لامی علی معناسنهدر ضمیری ثیابه عائددر (اللیل رفع ایله اتینك فاعلیدر وهی ثیابه راجع مبتدادر من سندس خبریدر (سندس سین ودال مهملتینك ضمی ومیانده سکون نون ایله معربدر دیبانك اینجهسنه دیرلر (خضر خطیبدن منقول حاشیهده لفظا مرفوع خبر بعد خبردر زیرا قوافیٔ قصیده حرکهٔ ضم اوزره مبنیهدر دیمش وعرفه موافق وواضح اولان خضر لفظا مرفوع مبتداء محذوفك خبری اولوب جملهسی سندس لفظنه صفت اولمقدر (بیضاوی دیر که خضر ضم ایله اخضرك جمعیدر اخضر سواده قریب بیاض وسواد میانده برلوندر (معنای بیت) بونهشل دماء ایله مخلوطه ثیابی یاخود دماء ایله مخلطا اکفانی که آنك ثیابیدر یاخود نفس دمایی حمر اولدوغی حالده ردا قیلدی پس بونلرك اوزرینه یاخود تلك الدمانك اوزرینه برکیجه کلمدی و بر کون کچمدی مکر اول ثیاب یاخود اول دماء سندس خضردندر یاخود سندس جنتدن خضردر یعنی اول کون اول ثیاب مذکوره یاخود اول دمانك یرینه حلل جنت الباس اولندی خفی بیورلیه بوراده حمر ایله خضر جمع اولنوب ثیاب حمردن مقصد یاقتلدر یاخود نصب سیفدر وخضردن مقصد حیات ابدیه اولان دخول جنتدر یاخود لذات جنتدر پس لذات ونصب وقتل وحیات متضاداندر پس بیت کنایه قبیلندندر بوکا تدبیج الکنایه دیرلر تدبیج قاموسده اولدیغنه کوره دیباج ایله تزییندر دستورده اولدیغنه کوره مطلقا تزییندر مطولده دیدیکه دبج المطر دینلور مطر ارضی تزیین ایلدی دیمکدر و بونلر معنای اصطلاحیسنه مناسبدر اصطلاحده مدح وغیر مدحده من جهة المعنی کنایه یاخود توریه قصدی ایچون الوان ذکر اولنمقدر و بو مثالده تعریف تدبیجده اولان الوان ایله مراد مافوق

الواحد اولدیغنه تنبیه واردر اما تدبیح حاء مهمله ایله معنای اصطلاحیسنه عدم مناسبتدن غیری کتابلرنده مضبوط دکلدر

*) لاتعجبی یا سلم من رجل * ضحك المشیب برأسه فبکی (*

بو بیت بحر کاملك ضرب رابعندندر تقطیعی (لاتعجبی تعجبی) مستفعلن مضمر (یاسلمن) مستفعلن مضمر (رجلن) فعلن حذه (ضحکلمشی) متفاعلن (بیرأسهی) متفاعلن (فبکا) فعلن حذهدر (قائلی دعبل نام شاعردر (دعبل زبرج وزنی اوزرهدر و بو خزاعیٔ رافضیدر یاسلم یا امرأهنك اسمیدر یاخود اسم امرأه اولان سلمادن مرخمدر یاخود مراد عیوبدن سالمه دیمکدر بوکا کوره سلیم سالمهده مستعمل سلامت معناسنه اولور رجل ایله شاعر کندونی مراد ایدر کندویه وصف بالجمله ممکن اولسون ایچون کندندن رجل ایله تعبیر ایلدی ضحك المشیبده المشیب رفع ایله ضحکنك فاعلیدر مشیب شیب کبی شعره و بیاض شعره دیرلر تنصیصده ضم میم ایله ضبط ایدوب پیرشدن ایله تفسیر ایلدی ضحکیی مطولده ظهور تام ایله ظهور ایتدی دیو تفسیر ایدوب ضحکی ظهور تامدن کنایه قیلدی زیرا مشیبك ظهور تامی یاصاحبنی ناسه ضحکه قیلق ایلهدر یاخود ضحك شفتینك مستوراتندن خفی اولانك ظهورینی استلزام ایلهدر (بوراده شیخم علامة الدنیا ابو الصفا الشیخ ابراهیم الحلبی رحمه الله بیوردیلرکه ضحك ایله شیب رأس اراسنده مناسبت بودر که شیب رأس بیاض اولدیغی کبی دیش دخی بیاضدر بناء علیه ضحك قولنی اختیار ایلدی (برأسهده اولان باظرفیه اولوب ضحك یه متعلقدر (فبکینك فاعل مستتری رجلدر مصراع ثانی رجلك صفتیدر (معنای بیت) کویا بو رجلك اغلمسندن سلمی تعجب ایدر ایدی اکا جواب ویروب دیر که ای سلمی تعجب ایلمه بر رجلدنکه انك باشنده مشیب ظهور تام ایله ظهور ایتدی پس اول رجل موتی تذکر ایله یاخود زمان شبابه تأسف ایله اغلدی بو معنی مطول واطولدن مستفاددر اما شارح ابیاتك ویردیکی معنی بودر که ای حبیبه رجل شابك تغیر حالندن تعجب ایلمه آنك تغیر حالی بدع دکلدر زیرا بر کیمسه شان حبدن بنم مبتلا اولدیغمه مبتلا اولسه لامحاله حالی تغیر ایدر خفی بیورلیه ظهور شیب ایله بکا میانده تقابل بو قدر بلکه میانلرنده تلازم اولمق قریبدر لکن ضحکك معنای حقیقیسی ایله بکانك میانده تقابل واردر بوکا ایهام تضاد تسمیه اولنور زیرا غیر متقابلین اولان معنیین مذکورین ایکی لفظ ایله تعبیر اولندیلر که شهرتیله بیله معنیین حقیقین

یاخود مجازیتلری میاننده تضادی ایهام ایدرلر ممکندرکه مشبك ضحکی
ایله مرادسروری اوله قوت وغلبه سندن سرورایدن رجله مشبی تشبیهدن
اوتوری وبکا ایله مراد حزن اوله پس بوحینده اصل طباقدن اولور

*)ما احسن الدین والدنیا اذا اجتمعا * واقبح الکفر والافلاس بالرجل(*

بو بیت بحر بسیطك ضرب اولندندر تقطیعی (ما احسند) مستفعلن
(دین ود) فاعلن (دنیا اذج)مستفعلن (تمعا) فعلن مخبونه (واقبحل)
مفاعلن مخبون (کفرول) فاعلن (افلاسبر) مستفعلن (رجلی) فعلن
مخبوندر (قائلی ابودلامه نام شاعردر(ما احسن ده ما نکرهٔ تامهٔ موصوفه در
شی معناسنه ومبتدادر ومبتدا اولمسی معنای تعجبی تضمنیدن اوتوریدر احسن
صیغهٔ ماضیدر صکره تعجبه نقل اولندی (الدین احسننك مفعول بهیدر
معناسی نه متعجب شیٔ عظیمدرکه دینی حسن قیلدی دیمکدر (احسن الدین
قولی مانك خبری موقعنده در بوتقریرشیخمدن مسموعدر (بالرجل اجتماعیه
متعلقدر اطوادده دیرکه رجل ذکری تغلیبدر یاخود حدیث مرأه بطریق
الاولی معلومدرکه چونکه رجل کمال رجولیتیله کفر وافلاسك قبحنی دفع
ایلیه مرأه نقصانله نیجه دفع ایده بیلور (معنای بیت) چونکه دین واسلام ودنیا
ومال بر رجلده اجتماع ایتسه نه عجب شیٔ عظیمدرکه بونلری حسن قیلدی
وکفر وافلاس اجتماع ایتسه نه عجب شیٔ عظیمدرکه بونلری قبیح قیلدی
شاعر مقابله طریقی اوزره اولا اوچ شیٔی اتیان ایدوب بعده ترتیب اوزره هر برینك
مقابلنی کتوروب حسنی قبحه دینی کفره دنیایی افلاسه مقابل قیلدی

*)کالقسی المعطفات بل الاسهم * مبریة بل الاوتار(*

(بو بیت مدور بحر خفیفك بیت تشعیثندندر تقطیعی (کلقسیل) فاعلاتن
(معططفا) مفاعلن (تبللاس) فعلاتن مخبون (هممبری) فعلاتن مخبون
(یتنبلل)مفاعلن مخبون(اوتاری)مفعولن مشعثدر (قائلی بحتری نام شاعردر
ضعف وهزال ونحافتده ابلك صفتنده دیمشدر (کالقسی مبتداء محذوفك
خبریدر تقدیری الابل المذکورة کالقسی دیمکدر (قسی کسر قاف وسین ایله
قوس کلمه سنك جمعیدر (المعطفات القسینك صفتیدر (معطفات تکثیری
افاده ایدن تشدید طاء مهمله ایله منحنیات معناسنه عطف العود وعطفه
دنیلور عودی منحنی ایلسه (بل الاسهم جر ایله القسی اوزرینه معطوفدر سهم
کلمه سنك جمعیدر (مبریة نصب ایله اسهمدن حالدر (مبریه برأه دن مأخوذ
اسم مفعولدر برأه انی یوندی دیمکدر (اوتار وتر کلمه سنك جمعیدر کرش زه

معناسنه

معناسنه (معنای بیت) اول ابل ضعف وهزال ونحافتدن ناشی اکلمش یایلر
کبیدر بلکه یونلمش اولدیغی حالده اولان اوقلر کبیدر بلکه یایلرك کریشلری
کبیدر بومثللی یه مراعات النظیر دیرلر شاعر بری برینه مناسب اولان قسی
وسهم واوتاری جمع ایلدی خفی بیورلمیه ابلك هزالده تنزل وانحطاطنه اشارتدن
اوتوری اولا انحناده قسی یه بعده اسهم مبریه یه بعده اوتاره تشبیه ایلدیکه بری
برندن ضعیفدر واولکی تشبیهنده بعده ایکنجی تشبیهنده خطاسنه تنبیه دن
اوتوری بل اضرابیه کتوردی

*) اذا لم تستطع شیئا فدعه * وجاوزه الی ما تستطیع (*

(بو بیت بحر هزجدندر لکن فارسیده استعمال اولنان کبی مسدس محذوف
استعمال اولنمشدر تقطیعی (اذالم تس) مفاعیلن (تطعشیئن) مفاعیلن
(فدعهو) فعولن محذوفه (وجاوزهو) مفاعیلن (الاماتس) مفاعیلن
(تطیعو) فعولن محذوفدر (قائلی عمرو بن معدی کرب نام شاعردر (اذا لم
تستطع فعل شرطدر استطاع الامر دنیلور اول امری متحمل اولدی
واکا طاقت کتوردی دیمکدر (شیئا لم تستطع کلمه سنك مفعولیدر (فدعه
جزاء شرطدر ضمیری شیئا لفظنه عائددر (وجاوز جاوزعنه تقدیرنده در
ضمیری شیئا لفظنه عائددر (الی ما تستطیع جاوزه نك مفعول ثانیسیدر
بو بیت ارصاده مثالدر ارصاد لغتده حاضرلمق اعداد معناسنه در بوکا کوره
وجه تسمیه متکلم آخرده کلزدن اول کلجکی حاضرلدیغندن دینلمشدر
مطولده دیمشکه ارصاد رقیبك طریقده نصبیدر ولو بوکا لغت مساعده ایدرسه
دخی وجه مناسبت مخاطبی عجزه منتظر ومترقب قیلمق دیمك اولور اصطلاحده
فقره دن وبیتدن قبل العجز عجزه دلالت ایدن شیٔی قیلمقدر اکثروی بیلنورسه
بوکا بعضیلر تسهیم تسمیه ایتدیلر تسهیم لغتده سهمدن مأخوذ نصیب
معناسنه در بوکا کوره وجه تسمیه متکلم کلامه حسندن نصیبی اعطا
ایتدیکندن دینلمشدر (معنای بیت) نه زمان برشیئه که تحمل ایده میه سین
وطاقت کتوره میه سین اول شیٔی ترك ایله اول شیدن متحمل اولدیغك
وطاقت کتوردیکك شیئه کیت

*) قالوا اقترح شیئا نجدلك طبخه * قلت اطبخوا لی جبة وقمیصا (*

بو بیت بحر کاملك ضرب ثانی مقطوعندندر تقطیعی (قالقترح) مستفعلن
مضمر (شیأن نجد) مستفعلن مضمر (لکطبخهو) متفاعلن سالمدر (قلتطبخو)

مستفعلن مضمر (ليجبيتن) متفاعلن (وقيصن) فعلاتن مقطوعدر (قائلی ابو
رقق نام شاعردر قالوا نك فاعلی مضيفلره عائددر (اقترح افتعالدن صيغهٔ
امردر اقترحت عليه شيئا دنيلور اكا من غير تفكر سؤال ايتدم ديمكدر
و بوكونه سؤال ميان اصدقاده اولور اما مطولده اقترحت عليه شيئا دنيلور
اول شيئی اكا من غير روية سؤال ايلدم وعلی سبيل التحكم والتكليف
طلب ايلدم ديديكی ايكی معنايی بری برينه قارشد رمقدر زيرا اقتراح
صحاحده اولديغنه كوره من غير روية سؤال معناسنه كلور قاموسده
اولديغنه كوره ينه تحكم معناسنه كلور بوكا بناء كه اجادهٔ طبخ تكليف
وتحكمه توقف ايتمسی لايق دكلدر بلكه مجرد اشارت ايله تحقق ايتمسی
لايقدر واقترح ابتداع معناسنه ده كلور بيتك بوكا دخی احتمالی اولوب
ديمك اولور كه سؤال ابتداع ايله وسؤالی معتاد اولميان مثللی شيئی سؤال ايله
خفی بيورلميه بو معنی سائلك امرينه انقيادده ابلغدر سؤالی معتاد اولميان
مثللی شيئی سؤال ايتدكده امرينه انقياددن علامهٔ سعد بوندن ذهول
ايدوب اقترح الشیٔ ابتدعه دن دكلدر زيرا مناسب اولمديغی خفی دكلدر
ديدی شيئا اقترح امرينك مفعوليدر (نجد ضم نون ايله متكلم مع غيره
صيغه سيدر وامرك جوابی اولمق اوزره مجزومدر اجاده دن مأخوذدر
تحسين معناسنه و بو روايت ودرايتك مقتضاسيدر نقدر نجد وجددن اولوب
وجه صحت اولورسه ده لك نجد كلمه سنه متعلقدر طبخه نجد كلمه سنك مفعوليدر
اطبخوا جمله سی مقول قولدر (اطبخوا ضم با ايله قتل بابندن امردر خيطوا
معناسنه شاعر جبه نك خياطه سنی لفظ طبخ ايله ذكر ايتديكی خياطه طبخ
طعام صحبتنده اولديغندن اوتوری بوكا مشاكله ديرلر مشاكله لغتده موافقت
معناسنه در و مناسبت ظاهره در اصطلاحده غيرك لفظيله برشيئی ذكر
ايتمكدر اول شی غيرك صحبتنده وقوعی وقتنده اطولده ديديكه خياطه دن
طبخ ايله تعبيرينك نكته سی طبخ ايله اكرام انلرك قتنده مرغوب وشانلرينه
شايان اولمسين خياطه يی طبخه تشبيه دن اوتوری تعبير ايلدی زيرا انلر نجدلك
طبخه ديمكله معلوم اولديكه شاعر ايچون طبخه رغبت ايتديلر شاعرده صورت
طبخی تصوير ايله انلری خياطه يه ترغيب ايلدی پس بو تقريردن مشاكله
معناده نه اولديغی ظاهر اولدی بو يله اولنجه صدور قاصرينده وسوسه ويرن
شيكه مشاكله الفاظی تجاوز ايتمز حتی محسنات لفظيه دن عداولنمقدر واقتراح

ابتداع

ابتداع معناسنده اولسنه اشد ملايمتله ملايمدر زيرا طبخ جبه وطبخ قيص سؤالی
اصلا مسموع اولميان سؤال مبتدعدر ديدكلری مضمحل اولدی (معنای بيت)
ديديلر كه نه كونه شيئی من غير روية ومن غير تفكر استرسين سكا انك طبخنی كوزل
ايده لم بنده ديدمكه بنم ايچون اكل وشربه متعلق برشی لازم دكلدر هوا غايت
صوغوقدر برجبه وبرقيص طبخ ايديكز يعنی ديككز ديمكدر

*) اذامانهی الناهی فلج بی الهوی * اصاخت الی الواشی فلج بها الهجر (*

(بو بيت بحر طويلك ضرب اولندندر تقطيعی (اذاما) فعولن (نهناهی)
مفاعيلن (فلجبح) فعول مقبوض (بيلهوی) مفاعلن مقبوضه (اصاخت)
فعولن (اللواشی) مفاعيلن (فلجج) فعول مقبوض (بهلهجرو) مفاعيلن
(قائلی بحتريدر متوكل باللهك وزيری اولان فتح بن خاقانی مدح ايلديكی
قصيده سندندر (اذامانهی الناهی فعل شرطدر وما زائده در ونهی صيغهٔ
ماضيدر منع ايلدی ديمكدر الناهی نهی نك فاعليدر وسباق قرينه سيله تقديری
الناهی عن حبها ديمكدر فلج شرطه مفرعدر (الهوی فلج نك فاعليدر
تعريفی مضاف اليه دن عوضدر تقديری هواها ديمكدر ضميری محبوبه يه عائددر
هوی عشق ومحبت معناسنه (اصاخت الی الواشی شرطك جزاسيدر (فلج
بها الهجر جزايه مفرعدر (اصاخت صيغهٔ ماضيدر قولاق طوتدی يعنی
دكله دی ديمكدر اصاخه دن مأخوذدر قولاق طوتمق استماع معناسنه ضمير
مستتری محبوبه يه عائددر (الی الواشی اصاخت كلمه سنك مفعوليدر (واشی
وشی دن مشتق صفتدر نمام قوبجی اولانه ديرلر كلامنه زينت ورونق ويرديكندن
دينلمشدر فلج صيغهٔ ماضيدر ملازمت ايتدی ديمكدر اولكی فلجده بو معنايه در
بهاده اولان ضمير محبوبه يه عائددر ولج نك مفعوليدر الهجر فاعليدر (هجر فتح
ها وسكون جيم ايله افتراق معناسنه در (معنای بيت) اول محبوبه نك حبندن
نهی ومنع ايديجی بنی نهی ومنع ايتديكی حينده انك عشق ومحبتی ملازمت ايتدی
بونده نهی ومنع عمل ايده مدی دخی اول محبوبه نمامه قولاق طوتدی يعنی نمامك
ميانمزده برودت وافتراقه دال اولان افتراسنی استماع ايدوب تصديق ايتدی
بو سببدن بندن هجر وتباعده ملازمت ايتدی بونده واشينك وشايه سی عمل
ايتدی پس شاعر شرط ايله جزاده واقع ناهيك نهی ومحبوبه نك واشی يه
اصاخه سی يعنی واشينك سوزينی استماعی ميانی هر برلری هوا وهجرك ملازمتلری
اوزرلرينه ترتب ايتمه ده مزدوج قيلدی بوكا مزاوجه درلر مزاوجه لغتده ازدواج

معناسنه دراصطلاحده شرطله جزاده واقع ایکی معنانك میانتی هر برلری
شیٔ آخرك اوزرینه ترتب ایتمه‌ده مزدوج قیلمقدر

*(قف بالدیار التی لم یعفها القدم * بلی وغیرها الارواح والدیم)*

(بو بیت بحر بسیطك ضرب اولندندر تقطیعی (قفبدیا) مستفعلن (رللتی) فاعلن (لم یعفهل) مستفعلن (قدمو) فعلن مخبونه (بلاوغی) مفاعلن مخبون (یرهل) فعلن مخبون (ارواح ود) مستفعلن (دیمو) فعلن مخبوندر (قائلی زهیر بن ابی سلمیدر هرم بن سنانی مدح ایلدیکی قصیده سنك مطلعیدر (قف وقوف ایله نفسنه امردر یاخود هر خطابه صالح اولانه امردر (بالدیار ده اولان باقی معناسنه‌در قف کلمه سنه متعلقدر (دیار دارك جمعیدر (التی لم یعفها القدم) جمله سی بالدیارك صفتیدر (یعف محو ومندرس ایدر معناسنه صیغهٔ مضارعدر وضمیر مفعول دیاره عائددر (القدم یعفنك فاعلیدر قدمدن مراد تقادم عهد وتطاول زماندر وغیرهاده اولان واو زائده در بعضیلر عاطفه‌در دیمش اطولده دیرکه بلی دن صکره بر محذوف اوزرینه معطوفدر پس بونده واوی زائده قیلمغه برداعی یوقدر بل غیرها قوه سنده قیلمغه‌دخی برداعی وسبب یوقدر (الارواح غیرنك فاعلیدر ارواح ریح کلمه سنك علی غیرقیاس جمعیدر ریاح وارياح کبی صحاحده کاهیجه ارواح اوزره جمعلنور زیرا اصلی واودر ماقبلك کسریله ریاحده یایه قلب اولنور وارواحده کسره زائل اولدی ویائی ابقادن روحك جمعی اولان ارواحه التباسك رفعنی قصد ایلدی دیمش (الدیم الارواح اوزرینه عطف اولنور (دیم کسر دال مهمله وفتح یاء مثناة تحتیه ایله کسر دال مهمله ایله دیمه نك جمعیدر دیمه رعد وبرقسز مطلقا دائم اولان مطره دیرلر یاخود بش کون یا التی کون یا یدیکون یا بر کون بر کیجه یاخود اقلی ثلث نهار یا ثلث ایل دائم اولان مطره دیرلر (معنای بیت) سن محبوبه‌نك دیارنده وقوف ایله که انی تطاول زمان وتقادم عهد وآوان مندرس ایتمامشدر صکره شاعر بو کلامنی نقض ایدوب دیرکه بلی اولدیاری ریحلر ومطردائملر تغییرایتدی دیدی بونده نکته بودرکه شاعر تحیر وتدلهنی وکأبه وحزنی اظهاردر کویاشاعر حیرتندن ناشی من غیر شعور اولا تحقق اولمیان شیٔ ایله خبرویروب بعده بعض افاقت ایله فائق اولوب کلام سابقنی مصراع ثانی ایله نقض ایلدی بوکار جوع تسمیه اولنور اصطلاحده برنکته دن اوتوری نقض ایله کلام سابقه عودتدر

اذا

*(اذا نزل السماء بارض قوم * رعیناه وان کانوا غضابا)*

(بو بیت بحر وافرك ضرب اول مقطوعندندر تقطیعی (اذانزلس) مفاعلتن (سماء بار) مفاعلتن (ضقومن) فعولن مقطوفد (رعیناهو) مفاعیلن معصوب (وان کانو) مفاعیلن معصوب (غضابا) فعولن مقطوفدر (قائلی جریر نام شاعردر دیمشلر لکن حق اولان معود الحکما ایله شهیر معاویة بن ملك بن جعفردر (السماء نزل نك فاعلیدر سما ایله مراد مجاورت علاقه سیله مطردر بارض قوم نزل یه متعلقدر وسببیت علاقه سیله رعیناه ده سمایه راجع اولان ضمیر ایله مراد نبتدر بوکا استخدام دیرلر اصطلاحده بر لفظك ایکی معناسی اولوب بری کندیله مراد وبری کندویه عائد ضمیر ایله مراد اولنمقدر یاخود اول لفظك کندویه راجع ایکی ضمیری اولوب بریله بر معناسی وبریله آخر معناسی مراد اولنمقدر اولکنك مثالی بو بیتدر ایکنجیسنك مثالی بیت آتیدر (معنای بیت) نه زمان برقومك ارضنه یغمور یاغسه اوت بتورر اول اوت ایله حیوانلریمزی اوتلدیرز نقدر اول قوم غضبان اولورسه ده اطولده دیرکه ظاهر اولان شاعرك بو بیتدن مرادی قومنی سائر اقوام اوزرینه غلبه وقدرت وجرأت ایله وصفدر لکن بو مقام بعض اعلامدن بویله مسموع اولدیکه بو بیت الله تعالینك عبادی حقنده قدرت وانعامنی اظهاردر نقدر اول عباد الله تعالایه شاکرین دکللر ایسه ده پس بوکا کوره (معنای بیت) بویله دیمك اولور که الله تعالی ارضی تربیه واول ارضدن رعی ایتدرمکلرینه صالح اولمق ایچون سما ومطری ارض قومه انزال ایلدی نقدر انلر غضبان وغیرشاکرین ایسه ده

*(فسقی الغضا والساکنیه وان هم * شبوه بین جوانح وضلوع)*

(بو بیت بحر کاملك ضرب ثانی مقطوعندندر تقطیعی (فسقلغضا) متفاعلن (وسساکنی) مستفعلن مضمر (هوانهمو) متفاعلن سالمه (شبوهبی) مستفعلن (نجوانحی) متفاعلن (وضلوعی) فعلاتن مقطوعدر (قائلی ابوعباده بحتریدر فسقی نك ضمیر مستتری الله تعالایه راجعدر وبو صیغه دعادر صوارسن دیمکدر (الغضا فسقی نك مفعولیدر (غضا سریع الاحتراق برنوع شجردرکه بعیر اکل ایدر مغیلان دیدکلریدر بعضیلر رماد ایله پوشیده اولنسه ناری قرق کون منطفی اولماز برشجره دیرلر دیمش (والساکنیه ده غضایه راجع اولان ضمیر مجرور ایله مراد محلیت علاقه سیله شجر غضا اولان موضع ومکاندر (وشبوه ده غضایه راجع اولان ضمیر منصوب ایله مراد

مجاورت وسببيت علاقه‌سيله شجرهٔ غضادن حاصله اولان نارد، وان هم ده
ان وصليه در همك ميمى ضرورت شعر ايچون مضموم اوقونمليدر (شبوه
ياقديلرديمكدر ان وصليه‌نك مدخولى مفسردر (جوانح جانحه‌نك جمعيدر
صدرك كوكارى تحتنده اولان ضلعك اسميدر (ضلوع ضلع كلمه‌سنك جمعيدر
ظهرينى ولى ايدن كوكلرد رجوانح وضلوعك بيندن مراد قلبدر
ونارى هواده وعشق شديده استعاره ايلدى (معناى بيت) الله تعالى غضانام
شجرى صوارسون واول شجرك مكاننده ساكن اولنلرى اسقا ايتسون نقدر
اول ساكن اولنلر اول شجردن حاصله اولان نارى بنم جوانح وضلوعم
اراسنده ياقديلر ايسه بيله شاعرك دعاده سقيا ايله قصدى الله تعالى مدعوله‌يى
مراد ايتديكى شيده ونما ونضارتنده مد ودائم ايتسون ديمكدر

*) كيف اسلو وانت حقف وغصن * وغزال لحظا وقدا وردفا (*

بو بيت بحر خفيفك ضرب اولنـدندر تقطيعى (كيف اسلو) فاعلاتن
(وانت حق) مفاعلن مخبون (فنوغصنن) فاعلاتن سالمه (وغزالن) فعلاتن
مخبون (لحظنو قد) مستفعلن صحيح (دنوردفا) فاعلاتن سالمدر (قائلى
ابن حيوش نام شاعردر (حيوش حاء مهمله وضم ياء مثناة تحتيه واخرنده معجمه
ايله تنور وزنى اوزره در وحيوش طبرانينك شيخيدر كنيه‌سى ابن رزق الله در
كيف بوراده استفهام انكارى ايچوندر (اسلو صيغهٔ متكلم وحده در سلاه
وسلاعنه دنيلور انى اونوتدى واندن اونوتمه واقع اولدى ديمكدر پس
كيف اسلونك معناسى سنى نيجه اونوتدى ديمك اولور (وانت ده واو حاليه در
انت مبتدادر حقف خبريدر (حقف كسر حاء مهمله وسكون قاف ايله
مستدير اولان رمل عظيمدر عظيم واستداره ده بوكا كفل تشبيه اولنور
(وغصن حقف اوزرينه معطوفدر (غزال ياقرينه يابعدنه عطف اولنرر
لحظا غزالك تمييزيدر (قدا غصن كلمه‌سنك تمييزيدر (ردفا حقف كلمه‌سنك
تمييزيدر (معناى بيت) نيجه سنك حبكدن چيقارم سنى اونوديرم حال بوكه
سن ردف يوندن عظيم سين وقد وقامت يوندن غصن سين ولحظ وحسن
عين يوندن غزال سين بونده نشر على غير ترتيب اللف واردر يعنى شاعر
اولا حقف وغصن وغزالى جمع ولف ايلدى بعـده من غير ترتيب اللف
نشر ايدوب لحظى غزاله قدى غصنه رد فى حقفه رد ايلدى

*) علمت يا مجاشع بن مسعده * ان الشباب والفراغ والجده (*

) مفسدة للمرأ اى مفسده (

بو اوچ بيت بحر رجزك مشطورندندر تقطيعى (علمتيا) مفاعلن مخبون
(مجاشعب) مفاعلن مخبون (نمسعده) مفاعلن مخبونه ومخبون (اننششبا)
مستفعلن (بولفرا) مفاعلن مخبون (غولجده) مفاعلن مخبونه ومخبون
(مفسدتن) مفتعلن مطوى (للمرءاى) مستفعلن (يمفسده) مفاعلن مخبونه
ومخبوندر (بونلرك قائلى ابو العتاهيه نام شاعردر اطولده ديركه عتاهيه
كراهيه وزنى اوزره ابو اسحق محمد بن اسماعيل بن سويدك لقبيدر صاحب
قاموس ديركه ابو العتـاهيه ابو اسحقك لقبيدر كنيه‌سى دكلدر جوهرينك
وهمى كبى اطولده ديركه بو سوز غريبدر مشهوره مخالفتدر كه لقب اب وابن وام
وبنت ايله مصدر اولمازو جميع علم لقب كبيدر بويله اولنجه ابو العتاهيه كنيه‌در
مجاشع اسم فاعلدر مخاطبك علميدر (ان الشباب حيز علمده اولمغله همزه‌نك
فتحى واجب اولور اطولده ديركه بيت اشعار مشهوره‌دن اولوب ابو العتاهيه
تضمين ايتمش اوله بو تقديرجه كسر ايله قراءت اولنسه مضرت يوقدر والفراغ
نصب ايله ان‌نك اسمى اوزرينه معطوفدر فراغ اطولده هوايه اتباعدن
مانع اولان شغلدن خلاصدر ديدى بعضيلر فراغ هوا وعشقدن موانعك
انتفاسيدر ديمش (والجده نصب ايله ياقرينه يابعدنه عطف اولنور (جده
عده وزنى اوزره استغنا معناسنه‌در وجد فى المال وجدا ووجدا وجدة دنيلور
استغنا ايلدى ديمكدر بعضيلر جده غنا معناسنه‌در ديمش لكن ارباب فرقدن
دكل ايمش (مفسده ان‌نك خبريدر مفسده مطولده صاحبنى فساده دعوت ايدن
شيئه ديرلر ديدى بعضيلر فساده منشأ وموضع وداعى وسببه ديرلر ديمش
اطولده مفسده مصلحه وزنى اوزره اولوب مصلحه‌نك ضديدر ديدى (للمرء
مفسده‌يه متعلقدر بونده تغليب واردر ياخود اشياء متعدده‌نك مرأيه مفسده
اولسى بطريق الاولى بيلنور اى مفسده مفسدهٔ عظيمه ديمكدر مفسده‌نك
صفتيدر مقول فى حقها اى مفسده تقديرنده در بوكا جمع ديرلر اصطلاحده
حكمده يعنى محكوم به واحده متعددك بينى جمع اولنمقدر بوراده شباب وفراغ
وجده‌نك مفسده يعنى فساده سبب اولمقلقده جمع اولنديغى كبى (معناى بيت)
اى مجاشع بن مسعده شباب وعشقك موانعك انتفاسى واستغنا كشى‌يى
نه كونه فساد عظيمه داعى وسبب اولديغنى بيلدك

*) مانوال الغمام وقت ربيع * كنوال الامير يوم سخاء (*

*) فنوال الامیر بدرة عین * ونوال الغمام قطرة ماء (*

بو ایکی بیت بحر خفیفك ابیات زحافاتندندر تقطیعی (ما نوالل) فاعلاتن
(غماموق) مفاعلن مخبون (تربیعن) فعلاتن مخبونه (کنوالی) فعلاتن مخبون
(امیریو) مفاعلن مخبون (مسخائی) فعلاتن مخبون (فنوالل) فعلاتن مخبون
(امیربد) مفاعلن مخبون (رتعینن) فعلاتن مخبونه (ونوالل) فعلاتن مخبون
غمامقط) مفاعلن مخبون (رتمائی) فعلاتن مخبون (قائلی رشیدالدین وطواطدر
مانوال الغمامده) ماالبس معناسنه (نوال الغمام مانك اسمیدر نوال نول ونائل
کبی عطا معناسنه در (غمام سحاب معناسنه غمامه نك جمعیدر سحاب سحابه نك
جمعی اولدیغی کبی (وقت ربیع منفینك ظرفیدر مع هذا ربیع غمامك ثروتی
وقتیدر ربیع ایکیدر بری شول فصلدر که آنده انوار وازهار پیدا اولور و بری
شول فصلدر آنده اثمار ایریشور (کنوال الامیر مانك خبریدر یوم سخاء نوال
الامیرك ظرفیدر مع هذا یوم سخا امیرك یوم فقریدر کثرت سائلینه کمال بذلندن
اوتوری (نوال الامیر مبتدادر اضافت لامیه اولمغله استغراقه حمل اولنوب امیرك
جمیع نوالی دیمك اولور (بدرة عین مبتدانك خبریدر (بدرة عیندن مراد درهم
ایله مملوه کچی یاوروسنك دریسیدر زیرا بدره کچی یاوروسنك دریسنه دیرلر
مطولده بدرة عین اون بیك درهمه دیرلر دیدی وصحاحده دخی بویله در لکن
قاموسده بدره اون بیك درهمك اسمی اولدیغنی انکار ایدوب بدره انجق
جلدة السخله در دیو تصریح ایلدی ونوال الغمام مبتدادر (قطرة ماء
خبریدر (معنای بیت) سحابك وقت ربیعده اولان عطاسی کبی دکلدر
زیرا امیرك عطاسی اون بیك درهمدر وسحابك عطاسی بر قطره مادر بو کا
تفریق دیرلر اصطلاحده نوع واحددن ایکی امرك میاننه تباینی ایقاعدر
بوراده نوع واحددن ایکی نوالك میانی متباینین اولان بدره وقطره یی
ایقاع ایله تفریق کبی

*) ولایقیم علی ضیم یرادبه * الاالاذلان عیرالحی والوتد (*

*) هذا علی الخسف مربوط برمته * وذا یشج فلا یرثی له احد (*

بو ایکی بیت بحر بسیطك ضرب اول مخبونندندر تقطیعی (ولایقی) مفاعلن
مخبون (معلا) فعلن مخبون (ضیمن یرا) مستفعلن (دبهی) فعلن مخبون
(اللاذل) مستفعلن مخبون (لانعی) فاعلن (رلحیول) مستفعلن (وتدو)
فعلن مخبون (هذاعلل) مستفعلن (خسفمر) فاعلن (بوطنبرم) مستفعلن

(متهی) فعلن مخبون (وذا یشج) مفاعلن مخبون (جفلا) فعلن مخبون
(یرثی لهو) مستفعلن (احدو) فعلن مخبوندر (قائلی متلمس نام شاعردر و بو
جریر بن عبدالمسیح در (ولایقیم تقدیری ولایقیم احد دیمك اولوب عام اولان
مستثنی منه حذف اولنمشدر معناسی مواطن ظلمده توطن ایتمز دیمکدر (علی ضیم ده
اولان علی مع معناسنه در ضیم ظلم معناسنه در (یرادبه ضیم کلمه سنك صفتیدر
به نك ضمیری عام مقدر اولان مستثنی منه یه عائددر مستثنی منه لفظی احدایدی
اما یرادنك ضمیری ضیم کلمه سنه عائددر (الاالاذلان بو استثناء مفرغ اولوب
ظاهرده لایقیم فعلی کندویه اسناد اولنمشدر یعنی لایقیم نك فاعلیدر اما
حقیقتده لایقیم فعلی عام محذوفه اسناد اولندی عیرالحی رفع ایله الاالاذلان دن
بدلدر (عیر فتح عین مهمله ایله حمار وحشی وحمار اهلی یه دیرلر مطولده
بوراده مناسب اولان اهلیدر دیدی لکن اطولده تحقیق ایدوب عیرك الحی یه
اضافتی اهلی اولدیغی معینه در دیدی حی قبیله معناسنه والوتد رفع ایله عیرالحی
اوزرینه معطوفدر (وتد میخ معناسنه هذا مبتدادر عیرالحی یه راجعدر (خسف
فتح خاء معجمه وسکون سین ایله ذل معناسنه (مربوط مبتدانك خبریدر (رمه ضم
راء مهمله وتشدید میم ایله کندو ایله ربطدن خلاص سهل وآسان اولان حبل
بالیه قطعه سنه دیرلر یاخود رمه باشدن اایاغه دکین تمامه دیرلر ذهب فلان برمته
دینلدیکی کبی اولکی معنایه کوره برمته ربطك صله سی اولور ایکنجی معنایه
کوره الخسف نك صله سی اولوب علی الخسف مربوط لفظنه متعلق اولور
وعلی کلا التقدیرین برمته نك ضمیری عیره عائددر وذا وتده راجعدر (یشج
صیغه مضارع مجهولدر دق اولنور و باشی دق ایله شق اولنور دیمکدر (فلا یرثی
صیغه مضارع معروف رقت ومرحمت ایتمز دیمکدر اطولده دیرکه له ده اولان
ضمیر وتده عائددر احد فلا یرثینك فاعلیدر (خفی بیورلمیه عدم رحم عیرالحی
ایله وتد میاننده مشترکدر پس اولی اولان له نك ضمیری هر بریسی ایچون
قیلنوب (فلا یرثی قولی ربط وشجه متفرع قیلنه و بوده خفی دکلدر که هذا وذا
نقدر مشار الیهدن برشی ایله متعین دکللر ایسه ده لکن حکم مذکور بونلردن
هر بریله بیله عیره اشارت اوزرینه قرینه در زیرا ربط عیره وشج وتده
ملایم اولور بونکله مطولده ذکر اولنان سؤال مندفع اولور سؤال بودر که
هذا وذا قریبه اشارتده متساویلردر پس احتمالدر که بونلردن هر بری
عیره ووتده اشارت اولوب تعیین تحقق ایتمیه و بو تقدیر جه بیت لف ونشر

قبيلندن اوله مطوله ده بو سؤاله آخر جواب ايله جواب ويريلوب دينلديكه تساوى مسلم دكلدر بلكه حرف تنبيه ده قرب اقل اولديغنه ايما اولوب تنبيه مايه محتاج اولمغله اشارت عير الحى يه اولور واكر تسليم اولنوب هذا عيره وذا وتده ياذا عيره هذا وتد ده اشارت قلنسه برابردر ينه تعيين حاصل اولور غاية مافى الباب تعيين محتملدر بو مثللى لف ونشرده بو قدر (مزستری ديديكه هذا على الخسف قولى سؤال مقدره جوابدر كويا سؤال اولنديكه اذل اولانلرك حالى نه كيفيتله در جوابنده دينلديكه شونك حالى شو يله و بونك حالى بو يله در (معناى بيت) بركسنه ظلم ايله بيله اقامت ايتمز يعنى ظلمه تحمل ايتمز او يله ظلم كه انكله اول كسنه قصد اولنور الا ايكى ذليل تحمل ايدر برى قبيله نك حماريدر وبرى وتددر زيرا قبيله نك حمارى برقطعه حبل باليه سيله ذل اوزره مربوطدر وتد دخى باشى دق ايله شق اولنور بركيمسه اكا مرحمت ايتمز حاصلى بو ايكيسى ظلمه تحمل ايدرلر ديمكدر شاعر بوراده عير ووتدى ذكر ايدوب ولكنه كوره خسف ايله اولان ربطى مضاف وايكنجى يه تعيين اوزره شجى مضاف ايلدى بوكا تقسيم ديرلر اصطلاحده متعددى ذكر ايدوب صكره على التعيين متعددك هر برينه برشى مضاف قيلمقدر تقسيمك اخصر اولان تعريفى بودركه متعددى ذكر بعده هر برينه برشى تعيندر

*) فوجهك كالنار فى ضوئها * وقلبى كالنار فى حرها (*

بو بيت بحر خفيفك ضرب ثالث محذوفندندر تقطيعى (فوجهك) مفاعل مشكول (كنارفى) مستفعلن (ضوءها) فاعلن محذوفدر (وقلبى) مفاعل مشكول (كنارفى) مستفعلن (حرها) فاعلن محذوفدر (تنصيصده بحر متقاربدندر بحر خفيفدن ديدكلرى قلم ناسخدن سهودر ديدى (قائلى رشيد الدين وطواطدر (فوجهك مبتدادر (كالنار خبريدر (فى ضوئها ضميرى ناره عائددر مصراع ثانينك دخى اعرابى بونك كبيدر (معناى بيت) اى محبوبه سنك يوزك نار كبيدر ضوئنده و بنم قلبم نار كبيدر حرارتنده شاعر قلبنى ومحبوبه سنك وجهنى نار كبى اولمقده جمع ايلدى صكره بينلرينى تفريق ايدوب وجهده وجه شبهى ضوء ولمعان قلبده حرارت واحتراق ايلدى بوكا جمع مع التفريق ديرلر اصطلاحده ايكى شيئى بر معنايه ادخال ايدوب وادخالك جهتلرينك مباينتى تفريق ايتمكدر

*) حتى اقام على ارباض خرشنة * تشقى به الروم والصلبان والبيع (*

بو بيت بحر بسيطك ضرب اول مخبونندندر تقطيعى (حتتاقا) مستفعلن (معلا) فعلن مخبون (ارباضخر) مستفعلن (شتن) فعلن مخبونه (تشقى بهر) مستفعلن (رومص) فاعلن (صلبانول) مستفعلن (بيعو) فعلن مخبوندر (قائلى ابو الطيبدر سيف الدوله يى مدح ايلديكى قصيده سندندر حتى اطولده ديركه بيت سابقده قاد المقانب اوزرينه عطف ايچوندر مطولك عبارتنك ايهامى ايتديكى كبى بيت سابقده اولان قاد فعلنه متعلق حرف جر دكلدر زيرا جار فعله داخل اولماز اقام نك فاعل مسترى سيف الدوله نام ممدوحه راجعدر اقامت تسليط معناسنى تضمنندن اوتورى على ايله تعديه ايتديروب على ارباض ديدى (اطولده ديركه اقام لفظنى احاط لفظى اوزرينه اختيارينك نكته سى بودركه اقامت ممدوحك فتح قلاع وحصونده عزمينك تصميمى اوزرينه اشارتدر حتى ممدوح اول قلاع وحصونك اطرافنده فتح اولنجه يه دك مفارقت ايتميوب توطن واقامت ايدرديمكدر ومحاربه حصونده اهل جرأتك شانى استعلا اولمغله معناى استعلايى تضمنيدن اوتورى على ارباض ديدى و بو تضمين تسليط تضميندن اوليدر (ارباض ربض كلمه سنك جمعيدر مدينه نك ماحولى معناسنه در اطولده سور معناسنه در ديدى (خرشنه دحرجه وزنى اوزره بلاد رومدن بر بلده در (تشقى به شقى فلان دينلور بدبخت اولدى ديمكدر به ده اولان باسببيه در ضميرى ممدوحه عائددر (الروم تشقى نك فاعليدر (روم رومى يه جنسدر تمر تمره يه جنس اولديغى كبى (والصلبان الروم اوزرينه معطوفدر صلبان كفران وزنى اوزره صلب لفظنك جمعيدر نصارانك معبود اتخاذ ايتدكلرى شيدر فارسيده چليپاى ترسايان وتركيده خچ ديرلر (والبيع ياقربنه يابعدنه معطوفدر بيع كسر بعده فتح ايله بيعه نك جمعيدر بيعه قطعه وزنى اوزره كابسا معناسنه نصارانك تعبدمكانى ديمكدر (معناى بيت) ممدوح عسكرى سوردى حتى بلاد رومدن خرشنه نام بلده نك اطرافنه منسلط وغالب اولديغى حالده نازل اولدى اول ممدوح سببيله روم وصليبلر وبيعلر شقى يعنى بدبخت ومغلوب اولديلر شاعر بو بيتده رومك ممدوحه اولان شقاوتنى تشقى نك تحتنده اجمالا جمع ايلدى زيرا رومك شقاسى قتل ونهب وسبى وغيرذالكه شاملدر صكره بيت ثانيده تقسيم وتفصيل ايدوب ديركه

*) للسبى مانكحوا والقتل ماولدوا * والنهب ماجمعوا والنار مازرعوا (*

تقطيعى (اسسبيا) مستفعلن (نكحو) فعلن (ولقتلا) مستفعلن (ولدو) فعلن مخبونه (ونهبا) مستفعلن (جمعو) فعلن مخبون (ونارما) مستفعلن (زرعو) فعلن مخبوندر (مانكحوده اولان مايى من يرينه ذكرنده نكته بودركه اهانته دلالت ايدوب وانلردن مبالاتى قلتله اولديغنى اشعار اولوب كويا انلر معدوحك قتنده ذوى العقولدن دكلدر ديمك اوله (والنهب ما جمعوا والنار ما زرعوا قوللرينه دخى موافقت وملايمت ايچون اوله اطولده فاضل محقق ديركه مانكحوانك تقديرى نكحوهن ديمكدر لفظ مايى اتيانك نكته سى مفهوم صفتى يعنى منكوحه يى قصد ايچوندر اخواتى اولان ماردخى بونك كبيدر پس ما اصلى اوزرينه دربويله اولنجه ما جمعوا ما زرعوا قولنه موافقته مراعاتدن اوتوريدر ياخود انلرى منزلهٔ غير العقلايه تنزيل ايله اهانتدن اوتوريدر ديدكلرينه حاجت قالمز ونكحوا قولنده تغليب واردر يعنى نكاح ايده نه واولنانه ديمكدر اكر نكحوا حالى اوزرينه ترك اولنسه نسالرندن صبيه يه شامل اولوزما ولدوا ما يقابلى قرينه سيله ذكوردن ديمكدر اكر ولدوا مجهول قراءت اولنسه كذا ولرندن طوغان ديمك اولوب ذكوره مخصوص اولور ايدى (والنار ما زرعوانك تقديرى وللنار ديمك اولوب انلرك اشجارلرى قدرك تحتنده احراق ايچوندر ومزروعاتى طبخ ايچوندر ديمكدر يوخسه اشجارلرنى احراقه ومزروعاتنى تضييع ايتمكه حمل ايتمك قصدى فتح حصن اولانه مناسب دكلدر بلكه اهل حصنه اضرار ايله مانع وفتح حصندن عاجز اولانك شانيدر (معناى بيت) رومك نكاح ايتدكلرى يعنى زوجاتى سبى اولديلر طوغردقلرى يعنى اولادى قتل اولنديلر وجمع ايتدكلرى يعنى ماللرى نهب اولندى وزرع ايتدكلرى يعنى اكنلرى واشجارلرى نار ايچون اولدى يعنى ياقلدى بوكا يعنى اولا اجمال ثانيا تفصيل وتقسيمه جمع مع التقسيم ديرلر اصطلاحده متعددى بر حكمك تحتنده جمع ايدوب صكره تقسيم ايتمكدر ياخود متعددى تقسيم ايدوب صكره بر حكمك تحتنده جمع ايتمكدر اولكينك يعنى جمع قبل التقسيمك مثالى

بيتان من بوراندر اما ايكنجينك يعنى تقسيم قبل الجمعك مثالى بيتان آتياندر

*) قوم اذا حاربوا ضروا عدوهم * اوحاولوا النفع فى اشياعهم نفعوا (*

*) سجية تلك منهم غير محدثة * ان الخلائق فاعلم شرها البدع (*

بو ايكى بيت بحر بسيطك ضرب اول مخبونندر (تقطيعى (قوم اذا) مستفعلن (حاربو) فاعلن (ضرروعدو) مستفعلن (وهمو) فعلن مخبونه

(اوحاولن) مستفعلن (نفع فى) فاعلن (اشياعهم) مستفعلن (نفعو) فعلن مخبون (سجيتن) مفاعلن (تلكمن) فاعلن (همغيرمح) مستفعلن (دثتن) فعلن مخبونه (اننلخلا) مستفعلن (ئقفع) فعلن (لمشررهل) مستفعلن (بدعو) فعلن مخبوندر (بو ايكى بيت حسان بن ثابت رضى الله عنهك قول شريفيدر قوم غسانى غلبه ايله وصف ايدر قوم مبتداء محذوفك خبريدر تقديرى هم قوم ديمكدر (حاولوا طلبوا معناسنه مأخذى محاوله در طلب معناسنه فى اشياعهم حاولوا يه متعلقدر (اشياع اتباع وانصار معناسنه شيعه كلمه سنك جمعيدر سجية تلك نك خبريدر طبيعت وخلق معناسنه برصفتدركه انسان آنك اوزرينه مجبولدر تلك مبتدادر خصلت مذكوره يه يعنى اعدايه مضرت اوليايه منفعته راجعدر غير محدثة سجيه نك صفتيدر موصوف ايله صفت ميانى مبتدا فصل ايتمشدر خلايق خليقه نك جمعيدر طبيعت وخلق معناسنه ياخود ناس معناسنه در اولكينه كوره شرها البدع قولى ظاهرى اوزره در ايكنجى يه كوره حذف مضاف ايله شرها صاحب البدع ديمك اولور فاعلم كلمه سى ان نك اسمى ايله خبرى اراسنده فا ايله جملهٔ معترضه در (بدع عنب وزنى اوزره اولوب حكمة وزنى اوزره اولان بدعه نك جمعيدر بدعه دخى علم وزنى اوزره اولان بدع كلمه سنك جمعيدر (بدعه شول امردركه اولا بولنه وبدعه دينده بعد الاستكمال واقع اولان حدث معناسنه ده كلور ياخود نبى مكرم صلى الله تعالى عليه وسلمدن صكره مستحدث اولان اهوا واعمالدر بوراده مناسب اولكيدر پس معناى ثانى يه تفريع ايدوب مستحدثاتدن مجاز قيلنمه حاجت قالماز مطولده اولديغى كبى ان الخلايق فاعلم شرها البدع قولى مثل مجراسنه جاريدر يعنى بونلر قدرتيابا اولدقلرى شى اوزرينه ثابت وبونلرده نفع وضر طبيعى غير محدثدر ديمكدر لكن خلايق ناس معناسنه اولديغنه كوره در (معناى بيتين) بر قوم نه زمان جنك ايتسه لر دشمنلرينه ضرر ويررلر يعنى غالب اولورلر ياخود اتباع وانصارلرينه نفع وفائده يى استه سلر نفع وفائده ويررلر بو خصلت اول قومدن غيرى محدثه برطبيعتدر زيرا معلومك اولسونكه طبيعتلرك شرى مبتدعات ومحدثاتدر طبيعت محدثه نك دوامى يوقدر ياخود ناسك شرى صاحب بدعدر حسان رضى الله عنه بو بيتده حال قومى ضر اعدا ونفع اوليايه تقسيم ايدوب اول حالت مقسومه يى طبيعتده جمع ايلدى

(* ساطاب حق بالقنا مشايخ * كانهم من طول ما التثموا مرد *)

(* ثقال اذا لاقوا خفاف اذا دعوا * كثيرا اذا شدوا قليل اذا عدوا *)

(بو بيتلر بحر طويلك ضرب اولاندندر تقطيعى (ساطل) فعول مقبوض (بحققيل) مفاعيلن (قناو) فعول مقبوض (مشايخن) مفاعلن مقبوضه (كانن) فعول مقبوض (همومن طو) مفاعيلن (للمت) فعول مقبوض (ثمومردو) مفاعيلن سالمدر (ثقالن) فعولن (اذالاقوا) مفاعيلن (خفافن) فعولن (اذادعو) مفاعلن مقبوضه (كثيرن) فعولن (اذاشددو) مفاعيلن (قليلن) فعولن (اذاعددو) مفاعيلن سالمدر (بو بيتلرك قائلى ابو الطيبدر علی بن محمد بن المكرم تميمى يى مدح ايلديكى قصيده سندندر (بالقنا حذف مضاف طريقى اوزره شبان القنا تقديرنده در بعضيلر روايت صحيحه فا ايله فتى اولوب نقلندن كنايه در ديوب مشايخدن مراد قوم اصحابيدر ديمش مرد امردك جمعيدر كويا انلرك لحيه لرى كورنمديكندن مرد اولمشلر (التثام جنكده اعزه وبو به لثام قومقدر وبو عادت عربندر (ثقال ثقيلك جمعيدر مدح اوزره مرفوع اولوب مشايخ قولنك صفتيدر تقديرى هم ثقال ديمكدر بو مثللى مقامده مبتداىى حذف قاعدهٔ مستمره در بعضيلر ثقال كسر ايله مشايخدن بدلدر ديمش اطولده كسر ايله مشايخك صفتيدر ديدى وبونلرك ثقليله مراد دشمن ايله ملاقات وقتنده دشمنه غلبه لريدر ميزانده خفيف اوزره ثقلك غلبه سى كبى لاقوا حار بوا معناسنه خفاف خفيفك جمعيدر خبر بعد خبر در كثير وقليل دخى بويله در بونلرك خفتلرندن مراد مهمه كفايته وملى دفعه دعوت اولند قلرى وقتده اجابته سرعتلريدر وكثير مفرد وجمع بيننده مشتركدر كثيرون يرينه كثير لفظنى اختيارده نكته بودر كه انلر كثرتلرنده برحسن نظام برتوافق التيام اوزره در كه امر واحد كبى اولنورلر وكثير ايله وصفنده نكته بودر كه حمله لرى حيننده هر بريندن اثار كثير صادر اولور اشتراك مذكورده قليل دخى بويله در (شدوانك صله سى محذوفدر تقديرى شدوا على العدو ديمكدر شد عليه دنيلور انك اوزرينه حمله ايلسه اذا كلمه سى مواضع اربعه ده ماقبلرينك ظرفيدر (معناى بيتين) حقى شبان قنا ياخود فتى وقوم واصحابم ايله طلب ايدرم كويا اول قوم طول التثاملرندن امردلردر واول قوم نه زمان جنك ايتسه لر اعدا اوزرينه شدت وطأتلرى ايچون ولقا اوزره ثباتلرى ايچون ثقيللردر ونه زمان كفايته مهم ودفاع

مليه دعوت اولنسه لر اجابته سرعت ايديجى خفيفلردر ونه زمان اعدا اوزرينه حمله ايلسه لر انلردن هر برى جماعت مقامنه قائم اولديغندن كثيرلردر ونه زمان عدا اولنسه لر قليللردر شاعر شبان قنانك احوالنى واحوال مشايخى ذكر ايدوب صكره بونلردن هر برينه مناسب اولان شيئى مضاف ايلدى بودخى تقسيم قبيلندندر

(* وشوهاء تعدو بى الى صارخ الوغى * بمستلئم مثل الفنيق المرحل *)

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (وشوها) فعولن (تعدو بى) مفاعيلن (الاصا) فعولن (رخلوغا) مفاعلن مقبوضه (بمستل) فعولن (ئمثلل) مفاعيلن (فنيقل) فعولن (مرحلى) مفاعلن مقبوضدر (قائلى امام بن مالكك عزو ينه كوره ذو الرمه غيلان بن عقبه در (وشوهاء دن اولان واو رب معناسنه (شوهاء مد ايله قبيح المنظر فرسه ديرلر كه فرسده صفت محموده در شاهت الوجوه دن مأخوذدر وجوه قبيحه اولدى ديمكدر اغزينك اى يعنى آوردى ومنخرنى بول ياخود كندويه شدائد حرب اصابت ايتديكندن قبيح المنظر اولمش (تعدو بى بنى سرعت ايله كوتورر ديمكدر وبى ده اولان باملابسه ايچوندر (الى صارخ الوغى ده اولان اضافت فى معناسنه در تقديرى الى صارخ فى الوغى ديمكدر (صارخ مستغيث يعنى ياردم طلب ايديجى ديمكد (وغى فتح ايله حرب وجنك معناسنه حربده صوت اولديغندن دينلمشدر بمستلئم بى دن بدلدر وبو بى دن تجريددر باسى مصاحبت ومعيت معناسنه در (مستلئم اسم فاعلدر لامه كيجى يعنى درع كيجى ديمكدر (مثل الفنيق كسر لام ايله شوهاء كلمه سنك صفتيدر فنيق فعيل وزنى اوزره اهلنك عندنده فحل مكرمدر كه بنلمامش ويوك قونلمامش اوله (مرحل اسم مفعولدر مكانندن ايرلمش وبر بلده دن بر بلده يه كوندرلمش دوه يه ديرلر (معناى بيت) مكرم ومرحل فحل مثللى چوق قبيح المنظر فرس واردر كه بكا ملابس وبندن بدل لابس درعه مصاحب اولديغى حالده جنكده ياردم طلب ايديجى يه سرعت ايله كوتورر يعنى بن لابس الدرعى وبن بهادرى اويله جنك باز اولان فرس جنكده امداد طلب ايدنلره بنى سرعت ايله كوتورر شاعر حربه استعداد ايله اتصافنده مبالغه ايدوب كندندن لابس درع برمستعد آخرى انتزاع ايلدى بوكا تجريد ديرلر اصطلاحده صفت صاحبى برامردن تلك اصفتده كندويه مماثل برامرى انتزاع ايتمكدر صفت صاحبى اولان امر د•

اولان صنعتك كمالنده مبالغه دن اوتوری و بوتجریدك اقسامی واردر بری منتزعده باء مصاحبتك دخولیله اولوب بو بیتده اولدیغی و بری بر حرف توسط ایتمكسزین اولور فلئن بقیت بیتنده اولدیغی كبی وبری انسان نفسنه خطاب ایتمك ایله اولور لاخیل عندك بیتنده اولدیغی كبی و بری كنایه طریقیله اولور یاخیرمن بیتنده اولدیغی كبی

*) فلئن بقیت لارحلن بغزوة * تحوی الغنائم اویموت كریم (*

بو بیت بحر كاملك ضرب ثانی مقطوعندندر تقطیعی (فلئن بق) متفاعلن (تلارحلن) متفاعلن (نبغزوتن) متفاعلن سالمه (تحولغنا) مستفعلن مضمر (ئم اویمو) متفاعلن (تكریمو) فعلاتن مقطوعدر (قائلی قتادة بن مسلمة حنفیدر و بو بیت حماسیدر (لئن) ده اولان لام قسم محذوفك توطئه سیدر (ولارحلن) ده اولان لام قسم محذوفك جوابیدر تقدیری والله لئن بقیت لارحلن دیمكدر (رحل منع كبی انتقال ایلدی دیمكدر (تحوی جمع ایدر دیمكدر (وتحوی الغنائم جمله سی غزوه نك صفتیدر راطولده دیركه تحوینك فاعلی غزوه یه عائد اولان ضمیردر یاخود غزوه یه عائد اولان ضمیر محذوف اولوب تقدیری تحوی فیها الغنائم اولور بو تقدیرجه الغنائم تحوینك فاعلی اولور و بو تكلمدن خطابه التفات اولور پس بیتده اوچ التفات واردر اوچ التفاندن هر بری بر قسمدندر نحو الغنائم ده روایت اولندی و بوظرف ارحلن ایله منصوبدر امام مرزوقی بو روایتی شرح حماسه ده اصل قیلوب تحوی الغنائم بعضك روایتی دیلدی (اویموت ده اولان او الادن بدلدر یموت ان مضمره ایله منصوبدر تقدیری الا ان یموت كریم دیمكدر كریم ایله نفسنی مراد ایدر (معنای بیت) والله اگر بن باقی قالورسم البته بن بر غزوه یه كیدرم او یله غزوه كه غنیمتلری جمع ایدر والا كریم اولورسه یعنی بن اولورسم موت بنی اول غزوه یه ارتحالدن منع ایدر قتلدن موت ایله تعبیرك نكته سی شاعر خصمك قتلدن ارفع و بری اولوب بلكه شاعرك موتی اجلك تحقق ایله اولدیغنه اشارتدر و بالجمله كندی نفسندن كریم ایله تعبیرك نكته سی كرمده بر حده بالغ و واصل اولدیكه كندندن كندی مثللی بر كریم انتزاعی صحیح اولدی و بو اجلدن اواموت دیمدی وجائزدر كه اویموت كریم تعظیم ایچون موضع مضمره ظاهری وضع قبیلندن اوله

*) یاخیرمن یركب المطی ولا * یشرب كأسا بكف من بخلا (*

بو بیت بحر منسرحك ضرب اولندندر تقطیعی (یاخیرمن) مستفعلن

یركبلم

(یركبلم) فاعلات مطوی (طیبولا) مفتعلن مطویه (یشربكأ) مفتعلن مطوی (سنبكفف) فاعلات مطوی (من بخلا) مفتعلن مطویدر (قائلی اعشیدر (مطی مطیه نك جمعیدر سیرنده سرعت ایدن دابه یه دیرلر (بكف من بخلا كأسا كلمه سنك صفتیدر یاخود یشربه متعلقدر (ولا یشرب جمله سی كندنده معنای مفعول اولدیغندن منادادن حالدر دیدیلر (معنای بیت) ای مطیه یه ركوب ایدنلك خیرلیسی دخی بخیل اولانك الیله كأس نوش ایتمز یعنی جواد و كریم الیله نوش ایدر كسنه نك خیرلیسی اطولده دیركه شاعر علی طریق الكنایه ممدوحدن بر جواد انتزاع ایدوب اول جوادك الیله كأس ایچدیكنی ذكر وافاده ایتدی زیرا بخیل الیله ایچمدی دینلسه جواد ایله ایچدی دیمك اولور و بو جواد و كریمدن مراد ممدوحك كندیدر زیرا كشی كندی الیله ایچر بونده ایكی وجه ایله بحث واردر بری بخیل الیله كریمك میانده واسطه نك ثبوتندن اوتوری بخیلك الیله شربی نفی كریمك الیله شربی مستلزم دكلدر و بو ایراد استلزام معونت مقام ایله دربو دفع اولندی و بری كریم الیله شربی ذاتك انكریمك نفسنه اسناد كندندن بر كریم آخری انتزاعی مقتضی دكلدر یاخی یشرب بكف قولمزدن شخص آخرك انتزاعنی اقتضا ایتمدیكی كبی پس تجرید سوزی ثابت اولدی بو اجلدن اگر خطاب نفسنه دخی اولورسه ینه تجرید در و الا تجرید دكلدر بلكه ممدوح بخیل اولمامدن كنایه در دینلدی بو یله اولنجه صاحب مطولك ایرادی وارد اولمز ایرادی بودركه بونك كنایه اولمسی تجرید اولمسنه منافی دكلدر وا كر خطاب نفسنه اولورسه لاخیل عندك بیتنده اولان تجرید قسمندن اولور

*) لاخیل عندك تهدیها ولامال * فلیسعد النطق ان لم تسعد الحال (*

بو مطلع بحر بسیطك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (لاخیلعن) مستفعلن (دكته) فعلن مخبون (دیها ولا) مستفعلن (مالو) فعلن مقطوعه (فلیسعدن) مستفعلن (نطق ان) فاعلن (لم تسعدل) مستفعلن (حالو) فعلن مقطوعدر (قائلی ابو الطیبدر بعضیلر مال عند العرب دوه یه اطلاق اولنوردیوب تخصیصك نكته سی نه اولدیغی نمایان دكلدر دیمش عندك انسانك نفسنه خطابدر (تهدیها بودخی خطابدر ضمیری خیله عائددر حال مؤنث سماعیدر مراد غنا در حال عاقبت كبیدر نه زمانكه اطلاق اولنسه حال حسنه مراد اولنور (معنای بیت) ای نفس سنك قتكده خیل بوقدر كه

ممدوحه هدیه ایده سین ومال بوقدر که هدیه واعطا ایده سین بویله اولنجه ممدوحك مدحنده نطق وفكرسكا مساعده ایتسون اكرحال وغناك مساعده ایتمزایسه یعنی سن شاعرسین خیل ومال هدیه سنه قادر دكل سین باری شعرایله مدح وثنا ایله دیمك استرخفی بیورلمیه مطولده اولدیغی اوزره بوراده حالدن غنا اراده اولندی مطولده حالدن فقراراده ایدوب فقراهدایه مساعده ایتمز بلكه غنا مساعده ایدر دیو معنی ویروب پس حالی غنا ایله تفسیر جدیر دكلدر ظاهر اولان فقر ایله تفسیردر واسعاد نطقی عدم اهداده عذر اوزرینه حمل ایتمك لازمدر دیدی پس كویا شاعر فقرخیل ومالده كندی مثللی برشخصی انتزاع وتجرید ایلدی

*) فعادی عداء بین ثور ونعجة * دراكا فلم ینضح بماء فیغسل (*

بو بیت بحرطویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (فعادا) فعولن (عداءبی) مفاعیلن (نثورن) فعولن (ونعجتن) مفاعلن مقبوضه (دراكن) فعولن (فلم ینضح) مفاعیلن (بماءن) فعولن (فیغسلی) مفاعلن مقبوضدر (قائلی امرئ القیسدر برفرسی وصیف ایدر كه نقدرقوشدیراسه درلمز و بوصفت فرسده صفت محموده در (فعادی سرعت ایلدی دیمكدر فاعلی فرسدر (عداء عادانك مفعول مطلقیدر (عداء كسر ومد ایله طریق واحدده بری بری اردنجه هلاك اولان ایكی صیدك میاننده موالاتدر (ثور بقر وحشینك اركككیدر (نعجة بقروحشینك دیشیسنك اسمیدر (دراكا متتابعا معناسنه در (لم ینضح درلمز دیمكدر (نضح اصلنده صویی رش ایتمكدر (فیغسل صیغهٔ مجهول مجزومدر ینضح اوزرینه معطوفدر اما لامك تحریكی قافیهٔ مطلقه اولدیغندن اوتوریدر فیغسل قولنك فائده سی مبالغه بی حد امكاندن عادة خروجدن حفظدر زیرا عدم نضح حد عادتدن خارجدر لكن عدم غسلی مستعقب اولان عدم نضح حد عادتده داخلدر (معنای بیت) اول فرس سریع السیر اولان بقر وحشینك دیشیسی واركككی اراسنده متتابعا سرعت ایتمك ایله سرعت ایلدی وبرقطره درلمدی وددری ایله غسل اولنمدی یعنی نه آز ونه چوق درلمز دیمكدر پس شاعر فرسی مضمارواحدده ثور ونعجه یه درك ایدوب درلمز دیو ادعا ایلدی وبو عقلا وعادة ممكن اولان مبالغهٔ مقبوله دندر بوكا تبلیغ دیرلر

*) ونكرم جارنا مادام فینا * ونتبعه الكرامة حیث مالا (*

بو بیت بحروافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطیعی (ونكرمجا) متفاعلن

(رنامادا) مفاعیلن معصوب (مفینا) فعولن مقطوفه (ونتبعهل) مفاعلتن (كرامتحی) مفاعلتن (ثمالا) فعولن مقطوف (قائلی عمر بن ایهم تغلبیدر (جارنا نكرمنك مفعولیدر ونكرم تجدده دلالت ایدر (مادامده ما مصدریه وقبلنده اسم زمان محذوفدر تقدیری مدة دوامه دیمكدر (نتبعه اتباعدن مأخوذ درنرسل معناسنه (كرامة عطا واحسان معناسنه (مالاده اولان الف اشباع ایچوندر (مال میلدن مأخوذ فعل ماضیدر میل ایلدی دیمكدر (معنای بیت) بزجارمزه اكرامی تجدید ایده رز مادامكه بیومزده دریاخود جوارمزده در جارمز قنقی محله میل ایدرسه وكیدرسه واقامت ایدرسه دخی آنك اثرنجه احسان واعطایی وقت وقت ارسال ایده رز پس شاعر جاره اكرامده برحد بلرغنی ادعا ایلدیكه جارمزه كیدرسه اثری اوزره كرامت وعطایی اتباع وارسال ایدرز دیدی بونقدر عقلا ممكن ایسه عادة دكلدر وبوكا اغراق دیرلر عالم صمدانی سعدالدین تفتازانی بوكا عادة ممكن دكل عقلا ممكندر دیدكاری فی زماننا عقلا ممتنعه دلحقدر دیدی

*) واخفت اهل الشرك حتی انه * لتخافك النطف التی لم تخلق (*

بو بیت بحر كاملك ابیات زحافاتندندر تقطیعی (واخفتاه) متفاعلن (لشركحت) مستفعلن مضمر (تاانهو) مستفعلن مضمره (لتخافكن) متفاعلن (نطفللتی) مستفعلن (لم تخلق) مستفعلن مضمردر (قائلی ابو نواسدر بونكله رشیدی مدح ایدر (واخفت خوفه دوشردك دیمكدر (اهل الشرك اخفتك مفعولیدر (انه ده اولان ضمیر شانه راجعدر (لتخافك اننك خبریدر ولام لام ابتدادر تخافكده حذف وایصال واردر تقدیری تخاف عنك دیمكدر نطف تخافنك فاعلیدر نطفه نك جمعیدر (التی لم تخلق نطف كلمه سنك صفتیدر (معنای بیت) ای ممدوح سن اهل شركی خوفه دوشردك حتی تحقیق شان خلق اولنمیان نطفه لر سندن قورقدی پس شاعر ممدوحدن نطف غیر مخلوقه خوف ایدر دیو ادعا ایلدی وبو عقلا وعادة ممتنعدر بوكا غلو دیرلر

*) عقدت سنابكها علیها عثیرا * لوتبتغی عنقا علیه لامكنا (*

بو بیت بحر كاملك ضرب اولندندر تقطیعی (عقدت سنا) متفاعلن (بكهاعلی) متفاعلن (هاعثیرن) مستفعلن مضمر (لوتبتغی) مستفعلن مضمر (عنقنعلی) مستفعلن (هلامكنا) متفاعلن سالمدر (قائلی ابوالطیبدر

بونكله بدر بن عماری مدح ایدر (عقدت باغلدی وطوتدی دیمکدر (سنابکها
عقدت کلمه سنك فاعلیدر (سنابك ضم سین وسکون نون وضم با ایله اولان
سنبك کلمه سنك جمعیدر فرسك طرنغنه دیرلر دیدی (وسنابکهانك ضمیری
افراس جیاده راجعدر علیهانك تقدیری علی رأسها اولوب اول جیادك باشی
اوزرنده دیمك اولور (عثیرا عقدت کلمه سنك مفعولیدر عثیر کسر عین مهمله
ایله غبار معناسنه در علامه نك مفتاح شرحنده اولان لطائفندن بعضدر که
عثیر غباردر بوراده عین فتح اولنمسون دیمش عالم ربانی سعد الدین تفتازانی
مختصرنده دیر که بوندن دخی الطف بودر که سوق بغدادده بر قاطرجی
قاطرینی سوروب کیدر ایکن قاطر ضرطه چکدی مکر دار القضا عدولندن
بعضیسی اوراده حاضر ایدی قاطرجی قاطرك ضرطه سنی ایشتدیکی کبی
دأب وعادتلری اوزره بلحیة العدل دیدی (عدل کسر عین ایله دنکك بر طرفنه
ویرشقنه دیرز درحال بعض ظرفا افتح العین دیدی یعنی کوزیکی آچ
عدولدن اولان مولی بونده در دیدی وعالم ربانی سعد الدین تفتازانی دیر که
وینه بو قبیلدندر بنم قصیده لریمك برنده واقع اولدی

*) علا فاصبح یدعوه الوری ملکا * وریثما فتحوا عینا رأوا ملکا (*

بو بیت بحر بسیطك ضرب اولندندر تقطیعی (علا فاص) مفاعلن مخبون
(بحید) فعلن مخبون (عوهلوزا) مستفعلن (ملکا) فعلن مخبونه (وریثما)
مفاعلن مخبون (فتحو) فعلن مخبون (عینزأو) مستفعلن (ملکا) فعلن مخبون
علا ضمیری ممدوحه عائددر عالی اولدی دیمکدر (فاصبحده اولان فا عاطفه در
عطف مرادف قبیلندندر اصبح صار معناسنه در (یدعوه تسمیه ایدر دیمکدر
ضمیری ممدوحه راجعدر (الوری ناس معناسنه (ملك کسر لام ایله در (ریثما
بر وقتدنصکره دیمکدر (رأوا رؤیتدن مأخوذدر کوردیلر دیمکدر (ملك فتح
لام ایله در بو بیتك معناسی اول ممدوحه جمیع ناس ملك تسمیه ایدر اولدی
و بو ناس بر وقتدنصکره کوزلرینی آچدیلر ملك مذکوری ملك کوردیلر یعنی ملك
لفظنك عین الفعلی لامدر چون فتح لام ایله اوقنسه ملك اولور و بو مقامده
مناسب اولاندندر که بنم اصحابمدن بعضیسی اکثریا حرکاتی فتحه طرفنه
اماله ایدنلردن ایدی بکا بر کتاب کتوردی اکا دیدمکه بو کتاب کیمکدر اول دخی
فتح عین ایله مولانا عمرکدر دید کده مجلسده حاضر اولنلر کولدیلر
اولدخی کولدکلرینك سببنی بیلمك ایچون وطریق صواب کوسترلمك ایچون

بکا نظر ایتدکده بنده کوزیمی یومدم وضم ایلدم مقصودی
اکلدی ومجلسده حاضر اولنلر بونی طرفه عدایلدیلر (تبتغی طلب
معناسنه ضمیری جیاده راجعدر (عنقا تبتغینك مفعولیدر عنق بردرلو
یوروییوشه دیرلر اطولده ابل ودابه یه مخصوص سیرسریعدر دیدی (علیه ده
اولان ضمیر عثیره راجعدر اطوالده علیه نك ضمیرینی مقصوده ارجاع ایدوب
ای علی ذلك المقصود ایله تفسیر ایلدی (لامکناده اولان الف اشباع واطلاق
ایچوندر فاعلی عنقه راجعدر اطوالده امکنانی تکثیر ایچون تثنیه اعتبار ایدوب
مقامه مناسب اولانده بودر دیدی (معنای بیت) اول جیادك طرنقلری
باشلری اوزره غباری طوتدی و باغلدی اکر جیاد مذکوره اول غبارك
اوزرنده یورومك دیلسه لر یورومك ممکندر پس شاعر حوافر خیلدن
باشلری اوزره تکاثف ایدن غبار ارض اولدی اوزرنده یورومك ممکندر دیو
ادعا ایلدی و بو عقلا وعادة ممتنعدر لکن تخییل حسندر

*) یخیل لی ان سمر الشهب فی الدجی * وشدت باهدابی الیهن اجفانی (*

بو بیت بحر طویلك ضرب اولندندر تقطیعی (یخیی) فعول مقبوض
(للیانسم) مفاعیلن (مرششه) فعولن (بفد دجا) مفاعلن مقبوضه
(وشددت) فعولن (باهدابی) مفاعیلن (الیهن) فعولن (ناجفانی) مفاعیلن
سالمدر (قائلی قاضی ارجانیدر ارجان بلاد فارسدندر طول لیلدن
واول لیلده سهردن شکایت ایدر یخیل صیغهٔ مجهولدر (سمر بودخی
صیغهٔ مجهولدر (سمرت الشیء تسمیرا دینلور اول شیئی مسمار ایله محکم قیلدم
(ان سمرده ان مصدریه اولوب محلا مرفوع یخیلنك فاعلیدر (شهب
ضم شین معجمه وسکون ها ایله شهابك جمعیدر نار ساطعه نك شعله سنه دیرلر
مراد نجمدر شهبی باشلری مدور ولمعان ایدن مسماره تشبیه ایلدی (دجی
ظلمت معناسنه لکن مراد دجاء لیلدر (ولام عهد ایچوندر (وشدت صیغهٔ
مجهولدر باغلندی دیمکدر (باهدابی شدت کلمه سنه متعلقدر (اهداب هدبك
جمعیدر (اشفار عین اوزرنده ثابت اولان شعره دیرلر (اجفانی شدت کلمه سنك
فاعلیدر اجفان جفنك جمعیدر کوز قپاغنه دیرلر (معنای بیت) بکا تخیل
اولنور که یعنی تخییل ایدرمکه یعنی خیالمه واقع اولور که ظلمت لیلده یلدزلر
مسامیر ایله میخلندی مکانندن زائل اولمامق ایچون محکم اولدی وکوزومك
قاقلری دخی کیربکلرمله اول کیجه طول سهرمدن اوتوری یلدزلره باغلندی

وبو عقلا وعادة امر ممتنعدر لكن تخييل حسندر بخيل لفظى دخى حسنى زياده ايدوب صحنه تقريب ايدن شيدندر

*) اسكر بالامس ان عزمت على * الشرب غدا ان ذا من العجب (*

بو بيت مدور بحر منسرحك ضرب اولندندر تقطيعى (اسكر بل) مفتعلن مطوى (امس انع) فاعلات مطوى (زمت علش) مفتعلن مطوى (شر بغدن مفتعلن مطوى (انذام) فاعلات مطوى (نلعجبى) مفتعلن مطويدر (قائلى نامعلومدر (ان ذا من العجب قولى جواب شرطدر و بعضيلر ان ذا من العجب قولى مقوله سنه تذييل ديرلر زيرا كلام تمام اولدى ايدى بونكله تذييل ايلدى ديمش (معناى بيت) يارن شراب ايچمكه بوكون عزيمت ايلسم دون سرخوش اولورم تحقيق بو حالت عجبندر بودخى هزل وخلاعه مخرجنه اخراج اولنساندر

*) خلقت فلم اترك لنفسك ريبة * وليس وراء الله للمرء مطلب (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (خلقت) فعول مقبوض (فلم اترك) مفاعيلن (لنفس) فعول مقبوض (كريبتن) مفاعيلن مقبوضه (وليس) فعول مقبوض (وراء للا) مفاعيلن (هللمر) فعولن (ءمطلبو) مفاعلن مقبوضدر بونك ومابعدنده اولان ابياتك (قائلى نابغه در فى الاصل ملك عراق اولان نعمان بن المنذرك شاعرى اولوب شامده آل جفنه يه كيدوب انى مدح ايتمش ايدى بعض نمام آل جفنه طرفنه ذهابنى وآل جفنه يى مدحنى وسنى آل جفنه يه غيبت ايتدى ديو افترا ايتمكله اندن نفسنى تبرى ايدوب اعتذارانه بو قصيده يى انشا وظرف ملوكانه سنه اهدا ايتدى (ريبة كسر راء مهمله ايله شك وكان معناسنه (وليس ده اولان واو حاليه در (وراء الله ليس نك خبريدر اسمى اولان مطلب اوزرينه تقديم اولنمشدر (وراء غير معناسنه وقدام ونقيضى معناسنه ده كلور اضدادندر بعضيلر قدام ونقيضى بيننده اشتراك معنوى ايله مشتركدر اضداددن دكل ديمشلر بعد معناسنه ده كلور ومصراع ثانى ليس وراء الله مرمى حديث شريفندن مقتبسدر و بو حديث شريفى قاضى عياض ومشارق شرحنده وابن اثير نهايه ده روايت ايدوب وراء كلمه سنى بعد ومرمى يى مطلب معناسنه قويوب برطالبك الله تعالينك بعدنده بر مطلبى يوقدر زيرا عقول اوراده واقفه ومتحيره در بو يله اولنجه الله تعالينك ومعرفتنك وا كا ايمانك ورالرنده رمى وقصد اولنه جق برغايت

يوقدر

يوقدر ديمشلر (معناى بيت) سنك نفسكه شك ور بى ترك ايتدم باقى قومادم ديو قسم ايتدم نيجه كاذبا الله تعالايه تحليف اولنور حال بوكه كيمسه نك الله دن غيرى مطلبى يوقدر زيرا ايمانده اعظم مطالب الله تعاليدر

*) لئن كنت قد بلغت عنى جناية * لمبلغك الواشى اغش واكذب (*

تقطيعى (لانكن) فعولن (تقدبلغ) مفاعيلن (تعنى) فعولن (جنايتن مفاعلن مقبوضه (لمبل) فعول مقبوض (غكلواشى) مفاعيلن (اغشش) فعول مقبوض (واكذبو) مفاعلن مقبوضدر (لئن كنت ده اولان لام قسم مضمره توطئه ايچوندر تقديرى والله لئن كنت ديمكدر (جناية دراية وزنى اوزره ذنب معناسنه در لكن بوراده مراد غيبت ديمكدر (لمبلغك ده لام مضمر اولان قسمه جواب ايچوندر ومبتدادر خبرى اغش در و لمبلغك دن مفعول ثانى محذوفدر تقديرى لمبلغك الجناية ديمكدر (واشى نمام معناسنه (اغش اسم تفضيلدر غش دنيلور خائن اولسه بوراده مفضل عليه محذ وفدر تقديرى اغش من كل غاش ديمكدر (واكذب اغش اوزرينه معطوفدر بونده دخى مفضل عليه محذوفدر (معناى بيت) والله اكر جنايت وغيبت بندن تحقيق سكا تبليغ اولنورا ولدى ايسه تحقيق سكا تبليغ ايدن نمام زياده خائن وزياده كاذبدر

*) ولكننى كنت امرء لى جانب * من الارض فيه مستراد ومذهب (*

تقطيعى (ولاكن) فعولن (نيكنتم) مفاعيلن (رانل) فعول مقبوض (يجانبو) مفاعلن مقبوضه (منلار) فعولن (ضفيهمس) مفاعيلن (ترادن) فعولن (ومذهبو) مفاعلن مقبوضدر (ولكننى قولى لمبلغك للواشى قولنك معناسندن استدراكدر جانب ارضدن مراد شام جنت مشامدر فيه ده اولان ضمير جانبه راجعدر (مستراد رزقى طلب ايچون تردد اولنان موضعدر بعضيلر اقبال معناسنه ديمش (مذهب حاجات ايچون موضع ذهابدر (معناى بيت) ولكن بن بركيمسه يمكه بكا ارضدن برجانب واردر اويله جانبكه انده رزقى طلب موضعى واردر ياخود انده اقبال واردر وحاجات ايچون موضع ذهاب واردر

*) ملوك واخوان اذا ما مدحتهم * احكم فى اموالهم واقرب (*

تقطيعى (ملوكن) فعولن (واخوانن مفاعيلن (اذاماف) فعولن (مدحتهم مفاعلن (احكك) فعول مقبوضلر (مفى اموا) مفاعيلن (لهم و) فعول مقبوض (اقرربو فاعلن مقبوضدر (ملوك بدل اشتمال طريقيله جانبدن بدلدر واخوان

مطرك اوزرينه معطوفدر ياخود ملوك واخوان ابتدائيت اوزره مرفوعدر خبرى محذوفدر تقديرى فى ذلك الجانب ملوك واخوان ديمكدر وملوك واخوان ايله آل جفنه يى مراد ايدر زيرا انلرى مدح ايلدى وانلرشامده ايدى (احكم زنة مجهول اوزره حاكم ومتصرف قيلنورم ديمكدر تشديد ايله حكمت الرجلدن مأخوذدر تصرف وحكمى اكا تفويض ايتدم ديمكدر (واقرب احكم اوزرينه معطوفدر رفيع المرتبه قيلنورم ديمكدر (معناى بيت) اول جانبدن بدل بنم ايچون پادشاهلر واخوان واردركه ياخود اول جانبده ملوك واخوان واردر چون انلرى مدح ايلسم مالارنده ديلديكم كبى تصرف ايدرم وعندلرنده رفيع المرتبه قيلنورم

*) كفعلك فى قوم اراك اصطنعتهم * فلم ترهم فى مدحهم لك اذنبو (*

تقطيعى (كفعل) فعول مقبوض (كفيقومن) مفاعيلن (اراكص) فعولن طنعتهم) مفاعلن مقبوضه (فلمت فعول مقبوض (رهم فى مد) مفاعيلن (حهمل فعول مقبوض (كاذنبو مفاعلن مقبوضدر (كفعلك سنك اشلديكك كبى كما تفعل انت معناسنه اصطنعتهم انلره احسان وانلره تربيه ايلدك ديمكدر (اصطنعه دنيلور اكا احسان واكا تربيه ايلدى ديمكدر اطولده ديركه اولى اولان فلم ترهم اراءةدن مجهول قيلمقدر زيرا انلرى مذنبين ظنى نفى اولور زيرا ظن اولان يرده ظنى نفى علمى نفيدن ادخلدر (معناى بيت) سنك قومكه فعلك كبى كه سنك انلره ايتديكك احسانكى كوردم زيراسن انلرى مدحلرنده سكا كناه ايتدكلرينى كورمدك اى ممدوح بكا انعام واحسان ايديجى آل جفنه نك مدحى اوزره بكا لوم وعتاب ايتمه سنى مدح ايدوب احسان ايتديكك قومه عتاب ايتمديكك كبى وبو حجت فقهانك قياس ديدكلرى تمثيل طريقى اوزره در وبونى قياس استثنائى صورتنه ردى دخى ممكندر تقريرى اكر بنم آل جفنه يى مدحم ذنب اولايدى ذلك القومكده سنى مدحى ذنب اولوردى لكن لازم باطل ملزوم دخى باطلدر بوكا اصطلاح اهل بديعده مذهب كلامى ديرلر

*) لم تحك نائلك السحاب وانما * حمت به فصبيبها الرحضاء (*

بو بيت بحر كاملك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (لم تحك نا) مستفعلن مضمر (ئلكسسحا) متفاعلن (بوانما) متفاعلن سالمه (حمتبهى) مستفعلن مضمر (فصبيبهر) متفاعلن (رحضاؤ) فعلاتن مقطوعدر (قائلى ابو الطيب متنبى در (لم تحك مشابه اولمازديمكدر نائل نول كبى عطامعناسنه در (سحاب

فتح سين ايله سحابه نك جمعيدر لكن استعمالى تمر وتمرة كبيدر (حمت صيغهٔ مجهولدر وضمير مرفوعى سحابه عائددر حم الرجل دنيلور محموم اولدى ديمكدر وبه ضميرى نائله راجعدر وباسى باء سببيه در (فصبيبها دهصبيب مصبوب معناسنه در ومصبوب مطر معناسنه در وضميرى سحابه عائددر (رحضاء ضم راء وفتح حاء مهملتين وضاد معجمه ومد ايله حمى نك اثرندن حاصل اولان عرق معناسنه در مطرى عرقه تشبيه مؤكد ايله تشبيه ايلدى (معناى بيت) اى ممدوح سنك عطاكه سحاب بكزمز انجق سحاب عطاك سببيله محمومه اولدى زيرا سحابدن منصب اولان مطر حمى سنك دريدر حاصلى سنك عطا واحسانك بر رتبه كثيردر كه سحاب انفعالندن محمومه اولوب حماسندن ناشى درلريوخسه سحابك جود وسخاسندن دكلدر ديمك استر پس سحابدن مطرك نزولى برصفت ثابته دركه انك ايچون عادتده علت ظاهره اولماز شاعر ايسه ممدوحك عطاسى سببيله حادثه اولان حمى سنك دريدر ديو تعليل ايدر بوكا حسن تعليل ديرلر اصطلاحده غير حقيقى بر اعتبار لطيف ايله برصفت ايچون علت مناسبه ادعا اولنمقدر بوده درت قسمدر زيرا كندى ايچون علت مناسبه ادعا اولنان صفت ياثابته در اوزرينه بيان قصد اولنور ياغير ثابته در اثباتى اراده اولنور اولكيسى يا اول صفت ايچون عادتده علت ظاهره اولماز بو بيتده اولديغى كبى ياخود علت مذكوره نك غيرى علت ظاهره اولور مابه قتل اعاديه بيتنده اولديغى كبى وصفت غير ثابته ده ياممكنه دريا واشيا بيتنده اولديغى كبى ياغير ممكنه در اولم يكن بيتنده اولديغى كبى

*) مابه قتل اعاديه ولكن يتقى * اخلاف مايرجو الذئاب (*

بو بيت بحر رملك ضرب اولندندر تقطيعى (مابهيقت) فاعلاتن (لاعادى) فعلاتن مخبون (هولاكن) فعلاتن مخبونه (يتتقى اخ) فاعلاتن (لافماير) فاعلاتن (جذذئابو) فاعلاتن سالمدر (قائلى ابو الطيبدر (اعادى اعداءنك جمعيدر اعداء عدو كلمه سنك جمعيدر (اخلاف كسر ايله مصدردر ومفعولنه مضافدر (خلف وعد برشئى سويلوب استقبالده آنى اشلممكدر (ذئاب ذئب كلمه سنك جمعيدر مهموز وغير مهموز استعمال اولنور (معناى بيت) اول ممدوح ايله دشمنلرينى قتل ايتمك يوقدر يعنى دشمنلرينى قتل ايتمز ايدى ولكن اول ممدوح ذئبلرك رجا ايتديكى نسنه يه خلف وعد ايتمدن احتراز ايدر پس شاعر لحوم قتلى نك تناولنى رجا ايدن ذئابك رجالرينه اخلاف وعددن احتراز ايله

قتل اعادی‌یی تعلیل ایلدی امابوراده علت ظاهره اعادینك مضرتلرینی دفع ایتمك ایدی بومقوله‌یه حسن تعلیل دیرلر هوادینك تقریری بودر اما مختصرده اولان تقریر پس عادتده اعدایی قتل ایتمك مضرتلرینی دفع وممالكنی منازعه‌لرندن صفوت ایچوندر شاعرك ذكر ایلدیكی نسنه‌دن اوتوری دكلدر شاعرك ذكر ایتدیكی بودركه طبیعت كرم ممدوحه غالب ورجا ایدنلرك رجاسنك صدقنه ممدوحك محبتی ممدوحی دشمنلرینك قتلنه باعثدر وممدوح یالور كه حربه توجه ایتسه ذئاب قتل اولنان دشمنلرك لحومیله رزقلرینك اتساعنی رجا ایدرلر و بوممدوحی كمال جود وسخا ایله وصف ضمننده كمال شجاعت ایله وصفدر حتی بوشجاعت حیوانات عجمه دخی ظاهره اولدی دیمك استر

*) یاواشیاحسنت فینااساءته * نجی حذارك انسانی من الغرق (*

(بو بیت بحر بسیطك ضرب اوانددر تقطیعی (یاواشین) مستفعلن (حسنت فعلن مخبون (فینااسا) مستفعلن (اتهو) فعلن مخبونه (نجیحا حذا) مستفعلن (ركان) فعلن مخبون (سانی من) مستفعلن (غرق) فعلن مخبوندر (قائلی مسلم بن الولیددر (واشی نمام معناسنه اطولده واشی سلطانه وشی وسعی ونماملق ایدنه دیرلر دیدی بعضیلر واشی كذبنی تزیین ایدن كسنه‌در دیمش (حسنت فینا واشی‌نك صفتیدر فیناده مضاف محذوفدر تقدیری فی حقنا دیمكدر اساءته حسنت كلمه‌سنك فاعلیدر وضمیری واشی‌یه عائددر و بوراده مخاطبدن غائبه التفات اولور (اطولده اساءتدن مراد اساءتی قصد اولنان شیدر یاخود حد ذاتنده اساءتدر دیدی (نجی حذارك قولی تعلیل مجراسنه جاری استینافدر (نجی نجاه‌دن مشتق صیغهٔ ماضیدر قورتاردی دیمكدر فاعلی حذارك‌در وحذارك‌ده اولان اضافت مصدرك مفعولنه اضافتی قبیلندندر وفاعلی متروكدر تقدیری حذاری ایاك دیمكدر اطولده محاذرتك ایله تفسیرندنصكره حذاری منك دیو تقدیر ایدوب خطیبك حذاره منه قولی بوكا دلالت ایدر وسعدالدینك حذاری ایاك تقدیری حذارنك بنفسه تعدیه‌سنه دلالت ایدر دیدی انسانی (نجی‌نك مفعولیدر و بونده مضاف الیه حذف اولنمشدر تقدیری انسان عینی دیمكدر اطولده دیركه انسانیده اولان اضافت استغراقیه‌در تقدیری كلامن انسان عینی دیمكدر (من الغرق نجی‌یه متعلقدر (معنای بیت) ای نمام سكا ندا ایدرم اویله نمام كه بزم حقمزده سنك اساءت ووشاتك كوزل اولدی زیراسنك خوفك بنی بكادن منع ایلدی وانسان عینمی

دموع ایچره غرقدن تخلیص ایلدی وقتاكه حسن اساءت واشی عادة ممتنع اولدیسه انك علتنی بیان ایلدیكه نجی حذارك قولیدر پس واشینك اساءتنی استحسان ممكندرلكن اساءت مذكوره ناسك استحسان ایتمدیكی شی اولوب شاعر ناسه مخالفت ایدوب واشیدن كندینك خوفی انسان عینی دموعده غرقدن تخلیص ایتدی زیرا بكایی انك خوفندن ترك ایلدی بوكا حسن تعلیل دیرلر سؤال اولنورسه مناسب اولان نفسنی غرقدن تخلیص ایتدی دیمك ایدی زیرا بو كثرت دمعه دالدر ومبالغه بونده در انسان عینی غرقدن تخلیصده دكلدر زیرا انسان عین دمع قلیلده غرق اولور جواب بودركه بلكه مبالغه انسان عینی غرقدن تخلیصده‌در زیرا انسان عین ماء ماهرده ساكن اولاندر نه زمانكه كثرت دموعله غرق اولسه بالطریق الاولی نفسی ده غرق اولور و بو بیتده غایت ونهایتده كثرت دموعی موجب اولان كآبه وحزنك كمالنی حسن تضمین واردر

*) لولم تكن نیة الجوزاء خدمته * لما رأیت علیها عقد منتطق (*

(بو بیت بحر بسیطك ضرب اولندندر تقطیعی (اولم تكن) مستفعلن (نیتل فاعلن (جوزاء خد) مستفعلن (متهو) فعلن مخبونه (لمارای) مستفعلن (تعلی) فعلن مخبون (هاعقد من) مستفعلن (تطق) فعلن مخبوندر مطولده دیركه بو بیت خطیبكدر بیت فارسی بو اوب ترجمه ایلمشدر بعضیلر بیت فارسی

*) كرنبودی عزم جوزا خدمتش * كس ندیدی درمیان اوكر (* در

دیمش اطولده دیركه صاحب مطولك خطیبه نسبتنه سبب ایضاحده فكمعنی بیت فارسی ترجمه قولیدر و بو ترجمه‌ده ایكی احتمال واردر بری صیغهٔ متكلم و بری مصدر اوله اولكینه صاحب مطول ذاهب اولوب بیتی خطیبه عزو ایتمشدر ایكنجی‌یه شارح ابیات ذاهب اولمشدر وظاهر اولانده بودر زیرا ماضی اولسه مفعول ثانی‌یه باایله تعدیه ایتدیریلوب ترجمه بقولی دیمك واجب اولوردی اطولده دیركه (منتطق انتطق‌دن مأخوذ اسم مفعولدر منطقه‌یی بغلدی دیمكدر وحول جوزاده اولان كواكبه منطقة الجوزا دینیلور مطولده انتطق‌دن مأخوذدر نطاق بنداولدی دیمكدر وحول جوزاده اولان كواكبه نطاق الجوزاء دنیلور دیدوكنده نظر واردر زیرا بوكا لغت مساعد ایتمز زیرا كتاب وزننده نطاق برشقه‌در كه‌انی امرأه لبس ووسطنه یعنی میانه شدوبند ایدوب اعلاسنی اسفلنه ارسال ورویٔ ارضده جر ایدروانك جره

وسارقانی یوقدر پس انطق نطاق بنداولدی معناسنه کلز بلکه انطق
منطقه‌یی شد و بندایتدی معناسنه کلور وجوزانك منقطه‌یه ونطاقه
مشابهتی یوقدر بویله اولنجه جوزانك نیتی ممدوحك خدمتیدر و بوصفت غیر
ممکنه‌در (معنای بیت) اکرجوزانك نیتی ممدوحك خدمتی اولمیدی اول جوزانك
اوزرنده عقد منطق کورمزایدك پس جوزانك نیتی ممدوحك خدمتی اولمسی
اثباتی قصد اولنان صفت غیرممکنه‌در بودخی حسن تعلیلدن برنوعدر

*) ربی شفعت ریح الصبا بنسیمها * اتی المزن حتی جادها وهوها مع (*
*) کأن السحاب الغرغین تحتها * حبیبا فاترقی لهن مدامع (*

بو بیتین بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (ربنش) فعول مقبوض
(فعتریحص) مفاعیلن (صباب) فعول مقبوض (نسیمها) مفاعلن مقبوضه
(اتلمز) فعولن (تحتاجا) مفاعیلن (دهاوه) فعولن (وهامعو) مفاعلن
مقبوضدر (کأنس) فعولن (سحابلغر) مفاعیلن (رغیبب) فعولن (تحتها)
مفاعلن مقبوضه (حبیبن) فعولن (فاترقی) مفاعیلن (لهنن) فعول
مقبوض (مدامعو) مفاعلن مقبوضدر (قائلی ابوتمامدر (ربی ربودن
مشتقدر تل وتپه ومکان مرتفع معناسنه ربی قولنك ارتفاعنده ایکی احتمال واردر
یامبتداء محذوفك خبری اولوب تقدیری تلك الدیار ربی دیمك اولور یاخود
خبری محذوف مبتدا اولوب تقدیری فی تلك الدیار ربی دیمك اولور شفعت
شفاعه‌دن مشتقدر بعض طلبه‌نك ظن ایتدیکی اوزره ضم معناسنه دکلدر
ریح صبانك مزنه شفاعتی مزنه شوق ویرمسیدر وتحریك ایتمسیدر نسیم الریح
هبوبی معناسنه‌در نفس ریحه ده اطلاق اولنور لکن فی الاصل مصدردر بوراده
مراد بودر مزن مزنه‌نك جمعیدر سحاب معناسنه (جادها جوددن مأخوذدر
جود عظیم القطر اولان مطر معناسنه‌در جادها ده اولان ضمیر ربی‌یه عائددر
حتی جادهانك معناسی حتی اعطرها تا یاغدیره دیمکدر وهو کلامم سابقدن
منفهم اولان مطره عائددر (هامع سائل معناسنه‌در سحاب مفرد وجمعه
اطلاق اولنان اسم جنسدر بعضیلر سحابه کلمه سنك جمعیدر دیمش (الغر
اغرنك جمعیدر مراد ماطره کثیرة الماء اولان سحابدر زیرا اشرف سحبدر
تحتها ضمیری بیت سابقده مرور ایدن ربی‌یه عائددر (حبیبا غیبن‌نك مفعولیدر
ترقی‌نك اصلی همزه ایله ترقاء اولوب ضرورت وزن ایچون تخفیف اولندی
معناسی ساکن اولور دیمکدر ضمیری ولهن ضمیری سحابه عائددر مدامع مدمع

كلمه

کلمه‌سنك جمعیدر کوز عین معناسنه‌در وکاهیجه مدمع ایله کوز یاشی دمع مراد
اولنور و بوراده مراد بودر (معنای بیتین) تلك الدیار یاخود تلك الدیارده مکان
مرتفعلر واردر ریح صبا هبوبی اعانتیله یاخود صبانك کندی اول مکان مرتفعك
ریاضی ایچون سحابه شفاعت ایتدی یعنی شوق ویردی تا مطر کثیری امطار ایده
یعنی یاغدیره حال بوکه سحاب سائلدر کویا کثیر الامطار اولان سحاب کثرت
امطارندن اول مکان مرتفعك تحتنده حبیبی غائب ایتدیلر پس بو اجلدن
سحابك دموعی ساکن اولمدی یعنی کوزلرینك یاشلری دیکمدی اطولده سیلانك
دمعه نسبتی جریانك نهره نسبتی کبیدر وسحابك دموعنك عدم سکونی بوراده
یاجریدر ظاهر اولانده بودر یاخود سیلان ایله ربایی دفع ایدوب تحت الربا محبوبه
سنی بولمقدر دیدی مطولده دیرکه بعض نقاد دیمشکه قوم بو بیتی تفسیر ایدوب
دیدیلر که حبیب ایله نفسنی مراد ایدر و بیلم بو تفسیرك وجهی ندر دیرمکه بو
تفسیرك وجهی شاعر قصیده‌نك مطلعنه ملایمت قصد ایتمسیدر و مطلع قصیده
(الاان صدری من غزالی بلاقع * عشیة شاقتنی الدیار البلاقع) در
اطولده دیرکه بوناقدك استفسارینك وجهی نفسندن حبیب ایله وجه
تعبیردن استکشافدر و بونی صاحب مطولك ذکر ایتدیکی افاده ایتمز و بونك
وجهی بودرکه سحابك حبیبی اسالهٔ میاهده سحابه مغیب
اولمقلغیدر

*) احلامکم لسقام الجهل شافیة * کما دماؤکم تشفی من الکلب (*

بو بیت بحر بسیطك ضرب اولندندر تقطیعی (احلامکم) مستفعلن (لسقا)
فعلن مخبون (ملجهلشا) مستفعلن (فیتن) فعلن مخبونه (کمادما) مفاعلن
مخبون (ءکمو) فعلن مخبون (تشفی منل) مستفعلن (کلبی) فعلن مخبوندر
(قائلی کمیتدر اهل بیتی مدح ایتدیکی قصیده سندندر (احلام فعل وزنی اوزره
اولان حلم کلمه‌سنك جمعیدر عقل ورأی معناسنه قفل وزنی اوزره حلم کلمه‌سنك
جمعی دکلدر زیرا حلم رؤیا معناسنه‌در (کلب فتح لام ایله فرس وزنی اوزره کلب
کلبك یعنی قودوز کوپکك عضندن انسانه حادث اولان شبه جنوندر
کلب کلب شول کلبدرکه لحوم ناسی اکلدن کندویی شبه جنون اخذ ایدوب
نه زمان انسانی عض ایتسه انسان کلبه یعنی شبه جنونه اوغرر ودیرلرکه بریی
عض ایتسه نباح کلب کبی نباح ایدر پس آکا یدی کون ترقب اولنور که اکرچه
خلقت کلاب اوزره تبول ایدرسه بره کلور والا عربك زعملرنده اولور ودیرلرکه

بوكادم ملككى شربدن تأثيرلى دوا اولماز (معناى بيت) سزلك عقول ورأيلريكز سقام جهله شفاويريجيدر علم تام وعقل كامل ايله وصفلدى سزلك دملريكز كلبدن شفاويريكى كبى ملوك واشراف اولمقلقلريله وصف ايلدى حاصلى سزعقول راجحه اربابى سكز زيرا عقولكزناسده متمكن جهلك سقامنه شفا وريرلر وازاله ايدر وسز ملوك واشرافسكز زيرا دماكز كلب كلبك عضه سندن شفاويرر اطولده ديركه خطيب سقام جهله عقوللرينك شفاسيله وصفنى اوزرينه داء كلبدن دملرينك شفاسيله وصفنى تفريع ايلدى وبزديرزكه احلام وعقوللرينى دما منزله سنده قيلدى زيرا حيات عاقل عقل ايله در حيات حيوان دم ايله اولديغى كبى وجهل كلب منزله سنده دركاهيجه اعداء اهل بيته ودماللرينى قاصدلره عارض اولور زيرا اعدا كلاب كلبه سلكنده در انلرك دملريله استشفا ايدرلر زيرا طالب دنياده منهمكلردر وتحقيق بونلرك حقلرنده كلام نبوت وارداولدى * الدنيا جيفة وطالبها كلاب * سؤال اولنورسه ظاهر اولان كلبدن دملرينك شفاسيله وصفلرى اوزرينه سقام جهلدن عقوللرينك شفاسيله وصفى تفريعدر زيرا انى مشبه به قيلدى ومشبه مشبه بهه ملحقدر جواب بودركه بلى بوظاهر اولندر پس كلامنك توجيهنك غايتى مشبه بهى ذكر مشبهك ذكرينك فرعيدر زيرا حالنى بيانه ادلدر وكلامده مشبه بهك اثباتى مشبهى اثباتدن صكره در بوكا تفريع تسميه سى اثباتى اثبات اوزرينه تفريع اولنديغندن اوتوريدر تفريع اصطلاحده برامرك متعلقنه برحكمك اثبات اولنمسيدر ذلك الحكمى ذلك الامرك متعلق آخرينه اثباتدنصكره

*) بناة مكارم واساة كلم * دماءكم من الكلب الشفاء (*

بو بيت بحر وافرك ضرب اولندندر تقطيعى (بناتمكا) مفاعلتن (رمنواسا) مفاعلتن (تكلمن) فعولن مقطوفه (دماءكو) مفاعلتن (منلكلبش) مفاعلتن (شفاؤ) فعولن مقطوفدر (قائلى ابو الفرج قاسم بن حبنل حماسيدر بعضيلر حطيئه در ديمش بو بيت دخى تفريعه مثال اولمده بيت سابقك عينيدر (بناة ضم باء موحده ايله بانى نك جمعيدر رواة راوينك جمعى اولديغى كبى (مكارم مكرمه نك جمعيدر (اساة ضم همزه ايله آسينك جمعيدر طبيب وجراحانه مداوى معنالرينه رام ورماة مثلليدر (كلم فتح كاف وسكون لام ايله جراحت وجرح معناسنه در (دماؤكم ميمك ضمه سى وزن ايچون يااصله رعايت ايچون اشباع اولنمليدر (مرزوقى ضمير غائب ايله دماؤهم روايت ايدر

هر برينك وجهى واردر (معناى بيت) سزلر مكرمتلرك بانيلريسكز وجراحتلرك طبيبلرى ومداويلريسكز سزك دملريكزك شربنى داء كلبدن شفادر كيفيت شربنى فاضل خلخالى بويله ذكر ايدركه برشريفك صول اياغنك بنصرينى قنادوب اندن برقطره الوب برخورمه اوزرينه قويوب معضوضه اطعام اولندقده درعقب باذن الله تعالى برء حاصل اولور

*) ولاعيب فيهم غير ان سيوفهم * بهن فلول من قراع الكتائب (*

(بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (ولاعى) فعولن (بفيهمغى) مفاعيلن (رانن) فعول مقبوض (سيوفهم) مفاعلن مقبوضه (بهن) فعول مقبوض (فلولن من) مفاعيلن (قراعل) فعولن (كتائبو) مفاعلن مقبوضدر (قائلى زياد بن معاويه ديركه نابغه ذبيانى ديمكله مشهوردر بونكله عمرو ابن حارث اصغرى مدح ايدر اطولده ديركه ذبيان من جهت النحت منقوط ومنقوطتين ايله وضم وكسر ايله قبيله در (بهن مقدر حاصل كلمه سنه متعلقدر وباسى فى معناسنه در تقديرى حاصل فى سيوفهم ديمكدر (وبهن فلول قولى جمله اسميه محلا مرفوع ان كلمه سنك خبريدر وفلول حصول كبى ضمه لريله مدكبى فل كلمه سنك جمعيدر (فل ثلمه وكسردر قليجك اغزنده اولسون كرك غيرينك اغزنده اولسون (قراع كسر ايله مقارعه در مضاربه معناسنه در (كتائب كتيبه نك جمعيدر عسكر وجيش معناسنه (معناى بيت) انلرده تحقيق سيوفلرينك غيرى عيب يوقدر انلرك سيوفلرنده مضاربه جيوشدن كسرلر واردر حاصلى انلرده اصلا عيب يوقدر الا شوعيب واردركه انلرك سيوفلرى مقارعه جيوشدن مفلوله در پس بوعيب دكلدر بلكه بونهايت مدحدر وبوكا تأكيد المدح بما يشبه الذم ديرلر زيرا غير ان سيوفهم قولى مابعدنده كلامنك ذم اولديغنى ايهام ايدر پس مابعدنده كلان مدح اولديغندن مدحى تأكيد ايلدى

*) هو البدر الا انه البحر زاخرا * سوى انه الضرغام لكنه الوبل (*

بو بيت بحر طويلك ضرب اولندندر تقطيعى (هولبد) فعولن (راللاان) مفاعيلن (نهلبح) فعولن (رزاخرن) مفاعلن مقبوضه (سواان) فعولن (نهضضرغا) مفاعيلن (ملاكن) فعولن (نهلوبلو) مفاعيلن سالمدر (قائلى بديع الزمان ابو الفضل همدانيدر خلف بن احمد السجستانى يى مدح ايدر زاخر البدردن حالدر (زاخر كثير الماء وممتلى معناسنه اسم فاعلدر زخر الوادى نيلور ما ايله امتلا اولدى ديمكدر (سوى بيدانى من قريش ده اولان بيد كبى

استثناو بوراده استثنا منقطعدر (ضر غام كسر ضاد ايله اسد معناسنه لكنه بوراده استثنانك فائده سى افاده ايدراستدرا كدر (وانه ولكننده اولان ضميرلر ممدوحه راجعدر (وبل فتح واو وسكون باء موحده ايله عظيم القطر اولان مطر معناسنه (معناى بيت) ممدوح حسن وجمالده بدردر اوقدر واركه كثرت عملده كثير الماء وممتلى اولديغى حالده دريادر بوندن غيرى اول ممدوح جرأت وشجاعتده اسددر لكن اول ممدوح منفعت وسخاوتده عظيم القطر اولان مطردر بوكا دخى تأكيد المدح بمايشبه الذم ديرلر زيرا استدراك استثنا مجراسنه جاريدر

*) نهبت من الاعمار مالوحويته * لهنئت الدنيا بانك خالد (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (نهبت) فعول مقبوض (منلاعما) مفاعيلن (رمالو) فعولن (حو يتهو) مفاعلن مقبوضه (لهنن) فعول مقبوض (اتدنيا) مفاعيلن (بانن) فعول مقبوض (كخالدو) مفاعلن مقبوضدر (قائلى ابو الطيبدر سيف الدوله يى مدح ايلديكى قصيده سندندر (من الاعمار مالوحويته ده اولان ما يى بياندر (ونهبت يه متعلقدر (اعمار عمرك جمعيدر مدت حيات معناسنه وماموصوله در صله سى جملهٔ شرطيه در (حويته جمته ديمكدر (هنئت صيغهٔ ماضئ مجهولدر (خالد خلد يخلددن مأخوذ اسم فاعلدر (معناى بيت) اعمارى يعنى اعمار كفارى يغما ايلدك اكر اعمارى جمع ايليدك يعنى دنياده مخلد قالور ايدك تحقيق دنياسنك خلودك ايله تهنيه لنورايدى ومسرور قيلنورايدى شاعر شجاعتده نهايت ايله ممدوحى مدح ايلدى وقتللرينك عمرلرينك وارثى قيلوب مخلد قالور ديدى وممدوحك مدحنى دنيانك صلاح ونظامنه سبب اولمسنه مستتبع قيلدى (وعلى بن عيسى الربعى بو بيتده مدحدن ايكى وجه آخر دخى واردر ديدى برى ممدوح اعمارى نهب ايتدى اموالى ايتمدى علو همتك مقتضاسى دخى بودر وبو وجه اعمارى ذكره تخصيص واموالدن اعراضندن مفهومدر معلومدر كه نهب امواله لايق ايدى بلغا بونى محاورات وخطابياتده اعتبار ايدرلر نقدر ائمهٔ اصول اعتبار ايتمز ايسه وبرى ممدوح اعادى يى قتلنده ظالم دكلدر اكر ظالم اوليدى خلوديله دنيا مسرور اولمازايدى بوكا استتباع ديرلر اصطلاحده شئ آخر ايله مدحى مستتبع اولور وجه اوزره شيئى مدحدر

*) اقلب فيه اجفانى كانى * اعد بها على الدهر الذنوبا (*

بو بيت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطيعى (اقلا بى) مفاعلتن (هاجفانى) مفاعيلن معصوب (كانى) فعولن مقطوفه (اعدبها) مفاعلتن (علددهرذ) مفاعيلن (ذنو با) فعولن مقطوفدر (قائلى ابو الطيبدر بونكله على بن سيار بن مكرمى مدح ايدر (فيه ده اولان ضمير ابيات سابقه ده ليله عائددر (اجفان فقر وزنى اوزره جفن كلمه سنك جمعيدر اعلا و اسفلده كوز قپاغنه ديرلر (اعد مضارع متكلم صيغه سيدر (عددت شئ دن مأخوذدر شيئى احصا ايلدم ديمكدر (بهاده اولان ضمير اجفانه عائددر تقديرى (بتقليبها ديمكدر اكر بهده يدى تقلب يه راجع اولوب اظهر اولورايدى وسكا جائزدر (اقلبدن مستفاده اولان تقليباته راجع قيله سين (دهر اصلنده عالمك وجودينك مبدأندن انقضاسنه دكين مدتك اسميدر (هل اتى على الانسان حين من الدهر) نص جليلنده اولديغى كبى صكره بونكله مدت كثيره دن تعبير اولندى زمان بونك خلافنه در زيرا مدت قليله يه واقع اولور (مسلمك ابو هريره رضى الله تعالى عنهدن تخريج ايلديكى * لاتسبوا الدهر فان الدهر هو الله * حديث شريفنك سببى بودركه عرب دهرى ذم ايدوب نوازل وحوادث قتنده سب ايدرلر ايدى واشعارلرنده دخى كتورررلر ايدى پس رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم ذم وسبندن انارى نهى بيوروب بواشيانك فاعلى الله تعالادر ديو بيوررلر ايدى كذا فى النهايه (الذنوباده اولان الف الف اشباعدر (معناى بيت) بن ذلك الليلده كوزيمك قپاقلرينى تقليب ايدرم كويا بن اول اجفان ايله يعنى اجفانك تقليبيله يعنى سهرك امتداديله دهرك اوزرينه ذنوبى تعداد ايدرم پس شاعر ليلى طول ايله وصف ايدوب دهردن شكايتى تضمين ايلدى بوكا ادماج ديرلر ادماج لغتده ثوبك ايچنه برشئى لف ايتمكدر عرفده مدح وغير اولسون برمعنايه سوق اولنان كلامك معناى آخرى تضميندر

*) خاط لى عمرو قبا * ليت عينيه سوا * قلت بيتا ليس يدرى * امديح ام هجا (*

بو ايكى بيت بحر رملك ضرب سادس مجزو ومحذوفندندر تقطيعى (خاط لى عم) فاعلاتن (رنقبا) فاعلن مجزوه محذوفه (ليت عينى) فاعلاتن (هيسوا) فاعلن محذوف (قلتبيتن) فاعلاتن (لبسيدرا) فاعلاتن مجزوسالمه (امديحن) فاعلاتن (ام هجا) فاعلن محذوفدر (قائلى بشار بن برد نام شاعردر بونى عمرو نامنده براعور خياط حقنده ديمشدر پس (ليس عينيه سوا قولى ايكى شيئه

احتمالی واردر بری کوزلرینك ابصارده ایکیسنك مساوی اولمقلغی تمنی در
وبری کوزلرینك عمی ده ایکیسنك مساواتی تمنی در اولکیسی دعاء له اولور
ایکنجیسی دعاء علیه اولور بوکا توجیه دیرلر ومحتمل الضدین دخی دیرلر
اصطلاحده وجهین مختلفین محتمل اولان کلامی ایراد ایتمکدر (معنای بیتین)
بنم ایچون عمرو قبا وقفتان دیکدی نه اولیدی ایکی کوزلری برابر اولیدی
بر بیت سویلدم بیلمزدی مدح میدر یوخسه هجومیدر

*) اذا ما تمیمی اتاك مفاخرا * فقل عدعن ذا کیف اکلك للضب (*

بو بیت بحر طویلك ضرب اولندندر تقطیعی (اذاما) فعولن (تمیمین) مفاعیلن
(اتاك) فعول مقبوض (مفاخرن) مفاعلن مقبوضه (فقلعد) فعولن
(دعنذاکی) مفاعیلن (فاکل) فعول مقبوض (کلضضبی) مفاعیلن سالمدر
(قائلی ابو نواس نام شاعردر بونکله تمیم واسد قبیله لرینی هجو ایدوب قحطان
ایله افتخار ایدر (اذا ماده ما زائده در واذا اداتی اتاك یه مسلطدر (تمیمی
اتاك نك فاعلیدر تمیم بن مره منسوب دیمکدر (مفاخرا اتاك نك فاعلندن حالدر
(عد دال مشدده ایله فعل امردر تجاوز ایله دیمکدر صدر الافاضل دیرکه
(عدعن ذا قولی عند المبرد اندن غیری یه انصراف ایله دیمکدر (ذا مفاخرا
کلمه سنك دال اولدیغی فخار ومفاخرته اشارتدر (کیف قولی اکلك دن خبردر
(ضب فتح ضاد معجمه وتشدید با ایله فارسیده سوسمار دیدکلریدر ترکیده کلر دیرلر
(معنای بیت) نه زمان سکا تمیمی مفاخر اولدیغی حالده کلسه سن اکا
شو مفاخرتکدن کچ دیو سویله ضبی اکلك نه کیفیتله در یعنی شجاعت
وبهادرلق ایله فخری براق ضبی نه کونه اکل ایدرسین اکا بقالم دیمکدر
ترکیده دینور که فلان کورد کلوب بنه شجاعت ایله مفاخرت ایدرسه اول
مفاخرتی براق بصلی نصل یرسین اکا بقالم دی بوکا هزل دیرلر لعب
معناسنه نقیضی جددر

*) ایا شجر الخابور مالك مورقا * کانك لم تجزع علی ابن طریف (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثالثندندر تقطیعی (ایاش) فعول مقبوض
(جرلخابو) مفاعیلن (رمال) فعول مقبوض (کمورقن) مفاعلن مقبوضه
(کاننك) فعول مقبوض (کاملمتجزع) مفاعیلن (علبن) فعول مقبوض
(طریفی) فعولن محذوفدر (قائلی لیلی بنت طریفدرکه بوکا خارجیه دیرلر
قرنداشی ولیده مرثیه ایدر خابوردیار بکر ناحیه لرندن برینك اسمیدر

(مالك ده ما استفهامیه اولوب محلا مرفوع مبتدادر لك خبریدر وعاملی معنای
فعلدر تقدیری (ای شان وایة صنعة حاصل لك دیمکدر (مورقا اسم فاعل اولوب
حالیت اوزره منصوبدر دیمشلر (اورق الشجر دن مأخوذدر شجر تازه ورق
صاحبی اولدی دیمکدر (لم تجزع جمله سی کانك خبریدر (معنای بیت)
ای شجر خابور سکا تازه ورق صاحبی اولمق یوقیدر کویا سن ابن طریف اوزرینه
جزع ایتمیورسین پس خارجیه بیلور که شجر ابن طریف اوزرینه جزع ایتمز
لکن تجاهل ایدوب شکه دال اولان کانی استعمال ایلدی بوکا تجاهل
عارف دیرلر اصطلاحده معلومی غیر معلوم مساقنه بر نکته دن اوتوری سوقدر
قول خارجیه ده شجره جزع ایتمیورسین دیو توبیخ کبی یاخود مطلقا جزع
ایتمینه توبیخ کبی اطولده دیرکه تجاهل کانك الخ قوانه خاص اولور دکلدر
بلکه مورق اولمق سببندن استفهامده ده اولور پس خارجیه بیلور که
سبب بونی مقتضی فصل و وقتدر اشبه اولان بیت تدله دن اولمقدر

*) المع برق سری ام ضوء مصباح * ام ابتسامتها بالمنظر الضاحی (*

بو بیت بحر بسیطك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (المع بر) مفاعلن مخبون
(قنسرا) فاعلن (ام ضوءمص) مستفعلن (باحی) فعلن مقطوعه (ام بتسا)
مفاعلن مخبون (متها) فعلن (بالمنظرض) مستفعلن (ضاحی فعلن مقطوعدر
(قائلی بحتریدر متوکل بالله ك وزیری اولان فتح بن خاقانی مدح ایلدیکی
قصیده سنك مطلعیدر (المع ده اولان همزه استفهام ایچوندر (لمع لمعان
ودرخشیدن معناسنه (برق لمعان السحاب معناسنه (سری برق کلمه سنك
صفتیدر (ام ضوء مصباح ضوء نور قویده استعمال اولندیغندن ضوء ایله
تعبیرده اکتفا ایدوب آخر وصف ایله وصفلمدی لکن شایسته اولان
ضوء مصباحی لیلده اولمقلغیله وصف ایتمك ایدی (منظر منظور معناسنه
موصوف محذوفك صفتیدر تقدیری فم منظور دیمکدر (ضاحی ضاد معجمه وحاء
مهمله ایله اسم فاعلدر ظاهر معناسنه ضحی الطریق دن مأخوذدر ظاهر اولدی
دیمکدر (معنای بیت) کیجه ایله یوررکن برقك لمعانی میدر یوخسه اول
محبوبه نك ظاهر اولان فم منظورینه ملابس ابتسام وتبسمی میدر شاعر
محبوبه نك ابتسام وتبسمنی بلکه دیشلرینك نورینی مدحده اطرا ومبالغه
ایدوب ابتسام ایله لمع برق وضوء مصباحك میاننی فرق ایتمدی وابتسامنی برق
وضوءه تشبیه ایلدی

*) ومادری وسوف اخال ادری * اقوم آل حصن ام نساء (*

بو بیت بحر وافرك ضرب اولندندر تقطیعی (ومادری) مفاعیلن معصوب (وسوف اخا) مفاعلتن (لادری) فعولن مقطوفدر (اقوم آ) مفاعیلن معصوب (لحصن ام) مفاعیلن معصوب (نساؤ) فعولن مقطوفدر (قائلی زهیر بن ابی سلمی در (اخال متکلمك همزه سنك کسریله در افصح اولانده بودر امابنو اسد فتح همزه ایله اوقورلر لغة ظاهر قیاس اولانده بودر (اخال اظن معناسنه و بو اخال کلمه سی سوف وادری نك مصحوبی میانده ملغی ومعترضدر قومدن مراد رجالدر زیرا قوم رجاله خاص اولور (آل حصن ظاهر اولان الف لام ایله آل الحصن دیمك ایدی اوقدر وار که شاعر تحقیر ایچون آلك تنکیرینی مراد ایلدی (ام نساء صاحب مطول دیر که بونده قومك رجاله خاص اولدیغنه دلالت وار در اطولده دیرکه بونده بحث وار در زیرا رجال ونسادن مجتمعك مقابله سی نساء صرفه ایله صحیح اولور (معنای بیت) دخی بن بیلمدم قریبا بیلورم ظن ایدرم آل حصن رجالمیدر یوخسه نسامیدر

*) بالله یاظبیات القاع قلن لنا * لیلای منکن ام لیلی من البشر (*

بو بیت بحر بسیطك ضرب اولندندر تقطیعی (بللاهیا) مستفعلن (ظبیا) فعلن مخبون (تلقاعقل) مستفعلن (نلنا) فعلن مخبونه (لیلایمن) مستفعلن (کننام) فاعلن (لیلامنل) مستفعلن (بشری) فعلن مخبوندر (قائلی حسین بن عبدالله در بعضیلر ذوالرمه نکدر و بعضیلر عرجی نکدر و بعضیلر مجنونکدر دیمشلر (ظبیات فتیات وزنی اوزره سکون بایله اولان ظبی کلمه سنك جمیدر قاع ارضدن مستوی اولانه دیرلر اولا لیلایی نفسنه اضافتده ثانیا اسمیله تصریحنده استلذاذ وار در ظاهری موضع مضمره وضع کبی اطولده درکه لیلایی نفسنه اضافتك نکته سی لیلای مشهوره اولمدیغی بیلنسون ایچوندر (ام لیلاده عدم اضافتك نکته سی اضافت سابقه دنصکره التباس اولمدیغندندر خفی بیورلمیه لیلانك ظبیاتدن اولمسیله بشردن اولمسنده تردد یالیلانك عیننك حسن سواد و بیاضنده در یاخود تنفر و وحشتنده در (معنای بیت) مستوی ارضك ظبیلری سزه یمین و یریرمکه بزه سویلیکز لیلام سزدنمیدر یوخسه لیلا بشردنمیدر بوکا حیدو تدله دن اوتوری تجاهل عارف دیرلر (دله تحریك ایله هم وغمدن فؤادك ذوبیدر (دلهه العشق تدلیها فتدله) دنیلور عشق انی ذوب ایتدی دیمکدر

قلت

*) قلت ثقلت اذ اتیت مرارا * قال ثقلت کاهلی بالایادی (*

بو بیت بحر خفیفك ضرب اولندندر تقطیعی (قلت ثققل) فاعلاتن (تاذاتی) مفاعلن مخبون (تمرارن) فعلاتن مخبونه (قال ثقتل) فاعلاتن (تکاهلی) مفاعلن مخبون (بلایادی) فاعلاتن سالمدر (قائلی ابن الحجاجدر دیمشلر (اذ اتیت قلت یاخود ثقلت نك ظرفیدر پس شاعر بونی ایادی ایله عاتقه نك تثقیلنه حمل ایلدی (کاهل اوموز عاتقه معناسنه (ایادی ایدی کلمه سنك جمیدر نعمت معناسنه (معنای بیت) برقاچ کره کلدیکمده ثقیل اولدم دیدم ومنن ونعمتلر ایله یعنی برقاچ کره کلمك ایله اوموزیمی ثقیل ایلدك دیدی بوکا قول موجب دیرلر اصطلاحده غیرك کلامنده واقع اولان لفظی غیرك مرادینك خلافنه حمل ایتمکدر وقول موجب ایکی قسمدر و بو قسم ثانیدر

*) ان یقتلوك فقد ثللت عروشهم * بعتیبة بن الحارث بن شهاب (*

بو بیت بحر کاملك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (ان یقتلو) مستفعلن مضمر (کفقد ثلل) متفاعلن (تعروشهم) متفاعلن سالمه (بعتیبتب) متفاعلن (نلحارثب) مستفعلن مضمر (نشهابی) فعلاتن مقطوعدر (قائلی بنی نصردن ربیعه بن عبید نام شاعردر (ثللت هدم ایتدك دیمکدر (قد ثل عروشهم دنیلور عزتلری کتسه و حاللری پریشان و پراکنده اولسه (ان یقتلوك شرطنك جوابی محذوف اولوب علتی اولان (فقد ثللت الخ انلرك یرینه نائبدر تقدیری ان یقتلوك فلا تفتخروا لانك قد هدمت عروش عزهم ومجدهم بقتل سیدهم عتیبة بن الحارث بن شهاب دیمکدر (معنای بیت) اکر سنی قتل ایدرلر ایسه تحقیق سن انلرك عروش و بیوتلرینی هدم ایتدك رئیسلری اولان حارث بن شهابك اوغلی عتیبه یی قتل ایتمك ایله بوکا اطراد دیرلر اصطلاحده ممدوحك یاخود غیریسنك وآباسنك اسماسنی من غیر تکلف ترتیب ولادتی اوزره کتورمکدر

*) ما مات من کرم الزمان فانه * یحیی لدی یحیی بن عبد الله (*

بو بیت بحر کاملك ضرب مقطوعنده اضمار جائز اولان ابیاتندندر تقطیعی (مامات من) مستفعلن مضمر (کرمززما) متفاعلن (نفاننهو) متفاعلن سالمه (یحیالدا) مستفعلن مضمر (یحیبنعب) مستفعلن مضمر (دللاهی) مفعولن مقطوع ومضمردر (قائلی ابو تمام نام شاعردر ابو الغریب یحیی بن عبد اللهی مدح ایلدیکی قصیده سندندر (ما موصوله درمن مایی بیان ایچوندر

نا ، موصوله مع صلته مبتدادر خبری فا ایله مصدرا ولان جمله دراطولده دیرکه
جائز درکه ما نافیه ومن زائده وفانه قولی تعلیل قیلنه (یحیی حیدن فعل
مضارع معلوم مفرد مذکردر (یحیی بن عبدالله دن مراد هارون الرشیدك
وزیری جعفر برمکینك برادریدر بودخی هارون الرشیده وزیر اولمشدر
بونلر کرم ایله نامدار ایدیلر (معنای بیت) کرم زماندن شول شیکه اولدی
تحقیق اول کرم دائما یحیی بن عبدالله برمکینك قتنده دری اولورزیرا کریمدر
اقسام کرمدن برقسمی اولمکه قوماز صاحب مطولك تعلیلی بودرکه
زیرا کریمدر کرمی احیا وتجدید کرم ایدر بزم ذکر ایتدیکمز ابلغدر فافهم
وصاحب مطولك توجیهنه کوره اکر تجدید کرم قیلنسه بونده مزید مبالغه
واطف اولورزیرا کرمی مقتضاسنجه کرم میته وجود هبه ایدر ایکی یحیانك
میاننده جناس تامدن مستوفی واقع اولمشدر مستوفی لغتده شول شیدرکه
حقی بالتمام اعطا اولنه اصطلاحده لفظان متفقانك نوعیندن اولمغیدر

*) اذاملك لم یكن ذاهبه * فدعه فدولته ذاهبه (*

بو بیت بحر متقاربك ضرب ثالثندندر تقطیعی (اذام) فعول مقبوض (لكلم)
فعولن (یكن ذا) فعولن (هبه) فعل محذوفد (فدعه) فعول مقبوض (فدول)
فعول مقبوض (تهوذا) فعولن (هبه) فعل محذوفدر (قائلی ابو الفتح البستیدر
بسته منسوبدر بست ضم ایله سجستانده بربلده در (اذاملك الخ شرطدر
جوابی فدعه قولیدر ملك لم یكن ظاهرك مفسرا ولدیغی لم یكن مقدرك اسمیدر
(ملك كسر لام ایله پادشاه معناسنه در اولكی (ذاهبه ذا ایله هبه دن مركبدر
ذا حالت نصبده الف ایله صاحب معناسنه در (هبه بلاعوض اولان عطایه
دیرلر (وذاهبه مركب لم یكن مقدرك خبریدر (فدولته ده اولان فا تعلیلیه در
(فدعه اترکه معناسنه دعی دن امردر ایکنجی ذاهبه ذهب یذهب ذهابادن
مأخوذ اسم فاعل مفرد مؤنثدر اکرچه اولكی ایله ایکنجینك آخرلری ساكن
اوقونورسه صورت كتابتده مساویدر دولتك ذهابی عدم بقاسندن كنایه در
بوكا جناس تركیبدن متشابه دیرلر اصطلاحده احدهما مركب اولان لفظان
خطده متفقان اولمقدر (معنای بیت) نه زمان بر پادشاه هبه وعطا صاحبی
اولماسه انی ترك ایله واكا التفات ایلمه زیرا انك دولتی كیدیجیدر باقیه دكلدر
دولة فتح دال ایله عقل معناسنه وضم ایله مال معناسنه در بو بیتده كرمه قندرمه
واستغنا ایله امر واردر

*) كلكم قد اخذ الجام و لا جام لنا * ما الذی ضر مدیر الجام لو جاملنا (*

بو ایکی بیت مدور بحر رملك مجزوك خبن واقع اولان ابیات زحافاتندندر تقطیعی
(كللكم قد) فاعلاتن (اخذلجا) فعلاتن مخبونه (مولاجا) فعلاتن مخبون
(ملنا) فعلن محذوف مخبون (مللذی ضر) فاعلاتن (رمدیرل) فعلاتن مخبونه
(جام لوجا) فاعلاتن (ملنا) فعلن محذوف مخبوندر (قائلی ابو الفتح البستیدر
(كلكم مبتدادر (قد اخذ الجام جمله سی خبریدر وكل لفظی بحسب المقام
استغراق ایچون استعمال اولنور * كلكم راع وكلكم مسؤل عن رعیته * حدیث
شریفنده اولدیغی كبی (لاجام لنانك تقدیری لاجام مأخوذ لنا دیمكدر (قد اخذ
الجام یه ملایم اولسون ایچون نقدر فعل عامی تقدیر اشبع ایسه (ما الذی ضر
استفهام انكاریدر واوتمنینك جوابیدر اكا برشی ضرر ویرردیمكدر (مدیر الجام
موضع مضمره مظهری وضع قیلنشدر و بو شعرده من غیر نكته مقبولدر
نكته نك وجوبی انجق نثرده اولور (مدیر اداریدیر ادارة اسم فاعلدر اولكی
جام لنا زجاج وفضه دن قدح معناسنه اولان جام ایله لنادن مركبدر ایكنجی جام
لنا مفعولنه متصل فعلدر بزه جمیل ایله معامله ایتدی و بزم ایله عشرتی كوزل
ایتدی دیمكدر بوكا جناس مركبدن مفروق دیرلر لفظانك خطده افتراقندن
یاخود لفظان وخطانك متشابهده افتراقندن اوتوری مفروق تسمیه اولندی
(معنای بیتین) هر بریكز قدحی الدی حال بوكه بزم قدحمز یوقدر نه كوند
شی جامی داره ایدیجی یه یعنی ساقی یه ضرر ویرر ایدی نه اولیدی بزه جمیل ایله
معامله ایدیدی یعنی بزم ایله عشرتی كوزل ایدیدی و بزه اسقا ایدیدی برشی
اكا ضرر ویرمز ایدی بو مخاطبینه عتابدر و بو بیتده شاعرك حرمانی اوزرینه
تحسر واردر

*) یعدون من اید عواص عواصم * تصول باسیاف قواض قواضب (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (یعدو) فعولن (نمایدن)
مفاعیلن (عواصن) فعولن (عواصمن) مفاعلن مقبوضه (تصول) فعول
مقبوض (باسیافن) مفاعیلن (قواضن) فعولن (قواضبی) مفاعلن مقبوضدر
(قائلی ابو تمامدر ابو دلف نام كسنه نك حقنده دیمشدر (یعدون یزیدون یاخود
یجرون معناسنه (من اید ده من زیاده اولوب یعدوننك مفعولی موقعنده واقع
اولمشدر اخفش مذهبی بودر یاخود من تبعیض ایچوندر (هز من عطفه وحرك
من نشاطه ده اولدیغی كبی یاخود من اید موصوف محذوفك صفتیدر تقدیری

(یمدون سواعد من اید دیمکدر اطولده دیرکه من اید بعض اید دیمکدر زیرا حرب واعمال سیف انجق یدایله اولور پس سیفی مدایدن ایدینك بعضیله مدایدر پس ینه اخفش ایجابده من کلمه سنك زیاده لکنی تجویزایله بیله بوراده زائده قیلمغه راضی اولماز زیرا بوکا برداعی یوقدر پس من کلمه سنی اخفشك مذهبنه کوره زائده قیلمق یاخود سعدالدینه کوره من کلمه سنی زیاده اولمقدن حفظ جهتندن (یمدون سواعد من اید تقدیری معنای لطیفدن ذهول وطریق خنبندن عدولدر وسعدالدینك معطوف تقدیرینه مقابل ذکرایلدیکی یمدون سواعد من اید تقدیریله بیله من کلمه سی ینه تبعیضیه در زیرا سواعد بعض ایدیدر من تبعیضیه یی اسم قیلمغه مبنیدر زمخشری بونی کشافده تصریح ایدوب هذا مما استخرجته دیدیکی سوزیدر (عواص عصاه بالعصا وبالسیفدن مأخوذ اسم فاعل اولان عاصیه نك جمعیدر عصا وسیف ایله ضرب ایتدی دیمکدر (عواصم عصمه دن مأخوذ اسم فاعل اولان عاصمة کلمه سنك جمعیدرانی حفظ ایتدی دیمکدر (عواصم کلمه سنك عواص کلمه سندن زیاده بر میم اولمغله بوکا جناسدن مطرف دیرلر (تصول نك تحتنده مستتر اولان ضمیری ایده کلمه سنه عائددر واعرابدن محلا منصوب اید کلمه سنك صفتیدر (وصوله دن مأخوذ در حمله ایتمك دیمکدر (باسیافده باتصول یه متعلقدر اسیاف فتح همزه ایله سیفك جمعیدر (قواض قاضیه نك جمعیدر حاکمه معناسنه قضیه دن مأخوذ قطعه معناسنه در (قواضب قاضبه نك جمعیدر قاطعة معناسنه وآخرنده اولان زیاده تنوینه عدم اعتداددن اوتوریدر (معنای بیت) انلر اللرینی مدایدرلر او یله اللر که اعدایی ضار بلر ودوستانی حامیلردر واحیایی قتل ایله حاکمه واشیایی قاطعه اولان سیوف ایله اقران شجعان اوزرینه صوله وحمله ایدرلر

*) لاح انوار الهدی من * کفه فی کل حال (*

بو بیت بحر رملك ضرب خامس مجزوندندر تقطیعی (لاح انوا) فاعلاتن (رلهدی من) فاعلاتن مجزوه (کففهی فی) فاعلاتن (کللحالی) فاعلاتن مجزودر (قائلی معلوم دکلدر (لاح صیغهٔ ماضیدر ظاهر اولدی دیمکدر (انوار الهدی لاحك فاعلیدر انوار نورك جمعیدر (من کفه لاح یه متعلقدر وضمیری ممدوحه عائددر (فیومی ازهریدن شویله نقل ایدرکه کف اصابع ایله بیله راحه نك اسمیدر کف بدندن اذایی کف ومنع ایدیکندن تسمیه اولندی

(معنای بیت) هدانك نورلری یعنی جنته موصل اولان عطا نورلری هرحالده اول ممدوحك دست کرم پیوستندن ظاهر و هویدا اولدی بیتك اولنده وآخرنده اولان لاح وحال بیتك جناحی کبی اولمغله بو جناسك اسمنه مقلوب مجنح دیرلر

*) ان البکاء هو الشفاء * من الجوی بین الجوانح (*

بو بیت مدور بحر کاملك ضرب سابعنده اضمار وترفیل جائز اولان ابیاتندندر تقطیعی (اننلبکا) مستفعلن مضمر (اهو ششفا) متفاعلن سالم (امنلجوا) متفاعلن (بینلجوانح) مستفعلاتن مضمر مرفلدر (قائلی خنساء صحابیه رضی الله عنهادر برادری صخرك مرثیه سنده انشا ایلدیکی قصیده سندندر بکا ضم وکسر یاخود ثانی ایله کثرتندن اوتوری بوراده انسب اولان بودر جوی حرقت قلبدر مراد بین الجوانح قولی قرینه سیله مجرد حرقتدر جوانح صدری ولی ابدن ترائبك تحتنده ضلوعدر جانحه نك جمعیدر بو نوعه یعنی آخرده بر حرفدن اکثر اولان نوعه مذیل تسمیه اولنور (معنای بیت) تحقیق بکا میان ضلوعده اولان حرقت قلبه یاخود مطلقا حرقته شفادر خنسیادن بو کلام برادری صخره کثرت بکاسی اوزرینه لائمی رد وانلره جوابدر بعضیلر صخره اولرتبه بکا ایلدیکه عینینی بیاض اولدی دیدیلر

*) سریع الی ابن العم یلطم وجهه * ولیس الی داعی الندی بسریع (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثالثندندر تقطیعی (سریعن) فعولن (النبنلعم) مفاعیلن (میلط) فعول مقبوض (موجههو) مفاعلن مقبوضه (ولیس) فعول مقبوض (الاداعن) مفاعیلن (نداب) فعول مقبوض (سریعو) فعولن محذوفدر (قائلی دلائل الاعجازده اولدیغنه کوره اقیشردر اسمی مغیرة بن عبدالله بن اسود اسدی اسلامیدر بعضیلر ابو الرقیش دردیمش سریع مبتداء محذوفك خبریدر تقدیری هو سریع دیمکدر حذفنك نکته سی لسانی اندن تطهیر وانی ذکر ایتمك لایق وجدیر اولمدیغی اشعاردر (یلطم وجهه سریع کلمه سنك فاعلندن حالدر بعضیلر استینافدر یعنی سؤال مقدره جوابدر تقدیری سکانه اشلدی ونه یا بدی دینلدکده یلطم وجهه یعنی کف مفتوحه ایله ضرب ایدر دیو جواب ویردی دیمش لکن خوش دکلدر وجهه نك ضمیری ابن عمه عائددر (داعی طالب معناسنه (ندی وزنا ومعنی عطا کبیدر بعضیلر ندادن بوراده مراد نصرتدر دیمشلر (معنای بیت) اول کیمسه

عمسنك اوغلنك يوزينه كف مفتوحه ايله اوررا ولديغى حالده سريعدر حال بوكه عطا ونصرت طالبنه عطا ويرمكه ونصرت ايتمكه سريعدكلدر صدر بيتده. وآخرنده اولان سريع ميانده رد العجز على الصدر واردر

بو بيتك تمامى

*) حريص على الدنيا مضيع لدينه * وليس لما في بيته بمضيع (*

در (حريص مضيع كلملرينك اعرابى (سريع كلمه سنك اعرابى كبيدر (ليس نك اسمى (ولدينه وبيته ده اولان ضمير مهجوه راجعدر (معناسى) بنه اول كسنه جمع دنيايه حريصدر دينى ضايع ايديجيدر حال بوكه خانه سنده مالنى ضايع ايديجى دكلدر ديمكدر (على الدنيا قولنده مضاف تقدير اولندى بو بيتده دخى رد العجز على الصدر واردر (مزسترى بو ايكى بيتك سبب ورودنى بويله نقل ايدركه شاعر صاحب عسار فقير اولوب برماندارك عمى زاده سى ايدى احيانا كيدوب اندن سؤال ايدرايدى اودخى ملأ ناسده منع ايدوب سكا چوق مال ويردم لكن سن مالا دينى يه صرف ايتدك فيما بعد سكا برشى ويرمم ديدى پس شاعر ناس ايچره ذم ايدوب اندن شكايته آغاز ايتدى اودخى غضبناك اولوب صورتنه برلطمه اورمغله بو ايكى بيتى انشا ايلدى

*) تمتع من شميم عرار نجد * فما بعد العشية من عرار (*

(بو بيت بحر وافرك ضرب اولندندر تقطيعى (تمتع من) مفاعيلن معصوب (شميم عرا) مفاعلتن (رنجدن) فعولن مقطوفه (فما بعدل) مفاعيلن معصوب (عشييتمن) مفاعلتن (عرارى) فعولن مقطوفدر (قائلى ابو صمة بن عبد الله القشيرى نام شاعردر (صمه همه وزنى اوزره در تمتع امردر تلذذ ايله ديمكدر شاعر رفيقنه خطاب ايدر من وبا ايله استعمال اولنوب تمتعت من كذا وبكذا دنيلور انتفاع ايتدم ديمكدر من شميم ده اولان من با معناسنه در شميم شم يشم دن شم كبى مصدردر اكثرى فعيل وزنى اوزره كلان مصدر اصواتده اولور صهيل وشحيج كبى وغدير ونكير كبى (عرار فتح عين مهمله ايله رائحۀ طيبه لو يومشاق صارى كلدر مفردى عراره در (نجد فتح وسكون جيم ايله بلاد عربدندر فاده اولان فا تمتع ايله امرك تعليليدر ما ليس معناسنه در مانك خبرى ظرفدر واسمى عراردر ومن زائده در العشيه نك تعريفى عهد خارجى ياخود استغراق ايچوندر (معناى بيت) اى رفيقم ارض نجدك رائحۀ طيبه لو يومشاق صاروكانى شمله تلذذ ايله زيرا بويله قوقوسيله تلذذ ايده جك صارى كل عشيه دنصكره

بوقدر بيتك لفظى خبر معناسى تلهفدر

*) ومن كان بالبيض الكواعب مغرما * فازلت بالبيض القواضب مغرما (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (ومن كا) فعولن (نبلبيضل) مفاعيلن (كواع) فعول مقبوض (بمغرمن) مفاعلن مقبوضه (فازل) فعولن (تبلبيضل) مفاعيلن (قواض) فعول مقبوض (بمغرمن) مفاعلن مقبوضدر (قائلى ابو تمامدر محمد ابن يوسف طائى يى مدح ايلديكى قصيده سنك مطلعيدر (بيض كسر باء موحده ايله بيضاءنك جمعيدر جاريه معناسنه بعضيلر موصوفۀ محذوفه نك صفتى قيلوب تقديرى بالنساء البيض ديمكدر ديمش (كواعب كاعبه كلمه سنك جمعيدر هنوز ممه سى نهود وارتفاعه باشلمش جاريه يه ديرلر (مغرم مصحف وزنى اوزره غرامدن مأخوذ مولع وحريص معناسنه اطولده ديركه مغرم اسير الحب معناسنه دخى بوراده كلور ايكيسنده حسندر (فازلت تعليلدر وشرط مقدره جوابدر تقديرى ماانا مغرم بهن لانى مغرم بالسيوف ديمكدر (بيض كسر باء موحده ايله ابيض كلمه سنك جمعيدر سيف معناسنه اطولده سيوف مصقوله محدده دن كنايه در ديدى تنصيصده ديركه بيض مصقوله وبريقه معناسنه اولوب موصوفۀ محذوفه نك صفتيدر تقديرى بالسيوف البيض ديمكدر (قواضب قاضبه نك جمعيدر قاطع معناسنه (معناى بيت دخى شول كيمسه كه هنوز ممه لرى اغرشقلنمش جاريه لره مغرم وعاشق اولدى بن انلره حريص ومغرم واسير الحب اولمام زيرا بن سيوف قاطعه لره مغرم وحريص اولمدن زائل اولمام ديمكدر بو بيت لفظ آخر مصراع ثانينك صدرنده اولديغنه مثالدر

*) وان لم يكن الا معرج ساعة * قليلا فانى نافع لى قليلها (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (وانلم) فعولن (يكن اللا) مفاعيلن (معرر) فعول مقبوض (جساعتن) مفاعلن مقبوضه (قليلن) فعولن (فاننيا) مفاعيلن (فعنلى) فعولن (قليلها) مفاعلن مقبوضدر (قائلى ذو الرمه در معرج نصب ايله ان لم يكن كلمه سنك خبريدر اسمى ان لم يكن كلمه سنك تحتنده مستتر ضميردركه بيت سابقده اولان الما امرندن مستفاد المامه راجعدر اطولده ديركه ان لم يكن فعلنك فاعلى بيت سابقده الما قولنى تضمين ايدن تعريج كلمه سنه عائد اولان ضميردر وبو كا قرينه المانك على ايله تعديه ايتمسيدر بو فى الاصل با ايله تعديه ايدوب الم به دنيلور ايدى نزول ايتدى ديمكدر (قليلا تعريجك صفت مؤكده سيدر

زيرا قلت لامحالة قليلا ذكر اولنمقسزين ساعة كلمه سنه اضافتدن منفهم اولور وتعريجى اضافت ايله تقييددن اول صفت ايله تقييده مجال يوقدر كه حتى وصف واضافتدن هر برى صاحب مطولك ذكر ايتديكى كبى تقييد اوله بعضيلر قليلا تعريج كلمه سنك ساعة كلمه سنه اضافتدن فهم اولنان قلتك صفت مؤكده سيدر ديمش بعضيلر معرج كلمه سنك صفت مقيده ومخصصه سيدر تقديرى الا تعريجا قليلا فى ساعة ديمكدر ديمش (معرج مصدر ميميدر اطولده دير كه معرج اسم مفعول وزنى اوزره اولوب بوراده تعريج معناسنه در وتعريج اقامت ياخود مطيه يى برمنزلده حبس معناسنه در ساعت اجزاء زماندن برجزءدر قليلنها لفظا مرفوع نافع كلمه سنك فاعليدر اطولده دير كه صاحب مطولك تجويز ايتديكى كبى قليلها مبتدا اولوب نافع خبر اولمسى جائز اولماز زيرا مع التأخير فاعله ملتبس اولوب تقديمى واجب اولور زيد قام ده اولديغى كبى ما قائم زيده امر ينك جوازى سكا نفع و يرمز زيرا زيدك مع التأخير مبتدا اولمسى تجويز قائمنك اضطرارى مبتدا اولمسى التباسنه معارض اولماز پس ابتدادن سعه اولان شيده زيدك مبتدا اولمسى جائز اولوب بونك اوزرينه مانحن فيهى قياس تمام اولماز (نافع انك خبريدر قليلهانك مضاف تقديريله ساعت كلمه سنه عائد اولوب تقديرى قليل تعريج ساعة ديمك اولور بو تقرير صاحب مطولكدر اما صاحب اطول دير كه اقرب اولان اقامت تأويليله تعريجه عائد اولمقدر (معناى بيت) اكر نزول اولمازسه مكر ازاجق برساعت اقامت اولسون زيرا اول ساعتك ازاجق اقامتى تحقيق بكا نافعدر يعنى وجد وعشقمك غليلنه شفادر ديمك استر بو بيت مكررك برى مصراع ثانينك صدرنده اولديغنه مثالدر و بو بيتك اولى

*) الماعلى الدار التى لو وجدتها * بها اهلها ما كان وحشا مقيلها (* در تقطيعى (المما) فعولن (علددارل) مفاعيلن (لتيلو) فعولن (وجدتها) مفاعلن مقبوضه (بهاه) فعولن (لهاما كا) مفاعيلن (نوحشن) فعولن (مقيلها) مفاعلن مقبوضدر (الما المامدن امرك تثنيه سيدر ازاجق نزول ايديكز ديمكدر خطاب كندونك برابرنجه اولان ايكى دوستلرينه در دائما عربك عادتلرندندر كه ايكى يه خطاب ايدوب (خليلى قفا ديرلر اطولده دير كه تثنيه مأمورك تعددى ايچوندر (والماعلى الدارنك تقديرى الما معرجين على الدار ديمكدر فافهم (ما كان ده اولان ما نافيه در (مقيلها اطولده قيلوله

محلى ديو تفسير ايدوب اسم مكان قيلمشدر وضميرى داره عائددر اما غيريلرى مصدر ميمى قيلوب قيلوله معناسنه در ديمش قيلوله يعنى نصف النهارده اويومقدر (معناى بيت) اى دوستلرم بنم ايله معا ازاجق نزول ايديكز شول دار اوزرينه كه اكر انده اهلنى بولسم انده قيلوله وحشى اولماز ايدى بلكه انس اولور ايدى ديمكدر خفى بيورلميه قيلوله اول دار اهلنك تنعم وشرفندن كنايه در زيرا عرب بده اهل ثروت قيلوله ايله استراحت ايدر اهل محنت بونك خلافنه در زيرا اهل محنت قيلوله ده سعى وشغله مبتلادر

*) دعانى من ملامكما سفاها * فداع الشوق قبلكما دعانى (*

بو بيت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطيعى (دعانى من) مفاعيلن معصوب (ملامكما) مفاعلتن (سفاهن) فعولن مقطوفه (فداعشو مفاعيلن معصوب (ققبلكما) مفاعلتن (دعانى) فعولن مقطوفه در (قائلى قاضى ارجانيدر سعد الملك نام بروزيرى مدح ايدر (دعانى بنى ترك ايديكز ديمكدر (دع امرينك تثنيه سيدر اتركانى معناسنه (ملام ملامت كبى مصدردر (سفاها تمييزيت اوزره منصوبدر (سفاه خفت وقلت عقل معناسنه در (فداع الشوق ده فا تعليليه در داعنك اصلى داعى ايدى اضافت ايله يا حذف اولنمشدر باعث معناسنه (شوق عشق معناسنه (دعانى فداع الشوقنك خبريدر دعانى دعادن مأخوذدر وفعل ماضى مفرد مذكر غائب اولان دعا ايله نون وقايه و ياء متكلمدن مركبدر بو بيتده متجانس آخر مصراع اولك صدرينه اولنه مثالدر پس جناس دعانى ودعانى ميانندده جناس تركيبدر زيرا ايكيسيده مركبدر (معناى بيت) اى ايكى كيمسه خفت وقلت عقل جهتندن ايتديككز ملامتكزدن بنى ترك ايتديكز زيرا سزدن اول شوق وعشقك باعثى بنى چاغردى ايدى بويله اولنجه ملامتكز عبث اولور زيرا ايش ايشدن كچدى ديرلر

*) واذا البلابل افصحت بلغاتها * فانف البلابل باحتساء بلابل (*

بو بيت بحر كاملك ضرب اولندندر تقطيعى (واذلبلا) متفاعلن (بل افصحت) متفاعلن (بلغاتها) متفاعلن سالمه در (فنفلبلا) مستفعلن مضمر (بلبحتسا) متفاعلن (ابلابلى) متفاعلن سالمدر (قائلى ابو منصور عبد الملك ثعالبيدر اولكى بلابل بلبل كلمه سنك جمعيدر عناصر وعنصر كبى و بو بين الناس مشهور اولان عندليبدر (افصحت فصاحت ايله تكلم ايلدى ديمكدر ومجازا ترنم وتغنى ايلدى ديمكدر (بلغاتهاده اولان با تكلم معناسنه اولان افصحتك صله سيدر تكلم

بالشیءده اولان باتکلم نك صله سی اولدیغی کبی یاخود افصح الصبحدن مأخوذ
ظهر معناسنه اولوب با تعدیه معنــاسنه اولور وضمیری بلابله عائد در پس
بلغا تها اول بلابله مخصوصه لغات ایله دیمکدر ومجاز السانلریله دیمکدر (لغات
لغة كلمه سنك جمعیدر لغت معانی یه موضوعه اولان الفاظدر (فانف انفیٔ
ینفیٔ انفاء دن مأخوذ امردر (ایکنجی بلابل بلبال کلمه سنك جمعیدر (بلبال
مطولده فتح باء وسکون لام ایله حزن معناسنه دیدی لکن صاحب قاموس بونی
بلبله کبی قیلوب بلبال شدت هم ووساوس معناسنه در دیدی (باحتسا بلابلده
مضاف الیه اولان بلابل بلبله نك جمعیدر (بلبله ضم باء وسکون لام ایله ایچنده
خمر اولان ابرق وکوز معناسنه در اما بوراده مراد ذکر المحل ارادة الحال
قبیلندن اولوب نفس خمردر (احتسا حسا المرق واحتساه دینلور شربه
معناسنه و بوراده متجـانس آخرد ن حشوده اولان بلابلدر (معنای بیت)
نه زمان بلبللر کندولره مخصوصه لغاتلریله فصاحت ایله تکلم وفریاد یعنی
اسانلریله ترنم وتغنی ایلسه لر یاخود لغاتلری اظهار ایدوب نغمه لرینك
اختلافندن اوتوری لغات متعدده ایله متکلمه اولسه لر سنده شرابلری ایچمك
ایله حزنلری نفی ایله دیمکدر مرادی افصاح بلابلدن حادث اولان بلابلی
نفی در زیرا صوت لطیف احزان هوایی تحریك ایدر ومقصودی چوق چوق
خمری شرب ایله حزنی نفی ایتمکدر

*) فشغوف بایات المثـانی * ومفتون برنات المثـانی (*

بو بیت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطیعی (فشغوفن) مفاعیلن
معصوب (بایاتل) مفاعیلن معصوب (مثانی) فعولن مقطوفه (ومفتونن)
مفاعیلن (برناتل) مفاعیلن معصوب (مثانی) فعولن مقطوفدر (قائلی
مقامات صاحبی حریریدر قرق سکزنجی مقامه ده ایراد ایدر عصام محقق اطولده
دیرکه حریری بو بیت ایله اهل بصره یی وصف ایدوب دیمك استرکه بعضیلر
صلحادر تلاوت قرآن ومعانیسنی تأمل ایله مشغوللردر وبعضیلری اهل نشاطدر
آلات نشاطیه ایله مفتونلردر ظاهر اولان معنی بودر بودخی احتمالدرکه
بصره نك سکاننده اهل حق تفصیل اولوب معنی دیمك اولا که اهل بصره نك
بعضیلری زهاددر قرآن عظیم الشان ایله مشغوللردر و بعضیلری اهل وجددر
اصوات طیبه ایله مفتونلردر تنکیم اهل وجدك شانی بودر (فشغوفده اولان
فا تفصیلیه در (مثانی فتح میم ایله جمع مثنی قرآن معناسنه در یاخود قرآندن

مرة بعد اخری تثنیه قیلاندر یاخود الحمد لله دن براءة سوره سنه دکدر یاخود
طوال اولان سوره نك دونی ومفصل اولان سوره نك فوقی اولان هر بر سوره در
یاخود سورهٔ حج وقصص ونمل وعنکبوت وانفال ومریم وروم ویس
وفرقان وحجر ورعد وسبأ وملائکه وابراهیم وصاد ومحمد ولقمان وزخرف
ومؤمن وسجده واحقاف وجاثیه ودخان واحزابدر (مفتون محروق معناسنه
احراق معناسنه اولان فتندن مأخوذ اسم مفعولدر یاخود اعجاب معناسنه
اولان فتندن مأخوذ معجب معناسنه در یاخود جنون معناسنه اولان فتندن
مأخوذ مجنون معناسنه در (رنات رنه نك جمعیدر (رنه بوزن جنه انین وصوت
معناسنه در انتهی کلام انفاضل (اما علامهٔ سعد الدین مطولده (مثانیدن
مراد مزامیر یعنی مثقاللردر دیدی بوکا کوره (معنای بیت) اهل بصره نك
بعضیلری آیات قرآنیه یی تلاوته حریص و بعضیلری مثقاللرك هر برقشلرینك
نغمه لرینه مفتوندر دیمك اولور شرح مسالکده متجانسینك اولکیسی قرآن
عظیم الشاندر ایکنجیسی مثنی کلمه سنك جمعیدر مثنی ثنـاه دن مأخوذ اسم
مفعولدر ایکی طاقدن مرکب مزمار معناسنه مشغوف مولع معناسنه مبتدا
محذوفك خبریدر مفتون دخی بویله در تقـدیری فبعض الجیران مشغوف
و بعضهم مفتون دیمکدر مطرزی اولکی مثانی فاتحة الکتاب وایکیوز سورك
مادونیـدر مثنی مثناة نك جمعیدر تثنیه دن مأخوذ دیمش ابن انباری ایکنجی
مثانی اوتار عیداندر دیمش

*) املتهم ثم تأملتهم * فلاح لی ان لیس فیهم فلاح (*

بو بیت بحر سریعك ضرب اولندندر تقطیعی (امملتهم) مستفعلن (ثممتام)
مفتعلن مطوی (ملتهم) فاعلن مطویه مکسوفه (فلاحلی) مفاعلن مخبون
انلیسفی) مستفعلن (همفلاح) فاعلات مطوی موقوفدر قائلی قاضی ارجانیدر
ارجان بلاد فارسدندر شمس الملك نام وزیری مدح ایلدیکی قصیده سندندر
(املتهم باب تفعیلدندر امل کبی رجا معناسنه در (تأمل مستبین اولانك
نظری معناسنه در (متجانسینك اولکی فا عطف ایله ظهور معناسنه اولان
لوح کلمه سنك ماضیسی اولان لاحدن مرکبدر ایکنجیسی فا ایله اسم مفرددر
نجـات وفوز معناسنه (معنای بیت) انلردن رجا ایلدم صکره حاللرینه نظر
وحاللرینی تفکر ایتدم درعقب بکا ظاهر اولدیکه انلرده نجات وفلاح یوقدر

*) ضرائب ابدعتها فی السماح * فلسنا نری لك فیها ضریبا (*

بو بیت بحر متقاربك ضرب اولندندر تقطیعی (ضراء) فعول مقبوض

(بابدع) فعولن (تهافس) فعولن (سماحی) فعولن سالمه (فلسنا) فعولن
(نزال) فعول مقبوض (كفيها) فعولن (ضربيا) فعولن سالمدر (قائلی
بحترید رحدا نقده (قائلی رقا ایله معروف احمد سری موصلیدر دیمش
(ضرائب ضریبه نك جمعیدر ضریبه طبیعت معناسنه در رجل ایچون ضرب
اولنه ورجل انك اوزرینه مجبول اوله بوراده مراد بودر ضرب مثل معناسنه ده
كلور بوده مصراع ثانینك آخرنده اولان ضریبك معناسیدر وبونك ایكیسیده
ضربدن مشتقدر اولكیسی طبیعت معناسنه اولان ضربدن مشتقدر كه درهم
ضرب دنیلور مصوغ معناسنه یاخود خلط اولان ضربدن مشتقدر كه
ضرب الشئ بالشئ دنیلور شئ شیئه قارشدیرسه اما ضریب ثانی ضرب
بالقداحدن مشتقدر واصلی ضرب قداحدن مثلدر (نزی صیغهٔ معروف اوزره
معروفدر (لك نزی كلمه سنه متعلقدر فیها ضریبادن حالدر ضریبا نزینك
مفعولیدر حال ذی الحال اوزرینه تقدیمی نكارتی ایچوندر بوكا كوره نزی
نبصر معناسنه اولور اكرچه فیهانزی نك مفعول ثانیسی اولوب اهتمام ایچون
تقدیم اولنمش اولورسه نزی نعلم معناسنه اولور ابلغ اولان نزی نظن معناسنه
مجهول اولمقدر (معنای بیت) ای ممدوح سماحت وسخاوت وانواع
كرمده اولان طبیعتلرینی ابداع واختراع ایلدك پس بزلر اوطبیعتلرده اولیجی
اولدیغی حالده سكا مثل كورردكلز یاخود بزلر اول طبیعتلره مثل بیلیوز

*) اذا المرء لم یخزن علیه لسانه * فلیس علی شئ سواه بخزان (*

بو بیت بحر طویلك ضرب اولندندر تقطیعی (اذلمر) فعولن (ءلم یخزن)
مفاعیلن (علیه) فعول مقبوض (لسانهو) مفاعلن مقبوضه (فلیس) فعول
مقبوض (علاشیئن) مفاعیلن (سواه) فعول مقبوض (بخزانی) مفاعیلن
سالمدر قائلی امرئ القیسدر (علیه لسانه دن حالدر خزان خزانه دن مأخوذ
صیغهٔ مبالغه در زیاده حفظ ایدیجی وسكوت ایدیجی دیمكدر لسانك خزن
وحفظی سكوتدن كنایه در وبومنفی نك مبالغه سیله نفیك مبالغه سنی
قصد ایلدی (وما الله بظلام للعبید) آیت جلیله سنده اولدیغی كبی
(معنای بیت) نه زمان بركسنه نك كندواوزرینه ضرر ویریجی اولمدیغی حالده
لسانی حفظ وامساك اولنمسه كندونك غیری برشی وبركسنه اوزرینه ضرر
ویریجی اولدیغی حالده اولسان مبالغه ایله محفوظ دكلدر یعنی كندو نفسنه
ضررلو نطقدن سكوت ایتمسه كندونك غیری یه ضرر ویریجیدن اصلا

سكوت ایتمز دیمكدر عبد القادر بغدادی شواهد رضی نك شرحنده بو بیته
شویله معنی ویرركه نه زمان كه كیشی كندی لسانتی امسا كه وغیریدن سرینی
كتمه قادر اولماسه غیریسی دخی آشیادن برشیده انی حافظ اولماز یخزن ایله
خزان من جهة الاشتقاق اصل واحد اولان خزن كلمه سنه راجعدر

*) لو اختصرتم من الاحسان زرتكم * والعذب یهجر للافراط فی الخصر (*

بو بیت بحر بسیطك ضرب اولندندر تقطیعی (لواختصر) مفاعلن
مخبون (تممل) فاعلن (احسانزر) مستفعلن (تكمو) فعلن مخبونه در
(والغذبیه) مستفعلن (جرال) فعلن مخبون (افراطفل) مستفعلن (خصری
فعلن مخبوندر (قائلی ابو العلاء معریدر (اختصرت الطریق مأخذاقربه
سالك اولدم دیمكدر اختصار كلام دخی بوندندر وحقیقتی معنی باقی قالدیغی
حالده لفظك تقلیلی اوزره اقتصاردر (احسان معروفدر (زرتكم ضمهٔ میمی
اشباع ایله قراءت اولنملیدر (عذب فتح بعده سكون ایله ماء طیبدر (هجر ترك
معناسنه (خصر معجمه ومهمله وتحریك ایله برودت معناسنه كسر عین ایله
بارد معناسنه در بو بیتده حسن تعلیل واردر (معنای بیت) اكر احسانكزی
اختصار ایدرسكز سزی زیارت ایدرم زیرا طاتلی صو برودتده افراطی
ایچون ترك اولنور بو بیتده شبه اشتقاق واردر

*) فدع الوعید فما وعیدك ضائری * اطنین اجنحة الذباب یضیر (*

بو بیت بحر كاملك ضرب ثانی مقطوعندندر تقطیعی (فدعلوعی) متفاعلن
(دفاوعی) متفاعلن (دكضائری) متفاعلن سالمه (اطنیناج) متفاعلن (نحتذبا
متفاعلن (بیضیرو) فعلاتن مقطوعدر (قائلی عبد الله بن محمد ابن ابی عیینهٔ
مهلبیدر نقل اولنور كه علی بن محمد بن جعفر ابن محمد بن علی بن حسین بن علی
رضی الله عنه حضرتلری بو عبد اللهی مبیضه نك ظهورنده كندویه نصرت
ایچون دعوت ایلدكده اجابت ایتمدی امام مشار الیه حضرتلری دخی توعد
بیوردقده مز بور دخی بو بیتی دیدی (دع اترك معناسنه امردر الوعید مفعولیدر
وعید شرده وعد خیرده استعمال اولنور وعید تخویف معناسنه (ضائر وضار
اسم فاعلدر (ضیر وضر بر معنایه در (اطنین ده استفهام انكار ایچوندر طنین
صدا وصوت معناسنه در بعضیلر بانك مكس معناسنه در دیمش اجنحه جناحك
جمعیدر الذباب یه اضافتنده نظر وادر زیرا هر ز بابك ایكی جناحی واردر
(معنای بیت) ای كیمسه وعید وتخویفی ترك ایله زیرا سنك وعید وتخویفك

بكا ضررو یریجی دكلدر كورمزمیسن ذبابك جناحلرینك صدا وصوتی ضرر
ویرمی یعنی ویرمز مصراع ثانی‌یه ارسال مثل دیرلر مومی الیهك تهدیدنی
استحقارده وشانته عدم مبالاتده صوت ذبابه تشبیه ایلدی ضائر و یضیرمیانده
جناس اشتقاق واردر

*)وقدكانت البیض الواضب فی الوغی * بواترفهی الآن من بعده بتر(*
بو بیت بحر طویلك ضرب اولندندر تقطیعی (وقدكا) فعولن (نتلبیضل)
مفاعیلن (قواض) فعول مقبوض (بفلوغا) مقبوضه (بوات) فعول مقبوض
(رفهیلا) مفاعیلن (نمنبع) فعولن (دهیبترو) مفاعیلن سالمدر (قائلی
ابوتمامدر محمد بن نهشلك شهادتی حیننده مرثیه ایلدیكی قصیده سندندر
بیض ابیضك جمعیدر سیف معناسنه (قواضب قاضبه نك جمعیدر قاطع
معناسنه (فی الوغی بواتر كلمه سنه متعلقدر وغی فتح واو وغین معجمه ایله حرب
معناسنه‌در (بواتر فتح باء موحده ایله باتره‌نك جمعیدر قاطعه معناسنه فهی‌نك
هاسی وزن ایچون ساكن قیلنمشدر (الآن بترك ظرفیدر (بتر ضم باء موحده
وسكون تاء مثناة فوقیه ایله بتراء كلمه سنك جمعیدر بتراء بتر كلمه سنك مؤنثیدر
ابتر اصلنده هرقو یریغی كسلمشه دنیلور ایدی صكره هرناقصه دنیلدی
بوندن فهم اولندیكه ملحقین قطع معناسنه اولان بتردن مشتق ایمش من بعد
قواضبك بترینك ابتداسی ایچون بیاندر یاخود الآندن بدل اولور اكر من فی معناسنه
قیلنور ایسه (معنای بیت) دخی تحقیق جنكده سیوف قاطعه‌لر ممدوحك
حسن استعمالیله قاطعه درلر پس اول سیوف قاطعه ممدوحك شهادتندن
صكره ناقصلردر ابترلردر زیرا ممدوحك استعمالی كبی استعمال ایدیجیسی
قالمدی

*)فهو یطبع الاسجاع بجواهر لفظه * ویقرع الاسماع بزواجر وعظه(*
بو ایكی فقره مقاماتدن مقامهٔ اولیده حریرینك كلامیدر بوراده ترصیعه
مثالدر (ترصیع رصع التاج والسیف دنیلور جواهر ایله حلی لندرسه اطولده
تحلیه ونشاطدن اصطلاحه نقل اولندی ومناسبت ظاهره‌در دیدی
اصطلاحده احدی القرینتینده یا اكثرنده اولان الفاظ قرینهٔ اخرادن
وزن وتقفیده مقابلی مثللی اولسه اكا ترصیع دیرلر پس قرینهٔ ثانیه‌ده اولان
الفاظك جمیعسی قرینهٔ اولیدن مقابل اولان الفاظك جمیعسنه موافقدر
اما فهو لفظی قرینهٔ ثانیه‌دن اكا برشی مقابل اولور دكلدر واكر الاسماع

بدلی الاذان دنلیدی ثانیه‌ده اولانك اكثری اولیدن مقابل اولانه موافق
اولوب اكا مثال اولور ایدی یطبع یعمل معناسنه در (طبع السیف والدرهم
والجرة من الطین دنیلور بونلری عمل ایتدی یعنی اشلدی دیمكدر (الاسجاع
نصب ایله یطبع‌نك مفعولیدر (اسجاع فتح همزه ایله سجع كلمه سنك جمعیدر
قاموسده هو الكلام المقفی او موالاة الكلام علی روی ایله تعریف اولنمشدر
اطولده دیركه سجع كلمهٔ اخیره‌نك كندوسنه اطلاق اولنور وسكا كیدن نقل
اولنان كلامك ظاهری ده بودر پس بوراده اسجاعدن مراد كلمات مقفیات اولور
بو جواهر لفظه یطبع‌یه متعلقدر (جواهر جوهرك جمعیدر جوهر هر طاشدر
اندن برشی استخراج اولنور انكله انتفاع اولنور ولفظه‌یه اضافتی مشبه بهك
اضافتی قبیلندندر ولفظه‌نك افرادی متعددی اراده موضعنده‌در زیرا لفظ
اصلنده مصدردر ویقرع یطبع اوزرینه معطوفدر دق ایدر دیمكدر (الاسماع
نصب ایله یقرع‌نك مفعولیدر اسماع سمعك جمعیدر اكر اسماع مصدر
اولورسه متعددی اراده ایله بیله افرادنی اراده صحیح اولور الله تعالی‌نك
(ختم الله علی قلوبهم وعلی سمعهم وعلی ابصارهم غشاوة) قول شریفنده
اولدیغی كبی اوقدر واركه اسماعك جمع اولمسنی ایجاب واقتضا ایدر بزواجر
وعظه یقرع‌یه متعلقدر (زواجر زاجرك جمعیدر مانع معناسنه (معنای
تركیب) پس اول ابوزید سروجی مانند جواهر كلمات مقفیات پیار وملاهی
ومناهیدن منع ایدیجی وعظ ونصیحتیله سمعلری دق ایدر

*) تجلی به رشدی واثرت به یدی * وفاض به ثمدی واوری به زندی(*
بو بیت بحر طویلك ضرب اولندندر تقطیعی (تجلا) فعولن (بهیرشدی)
مفاعیلن (واثرت) فعولن (بهییدی) مفاعلن مقبوضه (وفاض فعول مقبوض
بهیثمدی مفاعیلن (واروا) فعولن (بهیزندی) مفاعیلن سالمدر قائلی ابوتمامدر
بونكله نصر بن منصوری مدح ایدر (تجلی تفعلدن ظاهر اولدی دیمكدر
(رشدی تجلی‌نك فاعلیدر (واثرت ثروه‌دن مأخوذ صیغهٔ ماضیدر اثری الرجل
دنیلور اموالی كثیره اولدی دیمكدر (یدی اثرت كلمه سنك فاعلیدر (فاض
یاقربنه یابعدنه معطوفدر (ثمدی فاض‌نك فاعلیدر ثمد كسر ثاء مثلثه ایله
فی الاصل ماء قلیل معناسنه ایدی شمدی بونكله بوراده مال قلیل اراده
اولندی قاموسده ثمد فتح وتحریك ایله ماء قلیل معناسنه در وكندی ایچون
ماده یوقدر دیدی دیوانده وصحاحده بنه فتحیله كلمشدر واوری صیغهٔ

ماضيدر (زندى اورانك فاعليدر ولى وزنى اوزره (ورى به الزند دينلور انكله چقماغك آتشى چقدى ديمكدر اوريته ور يته استوريته مجموعى برمعنايه‌در پس اورى به زندى‌نك معناسى انكله زنديمك آتشى چقدى ديمكدر زيرا افعل فعل معناسنه كلور اما مطولده همزه سنى صيرورت ايچون قيلوب صار ذا ورى ايله تفسير ايلدى بودخى قياس ايله قولدر زيرا كتب لغتده اورى صيرورت معناسنه ثابت اولمدى و بو اورى فعلنى اخرج معناسنه قيلق ممكندر بوكا كوره معنى انك سببيله زنديم كندى نفسندن آتشى اخراج ايلدى ديمك اولور و بعضيلرى اورى كلمه سنى تصحيف ايدوب ضم همزه وكسر را ايله اوريت الزندن يعنى افعالدن مضارع متكلم قيلدى بوايسه روايتك غيرى وظاهر درايتك خلافيدر و اورى به زندى مطلوبه ظفردن عبارتدر ودرت موضعده‌به ضميرى بيت سابقده مذكور نصره عائدلردر و باسى سببيه‌در (معناى بيت) ممدوحم نصر سببيله عقل ورشدم ظاهر وهويدا اولدى وينه انك سببيله يدم اموال كثيره صاحبى اولدى وينه انك سببيله مال قليلم فائض وزائد اولدى وينه انك سببيله مطلوبه ظفر بولدم وبيت سابق

(* ساحمد نصرا ما حييت واننى * لاعلم ان قد جل نصر من الحمد *) قوليدر تقطيعى (ساحم) فعول مقبوض (دنصرنما) مفاعيلن (حييت) فعول (واننى) مفاعلن (لاعل) فعول مقبوض (مان قد جل) مفاعيلن (لنصرن) فعولن (منلحمدى) مفاعيلن سالمدر (معناى بيت) حياتده اولدقجه ممدوحم نصره حمد ايدرم وتحقيق بيلورمكه نصر مذكور ايلديكم حمددن جليل وعظيم اولدى

(* تدبير معتصم بالله منتقم * لله مرتغب فى الله مرتقب *)

بو بيت بحر بسيطك ضرب اولندندر تقطيعى (تدبيرمع) مستفعلن (تصمن) فعلن مخبون (بللاهمن) مستفعلن (تقمن) فعلن مخبونه (لللاهمر) مستفعلن (تغبن) فعلن مخبون (فللاهمر) مستفعلن (تقبى) فعلن مخبوندر (قائلى ابو تمامدر معتصم بالله بلاد رومدن عموريه يى فتح ايتديكى حينده مدحنده ديديكى قصيده سندندر (عموريه فتح عين مهمله وتشديد ميم مضمومه وتشديد يا ايله بلاد رومدن بر بلده‌نك اسميدر مطولده ديركه تدبير معتصم بالله مبتدادر خبرى بيت ثالث اولان * لم يرم قوما ولم ينهد الى بلد * الا تقدمه جيش من الرعب قوليدر اما ابيات شارحى تدبير معتصم مبتداء محذوفك خبريدر تقديرى فتح عموريه تدبير معتصم ديمكدر ديمش بوخوشدر تدبير عاقبت امورى تفكردر

معتصم بالله ايله جائزدركه ممدوح اراده اولنه بوكا كوره علمى استعمال اولنور و بو تقديرجه منتقم مابعديله موصوف بدله حمل اولنور وجائزدركه هر معتصم بالله اراده اولنه بوكا كوره قلت اوزره نكره‌يى عمومده استعمال اولور بو تقديرجه مابعدنده اولان اوصاف ايله موصوف اولور (مرتغب افتعالدن اسم فاعلدر (الله تعالينك رضوان و رضاسنه مقرب اولان شيئه رغبت ايديجى ديمكدر (مرتقب افتعالدن اسم فاعلدر الله تعالينك ثوابنه منتظر عقابندن خائف ديمكدر پس بو معنايه كوره مرتقب لفظنك مفعولى محذوف تقديرى مرتقب لله ديمك اولور ابيات شارحى ديركه مرتقب خائف معناسنه‌در زيرا خائف عقابه ترقب وتوقع ايدر (فلان لايراقب الله فى اموره دنيلور الله تعالينك عقابنه نظر ايدوب منتظر اولماز و باشنى معصيتدن قالدرمز ديمكدر (معناى بيت) فتح عموريه معتصم باللهك تدبيريدر ياخود خليفه‌نك تدبيريدر اويله خليفه كه الله تعالى معتصم وحبلنى متمسكدر والله تعالى ايچون اعداسندن انتقام اليجيدر والله تعالينك رضاسنه مقرب اولان شيئه رغبت ايديجيدر والله تعالينك ثوابنه منتظر وعقابندن خائفدر خفى بيورلميه شطر اولكه تدبير معتصم بالله منتقم در ميم اوزرينه مبنيه سجعه‌در وشطر ثانى كه لله مرتغب فى الله مرتقبدر با اوزرينه مبنيه سجعه‌در و بونلردن هر برى سجعه آخره مخالفدر بوكا تشطير ديرلر عالم ربانى سعد الدين تفتازانى مطولده ديركه سجع نظمنده جريان ايتمكله تصريع تسميه اولنان دخى سجع اقسامندندر تصريع عروضى ضربك تقفيه سى كبى مقفاة قيلمغه ديرلر عروض بيتك مصراع اولنك اخريدر ضرب بيتك مصراع ثانيسنك اخريدر ابن اثير ديمشكه تصريع يدى مراتبه منقسم اولور اولكيسى هر مصراع معناسى فهم اولنمقده فى ذاته مستقل اولمقدر بوكا

تصريع كامل ديرلر امرء القيسك

افاطم مهلا بعض هذا التذلل * وان كنت قد ازمعت هجرى فاجملى

قولى كبى ايكنجيسى مصراع اول ثانى يه محتاج اولميه لكن مصراع ثانى كلسه اوله مرتبط كله ينه امرء القيسك * قفانبك من ذكرى حبيب ومنزل * بسقط اللوى بين الدخول فحومل * قولى كبى اوچنجيسى ايكى مصراعلر برحيثيتده اولمقدركه هر برينى اخرك موضعنه وضع صحيح اوله ابن حجاج بغداديك * من شروط الصبوح فى المهرجان * خفة الشرب مع خلو المكان

قولی کبی دردنجی مصراع اولك معناسی ثانی ایله فهم اولنه بوکا تصریع دیرلر ابوطیبك * مغانی الشعب طیبا فی المغانی * بمنزلة الربیع من الزمان * بشنجی تصریع ایکی مصراعلرده لفظهٔ واحده ایله اولور بوکا تصریع مکرر دیرلر زیرا لفظهٔ یا مصراعینده متحدة المعنادر وعبید نام شاعرك *فکل ذی غیبة یؤب * وغائب الموت لایؤب * قولی کبی وبو من جهة

الدرجه انزلدر یا خود مجازاً اولدیغندن مختلفة المعنادر ابوتمامك

فتی کان شربا للعفاة ومرتعا * فاصبح للهندیة البیض مرتعا * قولی کبی التنجی مصراع اول برصفت اوزرینه معلق اولا که اول صفتك ذکری ثانینك اولنده کله بوکا تعلیق دیرلر * الا ایها اللیل الطویل الا انجلی * بصبح وما الاصباح منك بامثلی * قولی کبیکه مصراع اول صبحه معلقدر بوغایت معیبدر یدنجی بیتده تصریع قافیه سنه مخالف اولمقدر بوکا تصریع مشطور دیرلر ابونواس نام شاعرك * اقلنی قد ندمت من الذنوب * وبالاقرار عدت من الجحود * قولی کبی اولکنده با ایله تصریع صکره ثانیده

دال ایله تقفیه ایلدی وبوما نحن فیه دن خارجدر

*) مها الوحش الا ان هاتا اوانس * قنا الخط الا ان تلك ذوابل (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثالثندندر تقطیعی (مهلوح) فعولن (شألالان) مفاعیلن (نهاتا) فعولن (اوانسن) مفاعلن مقبوضه (قنلخط) فعولن (طالالان) مفاعیلن (نتلك) فعول مقبوض (ذوابلو) مفاعلن مقبوضدر (قائلی ابوتمامدر وزیر محمد بن عبدالملکی مدح ایلدیکی قصیده سندندر مها الوحش مبتداء محذوفك خبریدر تقدیری هن مها الوحش دیمکدر هن نسایه راجعدر (مها مهاة کلمه سنك جمعیدر بقرء وحشیه معناسنه (وحش حیوان بری یه دیرلر فارسیده مادهٔ کاو دشتی دیدکلریدر پس اضافتی بیانیه اولور یاخود تجریده مبنی اولور (هاتا انك اسمیدر ونسایه اشارتدر (اوانس انك خبریدر (اوانس ضم همزه وکسر نون ایله انسة کلمه سنك جمعیدر آنسه ضد وحشت اولان انسدن مأخوذ در باب طربدندر (قنا الخط تقدیرا مرفوع مبتداء محذوفك خبریدر یاخود خبر بعد خبردر (قنا فتح قاف ایله قناة کلمه سنك جمعیدر رمح معناسنه (خط فتح خاء معجمه ایله یمامه ده بر موضعدر وبوکا خط هجر دیرلر رماح خطیه بوکا نسبت اولنور زیرا رماح بلاد هنددن اول موضعه حمل ونقل اولنوب انده قوام ونظام ویریلوب سائر بلاد عربه

اندن منتشر اولور (تلك ان نك اسمیدر قنایه اشارتدر ذوابل ان نك خبریدر ذوابل ذابله نك جمعیدر یابس معناسنه ناضرك ضدیدر نسایی حسن عینده اولا مهایه تشبیه ایدوب صکره قد قامتده قنایه تشبیه ایلدی ذبوللری ایله استدراك ایدوب نساء حسناده ذبول یوقدر نواضردر دیدی خفی بیورلمیه ایکی مصراعك الفاظی ها وتلكدن غیری بر برینه متوازنه در بوکا مماثله دیرلر (معنای بیت) شاعر نساء محابیبی وصف ایدوب دیرکه اول نساء حسناء حسن عیونده بقر وحشی کبیدر لکن اول نساء حسناء آنسه ومونسه لردر بقر وحشی کبی اورکك دکللردر واول نساء حسناء قد وقامتده قنا الخط کبیدر اوقدر وارکه اول قنا یوابسدر اما نساء حسناء نواضر وتازه لردر آنلرده ذبول یوقدر

*) فاحجم لما لم یجد فیك مطمعا * واقدم لما لم یجد منك مهربا (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (فاحجم) فعول مقبوض (لمما لم) مفاعیلن (یجد فی) فعولن (کمطمعا) مفاعلن مقبوضه (واقد) فعول مقبوض (لمما لم) مفاعیلن (یجدمن) فعولن (کمهربا) مفاعلن مقبوضدر (قائلی بحتریدر فتح بن خاقانی مدح ایتدیکی قصیده سندندر اسد ایله مبارزه سنی ذکر ایدر ومماثلهٔ تامه یه مثالدر یعنی احدی القرینتینده اولان جمیع الفاظ اخریدن جمیع مقابلی مثلیدر اما بیت سابق احدی القرینتینده اولان الفاظك اکثری اخریدن مقابلی مثلی اولدیغنه مثالدر هاتا وتلكنك عدم تماثلندن اوتوری احجم لم یجد اقدم لم یجده اولان ضمائر مستکنه ممدوحك مبارزه ایتدیکی اسده راجعدر احجم احجامدن مأخوذ صیغهٔ ماضیٔ معروفدر فیك ومنك ایکیسیده ممدوحه خطابدر (اقدم اقدامدن مأخوذ صیغهٔ ماضیٔ معروفدر (معنای بیت) ای ممدوح اسد سنده مطمع بولمدیغی حینده احجام وتأخر ایتدی وسندن مهرب بولمدیغی حینده اقدام

ایتدی بیلورکه اکرچه هرب ایتسه لاحق اولورسن

*) مودته تدوم لکل هول * وهل کل مودته تدوم (*

بو بیت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطیعی (مودتهو) مفاعلتن (تدوم لکل) مفاعلتن (لهولن) فعولن مقطوفه (وهلکلن) مفاعیلن معصوب (مودتهو) مفاعلتن (تدومو) فعولن مقطوفدر (قائلی قاضیٔ رجا نیدر کندینك دوستلرندن برینی وفا ایله وصف ایدر یاخود نجم الدین بوعبداللهی مدح ایدر (مودته مبتدادر تدوم خبریدر (مودت فتح میم ایله

وزنا ومعنى محبت كبيدر لكل هول تدوم يه متعلقدر (هول فتحها وسكون واوايله فزع و خوف معناسنه هاله الشئ يهوله هولا دنيلور انى فزع ايتدرسه ومكان مهيل دنيلور مخوف ديمكدر وهل كل مقدم خبردر مودته تدوم جمله سى تأويل مفردده مؤخر مبتدادر معناسى هر بريسميدرانك موتى دائم اولور ديمكدر هل استفهام انكارى ايچوندر هل شيئك وجود وعدمندن سؤال ايچوندر جوابى نعم ياخود لادر و بوشيئك وجود وعدمندن سؤال ايچون اولان هل هل بسيطه در اما هل مركبه ايله وجود وعدمك غيرى صفتدن سؤال اولنور هل هو قائم دينلديكى كبى خفى بيورلميه بو بيت قلبه مثالدر قلب كلام اولك ترتيبنك عكسنه ديرلر زيرا بوراده مصراع ثانى مصراع اولك عكسيدر شول حيثيتله كه هول كلمه سنك واوندن ابتدا ايدوب مودته نك ميمنه انتها اولدى بعضيلر قلبدن مراد كلامى برحيثيتله وضعدركه اخرندن ابداء اولنوب اوله سيرا ولنسه حاصل بعينه كلام اول اولور بيت مذكوركبى زيرا تدوم نك ميمندن مودته نك ميمنه دكين على التوالى حروف ايله نطق ايتسك كلام بعينه مودته نك ميمندن تدوم نك ميمنه دكين قراءت ايتديكك كبى اولور وقلبك نظمه اختصاصى يوقدر نثرده ده جارى اولور كل فى فلك وربك فكبر كبى و بو قلبك انواعى واردر اولكيسى قلب البعضدر شارع شاعر رقيب قريب راغب غراب كبى ايكنجيسى قلب الكلدر درب برد كبى اوچنجيسى قلب مستويدر بيت مذكور كبى (معناى بيت) اول دوستك موت ومحبتى هر هول وفزع وخوف ايچون دائم اولور هر بردوستك مودت ومحبتى دائم اولور وارميدر يوقدر ديمك اولور

(ارانا الاله هلالا انارا)

بو مصراع بحر متقاربك ضرب اولندندر تقطيعى (ارانل) فعولن (الاه) فعول مقبوض (هلالن) فعولن (انارا) فعولن سالمدر قلب مجموع بيتده اولديغى كبى مصراعده دخى اولديغنه مثالدر (ارانا) ده اولان نا ارى نك مفعول اوليدر (الاله رفع ايله ارى نك فاعليدر هلالا ارى نك مفعول ثانيسيدر (انارا افعالدن صيغهٔ ماضئ متعديدر الفى اطلاق ايچوندر وهلالا كلمه سنك نعتيدر (معناى مصراع) الله تعالى حضرتلرى بزه عالمى نورلنديرن هلالى كوستردى

*(ياخاطب الدنيا الدنية انها * شرك الردى وقرارة الاكدار)*

بو بيت بحر كاملك ابيات زحافاتندندر تقطيعى (ياخاطبد) مستفعلن مضمر

(دنيددنى) مستفعلن (يتانهها) متفاعلن سالمه (شركردا) متفاعلن (وقرارتل) متفاعلن (اكدارى) مفعولن مضمر مقطوعدر (قائلى حريريدر يكرمى اوچنجى مقامه سنده كتورمشدر (خاطب اسم فاعلدر نكاح طلب ايديجى يه ديرلر (خطب المرأة خطبة كسريله در مرأه يه نكاح طلب ايتدى ديمكدر اما ضم ايله خطبه موعظه معناسنه فاعلنه خطيب ديرلر (الدنية الدنيانك نعتيدر دنيه خسيسه معناسنه انها ده اسم ان اولان ضمير دنيايه راجعدر (شرك الردى رفع واضافتله ان نك خبريدر (شرك فتحه ايله طريق ياخود حباله يعنى ظبيه ايچون طوزاق در دام معناسنه (ردى وزنا رحى كبى هلاك معناسنه (وقرارة الاكدار شرك الردى اوزرينه معطوفدر (قرارة فتح قاف ايله مقره معناسنه اكدار كدرك جمعيدر كدر كسر دال ايله صفوتك ضديدر خفى بيورلميه بو بيت تشريعه مثالدر تشريع اصطلاحده بيتى ايكى قافيه اوزرينه بنا ايتمكدر بوكا توشيح وذو القافيتين دخى ديرلر پس بو بيتك ايكى قافيه سى واردر برى ردادر وبرى دارد ر قنقيسنك اوزرينه وقف ايتسك معناى بيت صحيح اولور محصل كلام بو بحرك طقوز ضربى واردر و بو قصيده اون بيتدر ايكى قافيه اوزرينه انشا اولنمشدر اولكيسى الفدر ايكنجيسى راء مكسوره در پس راء مكسوره يه كوره بحر كاملك ضرب ثانيسندن اولور زيرا بو تقديرجه قصيده نك اجزاسى مسدسه وضربى مقطوعدر قطع وتدك ساكنى حذف وماقبلنى اسكاندر متفاعلن جزئنك نونى حذف ولامنى اسكان كبى والفه كوره بحر كاملك ضرب ثامنندندر زيرا بو تقديرجه مربعة الاجزا سالمة الضرب اولور (معناى بيت) مرأه ماننده اولان دنياى دنيه وخسيسه نك نكاحنى طلب ايديجى سكا ندا ايدرمكه تحقيق دنياى دنيه هلاك طوزاغيدر ومقر كدوراتدر مرادى دنياى دنيه دن اعراض ونفرت ايله ديمكدر خفى بيورلميه استعاره بالكنايه طريقى اوزره دنيايى امرأه يه تشبيه ايدوب استعارهٔ تخييليه طريقى اوزره امرأه نك ملايمى اولان خطبه يى دنيايه اثبات ايلدى

*(ساشكر عمرا ان تراخت منيتى * ايادى لم تمنن وان هى جلت)*

*(فتى غير محجوب الغنا عن صديقه * ولا مظهر الشكوى اذا النعل زلت)*

*(رأى خلتى من حيث يخفى مكانها * فكانت قذى عينيه حتى تجلت)*

بو ابيات ثلاثه بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (ساشك) فعول

مقبوض (رعمرنان) مفاعيلن (تراخت) فعولن (منبتي) مفاعلن مقبوضه
(اياد) فعول مقبوض (يلتمسن) مفاعيلن (وان هـ) فعول مقبوض
(يجللتي) مفاعلن مقبوض (فتنغي) فعولن (رمحجوبل) مفاعيلن
(غناعن) فعولن (صديقهي) مفاعلن مقبوضه (ولامظ) فعولن
(هرشكوا) مفاعيلن (اذنع) فعولن (لزللتي) مفاعلن مقبوضه (رءاخل
فعولن (لتيمخي) مفاعيلن (يتخفا) فعولن (مكانها) مفاعلن مقبوضه
(فكانت) فعولن (قذاعيني) مفاعيلن (همحتا) فعولن (تجللتي) مفاعلن
مقبوضدر (قائلى عبدالله بن زبيراسديدر بونكله عمرو بن عثمان بن عفان
رضى الله عنهـ يى مدح ايدر (زبير فتح زاى وكسر باء موحده ايله در امير
واسيركبي وهرزوقى قائلى محمد بن سعيد كاتبدرديمش بوكامطرزى وخوارزمى
موافقت ايدوب ديديلركه بونكلهءاشدق ايله ملقب عمرو بن سعيد القاضى يى
مدح ايدر بركون اشدق محمد بن سعيدك كنك تحتندن قيصنى يمزق كوروب
اون بيك درهم كوندردى اولدخى حقنده بوابياتى سويلدى وعلامهٔ
شيرازى قائلى زياد بن الجمدر ديمش ومراكشى لاميةالعجم شرحنك اوائلنده
وبن قرقاش شرح بديعيه ده بوابياتك قائلى ابوالاسود ظالمدر ديمشلر
وابن خلكان يحيى بن هبيره نك ترجمه سنك قائلى ابراهيم صوليدر ديمش
بعضيلر قائلى عمرو بن كيلدر ديمش (عمرا ساشكرنك مفعوليدر (وعمرودن
مراد ممدوحدر اساسده كلمشكه (شكرت لله نعمته واشكروالى دينوب لام ايله
استعمال اولنور وكاهيجه (شكرت فلانا دينوب لامسز استعمال اولنوب
فلانك نعمتنى مراد ايدرلر بوراده كويا (ساشكر لعمرو ديمك مراد ايدوب جار
حذف اولندى وسينى تأكيد ايچوندر ديديلر (منبتى تراخت فعلنك فاعليدر
تراخت تأخرت معناسنه (منيه موت معناسنه خنى بيورلمه (ان تراخت منيتى
شرط مؤخردر (ساشكر عمرا جزاء مقدمدر ضرورت شعر ايچون تقديم
اولنمشدر (ايادى ايدينك جمعيدر بوده يدك جمعيدر نعمت ايچون استعاره
اولنور (وايادى عمرودن بدل اشتمالدر واكر ايادى عمروده مبالغهدن اوتورى
بدل كل قيلنسه كويا عمرو ايادئ موصوفه نك عينى اولوب لطيف اولور
ايدى (لم تمنن ايادينك نعتيدر (لم تمنن قطع ايتمدى ومنت ايله مخلوط
اولمدى ديمكدر تنصيصده مؤنث مجهول لفظى اوزره در ونائب فاعلى
ايادىدر ديدى (وبن اصل لغتده حبلى قطع ايتمكدر بوتقديرجه منى نفسنده

من اتصالده حبال كبى اولوب مقدما دخى قطع اولمديغنى اشعار واردر
(وان هى جلت ده اولان ان شكره وصل ايچون اولمق احتمالدر (تقديرى
ساشكر ايادى وان هى عظيمة ديمك اولور معلوم دركه عظيم النعم اولانك
شكرى غايت مشكلدر (هى ضميرى ايادى يه راجعدر (جلت نك تحتنده اولان
مستترى ينه ايادى يه عائددر (فتى چونكه ايادى عمروده مبالغه ايتديكندن
كويا كدر ديو سؤال وارد اولوب فتى ايله جواب ويردى فتى مبتداء محذوفك
خبريدر تقديرى هو فتى ديمكدر فتى بوصفات كريمه ايله متصف اولان شابه
ديرلر وبوصفاتك شباب ايله اجتماعى اغربدر ياخود سخى كريمدر زيرا فتى
بومعنايه كلور غير محجوب الغنا فتى نك نعتيدر فتى نك غناسى ممنوع دكلدر
ديمكدر (غنا كسر غين معجمه ايله فقرك ضديدر اطولده غنانك مال ايله ترادفنى
عنايه ايله افاده ايدوب يعنى فتى نك مالى محجوب اولوردكلدر ديدى عن صديقه
غير محجوب قولنه متعلقدر يعنى غنا ومال فتى نك صديقندن ممنوع اولوردكلدر
يعنى صديقى مالندن كمال انتفاع ايله انتفاع ايدر (ولا مظهر كسر ايله غير محجوب
اوزرينه معطوفدر مظهر مشهوره كوره اسم فاعلدر اما محجوب لفظنه
اشبه اولان اسم مفعول قيلوب مرفوعنه يعنى الشكوى يه مضاف اولمقدر
اذا النعل زلت شر ومحنتك نزولندن وكشى يى امتحاندن كنايه ده زلت به القدم
وزلت به نعل دينلور پس ولا مظهر الشكوى اذا النعل زلت قولنك معناسى
ممدوحه بلانزولى حيننده شكوايى اظهار ايدر دكلدر بلكه صبر ايدر ديمكدر
(معناى بيت) تحقيق صديقه ممدوحك منافعيله انتفاع ايدر اصلا مضاريله
تضرر ايتمزكه حتى مضار ايله محزون اوله زيرا ممدوح مضارى اخفا ايدر
اظهار ايتمز واذا النعل زلت قولنى حال صديقدن عبارت قيلمقده ممكندر
تقديرى زلت النعل بالصديق وابتلى الصديق ديمك اولوب معنى ديمك
اولوركه صديق وبالنى دفعنده تعبنك ثقلتى وحالنك اصلاحيله ابتلادن
شكوايى اظهار ايدردكلدر ابلغ اولان تعميمدر واكر ولا مظهر الشكوى قولنى
صيغهٔ مفعول اوزرينه قيلوب زلت النعل صديق ايچون قيلنسه معنى ديمك
اولوركه صديق عدم احتياجندن اوتورى ابتلاسى قنده شكواسنى اظهار
ايتمز زيرا ممدوح صديقنك حالنه كمال مراعاتندن صديق اظهار شكوايه
محتاج اولمازخنى بيورلميه بومعنانك مابعدينه زياده ارتباطى واردر نقدر بوندن
بومعنايى فهمده نوع خفا دخى وارايسه (خاتى رأى نك مفعوليدر خله

فتح خاء معجمه ایله حاجت وفقر معناسنه در مثلده الخلة تدعوالی السلة سله
سرقه معناسنه پس خله نك قنقی معناسنی مراد ایدرسین اول معنایه حمل ایله
یخفی مکانها خفا مکان الشیء دنیلور شیئك خفاسنده مبالغه در یاخود بمکانها
ایله مراد خله نك وجودیدر یعنی ممدوح حالمه کمال ترقی ایچون حاجتمی
کندندن اخفا ایتدیکم مکانده کورر دیمکدر (قذی علی وزنی اوزره کوزه
داخل اولان شیدر که کوز انکله متأذی اولور مطولده کوزه ملازم اولان
داء کبی اولان شیدر دیدی احتمالدر که کوزلرینك قذاسی عدم غفلتدن کنایه اوله
وینه احتمالدر که کوزلری قذی ایله مشغوله اوله قذاسندن غفلت ایتدیکی
کبی خفی بیورلیه حرف روی تادر و بوتادن اول لام مشدده مفتوحه یی التزام
ایتدیکه شعرده لازم دکلدر بلکه زلت ومدت وغیر بله تمام اولور ایدی پس
بوراده ملتزم اوج شیدر که انلردن برشی لازم دکلدر بری فتحه وبری لام وبری
تشدیدر بوتقریرات ومعانی اطول صاحبنکدر اما مطولده ابیات ثلاثه یه
شو وجهله معنی ویروبدیر که ممدوحم اولان عمروه شکر ایدرم اکر موتم تراخی
ایدرسه یعنی اولوم بکا مهل ویررسه عمرودن بدل عطاباسنه شکر ایدرم
اویله عطایا که قطع اولنمدی ومنت ایله مختلط اولمدی نقدر عطایا عظیمه
اولورسه اول عمرو برفتی وشابدر که صدیقندن غنا ومالی محجوب وممنوع
اولور دکلدر وینه اویله فتی که کندویه حوادث زماندن بلایا نازله اولوب
شدته مبتلا اولسه شکایتی اظهار ایدیجی دکلدر وینه اویله فتی که بنم فقر
وحاجتمی کوردی شول حیثیتدن فقر وحاجتم که مکانی خفی اولور یعنی اول
فقر وحاجتمه تحمل ایله انی بن ستر ایدرم پس بنم فقر وحاجتم اول فتی نك
کوزلرینك قذاسی اولدی تا فقرم منکشف وزائل اولنجیه دك یعنی فتی
عطاباسیله فقریمی اصلاحیله منکشف اولنجیه دك حاصلی فتی نك حسن
اهتمامندن امر ملازم کبی قیلوب اصلاحیله فقریمی دفع ایلدی خفی بیورلیه
حرف روی تادر وایاتده تادن اول لام مشدده مفتوحه کتوردی و بوسجع
تحقق ایتدیکندن اوتوری مذهب سجعده لازم دکلدر جلت ومدت ومنت
وانشقت کبی

*) اذا انت لم تنصف اخاك وجدته * علی طرف الهجران ان کان یعقل (*
*) ویرکب حد السیف من ان تضیمه * اذا لم یکن عن شفرة السیف مزحل (*

بو ایکی بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (اذا ان) فعولن

تلم

(تلم تنصف) مفاعیلن (اخاك) فعول مقبوض (وجدتهو) مفاعلن مقبوضه
(علی ط) فعول مقبوض (رفلهجرا) مفاعیلن (نانکا) فعولن (نیعقلو) مفاعلن
مقبوض (ویرك) فعول مقبوض (بحدد سسی) مفاعیلن (فمنان) فعولن
(تضیمهو) مفاعلن مقبوضه (اذالم) فعولن (یکن عن شف) مفاعیلن
(رتسسی) فعولن (فمزحلو) مفاعلن مقبوضدر (قائلی معن بن اوس مزنیدر
(لم تنصف انصافدن مأخوذ نهی مخاطبدر انصاف وعدل معناسنه در
اخاك الف ایله منصوب (لم تنصف کلمه سنك مفعولیدر اخدن مراد اخوت
صداقه یاخود اخوت نسبدر (وجدته فعل مخاطبدر واذا شرطنك جزاسیدر
ضمیر مفعولی اخاك لفظنه راجعدر علی طرف الهجران وجدته کلمه سنه
متعلق وجدت نك مفعول به غیر صریحیدر و بوراده طرفدن مراد طرف
معنویدر صوری دکلدر ان کان یعقل قولی اخاك قولنك قیدیدر یعقل
ضرب بابندندر اکر ظلم ایدرسکره برادر یکك عقلی باقی اولورسه دیمکدر
بونده سنك ظلمکه مجنون اولورلغه وهجران ایله عقلی باقی اولورلغه اشارت
واردر (یرکب حد السیف ایله قتل اولنمغه راضی اولور دیمکدر یاخود قتل
منزله سنده اولان شیئی ارتکاب ایدر دیمکدر مطولده حد سیفه رکوب ایله مرادی
تقطیع سیف ایله تقطع وتأثر یله مؤثر اولان اموره تحمل ایتمکدر و بونکله
مرادی حرب وموته صبردر من ان تضیمه سنك برادر یکله ظلمك اجلندن دیمکدر
بو تقدیرجه من اجلیه اولور بعضیلر من لام معناسنه تعلیل یا خود تسبب
ایچون دیوب حد سیفه رکوب ایدر ظلمك سببیله دیمکدر دیمش (مطولده من
ان تضیمه قولی یرکب حد السیفدن بدل قیلوب من کلمه سنی بدل ایچون
قیلمش (عن شفرة السیف لم یکن کلمه سنه متعلقدر (شفره فتح شین معجمه
وسکون فا وفتح را ایله سیفك حدینه دیرلر (مزحل لم یکن کلمه سنك اسمیدر
(مزحل فتح میم وسکون زای وفتح حاء مهمله ایله مبعد معناسنه در دفع
بابندن (زحل زحولا دنیلور بعد معناسنه (معنای بیتین) نه زمان سن برادر یکه
عدل وانصاف ایتمسك یعنی اعطای نصفه ایتمیوب حقوقنی توفیه ایتمسك
اکر برادرك عاقل ایسه انی طرف هجران یعنی افتراق طرفنده بولورسن
یعنی سنك ایچون هجرت ایدیجی وسنکله اولان مواخاتنی متبدل بولورسین
وبرادر یکه ظلم ایتدیکك اجلدن سیف ایله قتل اولنمغه راضی اولور یاخود
قتل منزله سنده اولان شیئی ارتکاب ایدر اکر حد سیفدن ظلمی قبولك غیری

مبعد اولمازايسه بيت ثانينك مطواده ومختصرده وريلان معناسى سنك برادرك شدائده تحمل ايدر تأثيرسيوف كندنده تأثيرايدن وتقطيع سيوف كندوبى تقطع ايدن كبى شدائده تحمل ايدرسنك اكاظلمكدن بدل اكر حدسيفه ركوبدن ومشاقه تحملدن مبعد اولمازايسه خفى يورلميه شعراخوان ايله مداراته حث وانلر ايله غلظتدن تجنبدر والا صديق وظهير قالمز بونده زيادهٔ مبالغه ايله * ولوكنت فظاغليظ القلب لانفضوا من حولك * آيت كريمه سنه تلميح واردر نقل اولنوركه عبدالله بن الزبير معاويه يه كلدى بوايكى بيتى انشاد وقراءت ايلدى معاويه عبد الله بن الزبيره * لقد شعرت بعدى ياابا بكرديدى يعنى معاويه عبدالله بن الزبيره بندنصكره وبنى كورمه يه لى شعرى اخذ ايتمشسن وشاعر اولمشسن اى ابو بكر ديدى بوندنصكره عبدالله بن الزبير معاويه نك مجلسندن مفارقت ايتمز اولدى حتى بركون معن ابن اوس مزنى كلدى ومعاويه نك مجلسنه دخول ايدوب اولى * لعمرك ماادرى وانى لاوجل * على اينا تغدوا المنية اول * قصيده سنى تمام اولنجيه دك معاويه نك حضورنده قراءت وانشاد ايلدى مكر بوايكى بيت معن بن اوسك قصيده سنده وار ايمش معاويه عبدالله بن الزبيره دونوب بوايكى بندر ديو بكا خبر ويرمدكمى ديدى عبدالله بن الزبير دخى بى مهابا لفظ ومعنى معن بن اوسكدر ديدكدنصكره معن بنم سود قرنداشمدر بن انك شعرينه اندن احقم ديدى مقصودى كمال اتحادلرى اولديغنى بيان اولسه كركدر خفى يورلميه اصطلاح بديعده غيرك شعرينك جميع لفظ ومعناسنى من غير تغيير اخذه نسخ وانتحال تسميه ايدرلر و بوغايت ايله مذمومدر زيرا عوام وخواصك بيلديكى سرقهٔ محضه در نسخ لغتده ابطال معناسنه در وانتحال شاعر غيرك شعرينى كندويه نسبت و بندر ديو ادعا ايتمكه ديرلر وبنه خفى بيورلميه مطلقا اخذ وسرقه ايله مسمى اولان ايكى نوعدر برى ظاهردركه انجــق نسخ و انتحاله واغاره مسخه مخصوصدر وبرى غير ظاهردركه انجق ذكرى آتى المام وسلخه مخصوصدر

*) دع المكارم لاترحل لبغيتها * واقعد فانك انت الطاعم الكاسى (*

*) ذرالمأثر لاتذهب لمطلبها * واجلس فانك انت الآكل اللابس (*

بيت اول وبيت ثانى بحر بسيطك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (دعلمكا) مفاعلن مخبون (رملا) فعلن مخبون (ترحللبغ) مستفعلن (يتهـا) فعلن مخبونه (وقعد فان) مستفعلن (نكان) فعلن مخبون (تطظاعمل)

مستفعلن

مستفعلن (كاسى) فعلن مقطوع (ذرلمئا) مفاعلن مخبون (ثرلا) فعلن مخبون (تذهبلمط) مستفعلن (لبها) فعلن مخبونه (وجلس فان) مستفعلن (نكان) فعلن مخبون (تلا كلل) مستفعلن (لابس) فعلن مقطوعدر بيت اول خطيئه نام شاعر كدر زبرقانى هجو ايتديكى قصيده سندندر ومبالغه ده اولان اولدى بركون حضرت عمر رضى الله عنه بو بيتى كوردى زبرقانه تلطيف ايدوب سنى هجو ايده نى كورميم سنى مدح ايده نى كوره يم ديدى درعقب حضرت حساندن سؤال ايتديلر آنى هجو ايتدى ديدكده حضرت عمر دخى اوزرينه صلح ايدوب حبس ايتدى بوقصه اغانيده مذكوره در بيت ثانى اولك من جهة المعنى عينيدركه ياخطيئه نك قوانك جميع معناسنى جميع الفظيله نظمنى تغيير ايتمكسزين اخذ ايدوب همان اكثر كلمه سنى مرادفنه ابدال ايله تغيير ايلمش بودخى قسم اول كبى مذمومدر خفى يورلميه دع كلمه سنك يرينه مرادفى اولان ذر كلمه سنى مكارم يرينه مأثر لا ترحل يرينه لا تذهب ابغيتها يرينه لمطلبها اقعد يرينه اجلس فانك انت تغييرا ولنمامشدر طاعم يرينه آكل كاسى يرينه لابس كلمه سنى كتور مشدر معولده ديركه دع اترك معناسنه ودع يدعدن امردر ماضيسى اماته اولنمشدر ودعه دنيلمز تركه دنيلور وادع دخى دنيلمز لكن تارك دينلور ضر ورتده ودعه كلدى (المكارم) دع كلمه سنك مفعوليدر مكارم مكرمه نك جميدر (لا ترحل رحل فلان وارتحل وترحل دنيلور او چيده برمعنايه در ارتحال فارسيده ازمنزل برداشتن ايله تفسير اولنمشدر بعضيلر زاى معجمه ايله درديمش (زحل عن مكانه زحولا وتزحل دنيلور مكانندن تنحى وتباعد ايلدى ديمكدر (لبغيتها) لا ترحل كلمه سنه متعلقدر (بغيه كسر ايله ابتغا اولنان شيدر ضم ايله نفس حاجتدر جوهرى وبيهقى معناسى لطلبها ديمكدر ديمشلر (طاعم آكل معناسنه (طعم يطعم طعما فهو طاعم) دنيلور ريدى وطا تدي ديمكدر (كاسى مكسو معناسنه (عاصم معصوم معناسنه اولديغى كبى اطولده ديركه (رجل طاعم وطعم) دنيلور مطعمده حسن حالى اولان كيمسه ديمكدر (رجل كاس دنيلور كسا صاحبى اولان كيمسه ديمكدر پس معنى ديمك اولوركه سن دنى الهمه سين همان همتك نهايتى طعام وكسادر حال بوكه طلب مكارم ايچون همت عاليه دن لازمدر مبذل اولان طاعم سمعه كبى طعمه دن مأخوذ اسم فاعلدر (كاسى رضى كبى كسودن مأخوذ اسم فاعلدر لبسه معناسنه بوتقدير جه

معنى ديمك اولوركه سن طالبى ايچون حاصل اولميان تنعم وثروت ومكارم طالبى سن بوتقريراطولكدر اما ابيات شرحنده شويله معنى ويرلشدركه سن مكارم ومأثرى ترك ايله ومكارمى طالب ايچون دخى كتمه همان سن اوتور زيرا سن ييجى وكييجىسن حاصلى يوب ايچمه‌دن وكيوب قوشانمه‌دن غيرى برشى بيلمزسين دون همت سين ديمك اولور

*) وقوفا بها صحبى على مطيهم * يقولون لاتهلك اسى وتجمل (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (وقوفن) فعولن (بهاصحبى) مفاعيلن (علي) فعول مقبوض (مطييهم) مفاعلن مقبوضه (يقولو) فعولن (نلاتهلك) مفاعيلن (اسنو) فعول مقبوض (تجمملى) مفاعلن مقبوضدر (قائلى امرء القيسدر طرفه بو بيتى قصيدهٔ داليه سنده ايراد ايدوب فقط تجمل يرينه تجلد لفظنى ايراد ايتمشدر تجلد جلادتده تكلف ايتمكدر جلادت صبر معناسنه‌در بودخى بيت سابق كبى سرقهٔ محضه اولمغله مذمومدر (بها) ده اولان ضمير منازله راجعدر (زوزنى ديركه وقوفا حاليت اوزره منصوبدر وقوف واقفك جمعيدر ركوع راكعك وشهود شاهدك وسجود ساجدك جمعى اولديغى كبى (مطى مراكب معناسنه واحده‌سى مطيه‌در (اسى فرط حزنه ديرلر واسى مفعول له اولمق اوزره منصوبدر تجمل ايله مراد صبر ايله تجملدر (معناى بيت) اول منازلده اصحابم بنم ايچون مطيه‌لرينى واقف اولدقلرى حالده بكا فرط حزندن هلاك اولمه وصبر ايله متجمل اول ديرلرايدى

*) من راقب الناس لم يظفر بحاجته * وفاز بالطيبات الفاتك اللهج (*

*) من راقب الناس مات هما * وفاز باللذة الجسور (*

بيت اول بحر بسيطك ضرب اولندندر تقطيعى (من راقبن) مستفعلن (ناسلم) فاعلن (يظفر بحا) مستفعلن (جهتى) فعلن مخبونه (وفاز بط) مفاعيلن (طيبا) فاعلن (تلفاتكل) مستفعلن (لهجو) فاعلن مخبوندر بيت ثانى بحر بسيطك مجزو ومقطوع عروض وضربنده خبن واقع اولان ابياتندندر تقطيعى (من راقبن) مستفعلن (ناسما) فاعلن (تهمما) فعولن مقطوع مخبون (وفازبل) مفاعلن مخبون (لذذتل) فاعلن (جسورو) فعولن مقطوع مخبوندر بيت اول بشارك قوليدر وبيت ثانى سلم خاسركدر سلم فتح سين وسكون لام ايله‌در خاسر خاء معجمه ايله‌در (خاسر ايله تسميه اولنديغنه

درت وجه تحرير اولنمشدر اولكيسى تجارتنده خسراندن اوتورى خاسر تسميه اولندى ايكنجيسى اساسده نقل اولنوركه سلمك ارثا برمصحفى وارايدى انى بيع ايدوب ثمنه ضرب ايچون برعود المغله خاسر تسميه اولندى اوچنجيسى برمصحفى وارايدى انى بيع ايدوب ثمننه ديوان شعر الديغندن خاسر تسميه اولندى دردنجيسى اموال كثيره واشياء وفيره‌سى وارايدى ازمنهٔ قليله‌ده مجموعنى تبذير واتلاف ايتديكندن خاسر تسميه اولندى بو بيت اول وبيت ثانى اغاره ومسخه مثالندر اغاره ومسخ اصطلاح بديعيده نظم لفظى تغيير ايله بيله جميع لفظى ياخود بعض لفظى اخذ ايتمكدر بودخى اوچ قسمدر زيرا ثانى يا اولدن ابلغ ياخود اولدن دون ياخود اولك مثلى اولور اگر ثانى اولده بولنميان حسن سبك يا اختصار يا ايضاح يا زيادهٔ معنى كبى برفضيلته اختصاصندن اوتورى اولدن ابلغ اولورسه ثانى ممدوح مقبولدر بشار وسلمك قوللرى كبى بشارك بيتى اول وسلمك بيتى ثانيدر ان شاء الله تعالى بيت ثانينك ممدوح ومقبول اولمسنك وجهى بيت ثانينك معناسندنصكره بيان اولنور (راقب فاعل مسترى دن موصوله عائددر مطولده اساسدن نقل ايدوب ديركه رقبه وراقبه دنيلور اندن حذر وخوف ايتدى ديمكدر زيرا خائف عقابه ترقب وتوقع ايدر اطولده ديركه راقب خاف معناسنه راقب الله فى امره دنيلور فلان كيمسه كندى امرنده الله‌دن قورقدى ديمكدر مألده ايكيسنك كلاملرى بردر (الناس نزع خافضيت اوزره منصوب راقبنك مفعوليدر تقديرى راقب عن الناس ديمكدر لم يظفر من موصولك جوابيدر ومسترى موصوله عائددر (بحاجته لم يظفر كلمه‌سنه متعلقدر بحاجته‌ده اولان ضمير من موصوله عائددر وفازده اولان واو استينافيه‌در (فاز فوزدن مأخوذ ماضيدر بالطيبات فازيه متعلقدر اطولده ديركه بالطيبات‌ده اولان الف لام مضاف اليه‌دن عوضدر تقديرى بطيبات الرزق ديمكدركويا بو * يا ايها الناس كلوا من طيبات ما رزقناكم * آيت كريمه سنده اولانه اشارتدر الفاتك رفع ايله فازنك فاعليدر (فاتك فا وكسر تاء مثناة فوقيه ايله اسم فاعلدر شجاع وقتاله ديرلر اطولده جرى اولان شجاعه ديرلر ديدى (اللهج رفع ايله لفاتك‌نك نعتيدر (لهج فتح لام وكسرها ايله صفت مشبهه‌در قتله والوع وحرصى اولان كمسنه‌يه ديرلر اطولده اغرا ايتديكى امره مواظب اولان كمسنه‌يه ديرلر ديدى مات هما من موصولك جوابيدر هما كلمه‌سنك نصبى يا مفعول له يا تمييز بت

اوزره درهم حزن معناسنه باللذة فازيه متعلقدر لذت عندالمدرك كمال خيراولان شيئه نيل وادراكدر (الجسور رفع ايله فازنك فاعليدر (جسور فتح جيم وضم سين ايله شديد الجرأه اولانه ديرلر بعضيلر جرى اولانه ديرلر ديمش (معناى بيت اول) ناسدن خوف ايدن كيمسه حاجت ومطلبنه ظفر بولماز محروم اولور اما طيبات رزقه ومستلذاته ظفرياب اولان شجاع وقتال اولان كمسنه‌در حاصلى ناس اوزرينه تجاسر ايدن كمسنه طيبات ومستلذاته ظفرياب اولور (معناى بيت ثانى) ناسدن خوف ايدن كمسنه هم وحزن يوندن هلاك اولور وشديد الجرأه اولان لذته ظفرياب اولور خفى بيورلميه بيت ثانى بيت اولدن سبك يوندن اجوددر زيرا حزندن اولمك حاجته عدم ظفردن ابلغدر ولفظ يوندن اخصردر بوظاهردر

*) هيهات لايأتى الزمان بمثله * ان الزمان بمثله لبخيل (*

*) اعدى الزمان سخاؤه فسخابه * ولقديكون به الزمان بخيلا (*

بيت اول وبيت ثانى بحر كاملك ضرب ثانيسندندر تقطيع لرى (هيهات لا) مستفعلن مضمر (يأ تززما) مستفعلن مضمر (نبمثلهى) متفاعلن سالمه (ان تززما) مستفعلن (نبمثلهى) متفاعلن (لبخيلو) فعلاتن مقطوعدر (اعدزززما) مستفعلن مضمر (نسخاءهو) متفاعلن (فسخاء هى) متفاعلن سالمه (ولقديكو) متفاعلن (نبهززما) متفاعلن (نبخيلا) فعلاتن مقطوعدر بيت اول ابوتمامكدر محمد بن حميد بعض غزواتده شهيد اولدقده مرثيه سنده ديمشدر بيت ثانى ابوالطيبكدر صاحب طرابلس شام اولان بدر بن عمارى مدح ايتديكى قصيده سندندر وبيت اول وبيت ثانى اغاره ومسخك قسم ثانيسنه مثالدر يعنى بيت ثانى اولده بولنان فضيلتك فواتندن اوتورى بلاغتده اولك دونى اولديغنه مثالدر وبويله اولان ثانى مذموم ومردوددر ان شاء الله تعالى بيت ثانينك تقديرى اثناسنده مذموميتى نه وجهله اولديغى بيان اولنور (هيهات بعد معناسنه اسم فعلدر ومسترى ممدوحه راجعدر لايأتى الزمان بمثله قولى ممدوحك نعتيدر الزمان لايأتى نك فاعليدر واسنادى مجاز عقليدر بمثله ده اولان باء تعديه لايأتى يه متعلقدر وممدوحه عائددر ان الزمان الى آخره عدم اتيانك علتيدر الزمان ان نك اسميدر لبخيل ان نك خبريدر بمثله لبخيل يه متعلقدر ضميرى ممدوحه عائددر (معناى بيت اول ممدوح بعيد اولدى بزم ايله انك ميانده مسافه اوزادى زيرا ممدوح جنته واصل اولدى

وجنت ايله دنياى دنيه اراسنده چوق مقدار واردر لفظ خبر معنى تحسره مبنيدر وبوندن تصكره بزم ايچون كنديله تسلى مأمول ايده جك برشى يوقدر ديو تحسرده زياده ايدوب زمان ممدوح مثللى بى كتورمزكه كنديله تسلى اولنه ديدى بعده زمانك منفك اولمديغى علت طبيعيه سى ايچون زمان مثلنك عدم اتيانى تعليل ايدوب زيرا تحقيق زمان ممدوح مثللى يه بخيلدر ديدى وبونده غايت تأكيده بالغ اولوب ان ولام وجمله اسميه ايله ذكر ايلدى وبونكله بطريق الاولى بخلى افاده ايلدى زيرا ممدوح مثللى بى زمان بخيل اولسه ممدوحى بطريق الاولى بخيل اولور وافاده استمرار بخل زمان ايله زمان ممدوحدن اول مثلنى اتيان ايتمديكنه وبونى اتيان خارق عاده اولديغنه اشارت ايلدى بومعنى وتقرير صاحب اطولكدر اما مطول صاحبى هيهاتنك ضميرنى بيت سابقده ذكراولنان نسيانه ارجاع ايتمشدر بيت سابق *انسى ابانصر نسبت اذ يدى *من حيث ينتصر الفتى وينيل* دربوكا كوره معنى ديمك اولور كه ممدوحى بنم نسيانم بعيد اولدى اويله ممدوحكه زمان مثلنى اتيان ايتمز زيرا تحقيق زمان مثلنى اتيانده بخيلدر عبدالقاهر مسائل مشكله ده ديركه شيخ ابوعلى فارسى ديمشكه بو بيتده تقصير واردر زيرا بومثلليده غرض مثلى نفيدر يعنى ممدوح مثللى عزيزدر ياخود ممدوح مثللى اولماز پس مثلنك فقدينك سببى مثلنى زمانك بخلى قيلنسه تحقيق غرضه خلل ويروب مثلنك وجودينى تجويز ايتمش اولور وبونى من حيث هو منع ايدر يوقدر بلكه زمانك بخلى حيثيتدن مثلنى زمان جودت ايدر اعدى الامر ديلور الزمان نصب ايله اعدى نك مفعوليدر سخاؤه رفع ايله اعدى نك فاعليدر وضميرى ممدوحه عائددر فسخاده اولان فاعل مستتر زمانه عائددر الزمان يكون نك اسميدر بخيلا خبريدر خفى بيورلميه ابوطيبك مصراع ثانيسى ابوتمامك مصراع ثانيسندن مأخوذدر نقدرميانلرنده فرق اولورسه كه ابوتمام صراحة بخلى ممدوح مثللى يه متعلق قيلدى ابوطيب بخلى ممدوحك نفسنه متعلق قيلدى زيرا تفاوتدن بومقدار اخذه منافى دكلدر وبعضك توهم ايتديكى كبى من كل وجه مأخوذ ايله مأخوذ منهك معناده اتحادلرى دخى شرط قيلمدى وابوطيبك مصراعى ابوتمامك مصراعندن دوندر وابن جنى نك ذكر ايتديكى اوزره بيتك معناسى ديمكدركه زمان ممدوحنك سخاسندن سخايى تعلم ايدوب ممدوحى سخا وعدمدن وجوده اخراج ايلدى اكر زمانك

ممدوحدن استفاده وتعلم ایتدیکی سخاسی اولمیدی ممدوحی دنیایه اخراجده بخیل اولوب کندی نفسی ایچون بقاسین طلب ایدردی و بو ابن جنی نك معناسی ابن فورجه تزییف ایدوب بومعنی تأویل فاسد وغرض بعید در زیرا غیر موجودك سخاسی عدوی ایله وصفلنمز دیوب شویله معنا ویردیکه ممدوحك بعد وجوده سخاسی زمانه تجاوز ایدوب زمان دخی ممدوح ایله اوزرینه سخاو صا ایله بزی اسعاد ایلدی وعلی التقدیرین بونده مقام ماضیه مضارعی وضعی وصمه سی واردر زیرا ابو الطیبك قصدی زمان ممدوحی بخیل اولدی دیمك اولوب ضرورت وزن ایچون مضارعه عدول ایلدی ایضاحده تقریر اولنان بودر صاحب اطول دیدیکه بن دیرمکه اظهر اولان معنای بیت بودرکه ممدوحك سخاسی زمانه تجاوز ایلدی وممدوحك سخاسنك عدوی و تجاوزی سببیله زمان دخی سخا ایتدی بوتقدیرجه (به نك ضمیری عدوی یه عائد اولوب باسببیت معناسنده در سخانك صله سی دکلدر بوکا کوره معنی دیمك اولورکه ممدوح کندو ایله اولنان شئ عدوی وتجاوز سببیله زمانه سخا ایدی وتحقیق زمان ممدوحنك سخاسندن صکره سخاسی بخیل اولدی زیرا ممدوحك کندندن صکره سخاسی زمانه سازی اولمق ایچون زمانی سخی قلدیکه ممدوح مثللی بی سخا ایده صکره صاحب ایضاح دیدیکه معنی ماضی اوزره اولمسی مسلم دکلدر بلکه معنی دیمکدرکه زمان ابدا ممدوحك هلاکی بخیل اولوب وجه دهر اوزره باقی قیله و بومعنایی زمان ممدوحی سخا ایتمدی دیو دفع ایلدی وسخا غیره بذل ایتمکدرکه کندونك تحت تصرفندن بیرون اوله بوتقدیرجه زمان ممدوحك هلاکی سماحت ایتمز اختیارینك معناسی یوقدر زیرا بو اخبار انجق ممدوحك هلاکنه قادر اولان کسنه ده مفید در و بودفعه اعتراض اولنوب دنیلدیکه تحقیق زمان ممدوحی سخا ایتمدی که ایجادیله تحت تصرفندن چیقه زیرا حاصلی تحصیلدر اما زمانك اهلاك ایله تصرفی باقیدر وزمان ایچون اهلاکی سماحت و بخل ایتمك واردر صاحب مطول صاحب ایضاحك بو اعتراضندن جواب ویروب دیرکه بومعنی اوزرینه حملك احتمالی ضرر ویرمز زیرا بوحمل ایله بیله ینه ابو تمامك مصراعندن ادون وابو تمامك مصراعی سبك یونندن اجود در زیرا اوزرینه قرینه داله ظاهره اولمیان مضافك تقدیرندن استغناسی واردر بوکا بناء بیتی تفسیر ایدنلردن برکمسنه بومعنایه ذاهب اولمدی

*)لو حار مرتاد المنية لم يجد * الا الفراق على النفوس دليلا(*

*) لولا مفارقة الاحباب ما وجدت * لها المنايا الى ارواحنا سبلا(*

بیت اول بحر کاملك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (لو حار مر) مستفعلن مضمر (تادلمن) مستفعلن مضمر (یتلم یجد) متفاعلن سالم (الا الفرا) مستفعلن (قعلنفو) متفاعلن (سدلیلا) فعلاتن مقطوعدر (بیت ثانی بحر بسیطك ضرب اولندندر تقطیعی (لولا مفا) مستفعلن (رقتل) فعلن (احبابما) مستفعلن (وجدت) فعلن مخبونه (لهلمنا) مفاعلن (یاالا) فاعلن (ارواحنا) مستفعلن (سبلا) فعلن مخبوندر (بیت اول ابو تمامکدر نوح بن عمروی مدح ایلدیکی قصیده سندندر (وبیت ثانی ابو الطیبکدر سعید بن عبدالله انطاکی یی مدح ایلدیکی قصیده سندندر (حار صیغهٔ ماضیدر برشیئه نظر ایدوب درعقب غشی اولسه وسبیلنه هدایت بولماسه حار دنیلور (مرتاد ضم میم وسکون را ایله طلب معناسنه اولان ارتیاددن مأخوذ اسم فاعلدر ومنیه یه اضافتی من معناسنه در یعنی اضافت بیانیه در (لم یجد الا الفراق قولی دلیلا قولندن مستثنادر علی النفوس دلیلا قوننه متعلقدر لها ده اولان ضمیر منایایه عائددر ومنایادن حالدر و بو سبلادن حال قیلنه اقربدر ووجدت کلمه سنك فاعلیدر وجدت یاعلمت معناسنه در مفعول ثانی الی ارواحنا قولیدرکه مفعول اولك اوزرینه تقدیم اولندی یاخود اصابت معناسنه الی ارواحنا قولی حالدر نکارتندن اوتوری صاحبی اوزرینه تقدیم اولندی بعضیلر لها لهاة کلمه سنك جمعیدر منایایه مضاف قیلندی دیمش (لهاة حلق اوزرینه مشرفه اولان لحمه یه دیرلر و بونی ید المنایا روایتی تأیید ایدر پس ابو الطیب جمیع معنایی بعض الفاظ ایله بیله اخذ ایتدی مرادف منیه اولان فراق ومرادف نفوس اولان ارواح کبی وصاحب مطول مراد فی اخذامر واحددن غیری یوقدر اما فراق ومنیه ووجدان بعض الفاظی بعینه اخذ قیلنمدن اولدیغی محل نظردر خفی بیورلمیه ابو الطیبك بیتی افضلدر شول حیثیدنکه منایانك اهتداسنی ارواحه حقیر ایتدی اما ابو تمام فراق منیه حیرتی اوزرینه دلیل قیلدی وافاده ایتدیکه وصال ایله بیله موت اولماز زیرا موته طریق یوقدر الا حال فراقده واردر (معنای بیت اول) نفوسی طالب اولان منیه اکر نفوسك اهلاکنه طریقده حیر ایدوب نفوسه منیه ایچون توصل ممکننده اولماسه منیه ایچون نفوس

اوزرينه دليل اولماز الافراق اولور (معناى بيت ثانى) اكراحبابك مفارقتى
اولميدى يد منايا ارواحمزه طرق بولامزدى خفى بيورلميه ابو الطيبك
بيتى ثانيدر وابو تمامك بيتى اولدر ثانى اولك مثلى اولديغنه مثالدر و بوذمدن
ابعد در لكن فضل اولكدر

*) هو الصنع ان يعجل فخير وان يرث * فللريث فى بعض المواضع انفع (*

*) ومن الخير بطؤ سيبك عنى * اسرع السحب فى المسير جهام (*

بيت اول بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (هو صصن) فعولن
(عان يعجل) مفاعيلن (فخيرن) فعولن (وان يرث) مفاعلن (فللرى) فعولن
(ثفيبعضل) مفاعيلن (مواضعى) مفاعلن مقبوضدر (بيت ثانى بحر خفيفك
ابيات زحافاتندندر تقطيعى (ومنلخى) فعلاتن مخبون (ر بطأسى) مفاعلن
مخبون (بكعننى) فعلاتن مخبونه (اسرعسسح) فاعلاتن (بفلمسى) مفاعلن
(رجهامو) فعلاتن مخبوندر بيت اول ابو تمامكدر و بيت ثانى ابو الطيبكدر
على بن احمد خراسانى يى مدح ايلديكى قصيده سندندر و بيت اول وثانى
المام وسلخه مثالدر المام وسلخ اصطلاح بديعيده يالكز معنايى اخذدر
و بوسرقه واخذك نوع ثانيسندندر يعنى غير ظاهر ندندر و بوده اغاره ومسخ
كبى اوج قسمدر يعنى بيت ثانى اولدن ابلغ يادون يامثليدر اولكنه بو ايكى
بيتلردر هو ضمير شاندر الصنع مبتدادر (صنع ضم صاد مهمله وسكون نون ايله
فعل جميل واحسان معناسنه در ان يعجل فخير جملهٔ شرطيه سى مبتدانك
خبريدر واحسن اولان هو ذهنده حاضره عائددر ومبتدا والصنع خبرى
وجملهٔ شرطيه ابتداء كلام اولمقدر و بو ابو العلاء معرينك قولى كبيدر
هو الهجر حتى ما يلم خيال * و بعض صدود الزائرين وصال * و بو انواع
اعرابدن برنوع لطيفدر كه بوكا ائمهٔ اعرابدن اذهان راضيه اكاه وواصل
اولمادى يرث كلمه سنك مسترى الصنع يه راجعدر ريث بطؤ معناسنه فللريث ده
اولان لام ابتدائيه در ريث بطؤ معناسنه انفع فللريثك خبريدر (معناى بيت
اول) شان صنع وفعل جميل يعنى ممدوحك احسانى اكر عجله اولوب عجله
اوزرينه واصل اواورسه اول عجله خيردر واكر بطىء اولورسه بطوء بعض
مواضعده عجله دن انفعدر ومن الخير مقدم خبر بطؤ سيبك مؤخر مبتدادر
(بطؤ ضم باء موحده وسكون طاء مهمله ايله ابطاءدن اسمدر تأخر معناسنه
سبب فتح ايله عطا معناسنه اسرع السحب مبتدادر (سحب ضم سين مهمله

وضرورة سكون حاء مهمله ايله سحابك ياخود سحابه نك جمعيدر جهام
مبتدانك خبريدر (جهام فتح جيم ايله كندنده ما اولميان سحابه ديرلر (معناى
بيت ثانى) اى ممدوح سنك عطا واحسانك بندن بطؤ وتأخرى خيردندر
مثالى مسيرده سحابلرك اسرعى شول سحابدركه انده ما بو قدر حاصلى عطا
واحسانكك بندن تأخرينى ترجى ايتدرمكه سحاب كبى كثرتنه دلالت ايدر
سحابدن بعضى جهامدر يعنى ايچنده صو اولميا ندر اما ايچنده صو اولان
ثقيل اولمشيدر حال عطاده بويله در پس ابو الطيبك بيتى ايچون سحاب ايله
ضرب مثل اولنديغى حيثيتدن مقصودى زياده بيانه شامل اولمغله ابو تمامك
بيتندن ابلغدر

*) واذا تألق فى الندى كلامه * المصقول خلت لسانه من عضبه (*

*) كأن السنهم فى النطق قد جعلت * على رماحهم فى الطعن خرصانا (*

بيت اول مدور بحر كاملدندر تقطيعى (واذا تأل) متفاعلن (اقفندى)
متفاعلن (يكلامهل) متفاعلن سالمه (مصقول خل) مستفعلن (تلسانهو)
متفاعلن (من عضبهى) مستفعلن مضمردر (بيت ثانى بحر بسيطك
ضرب ثانىٔ مقطوعندندر تقطيعى (كأن ال) مفاعلن مخبون (سنهم) فعلن
مخبون (فننطققد) مستفعلن (جعلت) فعلن مخبونه (علارما) مفاعلن
مخبون (حهمفى) فعلن (فططعنخر) مستفعلن (صانا) فعلن مقطوعدر
بيت اول بحتر ينكدر حسن بن وهبى يى مدح ايتديكى قصيده سندندر بيت ثانى
ابو الطيبكدر سعيد بن عبدالله انطاكى يى مدح ايلديكى قصيده سندندر
خفى بيورلميه بيت اول وثانى المام وسلخك قسم ثانيسنه مثالدر يعنى ثانى
اولدن دون ومذموم اولديغنه مثالدر و بوده غير ظاهردر (تألق تفعلدن
صيغهٔ ماضيدر لمعان ايتدى وظاهر اولدى ديمكدر (فى الندى تألق يه متعلقدر
(ندى فعيل وزنى اوزره اشراف ناسه خاص اولان مجلسه ديرلر (قاموسده
قومك مجلسيدركه قوم انده اوله لر ديدى (كلامه رفع ايله تألق نك فاعليدر
وضميرى ممدوحه راجعدر المصقول رفع ايله كلامه نك نعتيدر (مصقول مجلو
معناسنه جلالنمش ديمكدر وكلام مصقولدن مراد كندندن التباس اولميان
وضع ومنقحدر و بو صداسى ازاله اولنان سيف مصقولدن مستعاردر
خلت فعل خطابدر حسبت معناسنه لسانه نصب ايله خلت نك مفعوليدر
وضميرى ممدوحه عائددر من عضبه خلت يه متعلقدر ومن بو راده زائده اولوب

عضبه خلت نك مفعول ثانيسى اولوب وضميرى ممدوحه عائددر (عضب فتح عين مهمله وسكون ضاد معجمه ايله سيف قاطع معناسنه در مطولده ديركه بونده استعاره بالكنايه واردرشول حيثيتدنكه كلامى سيفه تشبيه ايدوب آكاتألق وصقاله يى اثبات ايلدى اظفارى منيه يه اثبات كبى وينه بونده اكالمعان وصقاله يى اثبات تخييل وآخرى ترشيح دررز يراتخييل اولماز الابراولوراوجه اولان ديمكدر كه كلامى كدردن صافى اولان ريقه تشبيه ايدوب اول كلامك مصقول اولمقلغيله كدردن خلوصنى اراده ايلدى واكالمعانى وشائبهٔ كدردن خلوصى اثبات ايلدى وسيف قاطع مصقول كبى اولان لسانندن ريقى ظاهر قيلدى ولسانى سيفدن بعض قيلدى زيرا لسان سيفك اوجنه مشابه در ولسانك وصفنى كمال فصاحت ايله تضمين ايلدى وكلامك ماضى اولسى سيفك قاطع اولمقلغيدر وشجاعت ايله وصفيدر پس خفى بيورلميه بحترينك بيتنك فضلى مجرد استعارهٔ تخييليه يه شمولى دكلدر بلكه بيتده تشبيهات دقيقه واستتباع لطيف دخى واردر (السنهم كأنك اسميدر السن فتح همزه وسكون لام وضم سين مهمله ايله لسانك جمعيدر فى النطق ده اولان فى عند معناسنه در ديمشلر (طعن رمح ايله ضرب ايتمكدر بينلرنده مناسبت فقط ظرفيتدر (جعلت مستترى السنهم كلمه سنه راجعدر على رماحهم جعلت كلمه سنه متعلقدر فى الطعن ده اولان فى ينه عند معناسنه در (خرصانا جعلت كلمه سنك مفعوليدر خرصان الشجر شجرك قضبان واغصانه ديرلر خرصان الرماح رماحك اسنه سنه ديرلر خرصانك مفردى ضم وكسر خاء معجمه ايله خرصدر حلقهٔ صغيره يه ديرلر ديمشلر (معناى بيت اول) نه زمان اشراف ناسه حاصل اولان مجلسده ممدوحك واضح ومنقح كلامى لمعان ايتسه لسانى نفاذ ومضاسنده كنديتك سيف قاطعى ظن ايدرسين (معناى بيت ثانى) انلرك رماحلرينك فرط مضى ونفاذندن كويا نطق عندنده انلرك لسانلرى طعن عندنده رماحلرى اوزره اسنه قيلندى بويله اولنجه نفاذده اسنه لسانلرى كبى اولدى مرادى ممدوحك لسانى وطلاقتنى وصفدر خفى بيورلميه ابو الطيبك بيتى بحترينك بيتندن دوندر زيرا ابو الطيب تألق ومصقول لفظلرينك افاده ايتديكى استعارهٔ تخييليه يى فوت ايتدى وابو الطبب تشبيهده شكه دلالت ايدن كأنى استعمال ايلدى اما بحترى رجحانه دلالت ايدن خلت لفظنى استعمال ايلدى اطولده ديركه ابو الطيبك بيتنده مزيد مبالغه واردركه بيت بحتريده يوقدر

شول

شول حيثيتله كه تشبيه مقلوب طريقيله اسنه لرينى السنه لرينه شبيه قيلدى لكن بونكله برابر كه بيت بحترى كنديندن اولان كثرت مزاياسيله ابو الطيبك بيتندن ابلغدر

*) ولم يك اكثر الفتيان مالا * ولكن كان ارحبهم ذراعا (*
*) وليس باوسعهم فى الغنى * ولكن معروفه اوسع (*

بيت اول بحر وافرك ضرب اول مقطوفندر تقطيعى (ولم يك اك) مفاعلتن (ثرلفتيا) مفاعيلن معصوب (نمالن) فعولن مقطوفه در (ولاكنكا) مفاعيلن معصوب (نارحبهم) مفاعلتن (ذراعا) فعولن مقطوفدر (بيت ثانى بحر متقاربك ضرب ثالث محذوفندر تقطيعى (وليس) فعول مقبوض (باوس) فعول مقبوض (عهمفل فعولن (غنا) فعل محذوفه (ولاكن فعولن (نمعرو) فعولن (فهواو) فعولن (سعو) فعل محذوفدر (بيت اول ابوزياد اعرابينكدر بيت ثانى اشجع نام شاعركدر جعفر بن يحيىٰ برمكى يى مدح ايتديكى قصيده سندندر خفى بيورلميه بيت اول وبيت ثانى المام وسلخك قسم ثالثنه مثالدر يعنى ثانى اولك مثلى اولديغنه مثالدر بوده غير ظاهردر ولم يك اصلى يكن ايدى كثرت استعمالندن جزمى حالنده نون دخى حذف اولنمشدر (فتيان كسر فا وسكون تاء مثناة فوقيه ايله فتى نك جمعيدر سخى معناسنه مالا اكثر الفتياندن تميزدر ايضاحده مصراع اولك يرينه *وما ان كان اكثرهم سواما * روايت اولنمشدر سواما تميزيت اوزره منصوبدر (سائمه وسوام وسوائم ابل راعيه يه ديرلر (ارحبهم نصب ايله كان نك خبريدر اساس البلاغه ده فلان رحب الباع والذراع * ورحيب الباع والذراع دنيلور سخى ديمكدر (ذراع كسر ذال معجمه ايله اصبع وسطى وساعدك طرفنه وارنجه مرفقك طرفنه ديرلر (باع يدينك مدى مقدارينه ديرلر اوسعهم ده اولان ضمير * يروم الملوك مدى جعفر * ولا يصنعون كما يصنع * بيتنده اولان ملوكه عائددر (معروفه نصب ايله لكن نك اسميدر (اوسع خبريدر معروف احسان معناسنه ضميرى ممدوحه عائددر (معناى بيت اول) اول ممدوح مال جهتندن سخيلرك اكثرى اولمادى ولكن سخيلرك اسخى واجوديدر (معناى بيت ثانى) ممدوح غناده ملوكك اوسعى دكلدر ولكن احسانى اوسعدر

*) فلا يمنعك من ارب لحاهم * سواء ذو العمامة والخمار (*
ومن فى كفه منهم قناة * كمن فى كفه منهم خضاب*

بيت اول و بيت ثانى بحر وافرك ضرب اولندندر تقطيعلرى (فلايمنع) مفاعيلن معصوب (كنارين) مفاعيلن (لحاهم) فعولن مقطوفه (سواء ذل مفاعيلن معصوب (عمامتول) مفاعلتن (خمارى) فعولن مقطوفدر (ومنفيكف) مفاعيلن معصوب (فهيمنهم) مفاعيلن معصوب (قناتن فعولن مقطوفه (كنفيكف) مفاعيلن معصوب (فهيمنهم) مفاعيلن معصوب (خضابو) فعولن مقطوفدر بيت اول جريركدر بيت ثانى ابو الطيبكدر سيف الدوله يى مدح ايلديكى قصيده سندندر قبائل عربك و بنو كلابك سيف الدوله يه ايتدكلرى خضوعلرينى ذكر ايدر (فلايمنع عينك سكونيله لفظ نهيدر (من ارب فلايمنعك كلمه سنه متعلقدر (ارب فرس وزنى اوزره حاجت معناسنه در (لحاهم ضم وكسر لام ايله اولان لحيه نك جميدر (سواء مقدم خبردر (ذو العمامة مؤخر مبتدا در (عمامه كسر عين مهمله ايله معفر و بيضه و باشه صاريلان صارغه ديرلر دستار معناسنه عمامه يى معناى اول وثانى يه حمل ابلغدر ومعناى ثالثه حمل اوفقدر (والخمار العمامة اوزرينه معطوفدر (خمار كسر خاء معجمه ايله نسانك باشلرينه اورتدكلرى شيئه ديرلر خفى بيورلميه بيت ثانيده مصراع اولك جمله سى ابتدائيه در مصراع ثانينك جمله سى خبريه در جريرك رجلدن ذو العمامه ايله تعبيرى ابو الطيبك رجلدن (ومن فى كفه قناة تعبيرى كبيدر (كف پنجه دست معناسنه بعضيلر مع الاصابع راحه يه ديرلر ديوب بدنى اذادن كف ايتديكندن تسميه اولنمشدر ديمش مرور ايتدى (قناة رمح معناسنه ومرأه دن ذات الخمار ايله تعبيرى كن فى كفه منهم خضاب تعبيرى كبيدر (خضاب كسر خاء معجمه ايله مايخضب به نك اسميدر فارسيده رنك موى معناسنه در بعضيلر مطلق رنك معناسنه در ديمش ابو الطيبك بيتنده مزيد مبالغه واردر شول حيثيتدنكه انلردن حربه متهيئ يدنده خضاب اولان مرأه منعمه كبى قيلدى زيرا بو يله اولان مرأه عمل وسعى اوزرينه متمرنه وخادمه وشدائده متحمله اولان مرأه دن اضعفدر و بونده صنعت توجيه واردر زيرا بيت شجاعتله مدحه متحملدر شول طريق ايله كه انلردن النده قناة اولان اوزرينه حمل اولنه انلردن النده خضاب اولان كسنه كبى دم خصمله تلطخندن اوتورى و بو بيب ايچون بر احتمال دخى واردر كه بيتى تشابه معنيندن اخراج ايدر اول احتمال يودر كه انلردن كفنده قناة اولان كسنه نك كفنده اول قناة انجق زينتدر زيرا اول كيمسه

كندوبى حربدن كف ايتمكله كفنده قناتده زينتدن غيرى بر فائده يوقدر عينيله انلردن كفنده خضاب اولان كسنه كبى كه خضاب انجق زينتدر و بونقدر ضعفلرينه دلالت ايدرسه دخى لكن نسا ايله ميانلرنده تسويه يه دلالت ايدر يوقدر (ايضاحده ديمشكه بيتين متشابهين دن احدهما نسبب وغزل واخرى مديح ياخود هجا ياخود افتخار ياخود غير ذلك اولملرى سنى مغرور قيلماسون زيرا شاعر حاذق بيتى نظم ايتمك ايچون معناى مختلسى قصد ايتديسه بيتى اخفاده حيله ايدوب لفظنى تغيير ونوعندن يعنى نسبب ياخود مديح ياخود غير ذلك دن ووزنندن وقافيه سندن صرف وعدول ايدر (معناى بيت اول) انلرك صقاللرى سنى حاجتدن منع ايلمسون يعنى حاجت ومطلبكدن كيرو قالمه آخردن طلب ايله انلرك صقاللرى سكا مانع اولمسون انلر صقاللدر رجالدندر ديوسنى آلداتمسين زيرا عمامه صاحبى وخمار صاحبه سى برابردر يعنى انلرك رجال و نسوانى ضعفده سياندر (معناى بيت ثانى) انلردن بعضيلرينك كفنده قناة اولان كيمسه انلردن بعضيلرينك كفنده خضاب اولان كبى يعنى انلرك كفنده قناة اولانيله خضاب اولانك ضعفده فرقى يوقدر حاصلى رجالى نسادن قالمز ديمكدر

*) سلبوا واشرقت الدماء عليهم * محمرة فكأنهم لم يسلبوا (*

*) يَبس النجيع عليه وهو مجرد * عن غمده فكأنما هو مغمد (*

بيت اول و بيت ثانى بحر كاملدندر تقطيعلرى (سلبو واش) متفاعلن (رقتد دما) متفاعلن (ء عليهمو) متفاعلن سالمدر (محمرتن) مستفعلن مضمر (فكأنهم) متفاعلن (لم يسلبو) مستفعلن مضمردر (يبسنجى) متفاعلن (ععليهوه) متفاعلن (ومجرردو) متفاعلن سالمه (عن غمدهى) مستفعلن مضمر (فكأننما) متفاعلن (هو مغمدو) متفاعلن سالمدر بيت اول بحتريكدر اسحق بن ابراهيمى مدح ايلديكى قصيده سندندر بيت ثانى ابو الطيبكدر شجاع طائى يى مدح ايلديكى قصيده سندندر (سلبوا صيغه مجهولدر نائب فاعلى سلب ماده سى قرينه سيله ثيابهم در (ضميرى قتلى يه عائددر اشرقت شروق شمسه داخل اولدى ديمكدر بعضيلر جفت معناسنه در ديمش بعضيلر حمرتده غايته بالغه اولدى بعضيلر حمرتى مشتده اولدى ديمكدر ديمشلر (الدماء رفع ايله اشرقت كلمه سنك فاعليدر عليهم كائنة كلمه سنه متعلقدر عليهم الدماء دن حالدر محمرة كبى محمره اسم مفعولدر قرمزى يلنمش ديمكدر

لم يسلبوا نه صيغهٔ مجهولدر يدس تعب و زنی اوزره جف معناسنه در النجيع رفع ایله یدس نك فاعلیدر (نجيع فتح نون وكسر جيم وسكون يا ايله سواده مائل اولان دمه ديرلر عليه يدس يه متعلقدر وضميرى سيفه عائددر وهوده واو حاليه در هو سيفه راجع مبتدادر مجرد خبريدر عن غمده مجرد كلمه سنه متعلقدر وضميرى سيفه راجعدر (غمد كسر ايله نيام شمشير معناسنه هو سيفه راجع مبتدادر مغمد خبريدر (معناى بيت اول) انلرك ثيابلرى سلب اولندى وقات اوزرلرنده محمره اولديغى حالده شروق شمسه داخل اولدى كويا انلر سلب اولنمديلر يعنى ثيابلرى سلب اولنمدى زيرا دماء مشرقه انلره ثياب منزله سنده اولور (معناى بيت ثانى) سيفك اوزرنده دم قوريدى حال بوكه سيف غمدندن مجرددر كويا سيف غمدلنمشدر خفى بيورلميه بيت ثانيده معنى محل آخره نقل اولندى بويله اولنجه بيت ثانينك معناسى دم يابس سيفك غمدى منزله سنده در ديمك اولوب قتلى وجرحى دن معنى سيفه نقل اولندى و بو بيت ثانيده معنانك محل آخره نقل اولنمسى غير ظاهردر

*) واذ غضبت عليك بنو تميم * وجدت الناس كلهم غضابا (*

*) ليس من الله بمستنكر * ان يجمع العالم فى واحد (*

بيت اول بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطيعى (واذ غضبت) مفاعلتن (عليك بنو) مفاعلتن (تميمن) فعولن مقطوفه (وجدتننا) مفاعيلن معصوب (سكلهمو) مفاعلتن (غضابا) فعولن مقطوفدر (و بيت ثانى بحر سريعك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (ليس منل) مفتعلن مطوى (لاه بمس) مفتعلن (تنكرن) فاعلن مطويه مكسوف (ان يجمعل) مستفعلن (عالم فى) مفتعلن مطوى (واحدى) فاعلن مطوى مكسوفدر بيت اول جريركدر و بيت ثانى ابونواسكدر خفى بيورلميه بيت اولك معناسى ثانيدن اشمل اولوب وغير ظاهر اولديغنه مثالدر (بنو تميم غضبت كلمه سنك فاعليدر (الناس وجدت نك مفعول اوليدر (كلهم نصب ايله الناسنك تأكيديدر (غضابا وجدت نك مفعول ثانيسيدر (غضاب كسر غين معجمه ايله غضبان كلمه سنك جمعيدر (عطاش عطشان كبى ان يجمع العالم فى واحد قولى ليس نك اسميدر (بمستنكر من الله قولى خبريدر (و بمستنكرده با زائده در (و عالم ايله مراد انساندر و بوكا عالم صغير ديرلر (واحددن مراد عالم كبيردر كه فلكدر بوكا كوره معنى

الله تعالادن مستنكر ومستبعد دكلدر كه انسان وجميع موجودى درون فلكده جمع وخلق ايليه (معناى بيت اول) نه زمان بنو تميم سكا غضب ايتسه لر جميع ناسى غضب ايديجيلر بولورسين زيرا بنو تميم جميع ناسك مقامنه قائم اولورلر (معناى بيت ثانى) عالمى برذاتده جمع ايتمك الله تعالادن استبعاد اولنور دكلدر يعنى عالمده اولانك فضائلنى برذاتده جمع ايتمك جناب قادر مطلقه مستنكر ومستبعد دكلدر پس بيت ثانى اولدن من جهة المعنى اشمل اولور زيرا اول بعض عالمه يعنى ناسه مختصدر ثانى ناسه وناسك غيريسنه شاملدر بودخى غير ظاهردر روايت اولنور كه هارون الرشيد زماننده برمكينك كثرت افضال وفرط احسانى بالغ و واصل اولدقدنصكره تنكر ايدوب برمكينك حبسيله امر ايلدى درعقب ابو نواس كندويه بو ابياتى تحرير ايلدى * قولا لهارون امام الهدى * عند احتفال المجلس الحاشد * انت على مابك من قدرة * فلست مثل الفضل بالواحد * ليس من الله بمستنكر * ان يجمع العالم فى واحد * هارون الرشيد بو ابياتى قراءت ايلدكده برمكينك اطلاقنى امر ايدوب ابو نواسه خلعت الباس ايلدى

*) اجد الملامة فى هواك لذيذة * حبا لذكرك فليلمنى اللوم (*

*) احبه واحب فيه ملامة * ان الملامة فيه من اعدائه (*

بو ايكى بيت بحر كاملدندر تقطيعلرى (اجد لملا) متفاعلن (متفى هوا) متفاعلن (كلذيذتن) متفاعلن سالمه (حبن لذك) مستفعلن مضمر (ركفليلم) متفاعلن (نللوومو) مستفعلن مضمردر (احبهو) متفاعلن (واحببفى) متفاعلن (هملامتن) متفاعلن (انلملا) مستفعلن (متفيهمن) متفاعلن (اعداءهى) مستفعلن مضمردر (بيت اول ابو الشيص نام شاعركدر و بو حماسيدر (بيت ثانى ابو الطيبكدر سيف الدوله يى مدح ايلديكى قصيده سندندر بو ايكى بيت قلبه مثالدر يعنى بيت ثانينك معناسى اولك معناسنك نقيضى اولمقلغنه مثالدر بودخى غير ظاهردندر (الملامة اجد نك مفعول اوليدر فى هواك الملامه يه متعلقدر لذيذة اجد نك مفعول ثانيسيدر (حبا لذيذة مفعول لهدر وملامت ايله استلذاذك علتنى بياندر لذكرك حبا كلمه سنه متعلقدر فليلمنى امرى دعا ايچوندر زيرا لومه مناسب اولان على سبيل الخصومه طلب ايتمكدر زيرا انلراندن خشيت ايدرلر ومراد جميع لائم ديمكدر مقام دخى بونى اقتضا ايدر اللوم رفع ايله فليلمنىنك فاعليدر (لوم ضم لام وتشديد واو ايله

لائم كلمه سنك جمعيدر طالب وطلب كبي (ااحبه ده اولان الف استفهام انكاری
ايچوندر و بوده لا احبه معناسنه در ونفی قيده راجعدر يعنی قيد واقع اولان
احب فيه ملامة قولنه راجعدر زيرا بو قول انا احب تقديرنده اولديغندن
يعنی مبتدا تقديرا ولنديغندن حالدر (اتصلی وانت محدث دنيلديكی كبی ياخود
ضرورت وزن ايچون مضارع مثبتك واوايله تصديرا ولنوب حال اولمقلغی
جائز اولديغندن حالدر امابعضك واو ايله حال مطلقا مضارع مثبت اولدقده
حال جائزدر ديديكنه تفحص بليغ ايلدك مطلع اولامدق اما واوی عطف
ايچون قبلوب نفيی مجموع ايچون قيلمقده يعنی امرينك يعنی انك محبتيله ملامت
فيهك محبتی ميانتی جمعه راجع اولمقلقده تقصير واردر زيرا احتمال
ظاهر ايله حبنك انتفائی احتمالی وارد اولور احبه قولنی لا احبه اوزرينه
اختياری لا احبه يی ذكردن تحرزدر وفيه ده اولان ضمير احبه ده اولان
ضمير كبيدر لكن مضاف تقديريله در فی هواك نك طبق اوزره تقديری احب
فی حبه ديمكدر خود ضمير من جهة المعنی احبه ده ذكر اولنان حبه راجعدر
(ان الملامة قولنك تقديری لان الملامة اولوب (واحب فيه الملامة قولنك
تعليلی اولور (فيه كلمه سنك ايكی وجهه كوره ده تقديری فی حبه
ديمك اولوب ضميری ممدوحه عائد اولور من اعدائه الملامة يه متعلقدر
(معنای بيت اول) ای ممدوح سنك هوا ومحبتكده بكا لوم ايدنلرك ملامتی
لذيذ بولورم وانكله استلذاذ ايدرم سنك ذكريكه محبتدن اوتوری واسمكله
لذتدن اوتوری بويله او لنجه لائملر بكا لوم ايتسونلر واقوالرنده دخی استمرار
ايتسونلر بندن قوللرينه اتباع بولامزلر و بندن رجوع و بنده ملال وفتور دخی
بولامزلر (معنای بيت ثانی) بن اول ممدوحی سوم حال بوكه اول ممدوحك حقنده
ملامتی سورم زيرا تحقيق ممدوح حقنده ملامت ممدوحك اعداسندندر
شول شيكه حبيبك عدوندن اوله البته مبغوض اولور محبوب اولماز و بو معنی
ابو الشيصك معناسنك نقيضيدر لكن بونلردن هر بريسی اعتبار آخر ايله
نقيضدر و بو اجلدن بو نوعده احسن اولان سبب بيان ايتمكدر ديديلر

*) وترى الطير على آثارنا * رأى عين ثقة ان ستمار (*

*) وقد ظللت عقبان اعلامه ضحى * بعقبان طير فی الدماء نواهل (*

*) اقامت مع الرايات حتى كانها * من الجيش الا انها لم تقاتل (*

بيت اول بحر رملدندر تقطيعی (وترطی) فعلاتن مخبون (رعلا آ)

فعلاتن مخبون (ثارنا) فاعلن محذوفه (رأی عين) فاعلاتن (ثقتن ان)
فعلاتن مخبون (ستمارو) فعلاتن مخبون (و بيتان اخيران بحر طويلك ضرب
ثانيسندندر تقطيعی (وقدظل) فعولن (للتعقبا) مفاعيلن (نا علا)
فعولن (مهی ضحن) مفاعيلن مقبوضه (بعقبا) فعولن (نطير نفد)
مفاعيلن (دماء) فعول مقبوض (نواهلی) مفاعلن مقبوضدر (اقامت) فعولن
(معررايا) مفاعيلن (تحتا) فعولن (كانها) مفاعلن مقبوضه (منلجی)
فعولن (شأللاان) مفاعيلن (نهالم) فعولن (تقاتلی) مفاعلن مقبوضدر
بيت اول افوه ازدی نام شاعركدر (افوه لغتده واسع الفم وطويل الاسنان
اولانه ديرلر كه شفتبندن خروج ايتمش اوله (بيتان اخيران ابو تمامكدر
معتصم باللهی مدح ايلديكی قصيده سندندر و بو بيتان اخيران بيت اولدن
بعض معنايی اخذ ايدوب اول معنايی تحسين ايدن شی كندويه مضاف قيلمغه
مثالدر بو دخی غير ظاهردر (الطير ترى نك مفعوليدر طير طائرك جمعيدر واحده ده
اطلاق اولنور جمعی طيور واطيار كلور (علی آثارنا محلا منصوب حالدر تقديری
(كائنة علی آثارنا ديمكدر آثار اثرك جمعيدر علم بيراق معناسنه ياخود خلف معناسنه
رأی رؤيت كبی يرى نك مصدريدر رأی عين برشيئی بعينه كورمكدر بوارده
كورينن شی قريب اولورسه اما بعيد اولورسه عينی كورنمز شبحی كورينور زيرا
غيريدن تميز اولنماز (ثقة واثقة معناسنه صفت مقامنه اقامت اولنان مصدردر
ياخود لثقتها معناسنه مفعول لهدر اولكنه وايكنجی يه عامل علی آثارنا قولنده
اولان معنای فعلدر (ان ستمارده اولان ان ثقيله دن مخففه اولوب تقديری بانها
ستمار ديمك اولور انهاده اولان ضمير طيره عائد ان نك اسميدر ستمار خبريدر وثقة
كلمه سنك مفعوليدر (ستمار ستطعم معناسنه صيغهٔ مضارع مؤنث مجهولدر
مفعول ثانی حذف اولنمشدر (لحوم قتلی قريبا اطعام اولنور ديمكدر اصلی
تميرا يدی بعد الاعلال تمار اولوب اولنه زمانی تقريب ايچون سين اتيان اولنمشدر
باع بابندن مارهم ميرا دينلور انلره طعام كتوردی ديمكدر (ظللت انك اوزرينه
ظل القا اولندی ديمكدر (عقبان اعلامه رفع واضافتله ظللت كلمه سنك نائب
فاعليدر وعقبان كلمه سنك اعلامه يه اضافتی مشبه بهك مشبهه اضافتی قبيلندن
اولوب تقديری اعلامه كالعقبان ديمك اولور يعنی خصمه وصولنك سرعتنده
وخصمی اصطيادنده اعلامی عقبان كبيدر ديمكدر وعقبان اعلامدن مراد
رؤس اعلام اوزره ذهب وفضه دن معموله اولان صور طيوردر و اعلامه نك

ضميری ممدوحه عائد در (ضحی وقت ضحاده ديمكدر (ظللت كلمه سنك ظرفيدر بعقبان طيرظللت كلمه سنه متعلقدر واضافتی بمعنی من در (عقبان حرمان وزنی اوزره عقاب كلمه سنك جمعيدر (فی الدماء نواهل كلمه سنه متعلقدر نواهل ناهله نك جمعيدر (ناهله روی معناسنه اولان نهلدن مأخوذ اسم فاعلدر نهل اول شربدر طيری نواهل ايله وصفی نهل اوزرينه مشارفه اعتباريله در (اقامت فاعل مستتری عقبان طيره عائددر (مع الرايات اقامت كلمه سنه متعلقدر (رايات راية كلمه سنك جمعيدر علم بيراق معناسنه در (كانها ده اولان ضميری عقبان طيره راجعدر (معنای بيت اول) قتل ايتديكمز اعدامزك لحومندن تحقيق قريبا طير اطعام اولنورلغنه واثقه اولديغی حالده اول طيری آثار واعلاممزك اوزرنده ياخود خلفمزده اولجی اولديغی حالده عيانا كوررسين (معنای بيتين اخيرين) تحقيق ممدوحك عقبان كبی اولان اعلامی وقت ضحاده دماء قتلی ده نواهلی اولان يعنی اول شرب دمايدن عقبان طيرايله مظلله اولدی زيرا ممدوح غزوه چيقسه عقبان قتلی ايتديكی لحوم قتلی يی اكل وقانلرينی ايچمك ايچون اعلام ورايانك فوقنده طيران ايدوب مظلله اولورلر اويله عقبان طيركه رايات جيش ايله بيله اقامت ايتديلر ولحوم قتلی ايله اطعام اولنورز ديو اعتماد ايدوب رايات جيشه ملازمت ايلديلر اول غايته دككه كويا اول عقبان طير رايات ايله بيله طول ملازمت واقامتلرندن جيشك عدادندن كبيدر اوقدر واركه عقبان طير مقاتله ومحاربه ايتمدكلر خنی بيورليه بيتان اخيران بيت اولدن بعض معنايی اخذ ايدوب اول معنايی تحسين وتزيين ايدن شيئی كند ويه مضاف قلمشدر زيرا ابوتمام افوهك (رأی عين وثقة ان ستمار قوللرينك معنالرندن برشيئی قصد ايلمدی يعنی ابوتمام افوهك بيتنك جميع معناسنی اخذ ايتمدی بلكه بعض معناسنی اخذ ايتدی زيرا افوه رأی عين قوليله طيرك جيشه قربنی افاده ايلدی زيرا طير بعيده اولسه متخيله اولوب رأی عين ايله مرئيه اولمازوطيرك قربی فرسبب وشجاعتی توقع اجلندن اولور وبو معنای مقصودی يعنی انلری شجاعت ايله وصفی وقتل اعادی يه اقتدارلرينی افاده ايدرصكره ثقة ان ستمار ديوب طيری اكل لحوم اعدايه واثقه قيلدی بودخی مقصودی تأكيد ايدر اما ابوتمام افوهك رأی عين وان ستمار قوللرينك افاده ايديكندن برشيئی قصد ايتمدی لكن ابوتمام افوهك اوزرينه افوه دن اخذ ايتديكی معنانك بعضيسنی محسنه ومزينه اولان زياداتی يعنی الا انها لم يقاتل قولنی فی الدماء نواهل قولنی

اقامت مع الرايات حتی كانها مع الجيش قولنی زياده ايلدی وبو انواع مذكوره مقبوله در واكر بيت ثانی اولدن اخذ اولنديغی بيلنسه جائزدركه لفظ ومعناده ياخود انجق معناده ايكی قائلك اتفاقلری توارد خاطر قبيلندن اولوب اخذی من غير قصد اتفاق طريقی اوزره كتورمش اوله نته كيم ابن ميادة دن كندی نفسی ايچون انشاد ايلديكی

*) مفيد ومتلاف اذا ما اتيته * تهلل واهتز اهتزاز المهند (*

بيتی حقنده نقل وحكايه اولنوركه ابن مياده يه بو بيت خطيئه نام شاعر كدر ديو ذاهب اولمشسن دنيلدكده شمدی بيلدمكه شاعر اولمشم زيرا خطيئه نك قولنه موافقت ايتمشم مع هذا اشتمدم ديدی بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر (مفيد) بورادهمستفيد معناسنه در مفيد (ومتلاف بأس وجود ايله رجلی وصفده عربك مخلاف ومتلف قوللری كبيدر معولده متلاف كسر ميم ايله مالنی زياده اتلاف ايدیجی ديمكدر ديدی (تهلل طلاقة الوجه معناسنه اولان تهللدن مأخوذدر (مهند كسكينلنمش سيفه ديرلر ياخود هندده ياپلمش سيفه ديرلر (معنای بيت اول) ممدوح شجاعتی سببيله مالی استفاده ايدیجيدر يعنی استخراج وجمع ايدیجيدر وجود وسخا سببيله مالی اتلاف ايدیجيدر نه زمان اول ممدوحه كلسم فرحندن وجهی تهلل وطلاقت ايتدی وسيف محدد ياخود هندده مطبوع ومعمول اولان سيفك اهتزاز وتحركی كبی تحرك ايلدی فاضل خوارزمی وسيرامی ديديلركه بو بيتده ممدوحك ابتسام وطلاقت وجهی وقتنده دخی مهيب اولديغنی اشعار واردر تهلل واهتز كلمه لرينی صيغه ماضی ايله ايرادی تحقق وقوعنی بياندر

*) ان كنت ازمعت علی هجرنا * من غير ما جرم فصبر جميل (*

*) وان تبدلت بنا غيرنا * فحسبنا الله ونعم الوكيل (*

بو ايكی بيت بحر سريعك ضرب اولندندر تقطيعی (ان كنت از) مستفعلن (معتعلا) مفتعلن مطوی (هجرنا) فاعلن مطويه مكسوفه (من غيرما) مستفعلن (جرم فصب) مستفعلن (رنجميل) فاعلات مطوی موقوفدر (وان تبد) مفاعلن مخبون (دلت بنا) مفتعلن مطوی (غيرنا) فاعلن مطوی مكسوفه (فحسبنل) مفاعلن مخبون (لاه ونع) مفتعلن مطوی (مل وكيل) فاعلات مطوی موقوفدر (قائلی ابو القاسم حسين بن كاتبيكدر (ازمعت فعلی مخاطبدر عزيمت ايتدك ديمكدر ازمع علی كذا دنيلور شونك كبی اوزرينه

عزيمت ايتدى ديمكدر من غيرماده اولان ما مضاف مضاف اليه ميانده زائده در هجره فتح ايله ضد الوصلدر (جرم ضم جيم وسكون راء مهمله ايله كناه ذنب معناسنه فصبر جميل يا مبتدادر خبرى محذوفدر يا مبتداسى محذوف خبردر تقديرى فعلينا ياخود فامرنا صبر جميل ياخود فصبر جميل اجملدر صبر جميل كندنده خلقه شكوى اولميان صبردر صفح جميل كندنده عتاب اولميان صفحه ديدكلرى كبى وهجر جميل كندندن غيبت اولميان هجره ديدكلرى كبى حسبنا الله اوزرينه عزيمت ايتديكم شيده الله تعالى بزه كفايت ايتدى ديمكدر ونعم الوكيلده مخصوص بالمدح محذوفدر تقديرى نعم هودر (معناى بيتين) اكرسن بزم من غيرجرم هجر وافتراقمزه عزيمت ايدرسن بزم اوزريمزه صبر جميل واردر ياخود بزم امريمز صبر جميلدر ياخود صبر جميل اجملدر واكر بزم يريمزه غيريمزى تبديل ايدرسن الله تعالى بزه كفايت ايدر ووكيل اولان الله نه كوزل اولدى خفى بيورلميه بو بيتان اقتباسه مثالدر اقتباس لغتده نارى اخذه وعلمى استفاده يه ديرلر اصطلاحده منظوم ومنثور اولان كلام قرأن ياخود حديثدن اولديغنى اشعار ايتمامك وجهى اوزره قرأن ياخود حديثدن برشيئ متضمن اولمغه ديرلر بورادة (فصبر جميل حسبنا الله ونعم الوكيل) كبى وبو تعريف ايله اثناء كلامده الله تعالى شويله ديدى رسول اكرم صلى الله عليه وسلم شويله ديدى وحديث شريفده شويله در دنيلندن احتراز ايدرلر وخطيب دمشقى اقتباسه درت مثال ايراد ايلدى زيرا اقتباس ياقرأندن ياحديثدندر وعلى كلا التقديرين كلام يا منظوم يا منثوردر كلام منثور مانحن فيه مزدن اولمامغله ترك اولنوب كلام منظومدن ايراد ايلديكى ايكى مثال تحرير اولندى برى قرأندن اقتباس اولنانه مثالدركه ذكر اولندى وبرى حديثدن اقتباس اولنانه مثالدركه ذكرى آتى بيتدر صاحب معول* تجرد للحمام عن قشر لؤلؤ* والبس من ثوب الملاحة ملبوسا * وقد جرد الموسى لتزيين رأسه * فقلت فقد اوتيت سؤلك ياموسى* بيتلرينك شرحنده ديركه بلمنسى واجب اولندر اقتباس اوچ قسمدر برى مقبولدركه خطب ومواعظ وعهودده اولور وبرى مباحدركه غزل ورسائل وقصصده اولور وبرى مردود در بوده ايكى نوعدر برى الله تعالى حضرتلرى ذات مقدسه سنه نسبت بيوردقلرى شيئ نعوذ بالله تعالى بركمسنه كندى نفسنه نسبت ايتمكدر بعض بنى مروان عمالندن شكايته

مطلع اولوب * ان الينا ايابهم ثم ان علينا حسابهم * ديديكى كبى وبرى نعوذ بالله تعالى نظم كريمى معرض هزلده تضمين ايتمكدر بعض مخلوقك اوحى الى عشاقه طرفه * هيهات هيهات لما توعدون * وردفه ينطق عن خلقه لمثل هذا فليعمل العاملون * قولى كبى بونلر امام سيوطى قدس سره حضرتلرى اتقاننده ابن حجه نك شرح بديعيه سندن نقل بيورد قلريدر وبديعيه خليده دخى بونك كبيدر وبزم مشرب وجمز مباح قيلنلندر زيرا غزل علامة سعد شرح مفتاحنده تحقيقنه كوره تصابى ومودات نسا ايله اشتهاردر

*) قال لى ان رقيبى * سيئى الخلق فداره (*

*) قلت دعنى وجهك * الجنة حفت بالمكاره (*

بو ايكى بيت بحر رملك ضرب خامسندندر تقطيعى (قال لى ان) فاعلاتن (رقيبى) فعلاتن مجزوه مخبونه (سيأ الخل) فاعلاتن (قفداره) فعلاتن مجزو مخبوندر (قلت دعنى) فاعلاتن (وجهكل جن) فاعلاتن مجزوه (نتحففت) فعلاتن مخبون (بلمكاره) فاعلاتن مجزودر (قائلى صاحب بن عباددر بيت ثانى مدوردر قال نك ضمير مستكنى حبيبه راجعدر (لى قال نك مفعوليدر رقيبى ان نك اسميدر خبرى سيئى الخلقدر ان نك اسمى وخبرى قال نك مفعوليدر وجهك الجنة حفت بالمكاره قلت نك مقوليدر فداره مداراة دن مأخوذدر مداراة ناس ايله مجامله وملاطفه وملايمت وحسن صحبت معناسنه وضمير مفعول رقيبه راجعدر حديث شريفده * رأس العقل بعد الايمان بالله عز وجل مداراة الناس * وارد اولمشدر حفت بالمكاره قولى * حفت الجنة بالمكاره وحفت النار بالشهوات * حديث شريفندن اقتباسدر بو حديث شريفى امام احمد ومسلم وترمذى انس رضى الله تعالى عنه دن تخريج ايلديلر حففته انى محفوف ومحاط قيلدم ديمكدر (معناى بيتين) محبوب بكا ديديكه رقيبم سيئى الخلقدر اكا مداراة يعنى مجامله وملايمه وملاطفه وحسن صحبت ايله بنده اكا ديدمكه بنى ترك ايله بكا نصيحت ايتمه بن بيلورمكه بكا مكاره وقبايح رقيبه تحمل ايتمك لازمدر زيراسنك وجهك مكاره ايله احاطه اولنمش جنتدر وطالب جنته مشاق تكاليفدن لازمدر ياخود بنى ترك ايله وبنى رقيبه عنفدن منع ايلمه زيراسنك وجهك جنتدر اويله اولان وجه ايچون ملاقات مكاره دن لازمدر (خفى بيوليه اقتباس ايكى قسمدر برى شول شيدركه انده مقتبس معناى اصليسندن نقل اولنميه مثالان مذكورانده تقدم ايدن كبى وبرى شول

شیدرانده مقتبس معنای اصلبسندن نقل اولنه ابن رومینك

*(لئن اخطأت فی مدحیك * ما اخطأت فی منعی)*

*(لقد انزلت حاجاتی * بواد غیر ذی زرع)*

بیتلری کبی بعضیلر بو ایکی بیت اسمعیل قراطیسی نکره دیمش بو ایکی بیت بحر هزجك ضرب اولندندر تقطیعلری (لأن اخطأ) مفاعیلن (تفیمدحی) مفاعیلن سالمه (کما اخطأ) مفاعیلن (تفیمنعی) مفاعیلن سالمدر (لقد انزل) مفاعیلن (تحاجاتی مفاعیلن سالمه (بوادنغی) مفاعیلن (رذی زرعی) مفاعیلن سالمدر (لئن اخطأت صیغهٔ متکلمدر (ولئن ده اولان لام قسم محذوفی توطئه ایچوندر (ما اخطأت صیغهٔ مخاطبدر (انزلت صیغهٔ متکلمدر خفی بیورلمیه (بواد غیر ذی زرع قولی جناب رب العالمینك حضرت ابراهیم علیه السلامدن حکایه بیوردیغی * رب انی اسکنت من ذریتی بواد غیر ذی زرع عند بیتك المحرم * قول شریفندن مقتبسدر لکن قرآنده بواد غیر ذی زرع قولنك معناسی صو یی ونباتی اولمیان مکاندر و بونی ابن رومی بو معنادن کندنده خیر ونفع اولمیان جناب مخاطبه نقل ایلدی (معنای بیتین) اگرسنی مدحده خطا ایدرسم بنی دفع ومنعده سن خطا ایتمزسین تحقیق حاجات ومقصودیمی کندنده خیر ونفع اولمیان جناب مخاطبه انزال ایلدم

*(قد کان ما خفت ان یکونا * انا الی الله راجعونا)*

و بیت بحر بسیطك ضرب مقطوعندندر تقطیعی (قد کان ما) مستفعلن (خفتان) فاعلن (یکونا) فعولن (اننا الل) مستفعلن (لاهرا) فاعلن (جعونا) فعولن خفی بیورلمیه لفظ مقتبسده وزن یا تقفیه ایچون بعض مغایره نك بعض اصحابی وفاتی قتنده دیدیکی قول مذکوری کیکه اصلی قرآن جلیل الشانده * انا لله وانا الیه راجعون * در (کان افعال تامه دندر وقع معناسنه (ما خفت ده اولان ما موصوله در خفت نك تقدیری خفت منه اولوب منه ضمیری مایه عائددر (ان یکونا راجعونا ده اولان الفلر اطلاق ایچوندر (یکون دخی افعال تامه دندر یقع معناسنه (معنای بیت) تحقیق کندندن خوف ایتدیکم شی واقع اولمقلغله واقع اولدی یعنی بعض اصحابی فوت اولدی تحقیق بزلر دخی انك کبی الله تعالایه رجوع ایدیجیلرز

*(علی انی سانشد عند بیعی * اضاعونی وای فتی اضاعوا)*

بو بیت بحر وافرك ضرب اولندندر تقطیعی (علی انی) مفاعیلن معصوب

(سانشد عن) مفاعلتن (دبیعی) فعولن مقطوفه (اضاعونی) مفاعیلن معصوب (وایفتن) مفاعلتن (اضاعو) فعولن مقطوفدر بو بیتك مصراع اولی حریرینکدر مصراع ثانیسی عرجی نکدر و بو عرجی عبدالله بن عبدالله ابن عمرو بن عثمان بن عفان رضی الله تعالی عنه در (عرج فتح عین مهمله وسکون را ایله مکهٔ مکرمه طریقنده بر منزلك اسمیدرو بو مصراع ثانی سانشدنك مفعولیدر (سانشد افعالدن مضارع متکلم لفظی اوزره در انشاد فارسیده شعرخواندن ایله تفسیر اولنور وسینی تأکید ایچوندر وناشده غلامدر (علی انی ده اولان علی ماقبلنه متعلقدر (ای فتی مؤخر اضاعونك مفعولیدر خفی بیورلمیه مقامانده حریری ابوزید سروجینك بیعنه تعرض وتصدی ایلدیکی غلامك دیدیکی سوزی نقل وحکایه ایدوب دیرکه ای ابوزید بنی بیعه تصدی وتعرض ایلدك وایشلدیککی ایشلدك انك اوزرینه تحقیق قریبا بنی بیع وقتنده بن بو قولی دیرم و بو قول بودرکه بنی اضاعت ایتدیلر وحقمه رعایت ایتمدیلر وفتیاندن فتی کاملی بویله اضاعت ایتدیلر بعضیلر بو مصراع ثانی امیهٔ بن ابی الصلتکدر وتمامی

(لیوم کریهة وسداد ثغر)

دردیمش (لیومده اولان لام لام وقت دیرلر (اضاعونی یه متعلقدر (کریهة کریمه وزنی اوزره اسماء حربدندر (سداد انجق سین مهمله نك کسری له در خیل ورجال ایله اولان سد دیرلر وکفایت مقداری معاشه ده دیرلر ابن عباس رضی الله عنهمادن روایت اولنان * اذا تزوج الرجل المرأة لدینها وجمالها کان فیه سداد من عوز * حدیث شریف اعجاز ردیفنده اولدیغی کبی اما فتح سین ایله استقامت وصواب ودین وراهده حدی تجاوز ایتمیوب راه راسته سالك وطالب اولمغه دیرلر حتی نضر بن شمیل مأمون خلیفه نك حضورنده کلمهٔ مزبوره یی ذکر ایلدیکمز وجه اوزره تصحیح ایدوب سکسان بیك درهمه نائل اولدیغی ابن خلکانده تفصیلا مسطوردر (ثغر فتح ثاء مثلثه وسکون غین معجمه ایله فروج بلداندن موضع مخافه یه دیرلر (معنای بیت) جنك وقتنده وموضع مخافه یی خیل ورجال ایله سد زماننده بنی اضاعت ایلدیلر وحقمه رعایت ایتمدیلر و فتیاندن فتی کاملی بویله اضاعت ایتدیلر و بو بیتدن مرادی قومنك اضاعتلری اوزرینه تندیم وتخطئه قومندن شکایتدر خفی بیورلمیه غیرك شعرندن بر بیت یا بیتدن زیاده

يا برمصراع يامصراعدن دون برشيئ شعرك مضمن اولمقلغنه تضمين ديرلر
بوراده حريري عرجي نك مصراعني تضميني كبي خفي يورلميه بربيتك وبربيتدن
زياده اولانك تضميننه استعانت تسميه اولنور و برمصراعك ومصراعدن
دونك تضميننه ابداع ورفو تسميه اولنور وينه تضمينك تعريفنده برقيد زياده
ايدوب ديديلركه اكر تضمين اولنان شي عندالبلغا مشهور دكل ايسه غيرك
شعرندن اولديغنه تنبيه لازمدر واكرمشهور ايسه تنبيهه احتياج يوقدر
وتضمين اخذ وسرقه دن تميز ايدر پس بوراده مصراع ثاني غيرمشهور
اولمغله تضمينك تنبيهه محتاج اولان قبيلندندر اما تنبيهه محتاج اولميان
تضمينك مثالى

*) قد قلت لما اطلعت وجناته * حول الشقيق الغض روضة آس (*
*) اعذاره السارى العجول توقفا * مافي وقوفك ساعة من بأس (*

در بو ايكى بيت بحر كاملدندر تقطيعى (قد قلت لم) مستفعلن مضمر
(ماطلعت) مستفعلن مضمر (وجناتهو) متفاعلن سالمه (حولشّشق)
مستفعلن (قلغضضرو) مستفعلن مضمر (ضة آسي) فعلاتن مقطوعدر
اعذارهس) متفاعلن (سارلعجو) مستفعلن مضمر (لتوققفن) متفاعلن سالمه
(مافي وقو) مستفعلن مضمر (فك ساعتن) متفاعلن (من بأسي) مفعولن
مضمر مقطوعدر مصراع اخير ابو تمامكدر احمد بن المعتصمه انشا ايلديكى
قصيده سنك مطلعندندر تمامى * نقضي ذمام الاربع الادراس * در عندالبلغا
مشهوردر بناء عليه تنبيه اولنمامشدر (لما ظرفدر حين معناسنه اطلعت
باب افعالدن صيغهٔ معلوم مؤنثدر اطلع النخل دنيلور طلعى خروج ايتسه
(مطرزى اطلع اكرم بابندن لغتدر اشرف معناسنه ديمش (وجناته رفع ايله
اطلعت كلمه سنك فاعليدر وجنة كلمه سنك جمعيدر وجنه خديندن ارتفاع ايدن
شيدر بويله اولنجه ظاهر اولان وجنات ايله مراد يا مافوق الواحددر ياخود
اجزادر (حول الشقيق اطلعت كلمه سنك ظرفيدر شقيق ورد احمره ديرلر
(الغض الشقيق نك نعتيدر (غض فتح غين معجمه وآخرنده ضاد معجمه ايله تازه
طرى معناسنه بوراده شقيق ايله مرادى حبيبنك خديدر (آس ورد اخضره
ديرلر و بونكله تازه نك وجهى اوزره نابت اولان شعرى مراد ايدر روضة
آس اطلعت ايله منصبدر (روضه باغچه ديمكدر بوراده مراد خطيدر
(اعذاره ده اولان همزه ندا ايچوندر عذاره مناديدر تقديرى يا عذاره ديمكدر

ضميرى

ضميرى مليحه عائددر عذار رجل موضع عذارنده نابت اولان شعره ديرلر
السارى في الاصل نصب ايله اولوب جوازا ساكن قلنمشدر بعضيلر اعط
القوس باريهاده اولديغى كبى ضرورة ساكن قلنمشدر ديمش و بونده
ياء صورينك وجودى تشديد ايله سار كلمه سنه مشابه اولمسون ايچوندر ديمشلر
سارى سرى دن مأخوذ در سرى كيجه ايله يورومكدر والسارى عذارك
صفتيدر العجول فاعل معناسنه صفت بعد صفتدر ياخود تأكيد ايچون صفتك
صفتيدر (ترفقا فا وقاف ايله ترفقدن مأخوذ اولوب عذاره رفق ايله ديوامر
اولور ياخود قافين ايله ترقفدن مأخوذ اولوب عذار رقيق اول ديو امر اولور
ترقق دنيلور قلبم اكا رقيق اولدى ديمكدر اما اصل اولان نسخه
توقفدن مأخوذ توقفا اولوب عذاره وقوف ايله ديو امر اولور بوراده
مراد بودر واصلى نون خفيفه ايله توقفن اولوب نونى وقف ايچون الفه
قلب اولنمشدر * لنسفعا بالناصية * ايت جليله سى طريقى اوزره وعذارك
وقوفيله مراد خد محبوبده شعره سرعتله بتمامكدر و بيت اخير اعرابدن
محلا منصوب قلت نك مفعوليدر (معناى بيتين) وقتا كه حبيبك وجناتى تازه
قرمزى كل يناقلرى اطرافنده آس روضه سنى يعنى لطف منظر وتفريح بصر
ودفع كدرده آسه مشابه اولان خطى اظهار ايتديسه محبوبك اى عذارى
اى عذارنده سارى وعجله ايله نابت اولان شعر سكا ندا ايدوب ديرمكه البته
توقف ايله محبوبك عذارنده بتمه ونابت اولمه سنك برساعت وقوفكده بأس
وحرج يوقدر خوارزمى بويله معنى ويردى (اما مولانا حيدر شويله معنى
ويروب ديركه محبوبك عذارى اوزره عجله ايله سارى ونابت اولان شعرى
سكا ندا ايدرم برساعت توقف ايله وبالكليه عجله ايتمه زيراسن متضرر
اولمازسين و بن بو توقفى سندن شفاعت ورجا ايدرم ومذهب مروت
ومواساتده سكا وقوف واجب اولدى

*) اذا الوهم ابدى لى لماها وثغرها * تذكرت ما بين العذيب وبارق (*
*) ويذكرنى من قدها ومدامعى * مجر عوالينا ومجرى السوابق (*

بو ايكى بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (اذ لوه) فعولن
(م ابدالى) مفاعيلن (لماها) فعولن (وثغرها) مفاعلن مقبوضه (تذككر)
فعولن (تمابينل) مفاعيلن (عذيب) فعول مقبوض (وبارقى) مفاعلن
مقبوضدر (ويذك) فعول مقبوض (رنيمنقد) مفاعيلن (دهاو) فعول مقبوض

(مدامعی) مفاعلن مقبوضه (مجرر) فعول مقبوض (عوالینا) مفاعیلن
(ومجرس) فعولن (سوابق) مفاعلن مقبوضدر (قائلی ابو الاصبعدر خفی
بیورلمیه تضمینك احسنی اصلك اوزرینه برنکته ایله زیاده اولاندر یعنی
شاعر ثانینك شعرنده مضمن اولان بربیت یا برمصراع شاعر اولك شعرنده
بولنمیان نکته ولطیفه‌یی مشتمل اولاندر صاحب بحترك ذکر اولنان قولنده
اولان توریه وتشبیه کبی توریه اصطلاح بدیعیده معنای قریب ومعنای
بعیدی اولان برلفظی ذکر ایدوب معنای بعیدنی اراده ایتمکه دیرلر (ابدی
صیغهٔ ماضیدر اظهار ایتدی دیمکدر فاعل مستکنی وهمه راجعدر (لماها
ابدی‌نك مفعولیدر محبوبه‌نك شفتینك سمره وطرفی دیمکدر لماالام مثلثله ایله
شفه‌نك سمره سنه دیرلر و بو عند العرب مستحسنه در (وثغرها نصب ایله لماها
اوزرینه معطوفدر بذکرنی اذکاردن مأخوذدر (من قدها ومدامع ما بعدینی
بیان ایچوندر ضرورهٔ تقدیم اولنمشدر (مدامع مد مع کلمه سنك جمعیدر مجر
نصب ایله بذکرنی‌نك مفعولیدر بنا علی وهمه عائد اولان ضمیردر خفی بیورلمیه
*) تذکرت ما بین العذیب و بارق * مجر عوالینا ومجری السوابق (*
قولی ابو الطیبك سیف الدوله‌یی مدح ایلدیکی قصیده سندندر عذیب
وبارق ایکی موضعك اسملریدر ما بین تذکرتك یا خود مجر ومجری‌نك
ظرفیدر ظرفك مصدر اوزرینه تقدیمنك جوازی دخی معلومدر وجائزدر که
ما بین العذیب تذکرتنك مفعولی اولوب (مجر عوالینا اندن من جهة
الاشتمال بدل اوله (عوالینا ده عوال عالیه‌نك جمعیدر قناتك اعلاسی یاخود
رأسی یا خود سنانی ولی ایدن نصفیدر (واحدینك تحریرینه کوره معنای مطلع
بودر که ممدوح عسکریله عذیب وبارق نام موضعلرك میانه نزول ایدر
اولدیلر ورماحلرینی فرسانك مطارده لری یعنی یری برلرینه حمله لری
عندنده جر ایدر اولدیلر وخیل اوزرینه مسابقه ایدر اولدیلر و بو شاعرك
تضمیننده عذیب وبارق ایله معنای بعیدلرینی مراد ایتدی زیرا عذیب
کلمه سنی عذب کلمه سنك تصغیری قیلوب حبیبه‌نك شفه سنی قصد ایتدی
بارق ایله برقه مشابه اولان دیشنی مراد ایدر (ما بین العذیب وبارق ایله
ریقنی مراد ایدر وتبختر قدینی تمایل رمحه وعلی التابع دمعنك جریانی خیل
سوابقك جریانه تشبیه ایلدی و بو توریه وتشبیه ایله ابو الطیبك اوزرینه
زیاده اولدی پس بو توریه وتشبیهه کوره (معنای بیتین) دیمك اولور که

وقتا که توهمم حبیبه ملك سمرهٔ شفتینی ودیشلرینی اظهار ایتدیسه بنده
شفتین عذبه سی بینی ایله برق کبی لامع اولان دیشلر بینده اولان ریقنی
تذکر ایلدم یعنی خاطره کتوردم وبنه توهمم رما حرك جرنی وخیل سوابقك
جرنی یعنی حبیبه ملك رماحه مشابه اولان قدینی وخیل سوابقك جرینه
مشابه اولان دموعمی بکا ذکار یعنی بنم خاطریمه اخطار ایلدی
*) اقول لمعشر غلطوا وغضوا * من الشیخ الرشید وانکروه (*
*) هو ابن جلا وطلاع الثنایا * متی یضع العمامة یعرفوه (*
بو ایکی بیت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطیعلری (اقول لمع)
مفاعلتن (شرنغلطو) مفاعلتن (وغضضو) فعولن مقطوفه (منششیخر)
مفاعیلن معصوب (رشیدوان) مفاعلتن (کروهو) فعولن مقطوفدر
(هوبنجلا) مفاعلتن (وطلاعث) مفاعیلن معصوب (ثنایا) فعولن مقطوفه
(متایضعل) مفاعلتن (عمامتیع) مفاعلتن (رفوهو) فعولن مقطوفدر
خفی بیورلمیه تضمینی قصد اولنسان شیئك معنای کلامه دخول ایچون
تضمیننده تغییر یسیر ضرر ویرمز داء الثعلبی اولان یهودی حقنده بعضك
قول مذکوری کبی پس بیت سحیم بن وثیل نام شاعرك اولوب اصلی
*) انا ابن جلا وطلاع الثنایا * متی اضع العمامة تعرفونی (*
ایدی اول بعض بو بیتی مقصوده دخول ایچون طریق غیبته تغییر ایلدی
و بو اصلك معناسی علی التفصیل مرور ایتدی (معشر ناسدن جماعت
معناسنه غلطوا اغاطه دوشدیلر دیمکدر (غضوا الحاقلدیلر ومحط قیلدیلر
غض منه دنیلور اندن ناقص اولدی واندن منحط اوادی دیمکدر (شیخدن
مراد یهودیدر و بونده تهکم واستهزاء واردر بوندن اوتوری شیخی رشید ایله
وصفلدی و بو شیخ لفظیله علی سبیل التهکم غوییی مراد ایدر انکروه
انی جاهل اولدیلر وقدرینی بیلمدیلر دیمکدر هو ابن جلا الخ جمله سی مبتدا
وخبر اولوب مقول قول اولور (اساس البلاغه ده ابن جلا رجل مشهوره دیرلر
معناسی برکسنه در که امری واضح ومشهور اولدی دیمکدر (ثنایا ثنیه‌نك
جمعیدر عقبه معناسنه طلاع الثنایا صعاب اموره رکاب اولانه دیرلر متی
یضع العمامة نه زمان سزی مکاشف اولورسه یعرفوه انی حق معرفت ایله
بیلورلر دیمکدر یا خود متی یضع العمامه‌نك معناسی نه زمان وجهنی ستر
ایتدیکی قناعی براغرسه یعرفوه انی بیلورلر دیمکدر معتادده وضع عمامه دن

مراد عمامه یی رأسدن وضعدر دیدی (معنای بیتین) معشر قومه بن دیرمکه
شیخ رشیدك حقنده غلطه دوشدیلر ورتبه سندن حط ایلدیلر وتنقیص
ایلدیلر وقدرینی حق معرفت ایله بیلدیلر اول شیخ رشید ایسه صعاب
اموری رکاب رجل مشهوردر نه زمان وجهنی ستر ایتدیکی نقابی براغرسه
انی بیلورلر بونلرك مجموعی اول یهودی یی تهکم واستهزادر ووجهنه نقاب
قومق عربك کبارینك عادتیدر حتی حجاج عراقه کلوب خطبه قراءت ایدوب
اثناء خطبه ده انا ابن جلا وطلاع الثنایا متی اضع العمامة تعرفونی دیدکده
اکثر وجهی متنکر کبی عمامه سببیله مستور ایدی

*) ما بال من اوله نطفة * وجیفة آخره یفخر (*

بو بیت بحر سریعك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (ما بال من) مستفعلن
(اوولهو) مفتعلن مطوی (نطفة) فاعلن مطویه مکسوفه (و جیفتن)
مفاعلن مخبون (آخرهو) مفتعلن مطوی (یفخرو) فاعلن مطوی مکسوفدر
(خفی بیورلمیه عقد بر سبیل اقتباس اولمیه رق کرك قرآن کرك حدیث کرك
مثل کرك غیر اولان نثری نظم ایتمکه دیرلر ابو عتاهیه نك قول مذ کوری کیکه
حضرت علی رضی الله عنهك * ما لابن آدم والفخر وانما اوله نطفة وآخره
جیفة * قول شریفنی عقد ونظم ایتدی (ما لابن آدم ده اولان ما استفهام
ایچوندر والفخرده اولان واو مع معناسنه پس والفخر نصب ایله مفعول معه
اولور وانما اوله ده اولان واو حالیه در ما بال ده اولان ما استفهام ایچوندر (بال حال
وشان وسبب معناسنه من موصوله مضافدر اوله نطفة من موصولك نعتیدر
جیفة آخره اوله نطفة اوزرینه معطوفدر لکن عبارت مقلوبه در اصلی وآخره
جیفة در پس آخره مبتدادر جیفة خبر بدر یفخر محلا منصوب حالدر و بونده
عامل ما بال ده اولان معنای فعلدر (فخر انساندن خارجه مال وجاه کبی اشیاده
مباهاتدر (معنای بیت) اولی نطفه آخری جیفه اولان ذاتك مفتخر اولدیغی
حال وشانی ندر یعنی بویله اولانك افتخارینه سبب ندر زیرا جسد انسان
نطفه دن مخلوق اولوب موت ایله جیفه اولور مرادی تفاخردن نهیدر
بعضیلر بو بیتك معناسنده بو ایکی بیتی دیمش * عجبت الانسان فی فخره *
وهو غدا فی قبره یقبر * واصبح الامر الی غیره * فی کل ما یقضی وما یقدر *

*) اذا ساء فعل المرء ساءت ظنونه * وصدق ما یعتاده من توهم (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (اذا سا) فعولن (ء فعلل مر)
مفاعیلن (ء ساءت) فعولن (ظنونهو) مفاعلن مقبوضه (وصدد) فعول

مقبوض (قایعتا) مفاعیلن (دهومن) فعولن (توهمی) مفاعلن مقبوضدر
(ابو الطیب بو بیت ایله سیف الدوله دن یاخود صاحب مصر کافور
اخشیدیدن وشاة واعداسنك قولنی دیلدیکندن شکایت ایدر دیرکه
نه زمان انسانك فعلی قبیح اولسه ظنونی دخی قبیحه اولورده اولیاسنه ظنی
قبیح ایدر واصاغری اوزرینه سوء ظنی توهمدن ناشی قلبنه خطور ایدن شیئی
تصدیق ایدرخفی بیورلمیه ابو الطیبك بیتنی بعض مغاربه

) فانه لما قبحت فعلاته و حنظلت نخلاته (

) لم یزل سوء الظن یقتاده و یصدق توهمه الذی یعتاده (

قولیله نثر وحل ایتمشدر (حل اصطلاح بدیعیده نظمی نثر ایتمکدر مقبول
اولماسنك شرطی سبکی مختار اولوب نظمك سبکندن تقاصر ایتمیه وقلق
واضطرابسز محلنده مستقر اولدیغی حالده حسن الموقع اوله و بو بعض
مغاربه نك قولنده اولدیغی کبی (حنظلت نخلاته نخلاتنك ثماری مراره ده
حنظل کبی اولدی دیمکدر یقتاده انی تخیلات فاسده وتوهمات باطله قائد
اولور وجر ایدر (یعتاده اکا معاوده ومراجعت ایدر دیمکدر (معنای نثر)
تحقیق اول کمسنه نککه فعلاتی قبیحه ونخلاتنك ثماری مراره ده حنظل
کبی اوله یعنی آثار افکاری فاسده اوله سوء ظن آنی تخیلات فاسده وتوهمات
باطله یه قائد اولمدن زائل اولماز ومعاوده ومراجعت ایتدیکی توهمی دخی
انی تصدیق ایدر وتوهمی مقتضاسی اوزره عمل ایدر

*) فوالله ما ادری الاحلام نائم * المت بنا ام کان فی الرکب یوشع (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (فوللا) فعولن (هما ادری)
مفاعیلن (الاحلا) فعولن (منائمن) مفاعلن مقبوضه (الممت) فعولن
بنا ام کا) مفاعیلن (نفررك) فعولن (یوشعو) مفاعلن مقبوضدر (قائلی
ابو تمامدر ابو سعید محمد بن یوسفك مدحنده انشاد ایلدیکی قصیده سندندر
بو بیت تلمیحه مثالدر تلمیح اصطلاح بدیعیده فحوای کلامده برقصه یه
یا برشعره تلك القصه یی یا شعری ذکر ایتمکسزین اشارت ایتمکدر بو بیت
قصه یه تلمیح واشارتدر اما شعره تلمیح واشارت ان شاء الله تعالی ذکر اولنسه
کرکدر (معنای بیت) شاعر ارتحال ایدن احبه یه لحوقنی وظلمت لیلده جانب
حذردن حبیبنك شمس کبی اولان وجهنك طلوعنی وصف ایدوب صکره
بونی استعظام واستغراب وتحیر وتوله جهتندن تجاهل ایده رك دیدیکه

والله يعلم نائمك رؤياسى ميدر كه بزه مى نازله اولدى يوخسه ركبده يوشع عليه السلامك رد وقوفنى طلب ايلديكى شمش مى اولدى خفى بيورلميه بو بيت ايله موسى عليه السلامك فتى سى اولان يوشع بن نونك قصه سنه و يونك شمسك وقوفنى طلبنه تلميح واشارت ايتدى روايت اولنوركه يوشع عليه السلام جمعه كونى جبارين ايله مقاتله ايلدى وقتا كه شمس ادبار وانلر ايله قتالدن قبل الفراغ غيبوبت ايدر ديو خوف وسبت داخل اولوب سبتده يوشع عليه السلامه آنلرك قتالى حلال اولمديغندن الله تعالى يه دعاونياز ايليوب قتاللرندن فارغ اولنجيه دك حق تعالى شمسى رد ايلدى ايدى

*) لعمرو مع الرمضاء والنار تلتظى * ارق واخفى منك فى ساعة الكرب (* بو بيت بحر طويلك ضرب اولندندر تقطيعى (لعمرن) فعولن (معررمضا) مفاعيلن (ء ونا) فعولن (رتلتظى) مفاعلن مقبوضه (ارق) فعول مقبوض (واخفى من) مفاعيلن (كفىسا) فعولن (عتلكربى) مفاعيلن سالمدر (قائلى ابو تمامدر لعمروده اولان لام ابتدائيه ياخود قسميه در عمرو مبتدادر مع الرمضاء ارق ده اولان ضميردن حالدر اطوالده ديركه اوجه اولان مع الرمضاء مبتدادن حال اولمقدر (رمضاء فتح راء مهمله وسكون ميم ايله حاره اولان ارضه ديرلر انده قدم محترق اولور (والنار كسر ايله الرمضاء اوزرينه معطوفدر عمرو اوزرينه معطوف دكلدر (تلتظى الناردن حالدر اوجه اولان النارك نعتى اولوب تقديرى (النار المتلظئة ديمك اوله تلتظى تحترق معناسنه در ارق مبتدانك خبريدر (رق له ديلورا كارحمت ومرحمت ايتدى ديمكدر پس ارق ارحم معناسنه اولور واخفى ارق اوزرينه معطوفدر اخفى خفى عليه دن مأخوذدرانك اوزرينه تلطف وتشفق ايتدى ديمكدر (هواديده اخفى برجهتدن اشد ديمكدر خفى بصاحبه دن مأخوذدر صاحبنه برواحسانده مبالغه ايتدى ديمكدر ديدى (كرب ضرب وزنى اوزره غم وحزن معناسنه در (معناى بيت) عمرو ارض حاره يه و ياقن ناره مقارن اولديغى حالده ساعت كرب وحزنيده سندن ارحم و بر واحسان جهتندن سندن اشددر خفى بيورلميه بو بيت شعره تلميحه مثالدركه بونكله بحر بسيطده بيت مشهوره اشارت ايلدى و بيت مشهور

*) المستجير بعمرو عند كربته * كالمستجير من الرمضاء بالنار (* در بو بيت بحر بسيطك ضرب ثانى مقطوعندندر تقطيعى (المستجى) مستفعلن

(ربعم) فعلن مخبون (رن عندكر) مستفعلن (بتهى) فعلن مخبونه (كلمستجى مستفعلن (رمنر) فعلن مخبون (رمضاءبن) مستفعلن (نارى) فعلن مقطوعدر (مستجير مستغيث معناسنه در (عند كربته ده اولان ضمير اسم موصوله عائد در تقديرى الذى يستغيث عند كربته بعمرو ديمكدر عمرودن مراد جساس بن مره در (معناى بيت) شول ذات كه كربت وحزنى قتنده عمرودن استغاثه ايديجيدر او يله اولان ذات ناره ملاصقه اولان ارض حاره دن استغاثه ايديجى كبيدر بو بيتك سبب ورودى اجمالا شويله نقل اولنوركه بركون جساس فرسنه ركوب ايدوب كليبك اردينه دوشوب على الغفله باشنه براوق آتدى درعقب كليب جساسه اى عمرو بكا برشربت وير هلاك اولو يورم ديدى عمرودخى و يرمدى اول ساعت هلاك اولدى پس بو بيت عمروك حقنده سويلندى

*) قفانبك من ذكرى حبيب ومنزل * بسقط اللوى بين الدخول فحومل (* بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (قفانب) فعولن (كمن ذكرا) مفاعيلن (حبيبن) فعولن (ومنزلى) مفاعلن مقبوضه (بسقطل) فعولن (لوابيند) مفاعيلن (دخولي) فعول مقبوض (فحوملى) مفاعلن مقبوضدر (قائلى امرئ القيسدر قصيده معلقه سنك مطلعيدر خفى بيورلميه شاعر وكاتبه شايسته اولان بودركه كلامندن اوج موضعده يعنى حسن ابتداء وتخلص وانتهاده تفكر ايدوب كلامى تنافر وثقلدن غايت بعد ده اولوب لفظا اعذب اوله وتعقيد وتقديم وتأخيردن غايت بعدده اولوب سبكا احسن اوله يعنى جزالت ومتانت و رقت وسلاستده متقاربه ومعانيسى الفاظنه متناسبه اوله وتناقض وامتناع ومخالفت عرف وابتذالدن سالم اولوب من جهة المعنى اصح اوله (معلوم بيوريلاكه مواضع ثلاثه نك اولكيسى حسن ابتدادر و بو حسن ابتدا باحبه ومنازلى تذكارده اولور امرء القيسك بيتنده اولديغى كبى يا حسن ابتدا وصف دياره اولور و مديح ده كندو ايله تشأم اولناندن اجتناب واجب اولور يعنى حسن ابتداده كندو ايله تفأل اولنانى ايراد لازمدر واكر تشأم اولان ايراد اولنور سه اكا قبح ابتدا ديرلر وحسن ابتدانك احسنى مقصوده مناسب اولان شيدن ومقصوده مناسب ايله ابتدايه براعت استهلال تسميه اولنور بوده يا تهنيه ده ويا مرثيه ده در (قفا قفدن مأخوذ امردر وخطاب ايكى صاحبلرينه در بعضيلر واحده در

لكن كلامى اثنينك خطابى مخرجنه اخراج ايتمشدر زيرا واحد وجمع اوزرينه اثنينك خطابنى اجرا عربك عادتندندر وبونك وجهى بودركه كشينك اعوانى ايكى اولور برى ابلنى رعى ايدر و برى غنمى رعى ايدر و ينه رفقه سنك ادناسى اوج اولور پس اثنينك واحد اوزرينه خطابى السنه لرى بونك اوزرينه مروردن اوتوريدر وجائزدركه بوتثنيه ايله مراد قف قف ديمك اولوب تكرار لفظى اراده اوزرينه داله وامارت اولان الف الحاق اولنمش اوله ابو عثمان مازنى * رب ارجعونى * آيت جليله سنده مراد ارجعنى ارجعنى ارجعنى دردیوب واوتكرير لفظى مشعر علم وعلامت قلديغى كبى بعضيلر قفا ايله تأكيد طريقى اوزره قفن مراد ايدوب وقفنه حملا حالت وصلنده الفى نونه قلب ايتمشدر ديمش الله تعالانك لنسفعن قول شريفنده وقف اولندقده لنسفعا * ديديكك كبى (نبك مضارع معلوم متكلم مع غيره لفظى اوزرينه در اصلى نبكى اولوب امره جواب واقع اولديغندن جزم اولندى (بسقط منزل لفظنك صفتيدر (اما تبريزينك زعمنه كوره منزله تعلق برشى دكلدر زيرا اسم مكان زمان كبى اصلا برشيده عمل ايتمز (سقط كسر وسكون ايله قومى كسلمش معناسنه لواى قصر ايله الى كبى معوج قومدركه بربرينه قارشمش اوله دخول وحومل اوللرينك فتحيله موضعلردر (معناى بيت) اى ايكى يارانم توقف ايتديكز اغلاشلم دخول وحومل ميانده واقع اولان سقط اللوى ده حبيبى ومنزلى تذكاردن اوتورى بسقط اللوى يا منزله متعلق اولوب منزلك صفتى اولور ياخود قفايه متعلق اولور

*) قصر عليه تحية وسلام * خلعت عليه جمالها الايام (*

بو بيت بحر كاملك ابيات زحافاتندندر تقطيعى (قصرن على) مستفعلن مضمر (هتحيتن) متفاعلن (وسلامو) فعلاتن مقطوفه (خلعت على) متفاعلن (هجمالهل) متفاعلن (ايامو) مفعولن مقطوع مضمردر (قائلى اشجع سلمى در هارون الرشيدى مدح ايلديكى قصيده سنك مطلعيدر و بو بيت دارك وصفنده حسن ابتدايه مثالدر قصر مبتداء محذوفك خبريدر تقديرى هو قصر ديمكدر قصر كوشك ديدكاريدر عليه تحية جمله سى دعا ايچون اعتراضدر (تحية سلام و بقا ودعا معنالرينه (الايام خلعت كلمه سنك فاعليدر جمالها مفعوليدر وجمالهانك ضميرى ضرورة ايامه عائددر اساسده خلع عليه دنيلور ثوبنى چيقاردى واعطا ايلدى وانك اوزرينه

طرح ايلدى يعنى الباس ايلدى ديمكدر (معناى بيت) برقصر كه انك اوزرينه ايام جمالنى الباس ايلدى

) موعد احبابك بالفرقة غد (

بو بيت بحر رجزدن مشطوردر تقطيعى (موعداح) مفتعلن مطوى (بابكبل) مفتعلن مطوى (فرقتغد) مفتعلن مطويدر بعضيلر رجزدن صدر بيت تامدر ديمش و بو بيت قبح ابتدايه مثالدر يعنى مدیحده كندوايله تطيروتشأم اولاندن اجتنابى واجب اولانه مثالدر و بونك (قائلى ابن مقاتل ضريردر طبرستانه راهى اولان داعى علوى يه انشاد ايلديكى قصيده سنك مطلعندندر (معناسى) سنك احبابكك وعدى يارن فرقت ايله در يعنى فرقتى وعدايدر بونى داعى علوى استماع ايتدكده ابن مقاتله موعد احبابك يا اعمى ولك المثل السوء ديدى

*) بشرى فقد انجز الاقبال ما وعدا * وكوكب المجد فى افق العلى صعدا (*

بو بيت بحر بسيطك ضرب اول مخبوننددر تقطيعى (بشرافقد) مستفعلن (انجزل) فاعلن (اقبالما) مستفعلن (وعدا) فعلن (وكوكبل) مفاعلن مخبون (مجدفى) فاعلن (افقلعلا) مستفعلن (صعدا) فعلن مخبوندر (قائلى ابو محمد خازندر صاحب عبادك قزينك ولدينه تهنيه ايچون انشاد ايلديكى قصيده سندندر (بشرى ضم ايله معنى بشارت كبيدر اقبال ادبارك ضديدر بو بيت براعة استهلالك تهنيه ده اولديغنه مثالدر محتملدركه كوكب مجد ايله مراد مولود اوله زيرا مولود سماء مجدك كوكبيدر مجد سما كبى قيلنوب اكا كوكب يعنى مولود اثبات اولندى وافق علايه صعوديله مراد مولودك معاليه ترقبسيدر جائزدركه كوكب مجد ايله مراد مولودك طالعى اوله وصعوديله مراد قوتى اوله يعنى طالع مجد بو مولودك قدوميله قوى اولدى ديمك اولور وعدا وصعداده اولان الفلر اطلاق ايچوندر (معناى بيت) مژده اولسون تحقيق اقبال وعد ايتديكى شيئى انجاز ايلدى وكوكب مجد افق علايه صعود ايلدى

*) هى الدنيا تقول بملأ فيها * حذار حذار من بطشى وفتكى (*

بو بيت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطيعى (هيدنيا) مفاعيلن معصوب (تقول بمل) مفاعلتن (ءفيها) فعولن مقطوفه (حذار حذا) مفاعلتن (رمنبطشى) مفاعيلن (وفتكى) فعولن مقطوفدر (قائلى ابو الفرج

ساويدرآل بويه‌دن ركن الدوله‌نك اوغلى فخر الدوله‌نك مرثيه‌سنده ديديكى
قصيده‌سندندر و بو بيت براعت استهلالك مرثيه‌ده اولديغنه مثالدر (هى
ضمير قصه‌در (عتبى شرحنده نجاتى عجمى ديديكه (هى الدنيا هذه الدنيا)
تقديرنده‌در والااضمار قبل الذكر لازم كلور احتمالدركه الدنيا هى‌نك
تفسيرى اولوب تقديرى الدنيا تقول الخ ديمك اوله (پس بوكا كوره الدنيا مبتدا
تقول خبرى اولور (بملء فيهاده ملء كسر ميم ايله طولاجق مقداره ديرلر
اما فتح ايله ملاء مصدردر (تقول بملء فيهانك معناسى دنيا صريحاسويلر
كزلوسويلمز ديمكدر معلوم دركه دنيا ايچون سويلمك اولماز مراد تبديل ابدال
وتقليب احوال ايتمسيدر (بطش فتح باء موحده وسكون طاء مهمله ايله اخذ
شديد معناسنه (حذار كسر اوزره مبنى اولوب اسم فعلدر احذر معناسنه
وتكرارى تهديد ايچوندر (فتك فتح فا وسكون تاء مثناة فوقيه ايله بغتة وفجأة
قتله ديرلر يعنى بر كيمسه آخرك اوزرينه على الغفله كلوب شدت ايله قتله ديرلر
ومصراع اخير اعرابدن محلا منصوب تقولنك مقوليدر (معناى بيت)
القصه ياخود دنيا شودنيادركه ياخود دنيا اغزى طولوسى بنم اخذ شديدمدن
و بغتة قتلمدن حذر ايله دير

*) يقول فى قومس صحبى وقد اخذت * منا السرى وخطى المهرية القود (*
*) امطلع الشمس تبغى ان تؤم بنا * فقلت كلا ولكن مطلع الجود (*

بو ايكى بيت بحر بسيطك ضرب ثانى مقطوعندندر تقطيعى (يقولفى)
مفاعلن مخبون (قومسن) فاعلن (صحبى وقد) مستفعلن (اخذت) فعلن
مخبون (مننسسرا) مستفعلن (وخطل) فعلن مخبون (مهريتل) مستفعلن
(قودى) فعلن مقطوعدر (امطلعش) مفاعلن مخبون (شمستب) فاعلن
(غيانتام) مستفعلن (بنا) فعلن مخبونه (فقلتكل) مستفعلن (لاولا)
فاعلن (كنمطلعل) مستفعلن (جودى) فعلن مقطوعدر (قائلى ابوتمامدر
عبدالله بن طاهر حقنده ديديكى ابياتندر و بو بيت مواضع ثلاثه‌نك
ايكنجيسى تخلصه مثالدر تخلص اصطلاح بديعده كلام كندو ايله ابتدا
وافتتاح اولنان نسيب يعنى وصف جمالدن ياخود ادب وافتخار وشكايتدن
مقصوده انتقال ايتكه ديرلر ابتدا وافتتاح اولنان ايله مقصودك ميانده
ملاءمت ومناسبت رعايت اولنمق شرطيله بيتان مزبوراننده اولديغى كبى
(يقولنك مفعولى بيت ثانيدن مصراع اولدر (قومس ضم قاف وكسر ميم ايله

بر

برموضعك اسميدر اطولده ضم قاف وفتح ميم ايله خرسان و بلاد جيد
ميانده برصقع كبيردر واندلسده براقليمدر وظرف يقول يه متعلقدرديدى
(قومى يريته بر روايتده (صحبى واقع اولمشدر لكن قومى روايتنه كوره
قومس ميانده اولان شدت تناسب خفى بيورلمسون خصوصا سين و يانك
تناسبى كه احدهما آخره منقلب اولور سادس وساديده اولديغى كبى هواديده
اخذت السرى يه مسندر يعنى اخذت كلمه سنك فاعليدر مفعولى محذوفدر
تقديرى (اخذت السرى منا القوى ديمكدر (القوى تقديرا منصوب اخذت
كلمه سنك مفعوليدر (قوى قوتك جمعيدر (اخذمنه دنيلور انى ناقص قيلدى
ديمكدر (سرى هدى كبى سريت نك مصدريدر كيجه ايله يوريمك
معناسنه مصدر اولديغى كبى اسمده استعمال اولنور (سريه معناسنه
و بوسببدن فعلى مؤنث ايراد اولندى اما بنواسد سرى كلمه سنى سريه
كلمه سنك جمعى قلديلر (هدى كلمه سنى هدية كلمه سنك جمعى قلد قلرى
كبى (خطى خطوة نك جمعيدر (خطوه سبحة وزنى اوزره ايكى قدملرك
مابيننه ديرلر (خطى المهرية السرى اوزرينه معطوفدر منا اوزرينه
معطوف دكلدر (مهر فتح ميم وسكون ها ايله ابو قبيله اولان مهرة بن حيدانه
منسوبه ابله ديرلر (القود المهريه‌نك صفتيدر (قود ضم قاف وسكون واو
ايله مذكر ايله مؤنث ميانده مشترك جمعدر (حمر واحمر وحمراء كبى (جمل
اقود ناقة قوداء دنيلور ارقه سى و بوينو اوزون اولسه (امطلع ياتبغى
كلمه سيله منصوبدر بو تقديرجه قياس اوزره (ان دن جار محذوف اولوب
(بناده اولان بامفعول به ده زياده اولور (علم به ده اولديغى كبى پس
تقديرى (امطلع الشمس تبغى بان تؤمنا اولور يعنى بزه امام ومقتدى اولمقلغله
اولور ديمكدر ياخود (ان تؤم نك تفسير ايلديكى فعل ايله منصوبدر
بو تقديرجه تؤم تقصد معناسنه اولوب ايكى مفعوله متعدى اولور برى
مطلع شمسه عائد اولان ضمير محذوفدر و برى باء متعديه ايله مجرور اولان
ضميردر (اطولده امطلع الشمس مبتدادر خبرى تبغى دردیدى كلا صحبى
ردع وزجر ومنع وتنبيه ايچوندر (مطلع الجود فعل مضمر ايله منصوبدر
تقديرى ولكن ابغى مطلع الجود ديمكدر (معناى بيتين) قومس نام موضعده
اولان قوم واصحابم سويلرحال بوكه تحقيق كيجه ايله يورومكلكم مهرة
ابن حيدانه منسوب ظهر وعنقى طويل اولان دوه‌لرك خطوه‌لرى بزدن

قوتلرى ناقص قيلدى (اصحابم دخى بكا بزى قصد ايتمك ايله مطلع شمسى مى طلب ايدر سين ديد كلرنده بنده اصحابمك قولنى رد و منع ايدوب ديدمكه سزلك ديديككزى طلب ايتمم لكن مطلع جود اولان عبد الله بن طاهرى طلب ايدرم

*) لو رأى الله ان فى الشيب خيرا * جاورته الابرار فى الخلد شيبا (*

*) كل يوم تبدى صروف الليالى * خلقا من ابى سعيد غريبا (*

بو ايكى بيت بحر خفيفك ضرب اولندندر تقطيعلرى (لو رء للا) فاعلاتن (هانفش) مفاعلن (شيبخيرن) فاعلاتن سالمدر (جاورتهل) فاعلاتن (ابرارفل) مستفعلن (خلدشيبا) فاعلاتن سالمدر (كلل يومن) فاعلاتن (تبدى صرو) مستفعلن (فلليالى) فاعلاتن سالمه (خلقمن) فعلاتن مخبون (ابى سعى) مفاعلن مخبون (دنغريبا) فاعلاتن سالمدر (قائلى ابو تمامدر و بو اقتضابه مثالدر (اقتضاب لغتده اقتطاع وارتجال معناسنه در اصطلاحده كلام كندوايله ابتدا وافتتاح اولنان شيدن يعنى تخلصدن ملايم ومناسب اولميانه انتقاله ديرلر (و بو اقتضاب عرب جاهلينك مذهبيدر امرئ القيس وزهير ابن ابى سلمى ونابغه واعشى كبى ومخضرمينك مذهبى (مخضرم شول شاعردر كه جاهليت واسلامى درك وواصل اولمش اوله لبيد وحسان وكعب ابن زهير ونابغهٔ جعدى كبى (مخضرم خضرمهدن مأخوذ در شيئ بين بين قيلمغه ديرلر زيرا اول شاعرك عمرى محض جاهلى ومحض اسلامى دكلدر بعضيلر ديمشكه طبقات شعرا درتدر جاهليون ومخضرمون ومقدمون ومحدثوندر پس مقدمون مسلميندن شول ذاتلردركه صدر اولده نشأت ايتديلر فرزدق وجرير وذو الرمه واخطل و بحترى كبى ومحدثون ينه مسلميندن صدر اولدنصكره نشأت ايدن ذاتلردر ابو الطيب وابو العلاء معرى كبى وارباب طبقاتك جميعسنك اقواليله استشهاد اولنور اما طبقهٔ رابعه نك اقواليله اولنماز اوقدر واركه قوللرى ورواتلرى منزله سنه قيلنه طريقهٔ جاهليه اوزره محدثيندن عد اولنان ابو تمامك قول مذكورى كبى لغات بيتين (شيب شعر رأسك بياضنه ديرلر (الابرار جاورته نك فاعليدر برك جمعيدر (بر خالقه دن مأخوذ خالقنه اطاعت ايتدى ديمكدر (خلد دوام و بقا معناسنه در صكره مجازا حاليت علاقه سيله جنتده استعمال اولندى (فى رحمة الله ده اولديغى كبى (شيبا الابرار دن حالدر (شيب اشيب

كلمه سنك جمعيدر (حمر واحمر كبى لكن اولنك كسرى يا ايچوندر ابيض كلمه سنك جمعى اولان بيض كبى (كل يوم تبدى نك ظرفيدر (تبدى تظهر معناسنه (صروف ليالى دن مراد حدثات ونوائبدر (معناى بيتين) الله تعالى حضرتلرى تحقيق شيبده خيرى كورەيدى اول شيبه ابرار شيب اولدقلرى حالده جنتده مجاور اولورلردى شبان اولدقلرى حالده مجاور اولمازلر ايدى لكن شيبه جنتده شبان اولدقلرى حالده مجاور اولورلر صكره اقتضاب طريقيله بو معنادن و بو كلامدن ملايم اولميانه انتقال ايدوب ديركه صروف حوادثات ليالى هركون ابو سعيددن خلق غريب اظهار ايدر خفى بيورلميه عدم خيريت شيبك اخبارندن هركون ابو سعيدك خلق غريبنى دهرك صروفى ابدا واظهار ايتديكنى اخباره انتقال ايلدى پس اخبار ثانى اوله ملايم اولماديغندن بوكا اقتضاب ديديلر خفى بيورلميه شيب خيرى نفى ايتمك شرعده شيبك مدح وفضلى حقنده وارد اولانه موافق دكلدر شاعر مسلمك حالنه لايق اولان بو مثليدن اجتنابدر

*) وانى جدير اذ بلغتك بالمنى * وانت بما املت منك جدير (*

*) فان تولنى منك الجميل فاهله * والا فانى عاذر وشكور (*

بو ايكى بيت بحر طويلك ضرب ثالثندندر تقطيعى (وانى) فعولن (جديرن اذ) مفاعيلن (بلغت) فعول مقبوض (كبلمنا) مفاعلن مقبوض (وانت) فعول مقبوض (بما املـ) مفاعيلن (تمنك) فعول مقبوض (جديرو) فعولن محذوفدر (فانتو) فعولن (لنيمنكل) مفاعيلن (جميل) فعول مقبوض (فاهلهو) مفاعلن مقبوضدر (واللا) فعولن (فاننى عا) مفاعيلن (درنو) فعول مقبوض (شكورو) فعولن محذوفدر (قائلى ابو تمامدر خصيب ابن الحميدك حقنده ديديكى قصيده سنك انتها ومقطعيدر وانتها مواضع ثلاثه نك اوچنجيسيدر جدير خليق وحقيق معناسنه (منى منيه نك جمعيدر مطلوب معناسنه تولنى تعطنى معناسنه فاهله مبتداء محذوفك خبريدر تقديرى فانت اهله ديمكدر والا ان توالى اوزرينه معطوفدر (معناى بيتين) تحقيق بن حقيقم اكرسندن منى ومطالب واماني يه واصل اولسم وسندخى بنم سندن اميد ايتديكم شيئه حقيق سين پس اكرسندن اولديغى حالده جميلى اعطا ايدرسن ذلك الجميلى اعطايه سن اهل سين واكر اعطا ايتمزسن بندن صادر اولان ابرامدن بنى شومنعده تحقيق بن سكا عذر ايدبجى يم ومدحچى

وقصیده‌می سندن صادر اولان اصغا ایچون یاخود عطایای سابقه‌دن
اوتوری سکا شکر ایدیجی یم

*) بقیت بقاء الدهر یا کهف اهله * وهذا دعاء للبریة شامل (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر (قائلی معریدر بعضیلر ابو اسحق ابراهیم بن عثمان بن محمد الکلبی الغزیدر وزرادن ناصر الدین ابو عبد الله ابن مکرمی مدح ایلدیکی قصیده‌سندندر دیمش و بو بیت قصیده سنك حسن انتها وحسن مقطعیدر که انتهاء کلامی ایذان واعلام ایدوب حتی نفس ایچون کلامك ماوراسنه تشوق قالماز بو انتهاده متقدمینك عنایتلری قلیله اولوب متأخرین رعایتنده اجتهاد ایدرلر ایدی و بوکا حسن مقطع وبراعت مقطع تسمیه ایدرلر ایدی (کهف جبلده اولان غاره دیرلر بعضیلر بیت معناسنه اولوب ملجأ اولان کسنه ایچون استعاره اولنور (بریه خلق معناسنه فعیله‌در مفعوله معناسنه دیمش (معنای بیت) ای اهلنك کهف واماتی اولان کسنه دهر طوردقجه طور و بو بر دعادر جمیع بریه‌یه شاملدر یعنی بو دعا بکا مخصوص دکلدر بلکه جمیع بریه بونده بکا مشارك اولورلر نیچون بو دعا بریه‌یه شامل اولدی زیرا مادامکه باقیسین بریه امن ونعمت وصلاح حالده اولورلر زیرا بوکا بقاك سببدر (هذا آخر ما القینا الی جنابکم العالی من البدایع من افضال الصانع من الصنایع * ولو تأملتم فیها وجدتم سوی ما برزن دقایق من الودایع * فانظروا فیها بعین الاعتبار لتطلعوا علی ما لا یحصی من الاسرار واجتنبوا عن التعصب والانکار * فانه یحرمکم عن مشاهدة ریاض امتلأت من الازهار * وعن ان تجنوا لطائف الثمار * علی انی ما اثبت فیه الا من کلام العلماء الابرار والاسلاف الاخیار * اللهم بارك لنا فیما رزقت * ولا تضیع اشجارا اورقت ومتع بظلالها الطالبین واذق من حلاوة ثمارها الحاضرین والغائبین آمین یا واسع اللطف والکرم یا رب العالمین * وتهیأ لنا الفراغ من الاتمام علی وفق المرام * فی یوم الاثنین العاشر من رجب المرجب سنة اربع وثمانین ومائة والف * بمدینة اسکدار * التی کان مولدی فیها صانها الله عن الافات والاکدار وکان الافتتاح فی یوم الاثنین الحادی عشر * من شهر ربیع الاول الواقع فی السنة المزبورة بمحمیة اسلامبول * حفظنا الله تعالی وعصمنا فیهما مع اولادی واموالی واهلی وعیالی واصحابی بطول العمر عن جمیع الافات والعاهات والامراض والهموم والغموم والوباء والبلاء بحق کهیعص وبحق طه

ویس وص وبحق حمعسق وصلی الله علی سیدنا محمد وعلی آله وصحبه اجمعین * والحمد لله رب العالمین * قاله مؤلفه الفقیر ابو العصمة
مصطفی عصام الدین عامله الله تعالی بالالطاف
فی کل حین

بالطفه تعالی ناظم مناظم انام * شارح قصیدهٔ احسان وانعام * سلطان البرین خادم الحرمین الشریفین * السلطان ابن السلطان السلطان * عبد المجید خان * ادام الله شوکته الی نهایة الدوران * افندیمز حضرتلرینك سایهٔ کردون پایهٔ ملوکانه‌لرنده ابو العصمه مصطفی عصام الدین افندینك ترجمه ایلمش اولدیغی شرح ابیات مختصر المعانی اسمیله بنام اشبو کتاب سلاست اتسامك طبع وتمثیلی داعیٔ قدیم دولت * یساری زاده مصطفی عزتك نظارت عاجزانه‌سیله طبعخانهٔ
عامره‌ده اواخر محرم الحرامده رسیدهٔ
حد ختام اولمشدر

سنه
١٢٥٩